

Glasnik

Rijaseta Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini

ISSN 1512-6609

11-12

Sarajevo

novembar-decembar 2022.

VOL. LXXXIV • Str. 987-1204

U ovom broju pišu:

Almir Fatić • Husein Kavazović • Enes Karić
• Omar Alí-de-Unzaga • Asmir Crnkčić

| Sadržaj

Uvodnik

993-994 Mustafa Prljača • Glasnik - priča duga devedeset godina

Tefsir

995-1004 Almir Fatić • Sura *El-Infitār*: Upozorenje na nemarnost spram Stvoritelja

Fikh

1005-1024 Husein Kavazović • Pravo supruge nemuslimanke, sljedbenice Knjige, na opremanje i ukop nakon smrti

Eseji

1025-1046 Enes Karić • Svjetskost islama u evropskim i zapadnim prijevodima Kur'āna

Pogledi

1047-1068 Omar Alí-de-Unzaga • Citativna egzegeza Kur'ana: Ka teorijskom okviru za konstrukciju značenja u klasičnoj islamskoj misli. Slučaj Poslanica Ihvanu-s-safa (Rasā'il Ikhwān al-Şafā')(2)

Kulturna baština

1069-1090 Asmir Crnkić • Stijena kod Cazina

Svršenici medresa

1091-1102 Svršenici i svršenice naših medresa u 2022. godini

Službeni dio

1105-1148 Aktivnosti Rijaseta

1149-1148 Dekreti

الفهرست

كلمة المحرر

٩٩٣-٩٩٤ مجلة البلاغ • قصة تستمر تسعين عاما من الزمان

موضوعات تفسيرية

٩٩٥-١٠٠٤ أمير فاتييتش • سورة الانفطار: تحذير الإنسان من غفلته وغروره بربه

موضوعات فقهية

١٠٠٥-١٠٢٤ حسين كاوازوفيتش • حق الزوجة الكتابية، غير المسلمة، عند موتها على التجهيز والدفن

مقالات

١٠٢٥-١٠٤٦ أنس كاريتش • عالمية الإسلام في الترجمات الأوروبية والغربية للقرآن

نظرات

١٠٤٧-١٠٦٨ عمر علي - دي - أونثاغا • التأويل الاقتباسي للقرآن: نحو الإطار النظري لإنشاء المعنى في الفكر الإسلامي الكلاسيكي - حالة رسائل إخوان الصفا (٢)

تراث ثقافي

١٠٦٩-١٠٩٠ آسمير تسرنكيتش • قرية ستينا عند تسازين

مدارسنا الإسلامية

١١٠٢-١٠٩١ الخرجون والخريجات في مدارسنا الإسلامية عام ٢٠٢٢م

رسميات

١١٤٨-١١٠٥ نشاطات الرئاسة

١١٩٢-١١٤٩ قرارات التوظيف والعزل عن الوظيفة

Contents

Word of the editor

993-994 Mustafa Prljaca • The Herald - a ninety-year long story

Tafsir

995-1004 Almir Fatic • Surah *Al-Infīṭār*: Warning against
Negligence towards the Creator

Fiqh

1005-1024 Husein Kavazovic • The Right of a Non-Muslim Wife, a Follower
of the Book, to Ritual Preparations and Burial after Death

Essays

1025-1046 Enes Karic • The Universality of Islam in European and Western
Translations of the Qur'an

Views

1047-1068 Omar Ali de Unzaga • Citational Exegesis of the Qur'an: Towards a
Theoretical Framework for the Construction of Meaning in Classical
Islamic Thought - The Case of the Epistles of the Ikhwān al-Safā'
(*Rasā'il Ikhwān al-Safā'*)(2)

Cultural Heratage

1069-1090 Asmir Crnkic • Stijena near Cazin

Our Madrasas

1091-1102 The Graduates, both Male and Female, of Our Madrasas in 2022

The Official Part

1105-1148 The Activities of Riyasat

1149-1192 Decrees.

Glasnik priča duga devedeset godina

Ovim sveskom upotpunjuje se vremenski period od devedeset godina – period u kojem se pojavio, zaživio i opstao *Glasnik*, službeno glasilo Islamske zajednice. Naime, njegov prvi broj pojavio se u januaru 1933. godine, u Beogradu. U uvodnom članku, u „Prvoj riječi“ koju je povodom pokretanja *Glasnika* napisao tadašnji reisul-ulema Ibrahim-ef. Maglajlić navodi se razlog i definira svrha tog projekta. „Pokretanjem ovog časopisa uklanja se jedan nedostatak i daje svima prijateljima našeg napretka mogućnost da svoje sile i svoju spremu stave u službu našoj zajednici, kako bi joj otvorili oči i pokazali put prema ljepšoj budućnosti.“

Ova rečenica postala je na neki način i *Glasnikov* lajtmotiv od kojeg on nikada nije odstupio. U njemu je do sada objavljeno više hiljada radova iz raznih oblasti: iz područja užih vjerskih disciplina (akaida, tefsira, hadisa, fikha...), iz historije, islamske kulture, nauke, književnosti, umjetnosti – do radova o aktuelnim pojavama, izdanjima, događajima i ličnostima unutar Islamske zajednice ili društva u cjelini. Ti radovi su, nesumnjivo, djelovali i reflektirali se i na neka druga područja i radove objavljujane u njima, što značajno proširuje *Glasnikov* opći društveni utjecaj.

U *Glasniku* su svoje radove objavljivale praktično sve strukture Islamske zajednice: reisul-uleme, muftije, profesori medresa, profesori fakulteta, službenici, hafizi, imami, mualimi i mualime, ali i mnogi književnici, kulturni djelatnici i ljudi od nauke. Svi su nastojali dati vlastiti doprinos razvoju islama, islamske kulture i islamskih vrijednosti na ovim prostorima, što je sadržaj *Glasnika* uvijek činilo živim, dinamičnim, raznolikim i raznobojnim, kakav je i sam život.

Glasnik je svoju otvorenost zadržao sve do danas. Iako su se okolnosti promijenile a publikacije se umnožile i sredstva komunikacije se razvila do neslućenih razmjera tako da Islamska zajednica danas ima čak i svoj radio i televiziju i neposredno se u realnom vremenu obraća javnosti – što se u ranijim vremenima nije moglo ni zamisliti – *Glasnik* još uvijek ima širok krug svojih saradnika i čitalaca i vrši svoju ulogu. Radove u njemu objavljuju ne samo ljudi iz Bosne, već i iz zemalja okruženja i raznih dijelova Svijeta. Uz sve to, *Glasnik* zadržava i svoju dokumentacionu vrijednost: objavljuje službena akta, pravilnike, presude Ustavnog suda, arhivske fotografije, imena maturanata naših medresa i sl., što će kasnijim generacijama autentično svjedočiti o radu, nastojanjima, ostvarenjima, brigama i odgovornostima ljudi koji su ovdje živjeli islam, brinuli o njemu i radili na unapređenju njegovih vrijednosti i kulture, te čuvali Islamsku zajednicu i njene institucije i u njih udahnjivali snagu, elan, ljubav i posvećenost.

I ovaj svezak *Glasnika* autentični je reprezent rečenog.

Mustafa Prljača

Sura El-Infitār

Upozorenje na nemarnost spram Stvoritelja

Almir Fatić

redovni profesor tefsirskih predmeta na fakultetu islamskih nauka univerziteta u sarajevu
e-mail: almirfatic75@gmail.com

Sažetak

Ovaj rad predstavlja tumačenje 82. kur'anske sure El-Infitār, koja ima 19 ajeta, metodom ajet po ajet. Objavljena je, prema konsenzusu učenjaka, u Mekki. Neki kažu da pripada ranom periodu mekanskog razdoblja, dok drugi smatraju da ona pripada posljednjoj skupini mekanskih objava. Glavna tema sure El-Infitār jest upozorenje čovjeku da ne bude zaveden ovim prolaznim svijetom.

Ključne riječi: Cijepanje neba, raspršivanje zvijezda, eksplozija mora, preturanje kaburova, dan obračuna.

Uvod

El-Infitār je 82. kur'anska sura, koja ima 19 ajeta. Naziv je dobila po glagolu *infetaret* (انْفَطَرَتْ) koji se spominje u prvom ajetu ove sure. Inače, riječ *el-infitār* (الْاِنْفِطَارِ) infinitiv je glagola *infetare* (انْفَطَرَ) – *biti rascijepljen*, tako da *el-infitār* znači *rascijepljenje* ili *naprsnuće*. Riječ je o rascjepljenju neba. Objavljena je, prema konsenzusu učenjaka, u Mekki. Neki kažu da pripada ranom periodu mekanskog razdoblja, dok drugi smatraju da pripada posljednjoj skupini mekanskih objava.¹

¹ Muhammed Asad, *Poruka Kur'ana*, El-Kalem, Sarajevo, 2004, 957.

Glavna tema sure *El-Infītār* jest upozorenje čovjeku da ne bude zaveden ovim prolaznim svijetom. Ova tema se izlaže kroz sljedeće podteme:

1. opis nekih scena Kijametskoga dana (1-4);
2. čovjekova zavedenost ovim svijetom i nemarnost spram njegova Stvoritelja (6-9);
3. melekansko zapisivanje ljudskih djela (10-12);
4. dolazak svih, i dobrih i loših, na Dan obračuna (13-16);
5. objašnjenje Dana obračuna (*Jevmu d-dīn*) (17-19).

Sura *El-Infītār* kontekstualno i tematski je povezana s prethodnom surom *Et-Tekvīr* pa su, samim tim, otprilike i objavljene u istom periodu. Također, povezana je i sa surama koje slijede iza nje: *El-Mutaffifin* i *El-Inšikāk*. Naime, *El-Infītār* spominje pisanje djela, *El-Mutaffifin* mjesta u kojima se pisani listovi, zapisi ili knjige djela pohranjuju (*Sidždžīn* i *Illijjūn*), a *El-Inšikāk* – dodjeljivanje knjiga. Također, sure *El-Infītār* i *El-Inšikāk* započinju na isti način: *إِذَا السَّمَاءُ*; šesti ajet obje sure započinje riječima: *يَا أَيُّهَا الْإِنْسَانُ* (*O, čovječe*) te govore o stanjima Sudnjega dana, što vrijedi i za suru *Et-Tekvīr*, tj. o onome što će se događati u njenoj početnoj fazi.²

Izes-sema'un-fetaret (إِذَا السَّمَاءُ انْفَطَرَتْ)

Kada se nebo rascijepi - Izā (إِذَا kada) je prilog kojim se izražava sigurna budućnost; *es-sema'* (السَّمَاءُ) je *nebo*; glagol *infetaret* (انْفَطَرَتْ) i njegov infinitiv *el-infitar* (الانْفِطَارُ) objasnili smo u uvodu; deriviraju se iz *el-fatr* (الْفَطْرُ) – *cijepanje* ili *pukotina*, čija je množina *el-futūr* (الْفُطُورُ), koja se navodi u suri *El-Mulk* (3): *مَا تَرَىٰ فِي خَلْقِ الرَّحْمٰنِ مِن تَفٰوُتٍ ۗ فَارْجِعِ الْبَصَرَ هَل تَرَىٰ مِن فُطُورٍ* (*Ti ne vidiš u stvaranju Svemilosnog nikakva nesklada, pa ponovo pogledaj – vidiš li ikakvu pukotinu?!*) Kur'an ovdje, kao i na svim drugim mjestima, ne govori naučnim objašnjenjima već kroz ljudsko iskustvo, i to ono koje ima ljudsko oko. I to je važno imati na umu u razumijevanju značenja Kur'ana.

² Usp. Al-Suyūfī, *Tanāsūq al-durar*, Maktaba al-Imām al-Suyūfī, s.l., 2019, 79-80; Al-Ālūsī, *Rūḥ al-ma'ānī fī tafsīr al-Qur'ān al-'azīm wa sab' al-matānī*, Dār ihyā' al-turāṭ al-'arabī, Beirut, 1985, 30/78.

Ve izel-kevākibun-teseret (وَإِذَا الْكَوَاكِبُ انْتَبَرَتْ)

I kada se zvijezde/planete rasprše – Glagol *intesere* (انْتَبَرَتْ) znači *raspršiti se, rasipati se ili opadati*.³ Nakon rascjepljenja neba, zvijezde će se, usljed naglog nebeskog trzanja, raspršiti, odnosno popadati. Slično ovome je kad na sebi zamislimo tkaninu s biserima, i ako se ona iznenada strgne, biseri će s nje otpasti ili poispadati. Ovo je slika koja se ovdje daje u vezi s rascjepljenjem neba i iznenadnim padom zvijezda. Zapravo, *el-kevākib* (الْكَوَاكِبُ) jesu *velike zvijezde*, ili određena nebeska tijela, zahvaljujući kojima se ljudi upravljaju ili određuju smjerove na Zemlji. U suri Et-Tekvīr spominju se *nudžūm* (نُجُومٌ *zvijezde*). *Nedžm* (نَجْمٌ) je *zvijezda koja sija, svijetli trepereći*.⁴ One će, na Kijametskom danu, izgubiti taj svoj sjaj, a one velike zvijezde, kao i planete i ostala nebeska tijela (*el-kevākib*), popadat će, tako da će se ljudi na taj Dan, u pogledu orijentacije, činiti izgubljenima.

Ve izel-bihāru fudždžiret (وَإِذَا الْبِحَارُ فُجِّرَتْ)

I kada mora eksplodiraju – *El-Bihāru* (الْبِحَارُ) množina je od *el-bahr* (الْبَحْرُ) *more, okean, velika rijeka*). Glagol *fedždžere* (فَجَّرَ) *učiniti da izbije, rascijepiti, izazvati eksploziju*⁵ derivira se iz riječi *el-fedžr* (الْفَجْرُ) *zora / koja kida tamu*); *fādžir* (فَاجِرٌ) jest neko ko kida ili krši Božije propise, tj. grijешnik. Znači, mora i okeani toga Dana će silno izbiti, poput cunamija, i prijeći svoje granice baš kao što i grijешnik prelazi granice koje su postavljene pred njega. “Mora će se uliti jedna u druga, izmiješati slatka i slana i postat će kao jedno more.” (وَإِذَا الْبِحَارُ فَتَحَ بَعْضُهَا إِلَى بَعْضٍ، فَاخْتَلَطَ عَذْبُهَا بِمَالِحِهَا، وَأَصْبَحَتْ بَحْرًا) واحدًا).⁶

Ve izel-kubūru bu'siret (وَإِذَا الْقُبُورُ بُعْثِرَتْ)

I kada se kaburovi ispreturaju – *El-Kubūr* (الْقُبُورُ) jesu *grobovi, mezarovi, kaburovi*; jedn. *el-kabr* (الْقَبْرُ). U Kur'anu se tri izraza koriste za kabur,

3 Muftić, *Arapsko-bosanski rječnik*, 4. izd., El-Kalem, Sarajevo, 2017, 1691.

4 Usp. *Ibid.*, 1691, 1522.

5 Ova druga glagolska forma *fağğara* spominje se još u: Al-Kahf, 33; Yā-Sin, 24, Al-Qamar, 12, Al-Isrā, 91.

6 Ibn al-Ġawzī, *Zād al-masīr fi 'ilm al-tafsīr*, Dār al-fikr, Beirut, 2009, 8/117; Al-Bayḏāwī, *Amwār al-Tanzīl wa asrār al-ta'wīl*, Dār al-rušd, Beirut, 2000, 3/506; Al-Šabūnī, *Šafwa al-tafsīr*, Dār al-Qur'ān al-karīm, Beirut, 1981, 3/528.

mezar, ili grob. Pored ovoga ovdje, koristi se izraz *merkād* (مَرْقَد) u suri *Jā-Sīn* (52), te izraz *edžsād* (أَجْتَاد), također, u suri *Jā-Sīn* (51). *Bu'siret* (بُعَيْرَت) je od glagola *ba'sere* (بَعَّرَ) koji znači *razbacati, razasuti, rasturiti, ispreturati, prevrnuti, preokrenuti, razrovati* itd.⁷ Pod ovim se podrazumijeva i oživljavanje i ustajanje mrtvih iz njihovih kaburova.

'Alimet nefsun mā kaddemet ve eharet

(عَلِمَتْ نَفْسٌ مَا قَدَّمَتْ وَأَخَّرَتْ)

Saznat će svaka osoba šta je pripremila, a šta je propustila – Izraz *nefs* (نَفْس) obuhvata svaku osobu (jer je neodređen). Ovaj ajet može imati nekoliko značenja i sva se ona podrazumijevaju: 1. šta je *pripremila* (مَا قَدَّمَتْ) od dobra ili zla, i šta je *propustila* (وَأَخَّرَتْ) od dobra i dobročinstva; 2. šta je uradila *ranije* i šta je uradila *kasnije*; 3. *kaddemet* – sva djela, dobra ili zla, koja je osoba učinila u svom životu; *eharet* – utjecaji i posljedice koje je osoba ostavila iza sebe.⁸

Kada se desi sve gore navedeno i kada čovjek ustane iz svoga kabura, pred njim će se pojaviti cijeli njegov život, njegova biografija pomno i potpuno zabilježena. I sjetit će se svega što je radio. I tada će čovjek žaliti za dobrim stvarima koje je propustio, ali će biti i sretan zbog loših koje je, također, propustio.

Jā ejjuhel-insānu mā garreke bi Rabbikel-kerīm

(يَا أَيُّهَا الْإِنْسَانُ مَا غَرَّبَكَ بِرَبِّكَ الْكَرِيمِ)

O, čovječe, šta te obmanjuje u pogledu Gospodara tvog Plemenitog? – Garre (غَرَّ) znači *zavarati, obmanuti*. *Insān* (إِنْسَان) prema jednoj etimologiji, derivirano je iz *nisjān* (نِسْيَان *zaborav*), čime se sugerira da je čovjek sklon zaboravu svoga porijekla, svoga Gospodara. Prema drugoj etimologiji, riječ *insān* derivirana je iz *ins* (انْس *naklonost*), čime se sugerira da je čovjek sklon preme nekome ili nečemu drugom mimo Svevišnjeg Allaha.⁹

7 Muftić, *Arapsko-bosanski rječnik*, 122.

8 Usp.: Al-Ṭabarī, *Ġāmi' al-bayān 'an ta'wīl āy al-Qur'an*, Dār al-salām, Cairo, 2007, 10/8512; Al-Māwardī, *Al-Nukat wa al-'uyūn*, Dār al-kutub al-'ilmiyya, Beirut, 2012, 6/221; Ibn 'Aṭīyya, *Al-Muḥarrar al-wağīz fi tafsīr Kitāb al-'azīz*, Dār al-kutub al-'ilmiyya, Beirut, 2001, 5/446; Al-Šawkānī, *Faṭḥ al-Qadīr*, Dār al-ma'rifa, Beirut, 2007, 1593.

9 Usp. Al-Rāğīb al-Išfahānī, *Mu'jam mufradāt alfāz al-Qur'an*, Dār al-kutub al-'ilmiyya, Beirut, 1997, 36.

Interesantno je da se ovdje govori o ljudskoj udaljenosti od Gospodara, a u suri *Et-Tekvīr* o osobi koja se udaljava od Poslanika, a.s., dok se u suri *Abese* govori o onima koji se udaljavaju od Allahove Knjige.

Prema klasičnim komentarima Kur'ana, ovo pitanje, koje je ujedno i prijekor, upućeno je kako poricateljima Istine tako i neposlušnim vjernicima i dobrima koji su ponekad nemarni spram Stvoritelja. U njima se tradira da je Muhammed, a.s., jedanput proučio ovaj ajet i rekao: "Obmanjuje ga njegovo neznanje!" (بلغنا أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قرأ يأبها الإنسان ما) (غرك بريك الكريم فقال: غره جهله). Hazreti Omer je kazao: "Obmanjuje ga njegovo neznanje i njegova glupavost!" A potom je proučio: *Zaista je on* (tj. čovjek) *prema sebi nepravedan i neznalica* (*El-Ahzāb*, 72). Također se još navodi da čovjeka obmanjuje: šejtan koji je za njega zadužen, to što Allah, dž.š., pokriva njegove grijeha i ispade, nada u Allahov oprost. Sve navedeno, kao i mnogo toga drugog, obmanjuje čovjeka. Neke pojedinosti obmanjuju jedne, a neke pojedinosti druge ljude.¹⁰

Ajet se završava riječju *El-Kerīm* (الكَرِيم) – *Plemeniti, Velikodušni Gospodar*. Zato što je Gospodar ljudi *El-Kerīm*, ljudi bi Mu trebali biti zahvalni, zahvalni na svoj Njegovoj dobroti i naklonosti prema njima. Zdravorazumsko razmišljanje iziskuje da bi čovjek trebao biti zahvalan svome Stvoritelju i nikada Mu ne biti nepuslušan. Drugim riječima, ne postoji razumska osnova da čovjek bude nemaran i nezahvalan spram svoga Stvoritelja.

El-Lezī halekake fe sevvāke fe 'adelek (الَّذِي خَلَقَكَ فَسَوَّاكَ فَعَدَلَكَ)

Koji te je stvorio, pa te uravnotežio i učinio skladnim – Sada se navodi Božiji čin stvaranja čovjeka na najbolji način: uravnoteženo i skladno. To je čin Onoga ko je *El-Kerīm*. Glagol *sevva* (سَوَّى) ima više značenja kao što su: *ispraviti, zaravnati, nivelirati, praviti, izrađivati, proizvoditi, oblikovati, stvoriti*.¹¹ Mi ga ovdje prevodimo bosanskim glagolom *uravnotežiti*. Pod uravnoteženošću (فَسَوَّاكَ) misli se na sve aspekte ljudskog bića, fizičke i duhovne. Glagol *adele* (عَدَلَ) može se čitati i *addeleke* (عَدَّلَ), tj. sa

¹⁰ Usp: Al-Māwardī, *Al-Nukat wa al-'uyūn*, 6/221-222; Al-Qurṭubī, *Al-Ġāmi' li aḥkām al-Qur'ān*, Dār l-hadīṭ, Cairo, 1996. 19/234; Ibn Džuzejj, *Olakšani komentar Kur'ana*, preveo Nedžad Čeman, Libris, Sarajevo, 2014, 6/329.

¹¹ Muftić, *Arapsko-bosanski rječnik*, 803.

tešdidom na *dālu*, i ima više značenja,¹² osnovica mu je *‘adl* (dosl. pravda).¹³ Skladnost podrazumijeva fizičku, tjelesnu skladnost.

Fī ejji sūretin ma šā’e rekkebek (فِي أَيِّ صُورَةٍ مَّا شَاءَ رَكَّبَكَ)

*I u obliku, kakvom je htio, stvorio te – Sūre (صُورَة) jest oblik ili forma. Rekkebe (رَكَّبَ) znači složiti, sastaviti, spojiti, sintetizirati, ugraditi, umetnuti, postaviti itd. Ovaj glagol nosi ideju postavljanja nečega na nešto drugo (otuda je *rākib* jahač, koji se postavio na konja). *Terkīb* (تَرْكِيب) je struktura, sastav, konstitucija.¹⁴ Prvo je rečeno da je Svevišnji *Rabb* – Gospodar koji ima potpuno vlasništvo nad nečim, i to *Rabb* koji je Velikodušan (*El-Kerīm*), koji nam velikodušno sve daje: život, zdravlje, imetak itd. I kada nam je teško u životu, On je i dalje naš *Rabb*. On nas stalno gleda; On je i Stvoritelj (*El-Hālik*) koji nas stvara onako kako On hoće i želi. I ovo je jedna od centralnih poruka Kur’ana.*

Kellā bel tukezzibūne bid-dīn (كَلَّا بَلْ تُكْذِبُونَ بِالَّذِينَ)

*Ne, nego vi svjesno poričete Dan obračuna – I pored svega navedenog, pored svih vidova Božije velikodušnosti i dobrote prema ljudima, neki, opet, svjesno poriču (*tukezzibūn*) Dan obračuna ili Dan polaganja računa. *Dīn* (الذِّينِ) doslovno je *vjera*, ili *način života*. Komentatori pojam *dīn* ovdje tumače u smislu Dana obračuna ili vjere islama.¹⁵*

Ve inne ‘alejkum le hāfizīn (وَإِنَّ عَلَيْكُمْ لَحَافِظِينَ)

*A, zaista, nad vama su Čuvari – Hafiza (حفظ) – odakle je izveden oblik *hāfizīn* (حَافِظِينَ) – znači čuvati, paziti, bdjeti nad, motriti na, štiti, ¹⁶ pa su *hāfizīn* oni koji čuvaju, paze, bdiju, motre. Pamćenje Kur’ana napamet naziva se *hifzul-Kur’ān* – čuvanje Kur’ana, a osoba koja ga u cijelosti zapamti ili memorira naziva se *hāfiz* – čuvar Kur’ana, jer ga čuva u svome*

12 V. šire Muftić, *Arapsko-bosanski rječnik*, 1076.

13 *Ibid.*, 1076.

14 Usp. *Ibid.*, 637.

15 V.: Al-Māwardī, *Al-Nukat wa al-‘uyūn*, 6/223; Al-Zamaḥšarī, *Tafsīr al-Kaššāf*, Dār al-ma’rifā, Beirut, 2005, 1186; Ibn al-Ġawzī, *Zād al-masār*, 8/118; Al-Baydāwī, *Amwār al-Tanzil*, 3/507; Al-Šabūnī, *Šafwa al-tafāsīr*, 3/528.

16 Muftić, *Arapsko-bosanski rječnik*, 355.

umu. Ovdje imamo, stilski govoreći, *takdīm* (inverziju) jer je došlo ‘*alejkum le hāfizīn*’ umjesto gramatički uobičajenog *hāfizīn ‘alejkum*, kako bi se posebno istaknulo da vi, ljudi, zbilja imate čuvare – to se na vas odnosi. Zanimljivo je da prije ove sure imamo jedan niz sura u 30. džuzu (Amme džuz) u kojima se spominju melec: u suri En-Nebe’ (38) – melec će stajati u redovima; u En-Nāzi’āt (1-5) – melec “izvlače” duše; u Abe-se (15-16) – melec bilježe Objavu; u Et-Tekvīr (19) – Rūh, Džibril donosi Objavu, i ovdje, u El-Infitār (10) – melec bilježe dobra i loša djela.

Kirāmen kātībīn (كِرَامًا كَاتِبِينَ)

Ja’lemūne mā tef’alūn (يَعْلَمُونَ مَا تَفْعَلُونَ)

Plemeniti Pisari, / koji znaju sve što radite – Ti Čuvari su Plemeniti Pisari (*Kirāmen kātībīn* / كِرَامًا كَاتِبِينَ); njihova plemenitost je dio njihove prirode i njihova posla. Oni zapisuju ljudska djela bez ikakva upliva na njih *sa strane*; niko ih ne može potkupiti ili podmititi. Oni nisu ni za koga posebno vezani, ili, pak, prema nekome neprijateljski nastrojeni pa da bi zbog toga ispustili nešto evidentirati ili pogrešno zapisali. Oni su vjerni svome poslu i istinski čuvari, a čuvar je vjeran svome poslu samo ukoliko je plemenit. Oni su *kātībīn* (particip aktivni) – pisari koji stalno pišu to što radimo. Oni su stalno s nama, prate nas u stopu, promatraju nas i bilježe na način da mi nismo toga svjesni.

U arapskome postoji razlika između riječi *fi’l* (فعل) i ‘*amel* (عمل), odnosno glagola koji se iz njih deriviraju *tef’alūn* (تَفْعَلُونَ) i *ta’melūn* (تَعْمَلُونَ), mada obje sugeriraju (izv)vršenje radnje. Naime, ‘*amel* je radnja koja se vrši s namjerom ili ciljano, npr. kad želimo jesti, čitati, s namjerom nešto slušati itd. *Fi’l* je, pak, radnja koja se vrši bez razmišljanja, npr. naše disanje, treptanje, slušanje itd. Prema tome, Plemeniti pisari zapisuju sve što mi radimo bez izuzetka, bilo to s namjerom ili ne, s tim da ne zapisuju naše namjere jer ih ne znaju. Svevišnji zna namjere našeg ‘*amela* (djela) – jer je On Najbolji *Hāfiz*, Čuvar (Jūsuf, 64: قَالَهُ خَيْرٌ حَافِظًا) – a melec bilježe samo naš *fi’l*.

Innel-ebrāre le fī neʿīm (إِنَّ الْأَبْرَارَ لَفِي نَعِيمٍ)

Ve innel-fudždzāre le fī Džehīm (وَإِنَّ الْفُجَّارَ لَفِي جَحِيمٍ)

Zaista će dóbrī boraviti u blagodatima, / a grješnici sigurno u Vatri velikoj – *El-Ebrār* (الْأَبْرَارَ) su dóbrī, čestiti, pravedni; gramatički, ova riječ je tzv. “mala množina” (*džem’ul-kille*) jer je malo ljudi koji su dobri i pravedni. Za meleke se u suri Abese kaže da su *berere* (بررة), što je tzv. “množina mnoštva” (*džem’u l-kesre*), budući da su svi melecni časni, dobri i pravedni. *Ebrār* se derivira iz riječi *berr* (بَرَّ) koja označava *zemlju*. Pravedni i čestiti su na čvrstom tlu svoje pravednosti i stabilnosti, znaju kuda idu i šta rade. Riječ *neʿīm* (نَعِيمٍ) označava *blagostanje, uživanje, nasladu, zadovoljstvo, sreću, blaženstvo, udobnost, komfor, blagodat, milost, dobrotu*, koja je trajna, što se sugerira oblikom *tef’īl*.¹⁷ Kada oni dóbrī i čestiti prolaze kroz razne teškoće, iskušenja na ovome svijetu, oni se prisjećaju ovih Božijih riječi.

Korijen *f-dž-r* – odakle se derivira riječ *el-fudždzār* (الْفُجَّارَ) – i njegove izvedenice prenose značenje nečega što je potpuno pokidano, iščupano ili rastrgano. Tako je *fedžr* (فجر *zora*) ono što *kida* noć i omogućava pojavu svjetlosti, a *fādžir* (فاجر) – jedn. od *el-fudždzār* – onaj koji *kida* Božije propise i *krši* zabranjene granice bez straha od ikakvih posljedica.¹⁸ I njihova sudbina je zapečaćena: oni će biti u Džehennemu, Vatri velikoj.

Jaslevnehā jevmed-dīn (يَصْلَوْنَهَا يَوْمَ الدِّينِ)

Ve mā hum ‘anhā bi gā’ibīn (وَمَا هُمْ عَنْهَا بِغَائِبِينَ)

U koju će se sami baciti na Dan obračuna, / i oni više iz nje neće biti izvedeni – *Jaslevnehā* (يَصْلَوْنَهَا) dolazi od riječi *sal’j* (صَلَّى = صلي *baciti se u vatru*) koja se posebno koristi za ono što padne ili što se baci u vatru.¹⁹ Ovaj ajet možemo promatrati i kao odgovor na pitanje postavljeno u prethodnoj suri *Et-Tekvīr*: فَأَيْنَ تَذْهَبُونَ *Pa kuda idete?* I kao da se odgovara – idu prema Vatri!

17 *Ibid.*, 1511. Inače, riječ *naʿīm* je plural riječi *niʿma*, koja se u Kur’anu navodi na četrdeset devet mjesta. U Kur’anu se koriste i plurali *niʿam* (Luqmān, 20), *anʿum* (al-Naḥl, 12) i *naʿmāʿ* (Hūd, 22).

18 Usp. Muftić, *Arapsko-bosanski rječnik*, 1262.

19 *Ibid.*, 940-941.

Za negaciju u arapskome jeziku koristi se *mā* (مَا) i *lejse* (لَيْسَ). *Gā'ib* (غَائِبٌ) jest *onaj koji se ne vidi, koji je izvan pogleda*. Intenzivniji oblik negacije je *mā* i on se ovdje koristi, a sa *bi* (بِ) (u: *bi gā'ibin*) ta negacija se još više naglašava. Dakle, oni iz pogleda Džehennema neće biti izuzeti ni jedan trenutak, čak ni u svojim mezarovima i u stanju koje slijedi iza toga. Ovo, kako kaže Ibn Dževzī, ukazuje na vječni boravak nevjernika u Vatri, no veli da neka ulema dozvoljava da '*anha* (عَنْهَا) ovdje bude u funkciji alegorije za Kijametski dan, tako da se značenje odnosi na izvjesnost Proživljenja te da ono obuhvata i *dōbrē* i grješnike,²⁰ tj. ni jedni ni drugi neće biti izvan čina proživljenja. Bilo kako bilo, zastrašujuće je umrijeti u stanju nevjerništva.

Ve mā edrāke mā jevmu d-dīn (وَمَا أَدْرَاكَ مَا يَوْمَ الدِّينِ)

Summe mā edrāke mā jevmu d-dīn (ثُمَّ مَا أَدْرَاكَ مَا يَوْمَ الدِّينِ)

A znaš li ti šta je Dan obračuna? / I još jednom: Znaš li ti šta je Dan obračuna? – Sintagma *Ve mā edrāke* (وَمَا أَدْرَاكَ) u Kur'anu se upotrebljava: a) za nešto što ima izuzetnu vrijednosti, kao što je to Lejletul-Kadr, a što prevazilazi ljudski razum; b) za stvari koje se tiču onoga svijeta.²¹ U Kur'anu se, pored *ve mā edrāke*, koristi i sintagma *ve mā udrike* (وَمَا أُدْرِيكَ),²² u sadašnjem vremenu. U ovom drugom slučaju obično se poslije ne navodi odgovor; riječ je o nečemu što je poznato samo Svevišnjem Allahu, dok se u slučaju *ve mā edrāke* obično odgovor navodi.

Pitanje je ponovljeno dva puta da bi se time intenziviralo upozorenje u smislu pripremanja za ono što slijedi. Kada se nešto ponavlja, znamo to iz svakodnevnog života, pogotovo u kontekstu prijetnje, onda to ostavlja veći utisak. Također, ponavljanje ukazuje na neobičnu važnost nečega.

20 Ibn al-Ġawzī, *Zād al-masīr*, 8/118-119, usp. Al-Māwardī, *Al-Nukat wa al-uyūn*, 6/224.

21 Bint al-Šaṭī', *Al-Taḥsīn al-bayānī li al-Qur'ān al-karīm*, Dār al-ma'ārif, Cairo, 2017, 1/176. – Ova sintagma spominje se trinaest puta u Kur'anu, npr. u: Al-Muddaṭṭir, 27; Al-Mursalāt, 14; Al-Infittār, 17; Al-Muṭaffifin, 18 itd. Jedanput se spominje oblik *adrākum* (أَدْرَاكُمْ) (Yūnus, 16).

22 Spominje se tri puta u Kur'anu: Al-Aḥzāb, 63; Al-Šūrā, 17 i 'Abasa, 3.

Jevme lā temliku nefsun li nefsin šej'en vel-emru jevme'izin lillāh (يَوْمَ لَا تَمْلِكُ نَفْسٌ لِنَفْسٍ شَيْئًا وَالْأَمْرُ يَوْمَئِذٍ لِلَّهِ)

Dan kada neće moći pomoći niko nikome nimalo! Zapovijed će toga Dana pripadati samo Allahu – Ovim se ajetom pokazuje nemoć ljudskog bića na Dan obračuna, kada čovjek neće imati nikakvu vlast niti ikakav autoritet nad bilo kime, pa ni nad svojim najbližim, svojom porodicom. Na početku ove sure naveden je opis stvari koje poimamo veoma čvrstim, ali će se na Kijametskom danu one urušiti i popadati, dok na kraju sure vidimo kako će čovjek na taj Dan ostati bez ikakve moći ili autoriteta.

Tefsirske poente:

1. Čovjek je najvrjednije Allahovo, dž.š., stvorenje.
2. Ne postoji razumska osnova da čovjek bude nemaran i nezahvalan spram svoga Stvoritelja.
3. Vjernik treba istrajati u činjenju dobra, a zla se kloniti što je više moguće.
4. Postoje melec pisari koji zapisuju sva ljudska djela.
5. Na Danu obračuna čovjek će ostati bez ikakve moći ili osobnog autoriteta.

المير فاتيتش

سورة الانفطار: تحذير الإنسان من غفلته وغروره بربه

تمثل هذه المقالة شرحاً - آية فآية - لسورة الانفطار وهي الثانية والثمانون من سور القرآن الكريم. وحسب اتفاق العلماء فإن سورة الانفطار مكية، وآياتها ١٩ آية. ويرى بعض المفسرين أنها نزلت في فترة مكية مبكرة بينما يرى بعضهم أنها من أواخر السور المنزلة في مكة. ومن أهم ما تأتي به هذه السورة تحذير الإنسان من غفلته وغروره بهذه الدنيا الفانية.

Almir Fatic

Surah *Al-Infitār*: Warning against Negligence towards the Creator

Summary

This paper presents an interpretation of the 82nd Qur'anic Surah *Al-Infitār*, which consists of 19 verses, using a verse-by-verse method. According to the consensus of scholars, it was revealed in Mecca. Some say it belongs to the early Meccan period, while others believe it belongs to the last group of Meccan revelations. The main theme of *Surah Al-Infitār* is a warning to men not to be misled by this transitory world.

Pravo supruge nemuslimanke, sljedbenice Knjige, na opremanje i ukop nakon smrti

Husein Kavazović

doktor islamskih nauka (fikh i šerijatsko pravo)

Sažetak

U ovome radu tematiziraju se supružničke obaveze nakon smrti supruge. To su pitanja koja se odnose na opremanje i ukop supruge, nemuslimanke posebno, nakon njene smrti, u šerijatskom pravu općenito. Cilj rada je da se, na temelju primarnih izvora Šerijata i muslimanske pravne tradicije, utvrde one tačke na kojima počiva muslimanska zajednica u odnosu na svoje pripadnike, imajući u vidu da se radi o multikonfesionalnoj zajednici ljudi, koja u sebe uključuje i sljedbenice Knjige. Polazište s kojega otvaramo ovo pitanje jesu 8. i 9. ajet sure Al-Mumtaḥinah. U radu se polazi od temeljne postavke da su dobrota (*al-birr*) i pravednost (*al-qist*) temelji odnosa u muslimanskoj zajednici.

Ključne riječi: šerijatsko pravo, brak, muž, supruga, sljedbenici Knjige, izdržavanje supruge, opremanje supruge, ukop, poglavar zajednice

Uvod

Mada nam se čini da su, tokom vremena, u našoj literaturi sva pitanja mješovitog braka u šerijatskom pravu riješena i da je status supružnika u ovom braku poznat, kao i njihova prava i obaveze, još uvijek ima onih pitanja preko kojih se ili prelazilo ili su se nerado spominjala. Brak muslimana sa sljedbenicom objavljene religije dozvoljen je kur'anskim

tekstom, no uprkos tome islamski pravnici su još od najstarijih vremena o tome imali podijeljena mišljenja.

U kur'anskoj suri Al-Ma'idah (5. ajet) kaže se: *Od danas vam se dozvoljavaju sva lijepa jela; i dozvoljavaju vam se jela onih kojima je data Knjiga, i vaša jela su njima dozvoljena; i čestite vjernice su vam dozvoljene, i čestite kćeri onih kojima je data Knjiga prije vas, kada im vjenčane darove njihove date s namjerom da se njima oženite, a ne da s njima blud činite i da ih za prilježnice uzimate.*¹

Iako ajet govori o dozvoljenosti sklapanja braka muslimana s čestitom sljedbenicom Knjige (kršćankom i jevrejkom), muslimanski pravnici ovom su pitanju prilazili oprezno, ukazujući na ranu praksu muslimanske zajednice iz perioda ashaba, kojom su usmjeravani pravnici ka tumačenju ovog ajeta na način da su općenitu dozvolu, koja se nadaje iz samog teksta Kur'ana, specificirali i ograničili na posebne prilike, postavljajući uvjete i pozivajući se na interes zajednice, u nastojanju da je zaštite od izazova i nepravilika u koje bi mogla zapasti.

Poznati hanefijski pravnik i komentator Kur'ana Abū Bakr Aḥmad bin 'Alī ar-Rāzī al-Ġaṣṣās (917-981.), u svome djelu *Aḥkām al-Qur'an*, navodi niz predaja o stavovima i praksi prve generacije muslimana, koja se dovodi u vezu sa spomenutim ajetom. Tako, on navodi predaju prema kojoj je Ḥuzayfah, r.a., oženio jevrejku, na što je hazreti Omer reagirao pismom i naložio mu da je pusti. Na upit Ḥuzeyfah, r.a., je li brak s dotičnom osobom zabranjen, hazreti Omer je rekao da nije, ali da se on boji da bi se praksa ženidbe nemoralnih nemuslimanki mogla raširiti (kod muslimana).² Uprkos negativnom stavu hazreti Omera o ovom pitanju, ova praksa među ashabima se nastavila, što se vidi iz primjera hazreti Osmana i Ṭalḥa bin 'Ubaydullaha, r.a.³

Među muslimanskim učenjacima postoji razilaženje o tome šta se misli pod riječju *muḥṣanāt*, koja je spomenuta u navedenom kur'anskom ajetu. Jedni drže da ova riječ znači *neudate, čestite žene*, a drugi *slobodne*

1 *Al-Qur'an al-Karīm*, sura Al-Ma'idah, 5. ajet, u prijevodu Besima Korkuta.

2 Abū Bakr Aḥmad bin 'Alī ar-Rāzī al-Ġaṣṣās, *Aḥkām al-Qur'an*, Bejrut: Dār Iḥyā at-Turāt al-'Arabī, 1992, Vol. III, str. 323; Mustafa Hasani, *Tumačenje i primjena šerijatskog prava o mješovitim brakovima u Bosni i Hercegovini u periodu od 1930. do 1940. godine*, Sarajevo: El-Kalem, 2014, str. 49-50.

3 *Isto*, Vol. III, str. 324.

žene, bilo da su udavane ili nisu udavane.⁴ Abū Bakr al-Ġaššās smatra da nema razilaženja među ashabima i pravicima da je brak sa slobodnom sljedbenicom Knjige *načelno dozvoljen*, izuzev ‘Abdullaha ibn Omera, koji je smatrao da je takav brak *makrūh taḥrīman*, apsolutno pokuđen.⁵

Hanefijski pravници su ovaj brak okarakterizirali *načelno dozvoljenim*, s relativnim stepenom pokuđenosti (*makrūh tanzīhan*), koji je tokom vremena mijenjao intenzitet, pa je i kod nas u Bosni i Hercegovini bilo šerijatskih pravnika i uleme koji su takav brak smatrali *makrūh taḥrīman*, apsolutno pokuđenim, odnosno *načelno zabranjenim*.⁶

U članu 31 *Al-Aḥkām aš-Šar‘iyyah fī al-Aḥwāl aš-Šaḥṣiyyah* (u daljem tekstu *Al-Aḥkām aš-Šar‘iyyah*) stoji: Dozvoljen je brak sa sljedbenicom objavljene vjere, koja vjeruje u objavljenu Knjigu, svejedno bila ona rezident ili ne, osoba pod ugovorom o zaštiti (s pravom boravka) ili ne, uz pokudu.⁷

Islamska zajednica u Bosni i Hercegovini zauzela je stav da je sklapanje mješovitog braka između muslimana i nemuslimanske, sljedbenice Knjige, *načelno zabranjeno*. Širi savjet reisul-uleme na svome zasjedanju od 19. do 22. decembra 1938. godine, donio je zaključak u kojemu stoji: “Širi savjet zaključuje da su mješoviti brakovi između muslimana i nemuslimanke načelno zabranjeni.”⁸ *Zaključak br. 211/38* ovog savjeta smatran je konačnim stavom Islamske zajednice, koji su poštovali šerijatski sudovi u Jugoslaviji, a koji je imao snagu fetve. Ovaj stav i danas je na snazi u Islamskoj zajednici.

Ipak, iz *Zaključka br. 211/38* da se primijetiti da *načelna zabrana* nije i *apsolutna zabrana* i da se mješoviti brak muslimana s nemuslimankom,

4 Al-Ḥākim Abī Sa‘d al-Muḥsin bin Muḥammad bin Karāmah al-Bayhaqī al-Ġašmī, *At-Taḥdīb fī at-Tafsīr*, Kairo, Beirut: Dār al-Kitāb al-Miṣrī, Dār al-Kitāb al-Lubnānī, 2018/2019, Vol. III, str. 1878-1882.

5 Abū Bakr Aḥmad bin ‘Alī ar-Rāzī al-Ġašās, *Aḥkām al-Qur’an*, Vol. III, 324.

6 Mustafa Spahić, “Fehim Spaho: Mješoviti brakovi, u: *Reis Fehim ef. Spaho: Čovjek vizije i akcije*, Sarajevo: Dobra knjiga, 2011, str. 164-175; Mustafa Hasani, *Tumačenje i primjena šerijatskog prava o mješovitim brakovima u Bosni i Hercegovini u periodu od 1930. do 1940. godine*, str. 245-284; Enes Ljevaković, “Bračna zajednica: priprema, sklapanje, tradicija s islamskog aspekta”, kod: Priredio Pavo Jurišić *Dvoje njih bit će jedno tijelo: Zbornik radova s okruglog stola o braku i bračnoj zajednici iz perspektiva vjerskih zajednica i civilnog zakonodavstva*, Sarajevo: Caritas BK BiH, 2009, str. 41; Mehmed Ali Čerimović, “Mješoviti brak”, u: *El-Ḥidaje*, 1936-1937, Vol. I, br. 3, str. 33-40.

7 Muḥammad Qadrī-paša, *Al-Aḥkām aš-Šar‘iyyah fī al-Aḥwāl aš-Šaḥṣiyyah*, Sarajevo: El-Kalem, 2020, str. 28.

8 Vidi o tome više kod: Mustafa Hasani, *Tumačenje i primjena šerijatskog prava o mješovitim brakovima u Bosni i Hercegovini u periodu od 1930. do 1940. godine*, str. 260.

sljedbenicom Knjige, ne može u potpunosti izbjeći, što je i Širi savjet reisul-uleme iz 1938. godine i prihvatio. Savjet je zaključio da se, “iznimno, muslimanima koji žive u krajevima osjetno manje naseljenim muslimanima može odobriti vjenčanje s nemuslimankom pred Šerijatskim sudom Reisul-ulema.⁹ Analogno ovome, mješoviti brak muslimana s nemuslimankom, sljedbenicom Knjige, danas bi mogao odobriti muftija, na prijedlog glavnog imama, nakon što se predoče opravdani razlozi za sklapanje takvog braka. “Brakovi, pak, između muslimanke i nemuslimana su sasvim šerijatom zabranjeni i ne mogu se ni na kakav način ozakoniti”, stoji u istom zaključku Šireg savjeta reisul-uleme iz 1938. godine.¹⁰

Imajući u vidu da brak predstavlja zajednički život supruge i supruge u bračnoj zajednici, šerijatsko pravo svojim odredbama o braku tretira njihove odnose, odnosno prava i obaveze, koji proizlaze iz te zajednice. To se, prije svega, odnosi na odredbe o sklapanju i rastavi braka, izdržavanju supružnika, odgoju i izdržavanju djece, kao i šire porodične obaveze koje nastaju iz braka, izdržavanje roditelja i siromašnih rođaka. Posebna pažnja u šerijatskom pravu posvećena je pitanju izdržavanja supruge od strane muža. To se, prije svega, odnosi na primarne obaveze muža, odnosno prava supruge na smještaj, ishranu i odijevanje.

Nesumnjiva je obaveza muža izdržavanje supruge dok je s njom u braku, ali se nameće pitanje njena statusa nakon rastave braka ili smrti, odnosno da li tada prestaju sve obaveze muža prema supruzi. Nas u ovom slučaju posebno interesira obaveza muža muslimana prema supruzi nemuslimanki nakon njene smrti, s jedne strane, i obaveza zajednice muslimana u kojoj je živjela, s druge strane. Tačnije, zanima nas ko je taj koji je dužan snositi troškove dženaze, da li ti troškovi padaju na teret muža, to jest da li obaveza njena opremanja i troškovi dženaze spadaju u obavezu izdržavanja supruge (*an-nafaqah*) od strane muža ili onoga koji je zadužen za njeno izdržavanje u odsutnosti muža.

⁹ Isto, str. 260.

¹⁰ Isto.

Status supruge nemuslimanke, prema šerijatskom pravu, tokom njena života u braku s muslimanom

Prema šerijatskom pravu, nemuslimanka, sljedbenica Knjige koja je zaključila brak s muslimanom, ima isti bračni status kao i muslimanka u pogledu njena izdržavanja.¹¹ U članu 160 *Al-Aḥkām aš-Šar'iyah* se kaže: "Pravo na izdržavanje žene je u obavezi muža ... To pravo pripada ženi, bila ona bogata ili siromašna, muslimanka ili nemuslimanka.."¹²

Prema šerijatskopravnoj doktrini, brak je rezultat sklapanja bračnog ugovora koji su supružnici zaključili pod punom osobnom sviješću i slobodnom voljom. Na njega su oboje pristali i ispunili one uvjete koji se zahtijevaju kod sklapanja braka, uz prisustvo svjedoka i ugovoreni vjenčani dar (*mahr*). Brak se sklapa s pretpostavkom da su supružnici imali namjeru trajnog života u bračnoj zajednici.

Raskid bračnog ugovora je dozvoljen u šerijatskom pravu, svejedno da li se radilo o jednostranom ili sporazumnom razvodu braka, ili ako je do rastave došlo usljed neke posebne okolnosti (preljube, optužbe za preljubu, zbog neizlječive bolesti muža na traženje supruge i sl.). Također, brak prestaje i smrću jednog od supružnika.

Supruga nemuslimanka, sljedbenica Knjige, koja je zaključila brak s muslimanom, u svome statusu je u toku života u braku jednaka u svemu supruzi muslimanki. Ona ima jednako pravo na izdržavanje od strane muža tokom postojanja bračne veze i u vrijeme obaveznog pričekaja nakon rastave braka, opozivog ili neopozivog, bilo da je noseća ili, pak, nije noseća.¹³ Izuzetak od tog prava je kada je do rastave došlo zbog napuštanja islama ili preljube,¹⁴ ili kada su se supružnici nagodili oko izdržavanja nakon rastave braka. U toj situaciji ostaje pravo na stanovanje (*suknā*), oko kojega nema nagodbe, jer se radi o Božijem pravu.¹⁵ Međutim,

11 Ḥusāmuddīn Abū Muḥammad 'Umar bin 'Abdul'azīz bin Māzah al-Buḥārī, *Šarḥ Adab al-Qādī li al-Ḥaṣṣāf*, Bagdad: Ad-Dār al-'Arabiyyah li aṭ-Ṭibā'ah, 1978, Vol. IV, str. 256; Ḥusāmuddīn Abī Muḥammad 'Umar bin 'Abdul'azīz bin Māzah al-Buḥārī, *Kitāb an-Nafaqāt*, Bejrut: Dār al-Kitāb al-'Arabī, 1984, str. 79.

12 Muḥammad Qadrī-paša, *Al-Aḥkām aš-Šar'iyah fī al-Aḥwāl aš-Šaḥṣīyyah*, Sarajevo: El-Kalem, 2020, str. 72.

13 Ḥusāmuddīn Abū Muḥammad 'Umar bin 'Abdul'azīz bin Māzah al-Buḥārī, *Kitāb an-Nafaqāt*, str. 63; 'Abd al-Karīm Zaydān, *Aḥkām ad-Dimmīyyīn wa al-Musta'minīn fī Dār al-Islam*, Bejrut: Muasasah ar-Risālah, 1982, str. 465.

14 Ḥusāmuddīn Abū Muḥammad 'Umar bin 'Abdul'azīz bin Māzah al-Buḥārī, *Kitāb an-Nafaqāt*, str. 67.

15 *Isto*, str. 66.

nagodba oko troškova stanovanja moguća je od strane supruge ukoliko joj muž plaća te troškove.¹⁶ Pravo na održavanje i stan imaju i one supruge koje su rastavljene od muža u slučaju optužbe za blud koji nije dokazan, ili zbog impotentnosti muža, u toku obaveznog pričeke nakon rastave.¹⁷

Razlika u pripadanju vjeroispovijesti nije bračna smetnja ukoliko se radi o sklapanju braka muslimana na sljedbenicom Knjige. Ipak, postoje određeni propisi koji supružnike različitih vjeroispovijesti ograničavaju u pravima nakon smrti jednog supružnika. To se, prije svega, odražava na nasljeđivanje supružnika. U slučaju mješovitog braka, supružnici ne nasljeđuju jedno drugo, jer se razlika u vjeri smatra smetnjom za nasljeđivanje. U članovima 585-588 *Al-Aḥkām aš-Šar‘iyyah*, u kojima se govori o smetnjama za nasljeđivanje u šerijatskom pravu, stoji: Četiri su smetnje za nasljeđivanje: (...) Treća je razlika u vjeri. Nemusliman nema osnovu da naslijedi muslimana, niti musliman nemuslimana...¹⁸ Međutim, šerijatsko pravo priznaje pravo na oporuku supružniku, bez obzira na razliku u vjeri.¹⁹ U členu 542 *Al-Aḥkām aš-Šer‘iyyah* stoji: Razlika u vjeri i pripadnost zajednici nije prepreka za oporuku. Dozvoljena je oporuka od muslimana nemuslimanu ili osobi pod državnom zaštitom u muslimanskoj zemlji, i obrnuto...²⁰

Ukoliko uzmemo u obzir da je visina oporuke u šerijatskom pravu do 1/3, to teoretski znači da supruga putem oporuke može steći imovinu i veću od one koju bi mogla steći po šerijatskom nasljednom pravu, nakon smrti muža. U svim drugim pravima, status supruge nemuslimanke, sljedbenice Knjige, jednak je statusu supruge muslimanke, koja se nalazi u braku s muslimanom.

16 Isto.

17 Isto.

18 Muḥammad Qadrī-paša, *Al-Aḥkām aš-Šar‘iyyah fi al-Aḥwāl aš-Šaḥṣiyyah*, str. 207-208.

19 ‘Abd al-Karīm Zaydān, *Aḥkām aḍ-Ḍimmīyyīn wa al-Musta‘minīn fi Dār al-Islam*, str. 496.

20 Muḥammad Qadrī-paša, *Al-Aḥkām aš-Šar‘iyyah fi al-Aḥwāl aš-Šaḥṣiyyah*, str. 191.

Status supruge nemuslimanke, udate za muslimana, u muslimanskoj zajednici

Društveni status supruge nemuslimanke, sljedbenice Knjige, udate za muslimana, u muslimanskoj zajednici nije moguće preciznije odrediti bez određenja statusa sljedbenika Knjige u toj zajednici općenito. U određivanju tog statusa pomoći će nam primarni i sekundarni izvori šerijatskog prava, Kur'an i Sunnet, odnosno praksa prve zajednice muslimana, nastala tokom njenoga društveno-političkog konstituiranja.

Tokom vremena, kristalizirala su se ona pitanja koja su zaokupljala pažnju muslimanskih učenjaka: teologa, pravnika, historičara, autora Vjerovjesnikovih biografija i drugih, od formiranja prve zajednice muslimana do danas. To su ona pitanja koja su zahtijevala odgovore, a odnosa su se na odnose unutar muslimanske zajednice, koja je u osnovi bila multireligijska u pitanju vjerskih sloboda, prava na ispovijedanje vjere i slobode obreda, prava na nepovredivost porodičnog života i slobodu sklapanja braka, prava na neometano raspolaganje imovinom i nepovredivost vlasništva, prava na rad i socijalnu potporu od strane države, prava na korištenje javnih dobara u vlasništvu zajednice (države), zajedno s ostalim članovima zajednice, te državnih resursa i sl.

Pored pojedinačnih i kolektivnih prava, svojstvenih svim složenim zajednicama, postoje i one obaveze koje se potražuju od pojedinca ili zajednice, odnosno grupe, u korist zajednice kojoj pripadaju. U svim ovim slučajevima postoji jedna važna obaveza koja se potražuje i koja je temelj jedinstva svake zajednice ljudi, pa i muslimanske zajednice, a tiče se lojalnosti članova ili grupe koji žive unutar te zajednice, zajedno s drugim pojedincima ili grupama.

Za šerijatsko pravo, Kur'an je polazna tačka u traganju za odgovorom na neko šerijatskopravno pitanje, pa tako i za pitanje statusa sljedbenika Knjige unutar muslimanske društvenopolitičke zajednice. Kur'an sljedbenike Knjige priznaje kao poseban entitet, *sui generis*, unutar muslimanske zajednice ljudi. Prema Kur'anu, takva zajednica treba da počiva na temelju uzajamne solidarnosti među različitim grupama i pojedincima, u miru i međusobnom pomaganju (*al-birr*) i na pravednosti (*al-qist*), odnosno na poštivanju prava i jednakosti pred zakonom. U kur'anskom

poglavlju Al-Mumtahinah stoji: *Allah vam ne zabranjuje da činite dobro i da budete pravedni prema onima koji ne ratuju protiv vas zbog vjere i koji vas iz zavičaja vašeg ne izgone – Allah, zaista, voli one koji su pravični* (8). *Ali vam zabranjuje da prijateljujete s onima koji ratuju protiv vas zbog vjere i koji vas iz zavičaja vašeg izgone i koji pomažu da budete prognani. Oni koji s njima prijateljuju sami sebi čine nepravdu* (9).²¹

Ova dva kur'anska ajeta na općoj razini definiraju odnose muslimana s nemuslimanima u stanju rata i mira. Prvi ajet govori o tim odnosima u miru, koji se temelje na uzajamnom dobročinstvu (*al-birr*) i pravednom postupanju (*al-qiṣṭ*), bilo da se radi o nemuslimanima rezidentima u muslimanskoj zajednici, ili o nemuslimanima koji imaju pravo boravka u toj zajednici. Drugi ajet govori o tri kategorije onih s kojima muslimani ne treba da stupaju u prijateljske odnose, zbog neprijateljstva kojeg pokazuju prema njima. To su: a) oni koji vode oružanu borbu protiv muslimana (*al-mukatilun*); b) oni koji vrše vjersko čišćenje progonom muslimana iz zavičaja (*al-muḥriḡūn*); c) oni koji im pomažu na direktan ili indirektan način, materijalno ili politički (*aṣ-muḡahirūn*).

Poznati komentator Kur'ana i istaknuti hanefijski pravnik Abū Bakr al-Ġaṣṣās u svome glasovitu djelu *Aḡkām al-Qur'an* ističe da riječi: *Allah vam ne zabranjuje da činite dobro i da budete pravedni prema onima koji ne ratuju protiv vas zbog vjere i koji vas iz zavičaja vašeg ne izgone* imaju općenito značenje. On smatra da je dozvoljeno sljedbenicima Knjige izdvojiti na ime pomoći iz sredstava socijalne pomoći (*aṣ-ṣadaqāt*), onima koji žive zajedno s muslimanima u miru i prijateljstvu.²²

Pojedinačna i kolektivna prava u muslimanskoj zajednici nemuslimanima su zagwarantirana Šerijatom, što se, prije svega, odnosi na pravo ispovijedanja vjere i osobnih uvjerenja. To potvrđuje opće kur'ansko načelo: "Nema prisile u vjeru!" Sljedbenici Knjige su slobodni u svome ispovijedanju vjere, iz čega proizlazi i pravo na slobodno vršenje obreda i pravo okupljanja. Muslimanski teolozi i pravnici usvojili su opće pravilo u odnosu na nemuslimane u muslimanskoj zajednici koje glasi: "Ostavimo (poštujemo) njih i ono u što vjeruju."

21 Besim Korkut, Kur'an s prijevodom, Madina Munawwara: Štamparija Malik Fahd, Ministarstvo za hadž i vakuf Kraljevine Saudijske Arabije, 1412, str. 550.

22 Abū Bakr al-Ġaṣṣās, *Aḡkām al-Qur'an*, Bejrut: Dār Iḡyā' at-Turāṭ al-'Arabī, 1992, Vol.V, str. 327.

Hanefijski pravnik Abū Yūsuf (729-798.) u svome djelu *Kitāb al-Ḥarāğ* navodi povelju (*risalah*), koju je potvrdio Abū Bakr stanovnicima Nedžrana, a koju je izdao Poslanik, a.s., u formi ugovora. U njoj se spominje da se zaštita Božija i jamstvo poslanika Muhammeda, poslanog od Boga, odnosi na Nedžran i okolinu, na njihova dobra, njihove osobe, održavanja njihove vjere, njihove odsutne i prisutne, njihove porodice, njihova svetišta i sve što se malo i veliko nalazi u njihovom posjedu...²³

Iz ove povelje, koju je napisao Muhammed, a.s., stanovnicima Nedžrana (kršćanima), a koju je potvrdio i Abū Bakr (vl. 632-634.), vidljivo je da im je muslimanski vladar garantirao ono što im je garantirano Šerijatom i potvrdio ono što im je prije toga dao kao garanciju sam poslanik Muhammed, a.s.

Nemuslimani koji žive u zajednici zajedno s muslimanima polažu pravo na prirodne resurse zemlje, na temelju Poslanikove izreke: "Ljudi su jednaki u pristupu vodi, pašnjacima i vatri (ogrjevu)." Oni polažu pravo na korištenje državnih resursa bez diskriminacije onako kako to propisuje šerijatsko pravo. Također, socijalna zaštita mora biti dostupna i muslimanima i nemuslimanima. Muslimanski pravници to temelje na hadisu Allahova poslanika Muhammeda, a.s., u kojem se kaže: "Svi ste vi pastiri i svi ćete biti odgovorni za svoje stado. Poglavar je pastir u narodu i on je odgovoran za njih."

U poznatoj Medinskoj povelji, koju navodi Ibn Hišām u svome djelu *Sirah*, između ostaloga, stoji: "Nemuslimani u islamskoj zajednici, koji su u Allahovoj zaštiti (*zimetullah*), jesu svi jednaki – i svaki njihov čovjek će biti zaštićen." (...) "Jevreji koji budu s nama imat će pomoć i potporu, nikakva im se nepravda neće učiniti, niti će se s nekim udružiti protiv njih."²⁴

Također, prenosi se od Saīda bin Musayyaba, r.a., da je rekao: "Allahov Poslanik je udijelio milostinju siromašnoj jevrejskoj porodici i ona se može dati i njima."²⁵ Slično je postupio Muhammed, a.s., i sa

23 Muhammed Hamidullah, *Muhammed, a.s., Život*, Sarajevo: El-Kalem, 1990, i Knjiga, str. 471; Abū Yūsuf Ya'qūb bin Ibrāhīm, *Kitāb al-Ḥarāğ*, Beirut: Dār al-Ma'rifah, 1979, str. 73; 'Abd al-Karīm Zaydān, *Aḥkām aḍ-Ḍimmīyīn wa al-Musta'minīn fi Dār al-Islām*, str. 98.

24 Ibn Hišām, *Poslanikov životopis: Sira*, Sarajevo: Kupola, 2022, str. 123.

25 'Abd al-Karīm Zaydān, *Aḥkām aḍ-Ḍimmīyīn wa al-Musta'minīn fi Dār al-Islām*, str. 103.

stanovnicima Mekke; kad je u Mekki zavladao glad, poslao je Mekelijama pomoć, iako su u to vrijeme mekanski mušrici bili njegovi protivnici. Ako je Muhammed, a.s., tako postupio s mušricima Mekke, sljedbenici Knjige imaju prednost da se prema njima slično postupi u istim prilikama, kao pripadnicima muslimanske zajednice, smatra 'Abd al-Karīm Zaydān (1917-2014.), irački pravnik.²⁶

Ovu Poslanikovu, a.s., praksu nastavili su i halife poslije njega. Bilježi imam Abū Yūsuf u svome djelu *Kitāb al-Ḥarāğ* da je hazreti Omer prošao kroz jevrejsko naselje i susreo starog jevreja kako prosi. Upitao ga je što ga je dovelo do prosjačenja, a on mu je odgovorio da su to siromaštvo i džizija. Hazreti Omer ga je uzeo za ruku i odveo svojoj kući, te mu udijelio pomoć iz dijela svoje imovine, a zatim se obratio blagajniku državne blagajne (*bayt al-mal*) riječima: "Pogledaj u ovoga i njemu slične; tako mi Allaha, nije pravo da smo iskoristili njegovu mladost a da ga ponižavamo u starosti."²⁷

U pogledu javnosti obreda sljedbenika Knjige i sigurnosti njihovih hramova, klasična ulema je zauzela stav da ih treba ograničiti na hramove u gradovima s mješovitim stanovništvom, iz sigurnosnih razloga, dok su obredi u naseljima koja nisu mješovitog vjerskog karaktera dozvoljeni u onim sredinama u kojima sljedbenici Knjige žive sami i van svojih hramova.²⁸

Iz ovih, samo nekoliko navedenih, primjera, sadržanih u primarnim izvorima Šerijata i zabilježenoj praksi prve zajednice muslimana, može se izvesti pouzdan zaključak da je položaj supruge nemuslimanke, udate za muslimana u muslimanskoj društvenopolitičkoj zajednici, bio utemeljen na međusobnom poštovanju, dobročinstvu i pravednom postupanju, kao što je to bio slučaj i s ostalim sljedbenicima Knjige, koji su pripadali toj zajednici. Supruga nemuslimanka uživala je sva ona prava koja su uživali sljedbenici Knjige, a koja su bila garantirana od strane društvenopolitičke zajednice u kojoj je živjela. Muslimanska zajednica je sljedbenicima Knjige garantirala njihovu vjersko-tradicijsku

²⁶ Isto.

²⁷ Abū Yūsuf Ya'qūb bin Ibrāhīm, *Kitāb al-Ḥarāğ*, str. 126; 'Abd al-Karīm Zaydān, *Aḥkām aḍ-Ḍimmiyyīn wa al-Musta'minīn fi Dār al-Islām*, str. 104.

²⁸ Vidi više o tome kod: Abū Yūsuf Ya'qūb bin Ibrāhīm, *Kitāb al-Ḥarāğ*, str. 138 i dalje.

autonomiju na način da je njihov personalno-pravni status bio odvojen i autonoman u odnosu na personalni status muslimana, u okviru jedinstvenoga pravnog sistema, utemeljena na Šerijatu. Bili su zaštićeni dostojanstvo supruge nemuslimanke, njen život, raspolaganje imovinom, pravo na slobodno ispovijedanje vjere i obred,²⁹ pravo na pripadanje svojoj vjerskoj zajednici i narodnoj tradiciji, pravo na potporu i socijalnu zaštitu od strane države u slučaju da se muž ogлуši o njena prava i sl. Prema tome, možemo zaključiti da su i muslimani i nemuslimani, sljedbenici Knjige u muslimanskoj zajednici, u pravima i obavezama prema zajednici izjednačeni u velikoj mjeri. Hanefijski pravници su na osnovu šerijatskih izvora postavili pravno pravilo: Njima (sljedbenicima Knjige) pripada onoliko prava i obaveza koliko i nama. Neki autori ovo pravilo navode i kao hadis Muhammeda, a.s.³⁰

Status supruge nemuslimanke, udate za muslimana, nakon njene smrti

Prema odredbama šerijatskog prava, smrću jednog od supružnika prestaje važenje bračnog ugovora među supružnicima općenito, bili oni muslimani ili nemuslimani. Iz ovog razloga, kod muslimanskih pravника postavilo se pitanje da li smrću supruge automatski prestaju važiti i sve obaveze koje je muž imao prema njoj. Postoje oprečna mišljenja o ovom pitanju među osnivačima hanefijskog mezheba. Imam Muḥammad aš-Šaybānī (749-805) smatra da smrću supruge prestaju sve obaveze muža prema njoj. Na drugoj strani, imam Abū Yūsuf (729-798) smatra da obaveze koje je muž imao prema supruzi za vrijeme njena života ostaju sve do njena ukopa, a odnose se na troškove opremanja dženaze i ukopa. Prema stavu Ibn Abidina (u.1836), ovo je i mišljenje Abū Ḥanīfah (699-767.), prema jednoj od predaja.³¹ Imam Abū Yūsuf ovo svoje stanovište temelji na obavezi muža da supruzi osigura odjeću tokom njena života, ta njegova obaveza ostaje i nakon njene smrti, a odnosi se na opremanje za klanjanje dženaze

29 Vidi više o tome kod: Šamsuddīn Abū ‘Abdullah Muḥammad bin Abī Bakr Ibn Qayyim al-Ġawziyyah, *Ahkām Ahl ad-Ḍimmah*, Ad-Damām: Ramādī li an-Našr, 1997, Vol. I, str. 822.

30 ‘Abd al-Wahhāb Ḥallāf, *As-Siyāsah aš-Šar‘iyyah*, Kairo: Al-Maṭba‘ah as-Salafiyyah, 1350/1931. str. 35.

31 Ibn ‘Abidīn, *Ḥāšiyah Rad al-Muhtār*, Beirut: Dār al-Fikr, 1979, Vol. II, str. 206.

i vršenje ukopa.³² Štaviše, ova obaveza odnosi se na sve one koje je osoba dužna izdržavati tokom njihova života ukoliko te osobe ne posjeduju u svome vlasništvu imovinu iz koje bi se ta obaveza mogla izmiriti.³³

Ovo mišljenje Abū Yūsufa je općenito prihvaćeno u hanefijskom mezhebu, i prema njemu se izdaju fetve, što se vidi po odabiru autora Ibn ‘Abidīna (1784-1836) u njegovoj *Ḥāšīyah ibn ‘Abidīn (Radd al-Muḥtār ‘alā ad-Durr al-Muḥtār)*, zatim Abū Fataḥ Ḥahiruddīn al-Walwālī (u. 1145) u njegovoj zbirci *Al-Fatāwā al-Walwālīyyah* i Abū Walid Aḥmad bin Muḥammad ibn aš-Šiḥnah al-Ḥalabī (u. 1477) u njegovu djelu *Lisān al-Ḥukkām fī Ma‘rifah al-Aḥkām*.

Potpuno se jasno može zaključiti iz stava Abū Yūsufa, koji je on utemeljio na šerijatskim izvorima, da se obaveza opremanja supruge nakon njene smrti stavlja u obavezu mužu muslimanu, svejedno radi li se o supruzi koja je muslimanka ili sljedbenica Knjige. To znači da je suprug dužan snositi sve troškove opremanja umrle supruge, kupanja, kupovine ili priskrblijevanje mrtvačkih haljina, u šta se, zatim, ubraja i kupovina ili nabavka tabuta, ili sanduka, osiguravanje ukopnog mjesta, te namirivanje troškova angažiranosti svećenog lica u izvršavanju obreda ukoliko se radi o supruzi koja je sljedbenica Knjige – kršćanka ili jevrejka, kao, naravno, i svi drugi potrebni troškovi.

Ovdje ostaje otvoreno i pitanje pozicioniranja grobnog mjesta za suprug koji nije muslimanka, a živjela je u braku s muslimanom. Čini se da postoji prešutna saglasnost o tome da se nemuslimani ne sahranjuju u muslimanska mezarja.³⁴ Međutim, da li bi se ovo stajalište moglo odnositi i na suprugu nemuslimanku koja je živjela u braku s muslima-

32 Abū Fataḥ Ḥahiruddīn ‘Abdurrašīd ibn Abī Ḥanīfah ibn ‘Abdurrazāq al-Walwālī, *Al-Fatāwā al-Walwālīyyah*, Beirut: Dār al-Kutub al-‘Ilmiyyah, 2003, Vol. I, str. 164.

33 Abū Walid Ibrāhīm Muḥammad bin Abī Faḍl ibn aš-Šiḥnah, *Lisān al-Ḥukkām*, Kairo: Muṣtafā al-Bābī al-Ḥalabī, 1973, str. 337-338, djelo je štampano zajedno s djelom *Mu‘in al-Ḥukkām*.

34 Sayyid Sābiq u svome djelu *Fiqh as-Sunah* navodi predaju od al-Bayhaqia od Wāsilah bin al-Ašqa‘ da je sahranjena kršćanka u čijem stomaku je bilo dijete od muslimana na groblje koje nije pripadalo ni muslimanima ni kršćanima. To mišljenje je izabrao imam Aḥmad (ibn Ḥanbal). Ona je nevjernica i ne sahranjuje se u mezarje muslimana, jer bi oni bili uznemireni njenim kaburskim ‘azabom, patnjom; niti pak u groblje kršćana, jer je dijete u njenu stomaku musliman, pa bi ono bilo uznemiravano zbog njihove patnje u grobu. Vidi: Sayyid Sābiq, *Fiqh as-Sunnah*, Beirut: Muasasah ar-Risālah, 2002, Vol. I, str. 293. Međutim, argumet koji je ponudio imam Aḥmad nije od one vrste argumenata oko kojih nema rasprave među učenjacima (teolozima) koji se bave akaidom, vjerovanjem. Vidi o tome šire kod: Nedžad Grabus, Šejh-Jujino tumačenje temeljnih tema maturidijskog akaida, Ljubljana: Kulturno izobraževalni zavod Averroes, 2020, str. 133-137; ‘Abd al-Ġabbār bin Aḥmad al-Asad Abādī, *Al-Uṣūl al-Ḥamāh*, Al-Kuwait: Maṭbu‘at Ġāmiyah al-Kuwait, 1998, str. 96.

nom? Ovom bi se pitanju moralo prići tako da se najprije utvrdi čija je obaveza njena ukopa. Ono se mora riješiti unutar zajednice, odnosno u porodici u kojoj je ona živjela, a ne iz koje je potekla. Prema mišljenju imama Abū Yūsufa, briga o opremanju mrtve supruge u obavezi je njena muža, odnosno osobe koja je bila dužna o njoj brinuti za vrijeme njena života. Ako uzmemo u obzir da je muž tokom suprugina života bio dužan priskrbiti joj hranu, odjeću i stan, a da njeno opremanje nakon smrti pada u obavezu onoga koji joj je bio dužan osigurati odjeću, prema istoj analogiji možemo zaključiti da je ista ta osoba dužna osigurati i primjereno grobno mjesto, analogno obavezi osiguravanja stana tokom života supruge. Štaviše, obezbjeđenje ukopnog mjesta je prioritelnije, jer se pitanja stanarskog prava u šerijatskom pravu smatra jednim od Božijih prava, koje se nikako ne može oduzeti osobi.³⁵ Pitanje osiguravanja grobnog mjesta, mezara, obaveza je muža, ili onoga koji je bio zadužen da izdržava suprugu koja je bila u braku s muslimanom. U slučaju da ista osoba to nije u stanju ispuniti, ta obaveza pada na poglavara zajednice u kojoj je umrla živjela. Obaveza poglavara zajednice proizlazi iz principa *as-siyasah aš-šariyyah*, jer je on pastir u zajednici³⁶ i odgovoran je za njene članove. Prema tome, ukoliko muž musliman, ili drugi nisu u mogućnosti da to učine prema supruzi nemuslimanki, dužan je za njeno ukopno mjesto pobrinuti se poglavar u zajednici.

Ukoliko se radi o supruzi nemuslimanki koja je živjela u braku s muslimanom, muž ili ona osoba koja je brinula o njenu izdržavanju (njena djeca),³⁷ pokušat će obezbijediti grobno mjesto na groblju koje pripa-

35 Kur'an s prevodom, sura Aṭ-Ṭalāq, 6. ajet. *Njih ostavite da stanuju tamo gdje i vi stanujete, prema svojim mogućnostima, i ne činite im teškoće zato da biste ih stijesnili. Ako su trudne, dajte im izdržavanje sve dok se ne porode...* Vidi također: Ḥusāmuddīn Abū Muḥammad 'Umar bin 'Abdul'azīz bin Māzah al-Buḥārī, *Kitāb an-Nafaqāt*, str. 77.

36 Prema hadisu koji bilježe Buharija i Muslim: "Svi ste vi pastiri i odgovorni za svoja stada, vladar nad ljudima je pastir i on je odgovoran za njih..." Vidi kod: Muḥammad Fūād 'Abdulbāqī, Al-Lu'lu' wa al-Margān, Al-Kuwait: Wizārah al-Awqāf wa aš-Šu'ūn al-Islāmiyyah, 1992, vol. II, str. 478.

37 Vidi suru Luqmān 14-15. ajet: *Mi smo naredili čovjeku da bude poslušan roditeljima svojim... Budi zahvalan meni i roditeljima svojim... I prema njima se, na ovome svijetu, velikodušno ponašaj...* Besim Korkut, *Kur'an s prevodom*, str. 412. Također, prenosi imam Al-Buāārī od Muḥammada bin Kaṭīra, on od Sufyāna, a on od Ḥamāda od aš-Ša'bīya da je Ḥārīṭu bin Abī Rabī'ah umrla majka kršćanka, pa su njenu dženazu ispratili ashabi Allahova Poslanika. Vidi kod: Abū 'Abdullah Muḥammad bin Ismā'īla al-Buḥārī, *At-Tārīḫ al-Awsaṭ*, Ar-Riyāḍ: Dār As-Samī'ī li an-Našr wa at-Tawzī', 1998, Vol. I, str. 344, pod brojem 742. Također, prenosi se od Ibn 'Abbāsa, r.a., da ga je upitao neki čovjek, kojemu je umrla majka kršćanka, hoće li pratiti njenu dženazu, pa mu je Ibn 'Abbās, r.a., rekao: "Prati je i ukopaj je, ali nemoj joj klanjati dženazu." Vidi kod: *Ar-šif Multaqā Ahl al-Ḥadīṭ* – 2, Vol. LIX. str. 290, www.al-maktaba.org, pregledana 20. 11. 2022.

da njenoj konfesionalnoj zajednici, na kršćanskom ili jevrejskom groblju, ili gradskom groblju, ukoliko takvo groblje postoji u mjestu njihova prebivališta. Ako to nisu u stanju, oni će se obratiti imamu, poglavaru muslimanske zajednice u kojoj je ona živjela do svoje smrti. Oni mogu zatražiti od njega da donese odluku o ukopu supruge nemuslimanke, koja je bila u braku s muslimanom, u muslimansko mezarje, ukoliko ne postoji neka druga mogućnost. Poglavar muslimanske zajednice u kojoj je osoba živjela sa svojim mužem i djecom muslimanima, ukoliko su ih imali u šerijatski valjanom braku, koja je poštovala tradiciju muslimana i osjećala se dijelom muslimanske zajednice, dužan je, na osnovu principa *as-siyasah aš-šar'yyah* te na osnovu šerijatskog pravila: *upravljanje u narodu uslovljeno je općom koristi*, dozvoliti taj ukop u muslimansko mezarje.³⁸

Ovakav stav se nameće iz obaveze koju muslimanska zajednica ima prema sljedbenicima Knjige koji žive unutar muslimanske porodice, odnosno zajednice, i koji su tokom svoga života osjećali se njenim sastavnim dijelom. S obzirom na to da su muslimanska mezarja obično vakuf, dobro koje je ostavljeno da služi muslimanima, poglavar zajednice ima pravo da u pravo korištenja vakufa uvede i druge osobe ukoliko zaključi da je u tome korist za zajednicu iz nekog razloga. Takav postupak ima se razumjeti znakom dobročinstva prema onima koji su živjeli u muslimanskoj zajednici i koji prema muslimanima nisu pokazali neprijateljstvo, niti su ih izgonili iz njihova zavičaja, kao što stoji u 8. ajetu sure Al-Mumtahinah.

Imam Al-Ḥaramayn, 'Abd al-Malik al-Ġuwaynī (1028-1085), smatra: "...da se odmjeravanje koristi u odnosu na štetu mora uzeti u obzir kada to zahtijeva interes muslimanske zajednice. To se mora učiniti kako bi se osiguralo ono što je korisnije za zajednicu, ili izbjegla veća šteta ukoliko se ona ne može u potpunosti otkloniti."³⁹

Mezar ili grobno mjesto supruge nemuslimanke, koja je bila u braku s muslimanom, slijedit će propise i pravila obilježavanja muslimanskih

38 Vidi: *Medželle-i Ahkjami Šerije: Otomanski građanski zakon*, Sarajevo: Tisak i naklada Daniela A. Kajona, 1906, čl. 58., str. 14; 'Umar Anwar az-Zabdānī, *As-Siyāsah aš-Šar'yyah 'inda al- Ġuwaynī*, Bejrut: Dār al-Bašāir al-Islāmiyyah, 2011, str. 341.

39 'Umar Anwar az-Zabdānī, *As-Siyāsah aš-Šar'yyah 'inda al- Ġuwaynī*, str. 444.

mezarja kod obilježavanja njena grobnog mjesta. Nije dozvoljeno na njen grob postavljati obilježja drugih religijskih zajednica, ali se može obilježiti njen grob neutralnim nadgrobim obilježjem, slično onima kojima se obilježavaju i muslimanski mezarovi. Kada je u pitanju obavljanje neislamskog obreda na muslimanskom mezarju, može se obaviti javni obred sljedbenika Knjige,⁴⁰ jer je isti bio dozvoljen kršćanskoj delegaciji Nedžrana u Poslanikovo džamiji u Medini.⁴¹

Isto tako smatramo da, ukoliko bi iz nekog razloga izostao vjerski obred supruzi nemuslimanki koja potječe iz tradicije sljedbenika Knjige, a ne postoji mogućnost da se ona ukopa u drugo groblje, ukop treba dozvoliti ne ulazeći u razlog usljed čega je obred izostao.

Na kraju, ostaje i nekoliko komunalnih pitanja, koja mogu zahtijevati naš odgovor, s obzirom na osjetljivost predmeta i dosadašnju praksu. Jedno od tih pitanja jest i to treba li mezarove ovih osoba posebno tretirati na nekom odvojenom dijelu muslimanskog mezarja. Već smo kazali da se ova dozvola ukopa supruge nemuslimanke, sljedbenice Knjige udate za muslimana, odnosi na iznimne slučajeve, kada ne postoji mogućnost njena ukopa u groblje sljedbenika njene vjeroispovijesti i kada poglavar zajednice muslimana (muftija ili reisul-ulema) dozvoli taj ukop. Pozivajući se na naše običaje i narodnu praksu, prema kojima je dozvoljeno rezervirati grobna mjesta na mezarju za ukop šire familije, smatramo da nema smetnje da se grobno mjesto inovjerkе odvoji, što je, vjerujemo, i bolje, kako bi se izbjeglo moguće negodovanje drugih osoba i spriječile i umanjile rasprave i sporovi. Također, smatramo nužnim da administracija Islamske zajednice zatraži pismeno izjašnjenje uže porodice umrle osobe o tome da prihvataju sve važeće propise ukopa supruge nemuslimanke, sljedbenice Knjige, u muslimansko mezarje, te da takvu ispravu potpišu i ovjere kod državnog bilježnika, ili notara, u općini i dostave je odgovornoj osobi u medžlisi Islamske zajednice, ili džematu. Ovako potpisana i ovjerena izjava u vidu isprave odložit će se u arhivu medžlisa i džemata Islamske zajednice na čuvanje.

⁴⁰ 'Abd al-Karim Zaydān, *Aḥkām ad-Ḍimmīyyīn wa al-Musta'mīnīn fī Dār al-Islam*, str. 99.

⁴¹ Muhammed Hamidullah, *Muhammed, a.s., život*, str. 469.

Zaključak

Na osnovu izloženog, možemo zaključiti da je mješoviti brak sa sljedbenicom Knjige u šerijatskom pravu, uprkos jasnom kur'anskom ajetu (5. ajet sure Al-Mā'idah), od strane rane muslimanske zajednice različito doživljavan (hazreti Omer), a da je od strane hanefijskih pravnika i uleme različito kategoriziran – od relativne pokuđenosti (*makrūh tanzīhan*) do apsolutne pokuđenosti ili zabranjenosti (*makrūh taḥrīman*). Islamska zajednica u Bosni i Hercegovini drži se *načelne zabrane* sklapanja mješovitih brakova na temelju *Zaključka br. 211/38*, Šireg savjeta reisululeme iz 1938. godine. U 8. ajetu sure Al-Mumtahinah govori se da se odnosi u muslimanskoj zajednici, koja je multikonfesionalna zajednica ljudi, temelje na dva principa, međusobnom dobročinstvu (*al-birr*) i pravednom postupanju (*al-qist*). Ukoliko dođe do sklapanja braka od strane muslimana sa suprugom muslimankom, ili sa sljedbenicom Knjige, obaveza je muža da je izdržava i da joj osigura ishranu, odjeću i stan, a u njegovu odsustvu, ukoliko supruga nema sredstava za život, ova obaveza pada na račun njene djece ili bliskih rođaka.

Hanefijski pravnik imam Abū Yūsuf smatra da se obaveza muža proteže i nakon smrti supruge, kao i onih čija je obaveza izdržavanje supruge umrlog muža, u pitanju opremanja tijela za dženazu ili pogreb (*Lisān al-Ḥukkām, Al-Fatāwā al-Walwalġīyyah*), bila ona muslimanka ili sljedbenica Knjige. Muž je dužan snositi troškove ukopa supruge, prema stavu imama Abū Yūsufa, što je mišljenje prema kojemu se izdaju fetve u mezhebu.

Analogno činjenici koja govori da je suprug obavezan izdržavati suprugu (osigurati joj ishranu, odjeću i stan) i opremiti je za ukop, možemo zaključiti da je suprug, ili onaj koji je obavezan da izdržava umrlu suprugu u njegovu odsustvu, bila ona muslimanka ili sljedbenica Knjige, dužan joj osigurati grobno mjesto ili mezar. Ova obaveza se dovodi u vezu s obavezom osiguranja mjesta za stanovanje za vrijeme bračnog života (sura Aṭ-Ṭalāq, 6. ajet).

Obaveza muža ogleda se u tome da on pokuša osigurati grobno mjesto za suprugu sljedbenicu Knjige na groblju koje pripada njenoj konfesionalnoj zajednici, jer je njeno pravo da bude ukopana na tom groblju.

Ukoliko mu to ne uspije, a u mjestu postoji gradsko mezarje, pokušat će joj osigurati grobno mjesto na tom mezarju. Međutim, ukoliko on to nije u mogućnosti iz nekih razloga, dužan je obratiti se za pomoć vođi muslimanske zajednice kojoj pripada i zatražiti da se dotična osoba ukopa u muslimansko mezarje. Poglavar muslimanske zajednice (muftija ili reisul-ulema), na osnovu *as-siyāsah aš-šar‘īyyah*, koja se temelji na hadisu: “Svi ste vi pastiri i svi ste odgovorni za svoje stado; poglavar je pastir u svome narodu i on je odgovoran za njih” (Al-Buḥārī), obavezan je dozvoliti da se dotična osoba ukopa u muslimansko mezarje, s pravom na obred sljedbenika Knjige, ili bez njega, poštujući pravila koja važe na muslimanskom mezarju u pitanju obilježavanja grobnog mjesta. Nije dozvoljeno u muslimanskom mezarju podizati obilježja drugih religijskih zajednica.

Dozvoljeno je podignuti obilježje u obliku nišana, kao i kod muslimana, s prikladnim natpisom. Pored ostalog, potrebno je da džemat, ili medžlis Islamske zajednice, službeno zatraži od porodice umrle osobe ovjereno pismeno izjašnjenje (kod bilježnika ili notara) u kojem se oni obavezuju na poštivanje propisa Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, sadržanih u pravilnicima o uređenju muslimanskih mezarja. Također, s obzirom na običaj da se u muslimanskom mezarju dozvoljava izdvajanje mezarova na posebnom lokalitetu za više članova porodice, preporučuje se da se i grobno mjesto supruge nemuslimanke, sljedbenice Knjige udate za muslimana, odvoji za njenu porodicu (muža i djecu) kako bi se izbjegla moguća negodovanja i sporovi.

Literatura

- Korkut, Besim. *Kur'an s prevodom*. Medina: Ministarstvo hadža KSA, 1412AH.
- Aḥmad bin 'Alī ar-Rāzī al-Ġaššās, Abū Bakr. *Aḥkām al-Qur'an*. Bejrut: Dār Iḥya at-Turāt al'Arabī, 1992.
- Al-Ġašmī, Al-Ḥākim Abī Sa'd al-Muḥsin bin Muḥammad bin Karāmah al-Bayhaqī. *At-Tahdīb fī at-Tafsīr*. Kairo, Bejrut; Dār al-Kitāb al-Miṣrī, Dār al-Kitāb al-Lubnānī, 2018/2019.
- Qadrī-paša, Muḥammad. *Al-Aḥkām aš-Šar'iyyah fī al-Aḥwāl aš-Šaḥṣiyyah*. Sarajevo: El-Kalem, 2020.
- Hasani, Mustafa. *Tumačenje i primjena šerijatskog prava o mješovitim brakovima u Bosni i Hercegovini u periodu od 1930. do 1940. godine*. Sarajevo: El-Kalem, 2014.
- Spahić, Mustafa. *Reis Fehim ef. Spaho*. Sarajevo: Dobra knjiga, 2011.
- Ljevaković, Enes. Bračna zajednica. *Dvoje njih bit će jedno tijelo*. Sarajevo: Caritas BK BiH, 2009.
- Ćerimović, Mehmed Ali. Mješoviti brak. *El-Hidaje*, 1936-1937, Vol. I, br. 3.
- 'Umar bin 'Abdul'aziz bin Mazah al-Buḥārī, Ḥusamuddīn 'Alī Muḥammad. *Adab al-Qādī li al-Ḥašāf*. Bagdad: Ad-Dār al-'Arabiyyah li aṭ-Ṭība'ah, 1978.
- 'Umar bin 'Abdul'aziz bin Mazah al-Buḥārī, Ḥusamuddīn 'Alī Muḥammad. *Kitāb an-Nafaqāt*. Bejrut: Dār al-Kitāb al-'Arabī, 1984.
- Zaydān, 'Abd al-Karīm. *Aḥkām ad-Dimiyyīn wa al-Musta'minīn fī Dār al-Islām*. Bejrut: Muassasah ar-Risālah, 1982.
- Hamidullah, Muhammad. *Muhammed, a.s., život*. Sarajevo: El-Kalem, 1990.
- Ya'qūb bin Ibrāhīm, Abū Yūsuf. *Kitāb al-Ḥarāğ*. Bejrut: Dār al-Ma'rifah, 1979.
- Hišam, Ibn. *Poslanikov životopis: Sira*. Sarajevo: Kupola, 2022.
- Ibn Qayyim al-Ġawziyyah, Šamsuddīn Abī 'Abdullah Muḥammad bin Abī Bakr. *Aḥkām Ahl ad-Dīmah*. Ad-Damām: Ramādī li an-Našr, 1997.
- 'Ābidīn, Ibn. *Hāšiyah Rad al-Muḥtār*. Bejrut: Dār al-Fikr, 1979.
- Al-Walwūlgī, Abū Faṭḥ Zahiruddīn Abdurrāšid ibn Abī Ḥanīfah ibn 'Abdurazzāq. *Al-Fatāwā al-Walwūlgīyyah*. Bejrut: Dār al-Kutub al-'Ilmiyyah, 2003.
- Ibn Šihnah, Abū Walīd Ibrāhīm Muḥammad ibn Abī Faḍl. *Lisān al-Ḥukkām*. Kairo: Muṣṭafā al-Bābī al-Ḥalabī, 1973.
- Abdulbāqī, Muḥammad Fūad. *Al-Lu'lu' wa al-Marğān*. Al-Kuwait: Wizārah al-Awqāf wa aš-Šu'un al-Islāmiyyah, 1992.
- Ibn Ismā'il al-Buḥārī, Abū 'Abdullah Muḥammad. *At-Tāriḥ al-Awsaṭ*. Ar-Riyād: Dār aš-Šamī'i, 1998.
- Grabus, Nedžad. *Šejh-Fujino tumačenje temeljnih tema maturidijskog akaida*. Ljubljana: Kulturno izobraževalni zavod Averroes, 2020.
- Sābiq, Sayyid. *Fiqh as-Sunnah*. Bejrut: Muassasah ar-Risālah, 2002.

حق الزوجة الكتابية، غير المسلمة، عند موتها على التجهيز والدفن

تتناول هذه المقالة واجبات الرجل عند وفاة زوجته وهي مسائل شرعية تخص تجهيز ودفن الزوجة بعد وفاتها، وبالأخص إذا كانت من غير المسلمات. والغرض من المقالة أن يثبت - على أساس المصادر الأولية للشريعة الإسلامية والتقاليد الإسلامية الفقهية - النقاط التي يقوم عليها المجتمع الإسلامي بالنسبة إلى منتميه نظرا إلى أنه مجتمع متعدد الديانات، بما فيه أهل الكتاب. إن نقطة الانطلاق في المقالة مبدأ رئيسي متمثل في أن البر والقسط أساس العلاقات في المجتمع الإسلامي.

Husein Kavazovic

The Right of a Non-Muslim Wife, a Follower of the Book, to Ritual Preparations and Burial after Death

Summary

This paper deals with inter-spousal obligations after the death of the wife. These are questions related to the ritual preparations and burial of a non-Muslim wife in particular, after her death, in Sharia law in general. The goal of the work is to determine, based on the primary sources of the Sharia and the Muslim legal tradition, those points on which the Muslim community is based in relation to its members, bearing in mind that it is a multi-confessional community of people, which includes the followers of the Book. The starting point from which we open this question are the verses 8-9 of Surah Al-Mumtaḥinah. The work is based on the fundamental premise that goodness (al-birr) and righteousness (al-qist) are the foundations of relations in the Muslim community.

Svjetskost islama u evropskim i zapadnim prijevodima Kur'āna

Enes Karić

redovni profesor tefsira na fakultetu islamskih nauka u sarajevu
eneskarić@yahoo.com

Sažetak

Dvadeseto i dvadeset i prvo stoljeće posvjedočili su pojavu obilja literature na Zapadu koja priznaje i afirmira svjetskost islama. Ova literatura definitivno prevazilazi sred-njovjekovne predstave o poslaniku Muhammedu kao varalici (Imposter), i o Kur'ānu, kao površnoj preradi Biblije. Ovaj rad bavi se fenomenom svjetskosti islama u evropskim i zapadnim prijevodima Kur'āna, kao i, usputno, djelima o islamu koje su napisali Evropljani i Zapadnjaci, a koja afirmiraju svjetskost islama. Rad treba shvatiti kao uvod u jedno istraživanje ove teme koje bi trebalo temeljito obaviti.

Ključne riječi: Univerzalnost islama, univerzalna poruka Kur'āna, prevođenje Kur'āna, poslanik Muhammed i pitanje religijske sinteze, posredujući položaj islama

1. Prevođenje riječi *Allāh*

Razumljivo je da prvo polazimo od prevođenja riječi *Allāh*. Ovaj pojam je najfrekventnije spominjano ime u Kur'ānu. *Allāh* je ime za Vrhunaravno Biće u Kur'ānu, za Oduvječnoga i Zauvječnoga Stvoritelja. U tradicionalnim muslimanskim društvima i zemljama od Maroka do Indonezije, od roga Afrike pa do Bosne i Hercegovine, Kavkaza i srednje Azije, ime *Allāh* je univerzalno prepoznatljivo. Tim velikim geografskim prostorima islam je prije mnogo stoljeća dao obilježja svoje svjetskosti i

univerzalnosti. Zahvaljujući tome, ime *Allāh* prihvaćeno je u vjeri, kulturi, civilizaciji i svakodnevnom životu muslimanskih naroda Afrike, Azije i jugoistočne Evrope.

Međutim, u onom što se geopolitički zove zapadnom hemisferom (Evropa, Sjeverna Amerika, Južna Amerika), posve je vidljivo da se, naročito u tradicionalnim kršćanskim sredinama tih kontinenata, ime *Allāh* ne doživljava univerzalno, već se na njega često gleda kao na plemensko ili drevno arabljansko božanstvo, kao na nešto strano i egzotično. To su uočili mnogi prevoditelji Kur'āna koje ovdje spominjemo. Tu počiva razlog pa su oni riječ *Allāh* prevodili riječima: *God, Gott, Dieu, Dio, Deus*. Na taj način prevoditelji Kur'āna iz XX i XXI stoljeća htjeli su da njihovi prijevodi Kur'āna odišu jednom islamskom svjetskošću i univerzalnošću koje su razumljive i prihvatljive na Zapadu. Kad *Allāha* u prijevodima Kur'āna označimo riječima: *God, Gott, Dieu, Dio, Deus*, mi time i dalje ostajemo blisko vezani za islamski monoteizam i afirmiramo njegovu univerzalnost, s jedne, i njegovu povezanost s jevrejskim i kršćanskim monoteizmom, s druge strane.

Vidljivo je da je u svojoj *History of the Arabs* Philip K. Hitti (1886-1978) još davno osjetio potrebu da fenomene islama i Kur'āna predstavlja univerzalno i raskriva ih u suodnosu s drugim svjetskim religijama i tradicijama. Tako Hitti kaže: "In his call and message the Arabian Muḥammad was as truly prophetic as any of the Hebrew prophets of the Old Testament. God is one. He is all-powerful. He is the creator of the universe. There is a judgement day."¹

Uz Philipa K. Hittija ima i drugih autora koji su otvoreno isticali svjetskost islama. Tako Bernard Lewis (1916-2018) tvrdi da je islam stvorio civilizaciju na tri kontinenta: "Islamic civilization [...] was the first that can be called universal, in the sense that it comprised people of many different races and cultures, on three different continents. It was European, having flourished for a long time in Spain and southern Italy, on the Russian steppes, and in the Balkan Peninsula. It was self-evidently Asian and also African. It included people who were white, black, brown, and yellow. Territorially, it extended from southern Europe into the heart of

¹ Hitti, Philip K, *History of the Arabs*, Palgrave Macmillan, Ne York, 2002, p. 113.

Africa and into Asia as far as and eventually beyond the frontiers of India and China.”²

Upravo su svjetskost i univerzalnost islamske vjere, kulture i civilizacije oni presudni momenti koji su podstakli mnoge evropske i zapadne prevoditelje Kur'āna da ime *Allāh* prevode imenima: *God, Gott, Dieu, Dio, Deus*. Albert de Biberstein Kasimirski (1808-1897) još je u XIX stoljeću uočio potrebu da ime *Allāh* na francuski prevodi imenom *Dieu*. To on čini kroz cijeli svoj prijevod Kur'āna. Naprimjer, redak *Allāhu lā ilāha illā hūwa, al-Ḥayyu al-Qayyūmu* (2:255), Kasimirski prevodi ovako:

“Dieu est le seul Dieu;
il n’y a point d’autre Dieu que lui,
le Vivant, l’Eternel.”³

I veliki broj prevoditelja Kur'āna na engleski jezik ime *Allāh* prevode kao *God*. Primjeri prevodenja stavka 2:255., to jasno pokazuju:

“God,
There is no god but He,
Living and Everlasting.”⁴

“God
there is no god but He, the
Living, the Everlasting.”⁵

Također, eminentno djelo *The Study Quran* (čiji su autori Seyyed Hossein Nasr, Caner K. Dagly, Maria Massi Dakake, Joseph E. B. Lumbard i Muhammed Rustom), u tekstu svoga prijevoda Kur'āna, kao i u samim tumačenjima, koriste riječ *God*. Štaviše, u *The Study Quran* kaže se: “*God renders Allāh...*” (Bog prevodi/znači, predstavlja, stoji za riječ *Allāh...*)⁶

I mnogi eminentni prijevodi Kur'āna na njemački jezik, također, ime *Allāh* prevode imenom *Gott*. Kroz cijeli svoj prijevod Kur'āna Hartmut

2 Lewis, Bernard, *Cultures in conflict*, Oxford University Press, New York, 1995, p. 10.

3 Kasimirski, *Le Coran*, Garnier-Flammarion, Paris, 1970, p. 66.

4 Khalidi, Tarif, *The Qur'an*, Penguin Classics, London, 2008, p. 35.

5 Arberry, Arthur John, *The Koran Interpreted*, Touchstone Rockefeller Center, New York, 1996, p. 65.

6 Nasr, Seyyed Hossein (urednik sa saradnicima), *The Study Quran*, Harper One, New York, 2015, p. 5.

Bobzin prevodi riječ *Allāh* riječju *Gott*. Tako Bobzin prevodi stavak 2:255. na sljedeći način:

“Gott: Kein Gott ist außer ihm,
Dem Lebendingen und Beständigen.”⁷

Također, ni Rudi Paret (1901-1983) nema nikakve dvojbe da u svome prijevodu Kur'āna ime *Allāh* prevodi imenom *Gott*. To vidimo i iz njegova prijevoda 2:255:

“Gott (ist einer allein).”
Es gibt keiner Gott außer ihm.
(Er ist) der Lebendige und Beständige.”⁸

Napomenimo ovdje da se, u svom poznatom prijevodu Kur'āna na italijanskom, Alessandro Bausani (1921–1988) drži riječi *Dio* kao one koja prevodi riječ *Allah*. Tako stavak 2:255., u Bausanijevu prijevodu glasi:

“Dio! Non v'è altro Dio che Lui,
il Vivente, che di Sé vive...”⁹

Prema našem detaljnom uvidu u mnoge francuske prijevode Kur'āna – Muhammad Hamidullah (1908–2002), Jacques Berque (1910–1995), Denise Masson (1901–1994) – u svima nalazimo da je riječ *Allāh* prevedena riječju *Dieu*. Navedimo ovdje da Denise Masson prevodi 2:255., na ovaj način:

“Dieu!
Il n'y a de Dieu que lui:
le Vivant;
celui qui subsiste par lui-même!”¹⁰

Kad je posrijedi prevođenje riječi *Allāh* riječju *Dieu*, u mnogim francuskim prijevodima Kur'āna iz druge polovine XX stoljeća, vjerovatno je da se tu radi o autoritativnom utjecaju Kasimirskog iz XIX stoljeća. Naravno, to treba posebno istražiti.

7 Bobzin, Hartmut, *Der Koran, Neu übertragen*, Verlag C. H. Beck, München, 2017, S. 41.

8 Paret, Rudi, *Der Koran, Kommentar und Konkordanz*, Kohlhammer, Stuttgart, 2005, p. 38.

9 Bausani, Alessandro, *Il Corano*, BUR Rizzoli, Milano, 2016, p. 30.

10 Masson D. (Denise), *Le Coran*, Éditions Gallimard, Paris, 1967, p. 50.

S druge strane, svugdje ima izuzetaka. Naime, ima prevoditelja Kur'āna koji smatraju da ime *Allāh* niti treba, niti je moguće, prevesti na druge jezike. U svojoj studiji *Translator's note* Mohammed Marmaduke Pickthall (1875–1936) za neprevođenje riječi *Allāh* nudi sljedeće argumente: “I have retained the word Allah throughout, because there is no corresponding word in English. The word *Allāh* (the stress is on the last syllable) has neither feminine nor plural, and has never been applied to anything other than the unimaginable Supreme Being. I use the word *God* only where the corresponding word *ilāh* is found in the Arabic.”¹¹

Zanimljivo je da i Ludwig Ullmann (1804–1843) ostavlja ime *Allāh* neprevedeno kroz cijeli svoj prijevod Kur'āna na njemački jezik. Ali, treba imati u vidu da je Leo Winter u svome Uvodu (Einführung) za prijevod Kur'āna Ludwiga Ullmanna objasnio da je *Allāh* Bog svih svjetova, to jest *Allāh* je Jedan i Jedini, Univerzalni Bog. Evo kako Leo Winter objašnjava svjetskost islama, odnosno da je Bog Kur'āna (*Allāh*) univerzalni Bog:

“*Allah* ist der arabische Name dieses Eingottes, der schon seit Jahrtausenden bei den Juden den Namen Jahve = Jehova führt.

Arabisch spricht Mohammed zu seinen heidnischen Landsleuten, damit sie Allahs Wort verstehen können, aber *an alle Welt* – nicht nur an sie als auserwähltes Volk – ist der Koran gerichtet.”¹²

“*Allāh* je arapsko ime ovoga jedinog boga, kojeg su Jevreji hiljadama godina zvali Jahve = Jehova. Muhamed svojim paganskim sunarodnicima govori arapski kako bi razumjeli Allahovu riječ, ali Kur'an je upućen cijelom svijetu – ne samo njima kao izabranom narodu.”

Također, francuski prijevod *Le Coran* od Maurice Glotona (1926–2017) ime *Allāh* ostavlja neprevedenim.¹³ Od poznatih prijevoda Kur'āna na engleskom jeziku *The Holy Qur'an* od Abdullaha Yusufa Alija (1872–1953), također, ne prevodi riječ *Allāh* riječju *God*.¹⁴

Zanimljiv je slučaj prijevoda Kur'āna Régisa Blachèrea (1900–1973). Ovaj prijevod smatra se najznačajnijim koji je urađen na francuskom

11 Pickthall, Mohammed Marmaduke, *The Meaning of the Glorious Koran*, A Mentor Book, London, 1953, p. 31.

12 Ullmann, Ludwig, *Der Koran, Das heilige Buch des Islam*, Wilhelm Goldmann Verlag, München, 1959, p. 5.

13 Usporedi: Gloton, Maurice, *Le Coran*, Dar Albouraq, Paris, Dakar, 2018.

14 Usporedi: Ali, Abdullah Yusuf, *The Holy Qur'an*, Wordsworth Classics of World Literature, London (Ware, Hertfordshire), 2000.

jeziku. Međutim, kad je posrijedi prevođenje riječi *Allāh*, Régis Blachère je ostavlja neprevedenom. Dakako, taj njegov prevoditeljski postupak nije umanjio univerzalnu poruku islama u njegovu prijevodu Kur'āna, jer Blachère je svoj prijevod opskrbio velikim predgovorom, kao i izdašnim objašnjenjima imena *Allāh* u indeksu vlastitih imena koji je priložio uz svoj prijevod Kur'āna. Tako je Régis Blachère afirmirao svjetskost Kur'āna.

U predgovoru Blachère na jednom mjestu kaže:

“De l'unicité divine, dogme essentiel en Islam, il n'est point encore question.”¹⁵

“U jedinstvo Božiju, to temeljno vjerovanje u islamu, nema nikoje sumnje.”

Ovim Blachère ističe najuniverzalnije vjerovanje koje Kur'ān sadrži – Bog je jedan i jedini. Posebna vrijednost Blachèreova prijevoda Kur'āna je njegov indeks imena. Praktički, tamo je Blachère objasnio gotovo sva 'Lijepa Božanska Imena' (*al-asmā'u al-ḥusnā*): Allah je '*l'Unique*', '*est unique*' – Jedini, '*le Grand*' – Veliki, '*Créateur universel incomparable*' – Neusporedivi univerzalni stvoritelj, '*le Substitant*' – Onaj koji o Sebi opstoji, '*Omnipotent*' – Svemogućí, i tako dalje.¹⁶

Ali, jedno je prevoditi ime *Allāh* u prijevodima Kur'āna na jezike zapadne hemisfere a sasvim drugo ponuditi tumačenje srednjovjekovnoga islamskog filozofskog mišljenja o Allāhu. O ovome je Ian Richard Netton napisao odličnu knjigu *Allāh Transcendent*.¹⁷ U ovom Nettonovu djelu imamo i dionice koje govore o nesaznajnosti Allāha, o nedokučivosti Njegova Bića. Praktički, ovo Nettonovo djelo govori o svjetskosti Boga u islamskom Weltanschauungu.

U zaključku ovom dijelu našeg rada recimo da treba imati u vidu da je u tradicionalnim muslimanskim sredinama ime *Allāh* univerzalno i obilježeno je svjetskošću. S druge strane, u velikim rasponima zapadne hemisfere svjetskost islama i Kur'āna bolje se razumiju kad se ime *Allāh* u prijevodima Kur'āna prevodi imenima: *God, Gott, Dieu, Dio, Deus*.

15 Blachère, Régis, *Le Coran, traduit de l'arabe*, izd. Besson & Chantemerle, Paris, 1957, p. 12.

16 Usp. Blachère, Régis, *Le Coran, traduit de l'arabe, Index des noms propres et des notions*, p. 683-691.

17 Usp. Netton, Ian Richard, *Allāh Transcendent*, Curzon Press, Richmond, 1994.

2. Kako prevoditi riječ *al-islām*?

Kad je posrijedi prevođenje riječi *islām* ili *al-islām*, krenimo ovdje od poznatih rječnika Kur'āna i islama na engleskom jeziku. John Penrice je u svome davno objavljenom djelu *A Dictionary and Glossary of the Qur'ān*, koje je objavljeno još 1873. godine, a potom je doživjelo mnoga izdanja, riječ *islām* preveo, odnosno protumačio ovako:

“The act of resignation to God; (...) *El-Islām*, the only true Religion which according to Muḥammad was professed by all the Prophets from Adam downwards; from the words of the Ḳoran 49 v. 19 it would appear to be rather the profession of faith than the faith itself.”¹⁸

Lent i Qureshi, autori koji su kompilirali odrednice (items) iz sedam svezaka *The Encyclopaedia of Islam*, riječ '*islām*' tumače ovako: “submission, total surrender (to God)”.¹⁹ Također, na istom mjestu ova dva autora dodaju i sljedeće objašnjenje:

“In European languages, it has become customary to speak of Islām to denote the whole body of Muslim peoples, countries, and states, in their socio-cultural or political as well as their religious sphere. Modern Arabic used *al-islām* a similar sense...”²⁰

Ian Richard Netton u svome *A Popular Dictionary of Islam* – o značenju riječi islam tvrdi:

“A word meaning literally 'submission' (to the will of God). Islām is the name of one of the world's great monotheistic religions: it was founded by the Prophet Muḥammad in the 7th century AD as a result of the revelation of the Qur'ān which he received via the angel Jibrīl (q.v.) from God.”²¹

Arne A. Ambros i Stephan Procházka²² (pozivajući se na EI = The Encyclopaedia of Islam) riječ *islām* objašnjavaju vrlo kratkom tvrdnjom: *...al-'islām* – “the adoption of Islam; the Islamic religion”.

18 Penrice, John, *A Dictionary and Glossary of the Qur'ān*, Library of Islam, Illinois, 1988, p. 71.

19 Lent (J. van), Qureshi (H. U.), *Glossary and Index of Technical Terms to Volumes I-VII and to the Supplement, Fascicules 1-6 [of The Encyclopaedia of Islam, New Edition]*, E. J. Brill, Leiden New York – Köln, 1995, p. 128.

20 *Ibid.*, pp. 128-129.

21 Netton, Ian Richard, *A Popular Dictionary of Islam*, Curzon Press, London, 1992, p. 126.

22 Ambros, Arne A., with Stephan Procházka, *A Concise Dictionary of Koranic Arabic*, Reichert Verlag, Wiesbaden, 2004, p. 137.

S druge strane, Badawi i Abdel Haleem, u svome voluminoznom *Arabic-English Dictionary of Qur'anic Usage*,²³ riječ *islam* prevode na sljedeći način: *total surrender (...), True Religion, in God's eyes, is total surrender [to Him]...*"

Kako se vidi iz navedenih rječnika Kur'āna i islama, svjetskost islama se ističe i afirmira i tako što se za islam ne koristi riječ *Muhamadanism, Muhammadan*, itd. Za razliku od *Dictionary of Islam* Thomasa Patricka Hughesa, koji je prvi put izišao 1886. godine i koji vrvi od riječi *Muhammadanism, Muhammadan* itd., noviji rječnici islāma i Kur'āna uglavnom su, jednom za svagda, napustili takvo označavanje islama i islamske vjere.

Ovdje, usput, podsjećamo da Hughesov *Dictionary of Islam* u tolikoj mjeri vrvi oblicima *Muhammadanism, Muhammadan* i sl., da se KAZI Publications (u izdanju ovog *Dictionary of Islam* iz 1994), morao izvinjavati svojim čitateljima ovim riječima:

"We do not agree with all of the entries or descriptions but felt that the knowledge should be made available to all to read and then to decide for himself or herself which descriptions are accurate of Muslim lifes and beliefs."²⁴

U vezi s Hughesovim *Dictionary of Islam*, ovdje usputno napominjemo sljedeće: Onima koji se žele više upoznati sa srednjovjekovnim i novovjekovnim tretiranjima islama i poslanika Muḥammada, preporučujemo djelo Minou Reeves, *Muhammad in Europe, A Thousand Years of Western Myth – Making*.²⁵

A sada bi u ovom radu trebalo osloviti evropske i zapadne prijevode Kur'āna u vezi s njihovim načinom tretiranja i prevodenja riječi *islām*. Odmah treba reći da su prevoditeljski pristupi vrlo različiti. Tako, mnogi zapadni prevoditelji Kur'āna riječ *islām*, ili *al-islām*, ostavljaju neprevedenom, smatrajući je neprevodivom. Idući prema knjižskom redosljedu Kur'āna (3:19),²⁶ prvo spominjanje riječi *al-islām* u ajetu: *Inna d-dīna*

23 Badawi, Elsaid M., Abdel Haleem Muhammad, *Arabic-English Dictionary of Qur'anic Usage*, Brill, Leiden – Boston, 2008, p. 452.

24 Hughes, Thomas Patrick, *Dictionary of Islam*, KAZI Publications, Chicago, 1994, p. vi.

25 Reeves, Minou, *Muhammad in Europe, a thousand years of Western myth – making*, New York University Press, New York, 2000.

26 Usp. *Āli 'Imrān*, 3:19.

'inda 'llāhi l-islām, što se može prevesti kao: *Doista je vjera kod Boga – islām!* – Arthur John Arberry (1905–1969) prevodi ovako: “The true religion with God is Islam”.²⁷ Isti prevoditeljski postupak slijedi i Tarif Khalidi: “The right religion with God is Islam.”²⁸ Rudi Paret u svome njemačkom prijevodu Kur'āna ostavlja riječ *islām* neprevedenom: “Als (einzig wahre) Religion gilt bei Gott der Islam.”²⁹

I Jacques Berque u svome francuskom prijevodu Kur'āna također ostavlja riječ *islām* neprevedenom: “La religion en Dieu est l'Islam.”³⁰

Ovakvih prevoditeljskih primjera ima mnogo u zapadnoj tradiciji prevođenja Kur'āna (ili u prijevodima Kur'āna na evropskim i zapadnim jezicima). Razumljivo je da prevoditelji, oni koji su se opredijelili za ovakav prevoditeljski (i tumačenjski) postupak – to jest: da riječ *islām* ne prevode, smatraju da je sam Kur'ān (ili Božiji Govor Kur'āna) dao ime toj religiji ili vjeri koju promovira, a *islām* jest njezino ime. Iz tog razloga mnogi zapadni prevoditelji Kur'āna tu riječ ostavljaju neprevedenom u svojim prijevodima.

Međutim, sada se nameće pitanje o tome koliko je ovakva vrsta prijevoda Kur'āna, koji ostavljaju riječ *islām* neprevedenom, razumljiva zapadnom čitateljstvu. Također, ima mišljenja da je opća intencija Kur'āna posebno u tome da pobudi predanost jednom jedinom Bogu, kao i posvećenost jednom jedinom Bogu. Prema ovakvom razmišljanju, uloga Kur'āna nije u tome da kanonizira još jednu religiju ili islām (pored drugih religija) na Zemaljskoj kugli. Nego je uloga islama razbuditi jednu svjetskost vjere u Boga na jedan općenit način. Mnogi će se, ipak, složiti s nama da je ovo jedna vrlo osjetljiva i zamršena rasprava. Nju treba posebno obraditi.

Kad je posrijedi prevođenje riječi *islām*, koja se spominje u Kur'ānu, za razliku od upravo navedenih primjera, gdje prevoditelji (Arberry, Paret, Berque, Khalidi) riječ *islām* ostavljaju neprevedenom, na drugoj strani ima relativno veliki broj evropskih i zapadnih prevoditelja Kur'āna koji smatraju da riječ *islām* u prijevodu Kur'āna treba prevesti

27 *The Koran Interpreted*, A Translation by Arthur John Arberry, vol. I, p. 75.

28 *The Qur'ān*, A new translation by Tarif Khalidi, p. 43.

29 *Der Koran*, Übersetzung von Rudi Paret, p. 44.

30 *Le Coran*, Essai de traduction de l'arabe annoté et suivi d'une étude exégétique par Jacques Berque, p. 72.

kao (čovjekovu) predanost, pokornost, odanost (Bogu, Božijoj volji). Također, i sam univerzum je predan Bogu, pa je i univerzum u nekom svome stanju ili odnosu prema Bogu koji se naziva *islām* (predanost Bogu).

Jedan od najpoznatijih prevoditelja Kur'āna koji je promovirao takvo prijevodno rješenje bio je Muhammed Asad (Leopold Weiss – 1900–1992). Njegov prijevod retka 3:19. glasi:

“Behold, the only (true) religion in the sight of God is [man’s] self-surrender unto Him...”³¹ Ovakvim prijevodom riječi *islām* na engleskom u značenju “[man’s] self-surrender unto God” (čovjekova samopredanost Bogu), Muhammad Asad hoće da afirmira svjetskost islama.

I Hartmut Bobzin je svjestan svjetskosti islāma. Bobzin u svome njemačkom prijevodu Kur'āna, u prevođenju 3:19., ne donosi riječ *islām*, već tu riječ on opisno prevodi kao “pokornost” ili “posvećenost” [die Ergebenheit] Bogu: “Siehe, die Religion bei Gott ist die Ergebenheit.”³²

I dva istaknuta muslimanska prevoditelja Kur'āna, Maulana Wahiduddin Khan i Seyyed Hossein Nasr, sa svojim saradnicima, također, prevode riječ *islām* na engleski jezik (submission to God) i u prevođenju ajeta 3:19., uopće ne spominju arapsku riječ *islām*.

Maulana Wahiduddin Khan daje sljedeće rješenje: “The only true religion in God’s sight is complete submission to God.”³³ (Usp. kako M. W. Khan riječ *islām* prevodi engleskim riječima: *complete submission to God*).

Seyyed Hossein Nasr, sa svojim prevoditeljima, ovaj ajet 3:19, prevodi ovako: “Truly the religion in the sight of God is submission.”³⁴ (I ovdje je dobro uočiti da je riječ *islām* iz kur'ānskog originala prevedena engleskom riječju *submission*).

Naravno, za zapadnu hemisferu svijeta ovakva vrsta prijevoda Kur'āna (*islam = submission to God*) svojom je porukom univerzalnija, čitljivija, razumljivija. Na ovaj način je odlično istaknuta svjetskost islama.

Također, sintagma *submission to God* više udovoljava općoj težnji Kur'āna da se *islām* predstavi kao sveopća predanost jednom jedinome

31 *The Message of the Qur’ān*, translated and explained by Muhammad Asad, p. 91.

32 *Der Koran*, Neu übertragen von Hartmut Bobzin, p. 49.

33 *The Quran*, translated by Maulana Wahiduddin Khan, p. 37.

34 *The Study Quran, a new translation and commentary*, Seyyed Hosein Nasr, urednik), p. 135.

Bogu. Štaviše, prema Kur'ānu, radi se o predanosti ne samo od strane čovjeka i čovječanstva, već i o predanosti cijeloga Univerzuma i svakog stvorenja.

I na ovom mjestu u ovom radu treba reći da se na prostranstvima zapadne hemisfere Kur'ān bolje razumije ako se riječ *islām* prevodi riječima “submission to God, resignation to God” i slično.

3. Prevođenje riječi *an-nās* (*humanity, mankind, people, men...*)

Ovdje ćemo osloviti jedno od mnogih kur'ānskih dozivanja čovječanstva (*an-nās*), ono koje se nalazi u sūri Sobe (*The Private Apartments, Die Gemächer*), 49:13. U tom retku se kaže:

Yā ayyuhā n-nāsu!
Innā ḥalaqnākum min dakarin wa untā,
wa ḡa'alnākum šu'ūban wa qabā'ila li ta'ārafū.
Inna akramakum 'indallāhi atqākum,
innallāha 'alīmun ḥabīr.

Seyyed Hossein Nasr (sa svojim saradnicima) ovaj redak Kur'āna (49:13) na engleski prevodi ovako:

“O mankind!
Truly We created you from a male and a female,
and We made you peoples and tribes
that you may come to know one another.
Surely the most noble of you before God
are the most reverent of you.
Truly God is Knowing, Aware.”³⁵

Prijevod retka 49:13., od Rudija Pareta na njemačkom glasi:
“Ihr Menschen!
Wir haben euch geschaffen (indem wir euch)
von einem männlichen und einem weiblichen Wesen
(abstammen ließen),
und wir haben euch zu Verbänden und Stämmen gemacht,

³⁵ *The Study Quran, a new translation and commentary*, Seyyed Hosein Nasr, editor), p. 1262.

damit ihr euch (auf Grund der genealogischen Verhältnisse)
untereinander kennt.

(Bildet euch aber auf eure vornehme Abstammung nicht zu viel ein!)

Als der Vornehmste gilt bei Gott derjenige von euch,
der am frömmsten ist.

Gott weiß Bescheid und ist (über alles) wohl unterrichtet.”³⁶

Nas ovdje, prije svega, zanima početak retka 49:13, ili Božansko dozi-
vanje: *Yā ayyuhā n-nāsu!* (“O mankind!” “Ihre Menschen“). Arapska, od-
nosno kur'ānska riječ *nās* ili *an-nās* može se različito prevesti.

Naime, riječ *nās*, ili *an-nās*, znači čovječanstvo, ljudi, muškarci. Ipak,
sâm redak Kur'āna 49:13, jasno kaže da je čovječanstvo “stvoren od
muška i ženska” (*innā ḥalaqnākum min dakarin wa untā*), što znači da
muškarci i žene, svi zajedno, sačinjavaju čovječanstvo (na arapskom: *al-
insāniyya*). Prema tome, kur'ānsku riječ *an-nās* trebalo bi prevoditi tako
da se osjeti njezina inkluzivnost, da ona obuhvata i muškarce i žene. Na
taj način jezik prijevoda Kur'āna postaje i rodno osjetljiv i inkluzivan.
I, doista, neki od zapadnih prijevoda Kur'āna vodili su računa o tome.
Htjeli su da i na taj način istaknu svjetskost Kur'āna i univerzalnost
islama.

Pogledajmo, stoga, kako su mnogi evropski i zapadni prevoditelji
Kur'āna prenosili značenje i smisao iz ovog kur'ānskog dozivanja: *Yā
ayyuhā n-nāsu!* A ovo Božansko pozivanje često se ponavlja u Kur'ānu.

Vidjeli smo već da Seyyed Hossein Nasr i njegova grupa prevoditelja
daju prijevod “O mankind!” Krenemo li dalje, uočavamo da George Sale
smatra da Božije dozivanje *yā ayyuhā n-nāsu!* – znači “O men!”³⁷ Narav-
no, ovaj Saleov prijevod nije dobar, jer se samo obraća muškarcima, a to
nije intencija kur'ānske riječi *an-nās*. Nadalje, Abdullah Yusuf Ali nudi
“O mankind!”³⁸ Tarif Khalidi, također, daje “O mankind!”³⁹ Mohammed
Marmaduke Pickthall postupa isto, “O mankind!”;⁴⁰ Arthur John Arberry

³⁶ *Der Koran*, Übersetzung von Rudi Paret, p. 365.

³⁷ *The Koran*, translated by George Sale, p. ccclxi.

³⁸ *The Holy Qur'an*, translated by Abdulah Yusuf Ali, p. 443.

³⁹ *The Qur'an*, A new translation by Tarif Khalidi, p. 424.

⁴⁰ *The Meaning of the Glorious Koran*, An explanatory translation by Mohammed Marmaduke Pickthall, p. 369.

također daje "O mankind!";⁴¹ Maulana Wahiduddin Khan daje, također, "Mankind";⁴² i tako dalje.

Ipak, važnu iznimku napravila je Laleh Bakhtiar. Božanski poziv *yā ayyuhā n-nāsu* iz 49:13, ona prevodi riječima: "O humanity!"⁴³ Doista, engleska riječ *humanity* vidljivo obuhvata i muškarce i žene. Inače, u svome prijevodu Kur'āna, Laleh Bakhtiar je svjetskost islama i Kur'āna predstavila tako što je afirmirala svekoliku ravnopravnost muškaraca i žena u islamu. Ona u posveti, ili u nekoj vrsti proglašenja svome prijevodu Kur'āna kaže:

"In the Name of God
I dedicate this translation
with the hope that this
humble effort will
in some measure
– through a fresh view of Quranic discernment –
improve understanding
between Muslim men and women."⁴⁴

Vratimo li se prijevodima Kur'āna na njemačkom jeziku, možemo reći sljedeće: Vidjeli smo da za *yā ayyuhā n-nāsu!* Rudi Paret nudi "Ihre Menschen!" Mnogi drugi prijevodi Kur'āna na njemačkom daju ista ili vrlo slična rješenja: Ludwig Ullmann: "O ihr Menschen";⁴⁵ Hartmut Bobzin: "Ihr Menschen!";⁴⁶ Max Henning: "O ihr Menschen!";⁴⁷ Friedrich Rückert: "Ihr, o ihr Menschen!"⁴⁸ i tako dalje. Ovdje ostaje pitanje da li bi *Die Menschheit* bilo bolje prijevodno rješenje, s obzirom na njegovo šire značenje. To pitanje treba ostaviti za daljnje istraživanje.

Konsultiramo li sada nekoliko francuskih prijevoda Kur'āna, uočavamo da su oni *yā ayyuhā n-nāsu!* različito prevodili. Tako Muhammad

41 *The Koran Interpreted*, A Translation by A. J. Arberry, vol. II, p. 232.

42 *The Quran*, Translated by Maulana Wahiduddin Khan, p. 395.

43 *The Sublime Quran*, Translated by Laleh Bakhtiar, p. 601.

44 Bakhtiar, Laleh, p. ii.

45 *Der Koran*, Nach der Übertragung von Ludwig Ullmann, p. 418.

46 *Der Koran*, Neu übertragen von Hartmut Bobzin, p. 460.

47 *Der Koran*, arabisch – deutsch, Aus dem Arabischen von Max Henning, p. 517.

48 *Der Koran*, In der Übertragung von Friedrich Rückert, p. 466.

Hamidullah taj poziv prevodi ovako: “Ho, les gens!”⁴⁹ Očito je da ovim svojim prijevodom Hamidullah želi staviti do znanja da kur'ānska riječ *an-nās* obuhvata i muškarce i žene, jer *les gens* znači ljudi, svijet. Régis Blachère daje “Hommes!”⁵⁰ Ovaj prijevod ima prizvuk maskuliniteta. Da bi izbjegao taj prizvuk, Jacques Berque poseže za “Humains”.⁵¹

Može se reći da Jacques Berque ovim daje odlično prijevodno rješenje, jer *Humains* nedvojbeno obuhvata i muškarce i žene. I Maurice Gloton daje odlično rješenje: “Ô vous les humains!”⁵² Zanimljivo je da Denise Masson, ugledna gospođa među prevoditeljima Kur'āna, nije posegnula za riječju “Ô vous les humains!”, već za “Ô vous, les hommes!”⁵³ Ali, dobro. Svaki prevoditelj drži se svoje prevoditeljske slobode i principa.

Dva prijevoda Kur'āna na italijanskom jeziku Božansko dozivanje *yā ayyuhā n-nāsu!* prevode ovako: Alessandro Bausani: “O uomini!”⁵⁴ Gabriele Mandel daje istovjetan prijevod: “O uomini!”⁵⁵ Oba prijevoda uključuju i muškarce i žene.

*Napomenimo još da Крачковский prevodi yā ayyuhā n-nāsu! na ruski jezik riječima О люди.*⁵⁶

4. Prevođenje Kur'āna kao čin afirmiranja svjetskosti islama

Odavno već veliki autoriteti islamologije i arabistike ustvrdili su da je Kur'ān neprevodiva knjiga. Kur'ān je događaj koji se permanentno događa u svome izvorniku. Prevedeni Kur'ān je samo jedno slušanje i čitanje tog izvornika u jednom određenom vremenu, od jednog ili više ljudi. Druga vremena i drugi ljudi događaj Kur'āna će iznova slušati i čitati. I različito ga prevoditi. Philip K. Hitti ovako opisuje neprevodivost Kur'āna: “The word Qur'ān itself means recitation, lecture, discourse. This book, a strong, living voice, is meant for oral recitation and should

49 *Le Coran*, Traduction intégrale et notes de Muhammad Hamidullah, p. 501.

50 *Le Coran* (al-Qor'ān), traduit de l'arabe par Régis Blachère, p. 549.

51 *Le Coran*, Essai de Traduction, Jacques Berque, p. 561.

52 *Le Coran*, Essai de traduction et annotations par Maurice Gloton, p. 517.

53 *Le Coran*, Traduction et Notes par D. Masson, p. 641.

54 *Il Corano*, Introduzione, traduzione e commento di Alessandro Bausani, p. 386.

55 *Il Corano*, a cura di Gabriele Mandel, p. 261/520.

56 *Крачковский, Игнатий Юлианович, КОРАН, ПФ “Фобос”, Душанбе, 1990, str. 361.*

be heard in the original to be appreciated. No small measure of its force lies in its rhyme and rhetoric and in the cadence and sweep, which cannot be reproduced in translation without loss.”⁵⁷

Ipak, unatoč ovoj neprenosivosti osebnog bogatstva kur'ānskog izvornika u druge jezike, odavno već postoji snažna tradicija prevođenja Kur'āna. Imamo li u vidu zapadnu hemisferu, može se reći da se svjetskost islama na prostorima te hemisfere već počela afirmirati s davnim latinskim prijevodima Kur'āna. Kako pokazuje opsežno i vrlo svježe djelo, *The Latin Qur'ān, 1143-1500, Translation, Transition, Interpretation*,⁵⁸ u radu na latinskim prijevodima Kur'āna učestvovali su i kršćani, i jevreji, i muslimani. I s ovim prvim latinskim prijevodima Kur'āna nastavila se ostvarivati jedna svjetska monoteistička sinteza, kakvu je promovirao i sam poslanik Muhammed.

Također, s latinskim prijevodima Kur'āna, parcijalnim ili cjelovitim, sve od muslimanske Španije, vidjelo se da je Kur'ān jedan događaj koji ne prestaje da se zbiva. Ili, kako kaže Marshall G. S. Hodgson:

“In its form, it [the Qur'ān] continued, even after the ending of active revelation with Muhammad's life, to be an event, an act, rather than merely a statement of facts or of norms. (...) It continued its active role among all who accepted Islam and took it seriously. What one did with the Qur'ān was not to peruse it but to worship by means of it...”⁵⁹

I u prijevodima Kur'āna ta knjiga iznova biva kao događaj koji se permanentno zbiva. Upravo se iz tog razloga Kur'ān neprestano i iznova prevodi. Dakako, o islamu i Kur'ānu Zapad danas zna mnogo više nego li je Robert Kettonski (1110–1160) poznavao islam i Kur'ān. Ipak, valjalo bi poznavati učenost koja se bavila Kur'ānom sve od prvih latinskih prijevoda Kur'āna i kritički joj pristupati. U ovom pogledu Arthur John Arberry može biti dobar primjer. Naime, u predgovoru za svoj prijevod Kur'āna (prvo izdanje 1955. godine), Arberry podvrgava kritici engleske i druge prijevode Kur'āna koji su prethodili njegovu prijevodu. Tako,

57 Hitti, Philip K., *History of the Arabs*, p. 127.

58 Usp. *The Latin Qur'ān, Translation, Transition, Interpretation*, edited by Cándida Ferrero Hernández and John Tolan, De Gruyter, Berlin/Boston, 2021.

59 Marshall G. S. Hodgson, *The Venture of Islam*, The University of Chicago Press, Chicago – London, 1958, p. 367.

Arberry detektira manjkavosti npr., francuskog prijevoda Kur'āna od Andre du Ryera (1580–1660), koji je preveden na engleski 1649, engleskog prijevoda od Georgea Salea (1697–1736), zatim od Edwarda Henryja Palmera (1840–1882) čiji je prijevod izišao 1880. godine.

Prijevedi Kur'āna na evropske i zapadne jezike, a koji su objavljeni tokom XX i XXI stoljeća, pokazuju želju mnogih prevoditelja da daju, itekako, jasne i razumljive stranice. Također, vrlo važna osobina novih prevoditelja Kur'āna jest i ta da oni vrlo često u prijevodima teksta Kur'āna, ili u tumačenjskim bilješkama, vode računa o muslimanskim recepcijama Kur'āna i o onom “muslimanskom vjeruju” kad je posrijedi Kur'ān. Ovom njihovom brigom svjetskost islama je sve više dobijala na svojoj važnosti.

Iz najnovijih prijevoda Kur'āna, onih koji su nastali tokom XX i XXI stoljeća, a koje spominjemo u ovom radu, posve jasno vidimo da su, umnogome, već odavno iza nas vremena namjernih iskrivljavanja kur'anskoga teksta. Na evropskim i zapadnim jezicima prijevedi Kur'āna sami od sebe govore o svjetskosti islama, o islamu kao veličanstvenoj svjetskoj monoteističkoj sintezi koja računa na religijsko i duhovno zajedništvo judaizma, kršćanstva i islama.

Ta sinteza podsjeća sve ljude, jevreje, kršćane i muslimane, ali i sve druge, da je Bog Jedan i Jedini, da je on Stvoritelj svih svjetova. To vidimo prvim pogledom na prvi redak Kur'āna iz sūre Al-Fātiha:

Al-Ḥamdu li llāhi rabbil-'ālamīn

Rodwell taj vers prevodi ovako: *Praise be to God, Lord of the worlds!* Kasimirski: *Louange à Dieu souverain de l'univers*. Masson: *Louange à Dieu, Seigneur des mondes*, Ullmann: *Lob und Preis Allah, dem Herrn aller Weltbewohner*, Bausani: *Sia lode a Dio, il Signor del Creato*, Крачковский: *Хвала - Аллаху, Господу миров*, i tako dalje.

Također, jasno se vidi da Régis Blachère, iako ostavlja ime *Allāh* neprevedeno, on, ipak, imena velikih starozavjetnih i novozavjetnih likova, zajedničkih Bibliji i Kur'ānu, donosi onako kako se pišu i koriste na francuskom jeziku: Adam, Noé, Abraham, Loth, Joseph, Jacob, Moïse, Aaron, David, Salomon, Job, Jonas, Marie, Zacharie, Jésus... I u ovome se vidi da je Régis Blachère htio da postigne čitljivost svoga prijevoda, a time je

pomogao svjetskost islama i Kur'āna. Osim toga, Régis Blachère imao je na umu da je prasemitski monoteizam jedno zajedničko naslijeđe judaizma, kršćanstva i islama.

Rudi Paret, njemački savremenik Régisa Blachèrea, također je dao prijevod Kur'āna koji obilježava svjetskost. Osim toga, za muslimane je itekako značajno da je jedan autoritet kakav je bio Rudi Paret, potvrđivao autentičnost Kur'āna. Rudi Paret kaže:

“Der Koran hat die Verkündigungen zum Inhalt, die Mohammed zu Beginn unseres siebenten Jahrhunderts seinen arabischen Landsleuten als göttliche Offenbarungen vorgetragen hat. Obwohl zu Hunderten von Versen der einzelnen Kapitel oder *Suren* abweichende Lesarten überliefert sind, kann man sagen, daß der Text im großen ganzen zuverlässig ist und den Wortlaut so wiedergibt, wie ihn die Zeitgenossen aus dem Munde des Propheten gehört haben.”⁶⁰

“Sadržaj Kur'āna su objave koje je Muhammed dao svojim arapskim sunarodnicima na početku našeg sedmog stoljeća kao božanske objave. Iako su različita čitanja prenesena u stotinama ajeta pojedinih poglavlja ili “sura”, može se reći da je tekst Kur'āna općenito pouzdan i reproducira formulaciju onako kako su je suvremenici čuli iz Poslanikovih usta.”⁶¹

Sa svoje strane, Hartmut Bobzin objašnjava svoju ljubav spram prevođenja svetih knjiga, on u svojim uspomenu govori o svojim proučavanjima Kur'āna i kaže sljedeće:

“Schon als Student der Theologie und Religionswissenschaften faszinierte mich die Beschäftigung mit den Originalsprachen heiliger Schriften, zunächst mit dem Griechischen und Hebräischen, den Sprachen des Neuen und des Alten Testaments, mit Sanskrit, der Sprache der Veden, dann aber vor allem mit dem Arabischen, der Sprache des Korans. Über das heilige Buch der Muslime war in den siebziger und achtziger Jahren des vergangenen Jahrhunderts in Deutschland nur wenig bekannt – trotz der deutlich angewachsenen Zahl muslimischer Mitbürger.”⁶²

“Još kao student teologije i vjeronauka, bio sam fasciniran bavljenjem izvornim jezicima svetih spisa, prvo grčkim i hebrejskim, jezicima Novog

60 Paret, Rudi, Vorwort zu Der Koran, Zur Übersetzung, S. 5.

61 Paret, Rudi, Vorwort zu Der Koran, Zur Übersetzung, S. 5.

62 Bobzin, Hartmut, *Anhang – Nachwort*, p. 604.

i Starog zavjeta, sanskrtom, jezikom Veda, ali prije svega arapskim, jezikom Kur'āna. Malo se znalo o muslimanskoj svetoj knjizi u Njemačkoj sedamdesetih i osamdesetih godina XX stoljeća unatoč značajnom porastu broja muslimanskih sugrađana.”

Iz ovoga navoda Hartmuta Bobzina jasno se vidi da on kao prevoditelj Kur'āna želi da svojim prijevodom Kur'āna učini jasnom ulogu Kur'āna u muslimanskom čovječanstvu. A to je samo po sebi doprinos raskrivanja svjetskosti Kur'āna.

Naravno, jasni prijevodi Kur'āna doprinose boljem razumijevanju svjetskosti islama. To posredno ističe i Hartmut Bobzin u svojoj studiji *Latin Translations of the Koran, A short overview*.⁶³ I prvi prevoditelj Kur'āna na latinski, Robert Kettonski (Robert of Ketton, Robertus Kettenensis), nastojao je da njegov prijevod bude čitljiv. Bobzin kaže: “Robert’s translation is not as literal as one should expect; sometimes he shortens the text or tries to polish the difficult style of several Koranic passages in order to create a ‘readable’ text.”⁶⁴

Od mnogih zapadnih proučavatelja Kur'āna i islama doznajemo i za poteškoće u prevođenju Kur'āna i u prezentiranju svjetskosti islama. Tako, Muhammed Marmaduke Pickthall o Kur'ānu tvrdi sljedeće:

“The Koran cannot be translated. That is the belief of old-fashioned Sheykhs and the view of the present writer. The Book is here rendered almost literally and every effort has been made to choose befitting language. But the result is not the Glorious Koran, that inimitable symphony, the very sounds of which move men to tears and ecstasy. It is only an attempt to present the meaning of the Koran – and peradventure something of the charm – in English. It can never take the place of the Koran in Arabic, nor is it meant to do so.”⁶⁵

Unatoč činjenici da je Kur'ān neprevodiv, ta se knjiga mora prevoditi u svakom vremenu, iz svakog duhovnog raspoloženja određene epohe. I ma koliko šarma i draži izvornika Kur'āna moglo biti izgubljeno u

63 Usp. Bobzin, Hartmut, *Latin Translations of the Koran, A short overview*, Der Islam: Zeitschrift für Geschichte und Kultur des Islamischen Orients, Jan 1, Berlin, 1993, pp. 193-206.

64 Bobzin, Hartmut, *Latin Translations of the Koran, A short overview*, p. 194.

65 Mohammed Marmaduke Pickthall, *Translator’s foreword*, p. vii.

prijevodu, prijevodi Kur'āna su važni gotovo isto toliko koliko su važni i klasični i novi komentari Kur'āna.

Fazlur Rahman (1919-1988) pronašao je u samom Kur'ānu važne nagovore da se Kur'ān treba prevoditi, jer to je knjiga namijenjena cijelom čovječanstvu. Fazlur Rahman kaže:

“The Qur'an, the Scripture of Islam, proclaims itself as a guide for all mankind: 'It is a admonition for the whole world' (81:27).”⁶⁶

Sources and literature:

- Ali, Abdullah Yusuf, *The Holy Qur'an*, Wordsworth Classics of World Literature, London (Ware, Hertfordshire), 2000.
- Ambros, Arne A., with Stephan Procházka, *A Concise Dictionary of Koranic Arabic*, Reichert Verlag, Wiesbaden, 2004.
- Arberry, Arthur John, *The Koran Interpreted*, Touchstone Rockefeller Center, New York, 1996.
- Asad, Muhammad, *The Message of the Qur'an*, Muslim World League Mecca, European Representative: Islamic Centre – Geneva, 1964.
- Badawi, Elsaid M., Abdel Haleem Muhammad, *Arabic-English Dictionary of Qur'anic Usage*, Brill, Leiden – Boston, 2008.
- Bakhtiar, Laleh, *The Sublime Quran*, islamicworld.com, Chicago, 2007.
- Bausani, Alessandro, *Il Corano*, BUR Rizzoli, Milano, 2016.
- Berque, Jacques, *Le Coran, Essai De Traduction*, Éditions Albin Michel, Paris, 2015.
- Blachère, Régis, *Le Coran, traduit de l'arabe*, izd. Besson & Chantemerle, Paris, 1957.
- Bobzin, Hartmut, *Der Koran, Neu übertragen*, Verlag C. H. Beck, München, 2017.
- Gloton, Maurice, *Le Coran*, Dar Albouraq, Paris, Dakar, 2018.
- Hamidullah, Muhammad, *Le Coran, traduction intégrale et notes*, Le Club Français du Livre, Paris, 1977.
- Henning, Max, *Der Koran, arabisch – deutsch*, Çağrı Yayinlari, Istanbul, 2009.
- Hitti, Philip K., *History of the Arabs*, Palgrave Macmillan, Ne York, 2002.
- Hofmann, Murad Wilfried, *Einführung* (za Henning, Max, *Der Koran, arabisch – deutsch*, Çağrı Yayinlari, Istanbul, 1998).
- Hughes, Thomas Patrick, *Dictionary of Islam*, KAZI Publications, Chicago, 1994.
- Khalidi, Tarif, *The Qur'an*, Penguin Classics, London, 2008.
- Khan, Maulana Wahiduddin, *The Quran*, Goodword Books, New Delhi, 2012.

66 Rahman, Fazlur, *Translating the Qur'an*, Religion and Literature, vol. 20, No. 1, The Literature of Islam, published by The University of Notre Dame, (Spring, 1988), p. 23.

- Крaчкóвский, Игнáтий Юлиáнович, КОРАН, ПФ “Фобос”, Душанбе, 1990.
- Lent (J. van), Qureshi (H. U.), Glossary and Index of Technical Terms to Volumes I-VII and to the Supplement, Fascicules 1-6 /of The Encyclopaedia of Islam, New Edition/, E. J. Brill, Leiden New York – Köln, 1995.
- Lewis, Bernard, *Cultures in conflict*, Oxford University Press, New York, 1995.
- Maḥlūf, Ḥasanayn Muḥammad, *Kalimātu l-qur'ān*, Kairo, 2006.
- Mandel, Gabriele, *Il Corano, Testo Arabo A Fronte*, DeA Planeta Libri S.r. l., UTET, Milano, 2019.
- Masson D. (Denise), *Le Coran*, Éditions Gallimard, Paris, 1967.
- McAuliffe, Jane (editor), *The Qur'ān*, Norton Critical Editions, New York, London, 2017.
- Muftić, Teufik, *Arapsko-bosanski rječnik*, el-Kalem, Sarajevo, 2004.
- Nadwi, Abdullah Abbas, *Vocabulary of the Qur'ān*, Iqra – International Educational Foundation, Chicago, 1986.
- Nasr, Seyyed Hossein (urednik sa saradnicima), *The Study Quran*, HarperOne, New York, 2015.
- Netton, Ian Richard, *A Popular Dictionary of Islam*, Curzon Press, London, 1992.
- Netton, Ian Richard, *Allāh Transcendent*, Curzon Press, Richmond, 1994.
- Paret, Rudi, *Der Koran*, Verlag W. Kohlhammer, Stuttgart, 1979.
- Paret, Rudi, *Der Koran, Kommentar und Konkordanz*, Kohlhammer, Stuttgart, 2005.
- Penrice, John, *A Dictionary and Glossary of the Qur'ān*, Library of Islam, Illinois, 1988.
- Pickthall, Mohammed Marmaduke, *The Meaning of the Glorious Koran*, A Mentor Book, London, 1953.
- Rahman, Fazlur, *Translating the Qur'ān*, Religion and Literature, vol. 20, No. 1, The Literature of Islam, published by The University of Notre Dame, (Spring, 1988), pp. 23-30.
- Reeves, Minou, *Muhammad in Europe, a thousand years of Western myth – making*, New York University Press, New York, 2000.
- Rodwell, John Medows, *The Koran*, Bantam Classic, New York, 2004.
- Rückert, Friedrich, *Der Koran*, Anaconda Verlag, Köln, 2012.
- Sale, George, *The Koran*, First Rate Publishers (reprint), Columbia, SC, 2019.
- Ullmann, Ludwig, *Der Koran, Das heilige Buch des Islam*, Wilhelm Goldmann Verlag, München, 1959.

عالمية الإسلام في الترجمات الأوروبية والغربية للقرآن

شهد القرنان - العشرون والحادي والعشرون - ظهور أعمال أدبية كثيرة في الغرب تعترف وتثبت عالمية الإسلام. وتتجاوز هذه الأعمال نهائيا التصورات القروسطية الواصفة للرسول محمد خدّاءا والقرآن الكريم تقليدا سطحيا للإنجيل. وتتناول هذه المقالة ظاهرة عالمية الإسلام في الترجمات الأوروبية والغربية للقرآن والمؤلفات من قلم الأوروبيين والغربيين التي تثبت هذه العالمية. ومن اللازم أخذ المقالة مقدمة لدراسة معمقة لهذا الموضوع.

Enes Karić

The Universality of Islam in European and Western Translations of the Qur'an

Summary

The twentieth and twenty-first centuries witnessed the emergence of an abundance of literature in the West that recognizes and affirms the universality of Islām. This literature definitely goes beyond the medieval ideas about the Prophet Muhammad as an imposter, and about the Qur'an as a superficial reworking of the Bible. This paper deals with the phenomenon of the universality of Islam in European and Western translations of the Qur'an, as well as, incidentally, in works on Islam written by Europeans and Westerners that affirm the universality of Islām. The paper should be understood as an introduction to a research on this topic that should be done thoroughly.

Citativna egzegeza Kur'ana: Ka teorijskom okviru za konstrukciju značenja u klasičnoj islamskoj misli. Slučaj Poslanica Ihvanu-s-safa (Rasā'il Ikhwān al-Ṣafā')*

- nastavak iz prošlog broja -

Omar Alí-de-Unzaga

Sažetak

Ovaj članak dio je zbornika radova: Abdou Filali-Ansary i Aziz Esmail (ur.), *The Construction of Belief: Reflections on the Thought of Mohammed Arkoun*, London: Saqi Books, 2012. – objavljenih prije deset godina kao nekrolog povodom smrti Muhammeda Arkuna, profesora islamskih studija na Sorboni, koji je umro 14. septembra 2010. godine. Rad tretira problem kombiniranja filozofije i svetog Teksta u Poslanicama Ihvanu-s-safa, pri čemu postavlja pitanje da li je Kur'an zapravo doktrinarna polazna tačka autorā Poslanica i da li oni, shodno tome, prihvaćaju filozofske ideje koje se podudaraju

* Ovaj članak napisan je kao omaž profesoru Arkunu od strane njegovog bivšeg studenta Omara Ali-de-Unzagija, i naglašava naročiti aspekt Arkunova rada. Prevodilac ovog članka na bosanski jezik podsjeća čitaoc na ono što je ključno u Arkunovu mišljenju, a to je proučavanje i tumačenje Kur'ana i islama pomoću tzv. metode dekonstrukcije (*manhaj tafkikiyy* / منهج تفكيكي). Najkraće kazano, ovaj Arkunov metod podrazumijeva horizontalno i vertikalno proučavanje kur'anskog teksta kako bi se islamsko mišljenje odvojilo od ortodoksije formulirane nakon prvih četiri ili pet stoljeća islama, pri čemu ortodoksija, umjesto da bude inspiracija, postaje "sistem vjerovanja" (kao i "sistem nevjerovanja") koji je zadobio status nepropitivanja i time ostao bez bilo kakva "natječućeg djelovanja iznutra ili izvana". Ugledajući se na Ibn Halduna, Muhammed Arkun se zalaže za uvažavanje historičnosti u proučavanju islama, pri čemu prošlost treba proučavati s ciljem da se razumije (*fahm* / فهم) sadašnjost, te da se gradi budućnost. Više vidjeti: Enes Karić (2018), "Muhammed Arkun i formuliranje savremene metodologije u tumačenju Kur'ana i islama", *Glasnik Rijaseta Islamske zajednice*, br. 7-8, str. 583-596.

sa njihovim tumačenjem Kur'ana; odnosno – da li je njihov glavni cilj uspostavljanje filozofskih koncepata, pa tek nakon toga pronalaze utjehu u otkrivanju koincidencija u Kur'anu. Ova studija sugerira kako odgovor ne leži ni u jednom ni u drugom pristupu. Umjesto toga, odgovor nalazi u onome što se može opisati kao hermeneutika korespondencije ili harmonizirajuća egzegeza.

Ključne riječi: Muhammed Arkun, Poslanice Ihvanu-s-safa, Me'arri, citativna egzegeza Kur'ana, konstrukcija značenja, rekreiranje značenja, semiotika, lingvistika, književna kritika, filozofija jezika, semantička lingvistika, pragmatika

Citiranje Kur'ana: Formule citiranja i njihove egzegetske provokacije. Slučaj Poslanica Ihvanu-s-safa / Citing the Qur'an: Quotation Formulas and their Exegetical Rile. The Case of the Epistles of the Pure Brethren (Rasā'il Ikhwān al-ṣafā')

Kur'anski materijal prisutan u Poslanicama može se podijeliti u tri vrste: *odjeci*, *spominjanja* i *navodi*. Odjeci (*echoes*) kur'anske su riječi, ili fraze korištene u svome izvornom obliku, ili neznatno modificirane u tekstu Poslanica bez eksplicitnog pozivanja na njihovo kur'ansko porijeklo (na primjer, “oni koji su čvrsto utemeljeni u svome znanju” / *al-rāsikhūna fī 'ilmihā*, odjek kur'anskog ajeta;¹ Sveobuhvatno Prijestolje / the Encompassing Pedestal / *al-kursīyy al-wāsī'* još jedan odjek Kur'ana, tj. kur'anski eho²). Najčešći primjer kur'anskog eha u Poslanicama jest često ponavljana formula: “Znaj, o brate, neka Bog osnaži i tebe i nas svjetlom Svojim (...) / Know, oh brother, may God support you and us with a spirit [sent] from Him (...) *I'lam, yā akhī, ayyadaka'llāhu wa iyyānā bi rūḥin minhu*”, koja se koristi kao zaglavlje u uvođenju novih tema. Ova fraza se derivira iz kur'anskog ajeta³ u kojem su autori Poslanica mogli pronaći osnovu svoga duhovnog bratstva nasuprot krvnom ili plemenskom srodstvu ili privrženosti.

Spominjanja (*mentions*) reference su na određene teme koje su ekplicitno naznačene kao dio Kur'ana (ili neke druge objavljene Knjige). Ovi ‘spomeni’ mogu biti *određeni*, praćeni jednim ili sa više kur'anskih ajeta, naprimjer, “(...) uživanje dženetskih pića (*ladhdhat sharāb al-jinān*),

1 Kur'an 3:7. Vidi *Rasā'il*, vol. 1, p. 357.

2 Kur'an 2:255. Vidi *Rasā'il*, vol. 2, p. 82.

3 Kur'an 58:22. Obratiti pažnju na upotrebu riječi “braća” (*ikhwān*) u ovom ajetu.

[koje se] spominje u Kur'anu", popraćeno je kur'anskim ajetom,⁴ ili *neodređeni*, u kojima nije naveden poseban ajet, naprimjer: "(...) miris i dah / the scent and breath / *al-rawḥ wa'l rayḥān*, [koji se] spominju u Kur'anu".⁵ *Spominjanja* se mogu kvantificirati na tri načina:

1. *Općenito*, na način da se predmetna tema identificira kao ona koja je spomenuta više puta, naprimjer, "(...) u Kur'anu ima mnogo ajeta s tim značenjem".⁶
2. *Posebno*, s obzirom na to da pojedinačne kur'anske sure, naprimjer, "(...) i On je također spomenuo osobine licemjera (...) u mnogim ajetima, posebno u suri Al-Anfāl, suri Al-Tawba, i suri Al-Aḥzāb".⁷
3. *Numeričko*, navodeći broj ajeta u kojem se javlja data tema, naprimjer, "(...) i Bog u Kur'anu spominje svoje obećanje vjernicima u otprilike hiljadu ajeta".⁸

Citiranja su doslovni navodi čitavih ajeta koji obično prate ideju ili koncept razvijan u Poslasticama. Bilo da se javljaju pojedinačno ili kao niz udruženih ajeta, citiranja se uvode, proširuju, komentarišu, ili čak tumače riječima ili frazama postavljenim i prije i iza ajeta koji će biti označeni terminom *prefiks* i *sufiks* formule, što će biti objašnjeno u narednim potpoglavljima.

Uvodne prefiks-formule

Više od jedne petine navoda (319 ili 22.8 %) *neoznačeni* su, odnosno uvedeni su u tekst bez naznake da se radi o citiranjima Kur'ana. Ostatak, odnosno više od tri četvrtine svih navoda (1080 ili 77.2 %) ima uvodne prefiks-formule, koje se mogu podijeliti u pet kategorija: proste citatne formule, aluzije, koroboracije (potkrjepljivanja), deiktičke formule i formule upravnog govora.

4 Kur'an 7:50. Vidi *Rasā'il*, vol. 1, p. 138.

5 *Rasā'il*, vol. 2, p. 23.

6 *Rasā'il*, vol. 1, p. 331.

7 Ovo su kur'anske sure 8, 9 i 33, redom. Vidi *Rasā'il*, vol. 3, p. 346.

8 *Rasā'il*, vol. 1, p. 338.

Proste formule citiranja⁹

Citiranja uvedena prostim formulama spadaju među najzastupljenija citiranja u Poslanicama. Sastoje se od izraza tipa '*kamā qāla* [*Allāh*]', ili *kamā dhakara Allāh bi-qawlihi*. Ostale varijante uključuju: *wa qad qāla Allāh*; *wa qāla*; *thumma qāla*; *wa kadhālika qāla*; *wa innamā qāla*; *wa qawluhu*; *wa bi-qawlihi*; *wa ka-qawlihi*; *fa-hakadhā qawluhu*; *thumma yaqūlu'llāh*; *wa Allāh yaqūl*; *wa huwa yuqāl*. Neka su u bezličnom pasivu: *wa qāla*; prema vrsti glagola koji je upotrijebljen mogu implicirati spominjanja (*kamā* | *wa dhakara Allāh* [+/- *bi-qawlihi* | *fa-qāla*]; *kamā dhakarahu Allāh*; *kamā dhakara fa-qāla*; *wa qad dhakara Allāh dhālika fī'l-Qur'an al-Karīm idh yaqūl*); naredbe (*kamā amara Allāh bi-qawlihi*; *lammā amara Allāh bi'l-ta' āwun ḥaythu qāl*; *wa amarahu bi'l-malāṭifa fa-qālat*; ...*amara bi-jihādihi fa-qāla Allāh*); objašnjenja (*kamā bayyana Allāh*); deskripcije (*kamā waṣafa Allāh*), ili obećanja (*kamā wa'ada Allāh* [+/- *bi-qawlihi*]). Među rjeđe zastupljene glagole spadaju oni kojima se ukazuje na: opomene (*mā qad nabbahaka Allāh lahu wa dhakaraka iyyāhu biqawlihi*; *wa kamā nabbahanā Allāh wa qāl*); sažimanja (*wa'khtaṣara biqawlihi*); zapečaćenja, završetke (*mā khatamahā bihi qawluhu*).

Uloga čestice *kamā* često je egzegetska, iako ne na direktan način, kao što se može vidjeti na sljedećem primjeru: Poslanice tvrde kako svako ljudsko biće dijeli "univerzalnu ljudsku dušu" (*al-naḥs al-kullīyya al-insāniyya*), što zaključuju riječima "kao što [Bog] spominje u Svome govoru (*kamā dhakara bi-qawlihi*) 'sve vas stvoriti i proživjeti isto je kao s jednom dušom to učiniti (*wa mā khalqukum wa-lā ba'thukum illā kanafsin wāḥida*)."¹⁰ Čestica *kamā* (i druge ekvivalentne čestice kao što su *wa qad*, *thumma*, *wa kadhālika*, *wa innamā*, itd.) ima dvostruku funkciju: djeluje i kao poveznica s prethodnim kontekstom (co-text), i kao uvod u kur'anski ajet na način da se kur'anski čovjek izjednačava s univerzalnom dušom neoplatonističke misli. Posebnost Poslanica ogleđa se u tome što ove formule nisu tekstualno transparentne (što bi se moglo očekivati radi upotrebe *kamā*), jer obično podrazumijevaju tumačenje

9 Navođenje izraza slavljenja kao što su *ta'āla*, *jalla thanā'uhu*, *'alayhi'l-salām*, itd. je izostavljeno.

10 Kur'an 31:28. (prev. Esad Duraković). Vidi *Rasā'il*, vol. 1, p. 306. i vol. 2, p. 140.

teksta. Za drugi primjer može nam poslužiti rasprava o univerzalnoj sili koja daje život svim stvorenjima.¹¹ Rečeno je kako je ova sila prodrla u sve gornje sfere pa dalje sve do zemljinog centra odakle se očekuje njezin povratak u vanjsku sferu (*al-muḥīt*), uzrokujući “podizanje, uzdizanje i oživljenje (*ba'th, nushūr, mi'rāj, qiyāma*) kao što Bog spominje: ‘Meleki i Duh k Njemu se uspinju u danu što traje pedeset hiljada godina (*ya'ruju'l-malā'ikatu wa'l-rūḥu ilayhi fi yawmin kāna miqdāruhu khamsīna alfa sana*).’¹² Ovdje ne samo da se ova opskurna eshatološka referenca poistovjećuje sa oživljenjem (koje je već samo po sebi interpretativno), nego su meleci (*angels*) i duh također izjednačeni s univerzalnom fizičkom silom.

U nekim slučajevima, proste citativne formule uključuju dodatne, priložene informacije koje se odnose na likove uključene u kur'ansko kazivanje. Prema tome, nalazimo sljedeće:

- a. upućivanje na adresata/primaoca, sljedeći formulu tipa ‘*wa qāla li-nabiyyihi.*’ Ovaj adresat je obično Muḥammed, a.s., ali to također mogu biti i drugi poslanici kao što je Musa, a.s., ali i drugi likovi kao npr. Iblis (Iblīs), ili meleci;
- b. govor kur'anских likova, uveden formulama tipa “*kamā qāla/ dhakara Allāh hikāyatan 'an...*”¹³ u kojem glavni govornik, Bog, “citira” ili “prikazuje” (*hikāyatan 'an*) besjede različitih likova, kao što su meleci (*angels*), poslanici, Iblīs, džini, Faraon, i drugi likovi uključeni u Faraonovo kazivanje, itd.;
- c. identifikacija (egzegetskog karaktera) nekih kur'anских govornika. Naprimjer, dok raspravljaju o duhovnoj sili (*quwwa rūḥāniyya*) koja održava egzistenciju “stanovnika nebesa i Zemlje”, autori kažu: “I [Bog] govori o njima (*wa qāla hikāyatan 'anhum*): ‘Niko od nas nije tamo, ali svi imamo utvrđen položaj (*wa mā minnā illā lahu maqāmun ma'lūm*).’¹⁴

11 *Rasā'il*, vol. 2, p. 135.

12 Kur'an 70:4. (prev. E. Duraković)

13 Ostale varijante uključuju: *wa min dhālika qawluhu hikāyatan 'an ...; kamā dhakara t. bi-qawlihi hikāyatan 'an ...; wa qawluhu hikāyatan 'an ... qawlihīm/-hu [+/- li...]; wa qāla fi hikāyatin 'an ...;*

14 Kur'an 37:164. Vidi *Rasā'il*, vol. 2, p. 148.

Formule aluzija

Formule aluzija slijede tip “*wa ilayhi ashāra bi-qawlihi*” i veoma su reprezentativne za egzegezu praktikiranu u Poslanicama, onu koja se zasniva na aluzijama, udruživanju riječi i kontekstualnoj interpretaciji. Primjer ovoga je rasprava o statusu duša nakon smrti. Zle duše su potencijalni šejtani (sotone) koji postaju stvarni kada se odvoje od tijela i počnu “šaputati” (*waswasa*) i podsticati još uvijek utjelovljene duše na loše postupke. Autori dodaju: “I na te duše [Bog] aludira kada kaže ‘od zla šunjajućeg šaptača koji šapuće u srcima ljudi [itd.] (*min sharri’l-waswāsi’l-khannās, alladhī yuwaswisu fī šudūri’lnās*).”¹⁵

Formule aluzija se, također, koriste za uvođenje tumačenja kojim se ne tumači određena osoba ili ime, nego pojam, s formulom “*wa ilā hādhā’l-ma’nā ashāra bi-qawlihi*”. Naprimjer, Poslanice uspoređuju odnos između broja jedan i drugih brojeva (jedinica, desetica, stotica itd.) s odnosom između donosioca religijskog puta (*ṣāhib al-sharī’a*) i narednih generacija koje su podijeljene u redove do dana oživljenja, kada će “svi oni postati jedna skupina (*jumla wāhida*)” kao što [Bog] navodi u Svome govoru aludirajući na ovaj koncept: ‘Na Dan kada će Duh i melec u redove stati, a govorit će samo onaj kome Svemilosni dopusti i istinu će zboriti (prijevod E. Duraković) (*yawma yaqūmu’l-rūḥu wa’lmalā’ikatu ṣaffan lā yatakallamūn*)”¹⁶ te: “i kada okupimo ljude, ne učinivši niti jedne iznimke; oni će pred tvojim Gospodarom biti postavljeni u redove (*wa ḥasharnāhum fa-lam nughādir minhum aḥad; wa ‘urīdū ‘alā rabbika ṣaffā*).”¹⁷

Osnova za aluziju je oznaka *ṣaffan* (u redove), koju, čini se da, Poslanice tumače ne samo kao “redove”, nego i u značenju “jedne skupine”. Termin *rūḥ* se također tumači kao oznaka za ukupnost ljudskih duša koje će se, kao što je ranije objašnjeno, vratiti svome iskonu kao jednoj jedinoj duši.

Formule koroboracija

Formule koroboracija (potvrđivanja) jesu one koje autori Poslanica koriste kako bi predstavili ajet kao dokaz autoriteta za ono što su upravo

¹⁵ Kur’an 144:4–5. Vidi *Rasā’il*, vol. 3, p. 81.

¹⁶ Kur’an 78:38. Vidi *Rasā’il*, vol. 1, pp. 321–2. (prev. E. Duraković)

¹⁷ Kur’an 18:47–48.

naveli. Ove formule slijede tipove *wa taṣḍīq dhālika qawl Allāh, wa al-dalīl 'alā dhālika qawluhu, al-dalīl 'alā ṣiḥḥat mā qulnā wa ḥaqīqat mā waṣafnā qawlu'llāh*, između ostalih.¹⁸ Naprimjer, Poslanice poistovjećuju pakao (Džehennem) iz objavljenih svetih spisa s filozofskim svijetom egzistencije i kvarenja (*ālam al-kawn wa'l-fasād*). Kako bi potkrijepili to vjerovanje, oni kažu: "A dokaz (*dalīl*) ovoga su [Božije] riječi: 'idite u sjenku trostruke mase / *'depart unto the triple-massing shadow'*¹⁹ (*zillin dhī thalāthi shu'ab*)."²⁰ Ovaj ajet se tumači na način da se odnosi na tri pramena dima koji se pomaljšaju iz džehenemske vatre.²¹ Međutim, Ihvanus-safa to vide kao "aluziju (*ishāra*) na duše zarobljene u tijelima koja imaju svoju dužinu, širinu i dubinu, a nalaze se ispod u sublunarnoj sferi." Ovim se pokazuje kako Poslanice premošćuju nejasnoće između leksikona objavljenih tekstova i filozofskih konceptata.

Deiktičke formule

Kroz ove formule, pojedini elementi iz teksta Poslanica povezani su s kur'anskim riječima i ajetima u procesu identifikacije. Mogu sadržavati odnosne zamjenice (slijedeći tipove *fa-hiya al-lātī dhakarāhā Allāhu bi-qawlihi*; *'al-ladhīna dhammahum bi-qawlihi*), lične zamjenice (*kamā madaḥahum Allāh*), ili pravilne imenice (*wa akhbara 'an ahl al-jahāla fa-qāla*). Riječi korištene u ovim formulama variraju od značenja pohvale (*al-ladhīna madaḥahum Allāh t. bi-qawlihi*) do ukora (*al-ladhīna dhammahum rabb al-'ālamīn bi-qawlihi*), obećanja (*kamā wa'ada Allāh dhālika bi-qawlihi*), deskripcije (*kamā waṣafahā Allāh; wa qāla fī ṣifāt ahl al-janna; kamā dhakara Allāh a.j. fī waṣf al-malā'ika*) itd. Iako ova vrsta formula ima najveće izgleda da osigura temelj za interpretaciju i semantičku ekspanziju, ovdje su spomenuta samo dva primjera. U oba slučaja, Poslanice lahko identificiraju kur'anske elemente primjenom ajeta na određenu vrstu

18 *wa taṣḍīquhu/ dhālika/ hadhā'l-ra'y qawl Allāh; wa qāla Allāh t. taṣḍīqan li-qawli rasūli'llāh; wa dhālika ma'nā qawlihi; wa dhālika qawluhu.*

19 Ovo je Arberryjev prijevod. Alternativni prijevodi su "unto the shadow falling threefold (ka sjeni koja pada trostruko)" (Pickthall); "to a shadow (of smoke ascending) in three columns (prema sjeni (dima koji se uzdiže) u tri prama)" (Jusuf Ali).

20 Kur'an 77:30. Vidi *Rasā'il*, vol. 2, p. 21; vol. 3, pp. 63, 362.

21 Vidi, naprimjer, Abū Ja'far al-Ṭabarī, *Jāmi' al-bayān fī tafsīr al-Qur'an*, ed. Muḥammad al-Zuhrī al-Ghumrawī et al. (Kairo, al-Maṭba'a al-Maymaniyya, 1903–1321), vol. 29, p. 128.

osobe, koncepta ili situacije. Naprimjer, ajeti opominju svoga čitaoca: “Ne budi od onih koji hode [zemljom], i napuštaju, i zanemaruju njene znakove (*āyāt*),”²² i dalje: “Oni su oni za koje Bog kaže: ‘Ja nisam uzimao njih za svjedoke prilikom stvaranja nebesa i Zemlje ni neke od njih prilikom stvaranja drugih i za pomagače nisam uzimao one koji na krivi put upućuju’ (*mā ashhattuhum khalqa’l-samāwāti wa’l-ardi wa-lā khalqa anfusihim wa mā kuntu muttakhidha’l-muḍillīn ‘adudā*).”²³ Drugom prilikom, rečeno nam je da ako ljudi njeguju svoje duše, mogu dosegnuti najviši ljudski nivo koji graniči s melekanskim stanjem, i približiti se svome Stvoritelju, što je nagrada koja ne može biti opisana; autori dodaju: “Kao što Bog opisuje (*waṣāfa*) kada kaže: ‘I kakve radosti je čekaju nijedna duša ne zna – kao nagrada za ono što je činila’ (*fa-lā ta’lamu nafsun mā ukhfiya lahum min qurrati a’yunin jazā’a bi-mā kānū ya’lamūn*).”²⁴

U ovom drugom slučaju, Poslanice tumače nepoznavanje nagrade kao nemogućnost njenoga opisa, budući da su i oni sami identificirali nagradu kao uzdizanje čovjekova bića na melekansku razinu i kao neposrednu božansku blizinu.

Formule upravnog govora

Konačno, druga citiranja navode riječi različitih kur’anskih ličnosti i uvode se formulama upravnog govora, kao što su: *alladhīna yaqūlūna; ḥaythu qālū; wa qālū; wa min dhālika qawl al-mu’minīn; qawl al-rabbāniyyīn; ḥīna qālū li-Qārūn; wa Iblīs (...)* qāla; *wa qāla Yūsuf; kamā sa’ala Yūsuf al-ṣiddīq; wa kadhālika Ibrāhīm*, i tako dalje.

Sufiksne formule

Neka citiranja su praćena sufiksanim formulama, koje su uglavnom egzegetske s obzirom na to da se sastoje od jedne riječi, ili fraze, kao što su *ya’nī, ay* ili *wa huwa*, sredstva karakteristična za parafrastični tefsir.²⁵ Kako bismo naveli jedan primjer upotrebe *ya’nī*, razmotrit ćemo citiranje

22 *Rasā’il*, vol. 2, p. 86.

23 Kur’an 18:51.

24 Kur’an 32:17. (prev. E. Duraković). Vidi *Rasā’il*, vol. 1, p. 448.

25 Primjeri parafrastičnog tefsira su komentari: Mujāhid b. Jabr (103 /722), Muḥammad al-Kalbī (145-763), Muqātil b. Sulaymān (150 /767) i Sufyān al-Thawrī (161-778).

ajeta *'ilayhi yaš'adu'l-kalimu'l-ṭayyibu wa'l-'amalu'l-šāliḥu yarfa'uhu'* (Njemu će se lijepa riječ uspeti i dobro djelo uznijeti).²⁶ U pet od ukupno šest citiranja ovog ajeta, autori dodaju: *ya'nī rūḥ al-mu'min* "to jest, vjernička duša".²⁷ Prema tome, Poslanice tumače uzdizanje dobrih riječi prema Bogu kao uspinjanje duše u duhovni svijet (*(ālam al-arwāḥ)*) nakon njena odvajanja od tijela.²⁸

Umjetnost ignoriranja citiranja Kur'ana

Abū Sulaymān al-Mantiqī al-Sijistānī (umro oko 375/985) i izvjesni Jarīrī kritizirali su Poslanice zbog navodnog pokušaja miješanja filozofije i objavljene religije.²⁹ Moja je tvrdnja da je to zbog velikog broja citiranja Kur'ana u djelu čija je misao ukorijenjena u neoplatonistički okvir. Postoji više od 1600 citiranja u Poslanicama, ne računajući mnoge odjeke i remiscencije koji se ne računaju kao stvarna citiranja. Također, moja je tvrdnja da, dok su neki klasični izvori osudili upotrebu i tumačenje Kur'ana u Poslanicama nazvavši ih neprihvatljivim, većina savremenih učenjaka zamenarila je njihovu upotrebu Kur'ana označivši je kao irelevantnu i izlišnu.³⁰ Jedan od tih učenjaka je Ian Netton, čija je knjiga *Muslimanski neoplatonisti (Muslim Neoplatonists, u daljem tekstu MN)* bila jedina engleska monografija o Poslanicama dugo vremena nakon njena prvog objavljivanja 1982. godine.³¹ Nettonova knjiga je postala važna referenca za studente i naučnike koji pristupaju ovoj temi. Donedavno je ostala "standardni kratki uvod na engleskom jeziku za Bratstvo čistoće (Brethren of Purity

26 Kur'an 35:10. (prev. E. Duraković)

27 *Rasā'il*, vol. 1, p. 336, 360; vol. 2, p. 83; vol. 3, p. 15; vol. 4, p. 23.

28 Vidi *Rasā'il*, vol 1, p. 360.

29 Za Sidžistanijevu (Sijistānī) kritiku vidi Tawḥīdī, *K. Al-Imtā'*, vol. 2, pp. 6, 20-21; za Džeririjevu (Jarīrī) kritiku, vidi *ibid.*, p. 11-18. Za sažetak rasprave, vidi Mohammed Arkoun, *Contribution a l'etude de humanisme arabe au Ier/X^e siecle: Miskawayh (320/325-421)=(932/936-1030) philosophe et historien* (Paris: J. Vrin, 1970), p. 180-183. Za više o filozofskim i doktrinarnim osudama Poslanica vidi Omar Alí-de-Unzaga, "The Use of the Qur'an in the *Pure Brethren (Rasā'il Ikhwān al-Šafā')*", neobjavljena doktorska disertacija (University of Cambridge, 2004), ch. 2 (pp. 75-119). Trenutno pripremam rad za format knjige.

30 Osim Iana Nettona, o kojem se govori u nastavku, mora se spomenuti i sažetak Poslanica koje je objavio Alessandro Bausani, *L'enciclopedia dei fratelli della purita: riassunto, con introduzione e breve commento, dei 52 trattati o epistole degli Ikhwan aš-Šafā'* (Naples: Istituto Universitario Orientale, 1978), koji u većini slučajeva ne smatra citiranja Kur'ana uopće relevantnim za misao Iḥvanus-safa (Ikhwān al-šafā').

31 Ian Richard Netton, *Muslim Neoplatonists: an Introduction to the Thought of the Brethren of Purity (Ikhwān al-Šafā')* (London and Boston: G. Allen & Unwin, 1982). Ova knjiga je preštampana dva puta (Edinburgh: Edinburgh University Press, 1991; London: Routledge; Curzon, 2002) s nekim ispravkama štamparskih grešaka, dok je sadržaj ostao nepromijenjen.

/ *Ikhvānus-safā*)”.³² *MN* je pohvalna zbog svoje sveobuhvatnosti i jasnoće, jer je preusmjerila pažnju na sami tekst, dalje od diskusija o autorstvu, te identificirala i kritički analizirala glavne izvore Poslanica.³³

Međutim, *MN* predstavlja niz važnih ograničenja. Smatrajući da “*Rasā'il* [Poslanice] sadrže ne samo grčke, judeo-kršćanske i kur'anske utjecaje, već i niz perzijskih, indijskih, budističkih, zoroastrijskih i manihejskih elemenata također,³⁴ Netton degradira važnost koju Kur'an ima kod autorā na puki utjecaj među mnogim drugim djelima. Ustvari, sekcija “Ogrtač Kur'ana / The Cloak of the Qur'an”³⁵ zauzima manje od dvije trećine petog poglavlja “Upotreba književnosti / Uses of Literature”, koje također sadrži sekciju “Indijska književnost” (*Indian literature*). Pored toga, Nettonov pristup upotrebi Kur'ana u Poslanicama dovodi ga do nekih spornih zaključaka u dva aspekta: “prerušavanje” (“maskiranje”) “heterodoksnih” pozicija kur'anskom “odjećom” ili “ogrtačem”, i pitanje heterodoksije autorā. Nettonov pristup se može sažeti na sljedeći način:

Kur'an kao “dimna zavjesa”

Netton navodi da nema “ništa neobično” u korištenju Kur'ana “za dokumentiranje određenih doktrina i koncepata”, budući da su “brojni arapski [*sic*] autori učinili isto”.³⁶ U Poslanicama oboje, “i kur'anska objava, jednako kao i paganska dogma i filozofija,” imaju svoje mjesto, pa time Kur'an treba posmatrati kao “plodan izvor inspiracije i podrške” kod autora uglavnom neoplatonističke doktrine.³⁷ Prema Nettonu, međutim, “odnos autora

32 Kao što je navedeno na poledini najnovijeg reprinted, Netton se utjecaj jasno vidi u činjenici da je mnoge skorašnje reference na Poslanice napisao upravo on: Ian Richard Netton, “The Brethren of Purity (Ikhwan al-Safa’),” u Seyyed Hossein Nasr and Oliver Leaman (eds), *History of Islamic Philosophy* (London: Routledge, 1996), pp. 222-230; “The Brethren of Purity (Ikhwan al-Safa’),” u *Routledge Encyclopaedia of Philosophy*, glavni ur. Edward Craig (London and New York: Routledge, 1998), vol. 4, pp. 685-688; i “Ikhwan al-Safa’,” u Julie Scott Meisami i Paul Starkey (eds) *Encyclopedia of Arabic Literature* (London: Routledge, 1998), pp. 391-392.

33 Kao što je Madelung istakao u svojoj recenziji knjige, objavljenoj u *New Blackfriars* 65, no. 764 (Februar, 1984), pp. 86-87, Netton se “primarno bavi krajnjim izvorima, a tek sekundarno kanalima i neposrednim izvorima preko kojih su njihove ideje mogle dospjeti do autora.” Ovo ostavlja prazninu u kontekstualizaciji djela.

34 Netton, *Muslim Neoplatonists*, p. 88.

35 *Ibid.*, str. 78-89. Ustvari, ovaj odjeljak sastoji se od malo više u odnosu na katalog kur'anskih referenci na poslanike.

36 *Ibid.*, p. 82. Kako Netton dodaje, Poslanice se razlikuju od drugih djela u svojoj koncepciji Tore i Evanđelja kao da su u rangui s Kur'anom.

37 *Ibid.*, p. 41.

s islamom” bio je “u najmanju ruku neugodan”.³⁸ Kao rezultat toga, prema njegovu mišljenju, “potpuno kur’anski supstrat”, za koji Netton priznaje da Poslanice imaju,³⁹ prevenira ih od toga da budu nazvani “*neislamskim bez kvalifikacija*”.⁴⁰ Dalje, Netton tvrdi kako su autori prihvatili Kur’an, ali dodaje da su “otišli daleko izvan” Kur’ana. U Nettonovu razumijevanju, autori su koristili Kur’an kao “odličnu dimnu zavjesu za doktrine koje su u cijelosti nekur’anske”.⁴¹ Pokušali su “zaogrnuti” svoje “divlje neoplatonističke hereze” od “neprijateljskih očiju” “islamskom ortodoksijom [Kur’ana]”, ili, drugim riječima, “liberalnim posipanjem citiranjima Kur’ana”.⁴² Kako bi prikriili (“ili, barem, učinili manje očiglednim za neprijateljske oči”), njihov “neoplatonizam i eklektičku toleranciju”, autori su koristili “spoljašnji ogrtač” “satkan od Kur’ana”.⁴³ Nettonovo objašnjenje zašto je to bilo “neophodno” kako bi autori svoje doktrine “zaogrnuti ortodoksnim islamskim ruhom” jeste da “njihovo učenje može izazvati nemire” čime bi njihova [Ihvanus-safa] sigurnost bila ugrožena.⁴⁴ Konačno, Netton kaže da su autori uspjeli zamaskirati “neke neortodoksne implikacije svoje filozofije”. Kako bi potkrijepio ovu svoju tvrdnju, Netton navodi cirkulaciju Poslanica “među ortodoksnim muslimanima” kao dokaz.⁴⁵

Ortodoksija⁴⁶

Nettonov pristup onome što jest “ortodoksija” je jasan: Kur’an je, kako kaže, “osnovni sveti tekst ortodoksnog islama”.⁴⁷ On smatra kako

³⁸ *Ibid.*, p. 107.

³⁹ *Ibid.*, p. 108.

⁴⁰ *Ibid.*, p. 107. Naglašena riječ je takva preuzeta iz originala.

⁴¹ *Ibid.*, p. 79.

⁴² *Ibid.*, p. 89.

⁴³ *Ibid.*, p. 79.

⁴⁴ *Ibid.*, p. 78.

⁴⁵ *Ibid.*, p. 78. Netton vjerovatno misli na Tawhīdijev i Sijistānījev pristup djelu, ali zaboravlja njihove (i kasnije) stroge kritike.

⁴⁶ Nije jasno šta se tačno podrazumijeva pod “ortodoksijom” u *MN* [*Muslim Neoplatonists*], pošto je pojam ostavljen bez definicije. Izvan okvira ovog rada je baviti se problemima oko upotrebe ovoga termina. Bit će dovoljno spomenuti tri značajna doprinosa ovoj temi: Alexander Knysh, “‘Orthodoxy’ and ‘Heresy’ in Medieval Islam: An Essay in Reassessment”, *The Muslim World* 83i (1993), pp. 48–67, Norman Calder, “The Limits of Islamic Orthodoxy,” u Farhad Daftary (ed.), *Intellectual Traditions in Islam* (London: I.B. Tauris, 2000), i M. Brett Wilson, “The Failure of Nomenclature. The Concept of ‘Orthodoxy’ u Study of Islam”, *Comparative Islamic Studies* 3ii (2007), 167–194. Želio bih da se zahvalim Brett Wilsonu (Brett Wilson) što mi je poslao kopiju svoga rada čak i prije njegova objavljivanja.

⁴⁷ *Ibid.*, p. 79.

Poslanice djeluju “temeljno iz okvira kur'anske ortodoksije”,⁴⁸ ali ipak postavlja pitanje “koliko islamski ortodoksne *Rasā'il* (Poslanice) uistinu jesu?” Netton tvrdi da Poslanice “sadrže mnogo onoga što bi bilo neprihvatljivo sunijskom islamu”,⁴⁹ te da tolerancija i prihvaćanje autora idu “izvan limitiranih standarda ranog islama; ako bi se argumentirale [Poslanice] njihovim [ranog islama] logičkim zaključivanjem, rezultirale bi herezom [*sic*] (*bid'a*)”,⁵⁰ slično tome, “mnoga njihova vjerovanja bila su u cijelosti izvan granica islama” i, naprimjer, njihov koncept Boga “radikalno se razlikovao od onoga u ortodoksnom islamu”.⁵¹ “Jedinstveni fokus” koji je inspirisao autore da prihvate razne izvore, smatra Netton, bio je “univerzalni koncept čistoće, a ne islama”.⁵² On zaključuje da su autori “nevoljni (*reluctant*) muslimani”,⁵³ ali “željni da održe utisak ortodoksije”, kao kada, naprimjer, izjavljuju da je njihova misao “vjera našeg oca Ibrahima (Abraham)”.⁵⁴

Nettonovi argumenti ostali su neosporavani nekoliko godina,⁵⁵ no, vrijedi spomenuti značajnu iznimku.⁵⁶ Salim Kemal je ispitivao Nettonovu ideju o tome kako su autori uključili mnoga citiranja Kur'ana kako se površnim čitanjem “ne bi uspjeli identificirati” neislamski elementi. Umjesto toga, Kemal ističe važnost obraćanja pažnje na samopercepciju autorā. Kao “liječnici duše” počeli su od prihvatanja kur'anskih naloga, da bi potom pokušali pokazati “sveobuhvatnost islamske misli

48 *Ibid.*, p. 81.

49 *Ibid.*, p. 78.

50 *Ibid.*, p. 7.

51 *Ibid.*, p. 106.

52 *Ibid.*, p. 106.

53 *Ibid.*

54 *Ibid.*, p. 85. Vidi Epistle 47 “On the Divine *Nomos*”, *Rasā'il*, vol. 4, p. 126.

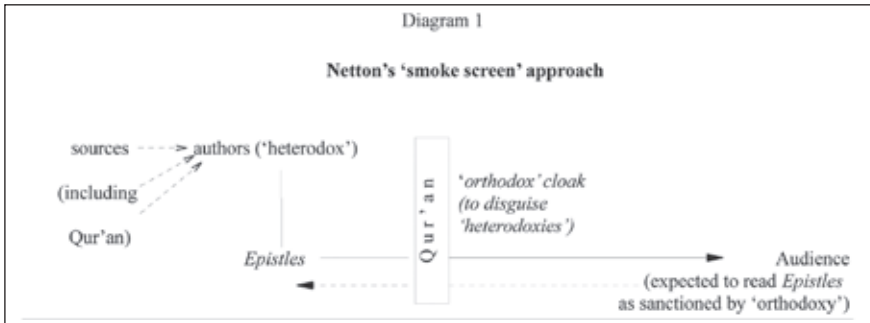
55 I u polju ihvanijskih studija (*Ikhwānian studies*) i u većini recenzija; vidi, naprimjer, recenzije Alessandro Bausani, *Rivista degli Studi Orientali* 56 (1982), pp. 205–206; Jorge E. Gracia, *Choice: Current Reviews for Academic Libraries* 20 x (June 1983), p. 1469; John N. Mattock, *Journal of the Royal Asiatic Society* (1984), pp. 127–128; Charles Burnett, *Bulletin of the School of Oriental and African Studies* 56ii (1993), p. 431; Bernd Radtke, *Der Islam* 72i (1995), p. 169; and Raif G. Khoury, *Bibliotheca Orientalis* 54iii-iv (1997), pp. 504–505.

56 Drugu iznimku predstavlja recenzija: Jules L. Janssens, *Tijdschrift voor Filosofie* 55 I (1993), pp. 157–8, gdje je autor ukazao na opasnost zaobilaznja “jedinstvenosti”, doprinosa i naknadnog utjecaja Poslanica ako se prosuđuju samo na osnovu proučavanja njihovih izvora: “Čini nam se ključnim pitanje da li se o sveobuhvatnom sistemu mišljenja, kao što je *Ikhwān*, može suditi samo na osnovu proučavanja izvora, ma koliko god takvo proučavanje bilo puno značenja. Nije li opasnost, svjesna ili nesvjesna, proći pored najdublje jedinstvenosti sistema? To jest, ne potcjenjuje li Netton vlastiti doprinos *Ikhwāna*, čiji je sistem imao važan utjecaj na kasniju islamsku misao?” Zahvaljujem dr. Christine van Ruyembeke što mi je pomogla oko teksta na holandskom jeziku.

i doktrine” kritičkim ispitivanjem i uključivanjem “mnoštva očigledno neislamskih kulturnih i filozofskih alternativa”.⁵⁷

Prikazati deseto stoljeće u smislu statične razlike između ortodoksije i heterodoksije, kao što bi Nettonovi zaključci sugerirali, premašuje kompleksnu stvarnost tog vremena. Jednak stav zauzimaju i drugi učenjaci, kao naprimjer Bosworth, koji smatra da je “religijska ili filozofska ortodoksija” Ihvanus-safa bila “sumnjiva u očima zvaničnih glasnogovornika islama”,⁵⁸ nejasne i obmanjujuće denominacije koja je ostala neidentificirana. Važno pitanje ostaje neistraženo: Šta se dogodi kada dvije ili više konkurentskih grupa koje imaju različite dogme, u isto vrijeme i na istom mjestu, tvrde da su ortodoksne?⁵⁹

Nettonov pristup može biti vizualiziran sljedećim dijagramom:

57 Salim Kemal, Review of Ian Netton's *Muslim Neoplatonists*, *Journal of Islamic Studies* 6ii (1995), pp. 262-265.

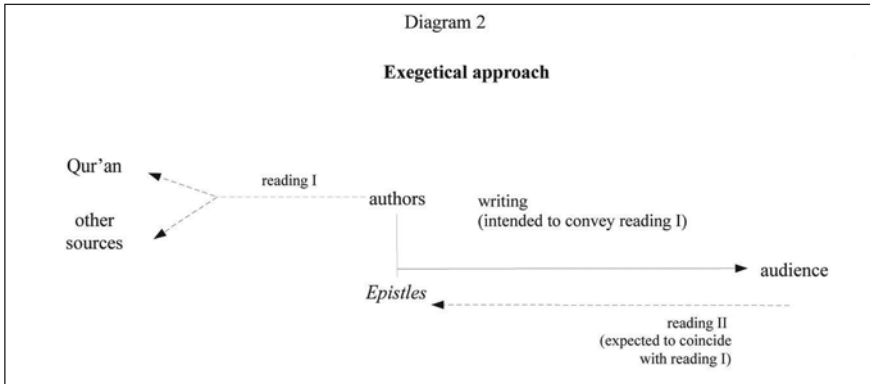
58 Clifford Edmund Bosworth, "The Persian Impact on Arabic Literature," ch. 23 u Alfred F.L. Beeston et al. (eds) *The Cambridge History of Arabic Literature (I): Arabic Literature to the End of the Umayyad Period* (Cambridge, Cambridge University Press, 1983), pp. 487-488.

59 Ostala pitanja koja se mogu postaviti jesu: Šta je ortodoksno kada jedno vjerovanje slijedi većina jedne regije, a drugo većina druge regije? Naprimjer, sunnije (Sunnīs) i ši'ije (Shī'īs). Ili, kada vjerovanje većine nije i vjera vladara, koji mogu nametnuti svoju (halifa Al-Ma'mūn i njegova *mihna*? Ši'ije safevije (Shī'ī Safavids) u sunijskom Iranu (Sunni Irān) ili, pak, nefatimije (Fatimids) u sjevernoj Africi, sadašnji sunijski sultani ši'ijskog Bahrejna (Sunni sultans of Shī'ī Bahrein)...

Teorijski okvir

Kako bih istražio upotrebu Kur'ana u Poslanicama Ihvanus-safa (*Epistles of the Pure Brethren*), koristim se teorijskim okvirom koji je predložio Muhammed Arkun u svojoj studiji Abū'l-Ḥasan al-ʿĀmirī⁶⁰ autora Ebu Hasana el-Amirija (Abū'l-Ḥasan al-ʿĀmirī).⁶¹ Arkunovim riječima, da bismo “iskoristili dokument koji se odnosi na historiju mišljenja, moramo restaurirati odnos pisanje-tekst-čitanje u čitavoj njegovoj kompleksnosti. [...] Ovaj odnos dodatno komplicira činjenica da je svaki autor ranije bio čitalac, dok čitalac nije uvijek bio autor”.

Arkunov pristup klasičnim tekstovima ima za cilj istraživanje koje se “proteže na analizu implicitnih informacija sadržanih u bilo kojem diskursu”, i teži da “istovremeno postane svjesno sadržaja datog diskursa kao čina saznanja i naše situacije, kao čitalaca, u odnosu na taj diskurs”.⁶² Imajući to na umu, razlika našeg egzegetskog pristupa u odnosu na Nettonov može biti prikazana sljedećim dijagramom:

60 Mohammed Arkun, “Logocentrisme et verite religieuse dans la pensee islamique,” *Studia Islamica* 35 (1972), pp. 5-51; repr. in Mohammed Arkoun, *Essais sur la pensee islamique* (Paris: Maisonneuve et Larose, 1984), pp. 185-231; English tr. u Mohammed Arkoun, *The Unthought in Contemporary Islamic Thought* (London: Saqi Books, 2002), pp. 170-203.

61 ʿĀmirī je umro 381/992. Potencijalne sličnosti između ʿĀmirija i Ikhwān al-ṣafāʾ vrijedne su istraživanja. Inače, Jarīrī, u svojoj kritici Poslanica, naziva ʿĀmirija jednim od “ljudi starog i novog” koji su “pokušali ovaj trik”, čime misli na kombinaciju religije i filozofije, ali su na kraju «razočarano odustali od svoje namjere i bezuspješno pali ničice»; vidi Tawḥīdī, *Kitāb al-Imtāʾ*, vol. 2, p. 15. Jarīrī također spominje među takvim ljudima Zayda al-Balkhīja i Abū Tammāma al-Nisābūrīja (4th/10th c.).

62 Arkoun, *Logocentrisme*, *Studia Islamica* 35 (1972), p. 6; reproducirano u Arkoun, *Essais*, p. 86; engleski prijevod u Arkoun, *The Unthought in Contemporary Islamic Thought*, p. 170.

Netton u svome djelu *MN* [*Muslim Neoplatonists*] autore Poslanica fundamentalno smatra neoplatonističkim sinkretistima, a tek sekundarno “nevoljnim muslimanima” (*reluctant Muslims*). U ovoj shemi, Kur'an predstavlja ortodoksiju, a neoplatonizam heterodoksiju. Kombinacija ovoga dvoga u Poslanicama navodi Nettona da sugerira kako su autori svjesno prikriili i uljepšali “heterodoksni” karakter svoga djela fasadom citiranja Kur'ana. Međutim, ovo gledište zanemaruje egzegetski karakter Poslanica, i kao *pisanja* i kao *čitanja*, odnosno kao vježbe u kojoj su autori onoliki pisci koliki su čitaoci (svojih izvora). Poslanice-kao-pisanje rezultat su Poslanica-kao-čitanje. Slično tome, upotreba citiranja Kur'ana rezultat je načina na koji su ih autori interpretirali. Stoga je naš pristup u osnovi egzegetski i tvrdi da je citiranje Kur'ana najbolje analizirati kada se pažnja posveti implicitnoj egzegetskoj vrijednosti svake upotrebe ili citata.

Četiri koncepta u oblasti filozofije jezika, kao i discipline semantička lingvistika i pragmatika mogu se primijeniti u ovu svrhu.⁶³ Ovi koncepti su (1) važnost upotrebe za značenje, te uloga konteksta i koteksta u određivanju značenja; (2) princip kooperacije i implikature; (3) princip relevantnosti; i (4) intertekstualnost i intratekstualnost.⁶⁴

Određivanje značenja: upotreba i kontekst

U svojim Filozofskim istraživanjima (*Philosophical Investigations*), Ludwig Wittgenstein naglašava važnost analize upotrebe riječi kako bi se razumjelo njihovo značenje. Wittgenstein je uzeo kao zadatak ispitati “jezičku igru”, što predstavlja izraz za označavanje cjeline koja se sastoji od jezika i konteksta u koji je jezik utkan. Savjetovao je: “Neka vas upotreba riječi nauči njihovu značenju (*Let the use of the words teach you*

63 Relativno nova disciplina pragmatike je proučavanje odnosa između strukture semiotičkog sistema (posebno jezika) i njegove upotrebe u kontekstu. Zajedno sa semantikom, čini dio opće teorije značenja. Vidi: Stephen Levinson, *Pragmatics* (Cambridge: Cambridge University Press, 1983), i Steven Davis (ed.), *Pragmatics. A Reader* (Oxford: Oxford University Press, 1991).

64 Vidi Ludwig Wittgenstein, *Philosophical Investigations. Philosophische Untersuchungen* (Parallel German and English Texts), prev. Gertrude E.M. Anscombe; ed. Rush Rhees (Oxford: Blackwell, 1953); John Langshaw Austin, *How to do Things with Words* (Oxford: OUP, 1962); H. Paul Grice, *Studies in the Way of Words* (Cambridge, Mass.: Harvard University Press, 1989); John Searle, *Speech Acts: An Essay in the Philosophy of Language* (London: Cambridge University Press, 1969); Dan Sperber i Deirdre Wilson, *Relevance, Communication and Cognition* (Oxford: Blackwell, 1986, 2nd ed. 1995).

their meaning)".⁶⁵ Pored toga, on navodi da se "za veliku klasu slučajeva – iako ne za sve – u kojima koristimo riječ "značenje", to može definirati ovako: značenje riječi je njezina upotreba u jeziku (*the meaning of a word is its use in the language*),"⁶⁶ i još, "značenje je upotreba riječi (*meaning is the use of the word*)".⁶⁷

Ova studija podržava Wittgensteinovu teoriju značenja kao upotrebe, kao i ideju da jezik ispunjava višestrukost komunikacijskih funkcija koje se mogu proučavati obraćanjem pažnje na stvarnu upotrebu jezika i ponovnim vraćanjem onim koracima kojima se do tih upotreba stiglo. Wittgenstein doslovce kaže sljedeće: "Ne može se pogoditi način na koji riječ funkcionira. Treba pogledati njezinu upotrebu i saznati iz toga."⁶⁸

Ove ideje ovdje su testirane kako bi se analizirala upotreba (ili bolje rečeno, upotrebe) citiranja Kur'ana u Poslanicama. Moja tvrdnja je da se *značenje*, koje svaki navod iz svetih tekstova (u ovom slučaju Kur'ana, iako ovo isto vrijedi i za Toru ili evanđelja) ima za autore Poslanica, može utvrditi ako ispitamo upotrebe toga citata u tekstu kao cjelini. Svako citiranje, svaka upotreba kur'anskoga ajeta u Poslanicama, ugrađena je u kotekst (co-text), neposredni i okolni tekstualni kontekst. Prošireni tekstualni kontekst ili kotekst jesu Poslanice kao cjelina, a kontekst situacije je intelektualni i politički momenat u povijesti u kojem su nastale.⁶⁹ Poteškoće oko precizne historijske kontekstualizacije Poslanica obavezuju nas da pomno pogledamo kotekstove u koje su umetnuta citiranja Kur'ana. Ova perspektiva omogućava istraživaču da se fokusira na ulogu razjašnjavanja (*to focus on the disambiguation role*) – to je uloga koju kotekst (u ovom slučaju Poslanice) igra u odabiru jedne interpretacije među mnogim mogućim interpretacijama.

65 Wittgenstein, *Philosophical Investigations*, p. 220 (sec. II xi): "Lass dich die Bedeutung der Worte von ihren Verwendungen lehren!"

66 *Ibid.*, p. 20 (sec. 43).

67 *Ibid.*, p. 215 (sec. IIxi): "Bedeutung der Gebrauch des Wortes ist".

68 *Ibid.*, p. 109 (sec. 340).

69 Uloga konteksta situacije u različitim svrhama jedne iste rečenice jedan je od glavnih doprinosa discipline pragmatike. Uobičajen primjer jest rečenica: "Znaš li koliko je sati?" Ova se rečenica može koristiti kao pitanje, ili kao uljudan zahtjev, ili, čak, kao ukor nekome ko kasni.

Princip kooperacije; koncept implikature

Drugi ključni koncept jest “princip kooperacije”, kako ga je definirao filozof Paul Grice. Učesnici u razgovoru “kooperiraju” kako bi komunicirali, te očekuju da drugi daju potrebni doprinos u njihovoj razmjeni. Da bi određeni iskaz govornog subjekta nešto značio, prema Griceu, on treba namjeravati da takav iskaz ima efekt na slušaoce “posredstvom prepoznavanja ove namjere”.⁷⁰

Povrh toga, terminologijom Gricea, kaže se da značenje izraza uključuje izraženu propoziciju i ono što propozicija implicira ili “implikaturu”.⁷¹ Dakle, u ekstrapolaciji ovih koncepata, kako bi ih se primijenilo na tekstualnu analizu – kao što je ona koja se provodi ovdje na Poslanicama – čitalac mora pretpostaviti da su autori kooperativni i stoga mora načiniti implikature o tekstu, posebno o onom egzegetskom. Nadalje, čitalac mora prepoznati intenciju autorā – u našem slučaju, u načinu i maniru kojim citiraju Kur'an.

Princip relevantnosti

Pragmatični princip relevantnosti⁷² podrazumijeva da komunicirati znači zahtijevati pažnju pojedinca, što implicira kako su saopćene informacije relevantne. Da bi “uočio” relevantnost iskaza, slušalac mora biti u stanju pružiti neke premise i derivirati kontekstualne implikacije.⁷³ Kada slušaocu to ne pođe za rukom, on ne može vidjeti namjeravanu relevantnost.

70 H. Paul Grice, “Meaning,” *Philosophical Review* 66 (1957), p. 384; repr. u Grice, *Studies in the Way of Words*, p. 219.

71 H. Paul Grice, “Logic and Conversation,” u Peter Cole i Jerry L. Morgan (eds), *Syntax and Semantics 3: Speech Acts* (New York: Academic Press, 1975), p. 43 ff.; repr. u Grice, *Studies in the Way of Words*, p. 24ff.

72 Kako su ga razvili Sperber i Wilson, *Relevance, Communication and Cognition*, posebno poglavlje 3 “Relevance”, pp. 118–171.

73 Kao u slučaju dijaloga tipa “ – Dolaziš li na predavanje u subotu? – Ima utakmica na televiziji.” Odgovor ima smisla i za govornika i za slušaoca zbog svoje relevantnosti u kontekstu i zato što obojica dijele implikature (kao to da je utakmica istog dana i u isto vrijeme kada i predavanje, da bi druga osoba mogla preferirati fudbal u odnosu na temu predavanja, da on/ona ima namjeru gledati utakmicu i da bi odgovor mogao biti “ne”). O principu relevantnosti vidi Mary M. Talbot, “Relevance,” u Jacob L. Mey (ed.), *Concise Encyclopedia of Pragmatics* (Amsterdam and Oxford: Elsevier, 1998), pp. 775–778.

Intertekstualnost i intratekstualnost

Intertekstualnost, koncept koji je skovala lingvistica i psihoanalitičarka Julia Kristeva,⁷⁴ odnosi se na učešće i autora i čitaoca u raznim značenjima koja se preklapaju s obzirom na veze između datog teksta i drugih tekstova. Noviji termin, intertekstualnost, odnosi se na veze koje postoje između dijelova teksta (ili između dijelova i cjeline)⁷⁵ koje doprinose razumijevanju teksta.

Kako kontekst određuje značenje

U odnosu između značenja i konteksta moraju se uzeti u obzir tri nivoa: tekst (naprimjer ajet), kontekst (okolni tekst, koji može uključivati i druge ajete) i kontekst (koji može biti tekstualni, naprimjer, Poslanice, i situacijski, naprimjer, intelektualni i društvenopolitički uvjeti u kojima se djelo pojavilo).

Tekst je obilježen povezanošću, to jest, kohezijom u formi (preko određenih sredstava) i koherentnošću u sadržaju, te relevantnošću za učesnike u komunikacijskom procesu (autori-čitaoci). S logičkim posljedicama Nettonove teorije dimne zavjese, Poslanice bi izgledale kao nekohezivan tekst, tekst koji se može čitati bez citiranja Kur'ana, i to bez mnogo modifikacija (kao u Bausanijevu sažetku). U ovim čitanjima, citiranja se smatraju ničim do intruzijama, ili pečatom za autentifikaciju i činjenje određenih ideja svetima. Na ovaj način, relevantnost citiranja smatra se minimalnom.

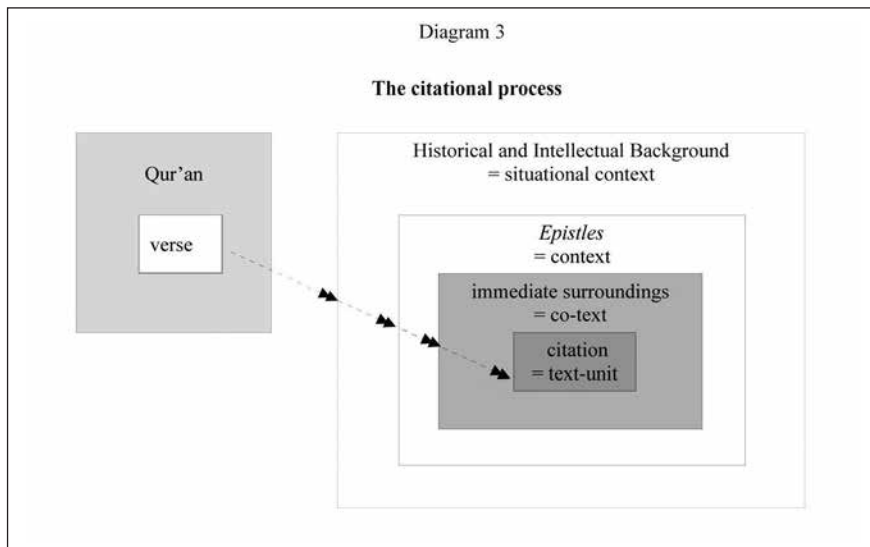
Međutim, *intertekstualni* karakter djela je jasan, budući da je čitalac Poslanica uzastopno upućivan na Kur'an. Slično tome, *intratekstualni* pristup je suštinski kada se uzme u obzir da je veliki broj ajeta citiran nekoliko puta na različitim mjestima u Poslanicama. Svaka upotreba određena je različitim kontekstima i okolnim kontekstom. Parafrazirajući Ludwiga Wittgensteina, da bismo razumjeli ukupno značenje koje su

74 Julia Kristeva, *La révolution du langage poétique* (Paris: Seouil, 1974), engl. prev. Margaret Waller kao *Revolution in Poetic Language* (New York: Columbia University Press, 1984).

75 Prema riječima Alison Sharrock, "kako se dijelovi odnose prema dijelovima, cjelinama i rupama": Alison Sharrock and Helen Morales, *Intratextuality: Greek and Roman Textual Relations* (Oxford: Oxford University Press, 2000), p. 5.

autori dali određenom ajetu, moramo potražiti zbir njegovih upotreba koji će biti pronađen u tome kako i gdje su ajeti citirani.

Tvrđnja ove studije jest da citiranja Kur'ana osiguravaju koheziju Poslanicama. Svaki citirani kur'anski ajet je, u lingvističkom smislu, tekstualna jedinica i svako citiranje predstavlja prijenos konteksta, kao što se može vidjeti na sljedećem dijagramu:

U Poslanicama se kur'anski citati u pravilu uvode nakon što se ideja razvije. Uvodna formula obično prethodi kur'anskim ajetima, mada to nije uvijek slučaj. Značenje koje autori daju ajetu usko je povezano s okolnim (uglavnom prethodnim) kontekstom. Često je moguće čitati tekst unazad (prvo citiranja pa onda pasus koji im prethodi) na takav način da se čini kako tekst predstavlja objašnjenje, odnosno *tefsir* citiranih ajeta.⁷⁶ Dakle, citiranje ajeta u određenom kontekstu (ili, bolje rečeno, kontekstu) često implicira tumačenje ajeta. Drugim riječima, značenje ajeta i značenje konteksta koji ga okružuje tijesno su povezani. Oni ne mogu biti razdvojeni jer su bili zamišljeni kao različiti izrazi istih istina.

⁷⁶ Vidi, naprimjer: Epistle 43 "On the Way to God", *Rasā'il*, vol. 3, pp. 5–9.

Stoga, kako bismo “razotkrili” ovu kontekstualnu interpretaciju, moramo:

Identificirati tekstualne jedinice koje su pretrpjele prijenos konteksta, kao i kur'anske ajete citirane u Poslanicama.

Klasificirati kontekstualnu vezu sa svakim ajetom i odrediti: da li postoji: a) eksplicitna ekspanzija njegovog značenja (putem prefiksni ili sufiksni formula, ili drugih egzegetskih komentara), ili b) implicitna ekspanzija (što se dešava u većini slučajeva).

Detektirati ulogu konteksta, kako bi se razumjelo značenje dodijeljeno ajetima od strane autorā (kontekstualna egzegeza).

Pored toga, bilo bi korisno sprovesti komparativnu studiju s drugim egzegetskim djelima (kao što su zvanični tradicionalistički komentari Kur'ana, ili sufijski komentari) kako bi se provjerila jedinstvenost ili sličnosti upotrebe i tumačenja kur'anskog materijala u Poslanicama. Međutim, ovo je izvan okvira ove studije.

Da bismo adresirali pitanje kombinacije filozofije i svetosti Teksta, možemo se zapitati da li je Kur'an zapravo doktrinarno polazište autorā i da li oni, shodno tome, prihvataju filozofske ideje koje se podudaraju s njihovim tumačenjem Kur'ana, ili radije (što bi bila Nettonova pozicija) da li je njihov glavni cilj uspostavljanje filozofskih koncepata a zatim pronalazak utjehe u otkrivanju podudarnosti u Kur'anu. Ova studija predlaže da odgovor ne leži ni u jednom ni u drugom pristupu. Umjesto ovoga, odgovor nalazimo u onome što se može opisati kao hermeneutika korespondencije ili harmonizirajuća egzegeza.*

Prijevod sa engleskog: Ilma Delić
MA islamske teologije iz oblasti tefsira

* Uredništvo Glasnika posjeduje pismenu dozvolu autora članka, Omara Ali-de-Unzagija, sefa Odsjeka za studije Kur'ana pri Institutu za ismailitske studije u Londonu, za objavljivanje bosanskog prijevoda.

عمر علي - دي - أونثاغا

التأويل الاقتباسي للقرآن: نحو الإطار النظري لإنشاء المعنى في الفكر الإسلامي الكلاسيكي - حالة رسائل إخوان الصفا

هذه المقالة جزء من مجموعة المقالات المنشورة منذ عشرة أعوام كنعني لمحمد أركون، مدرس الدراسات الإسلامية بجامعة سوربون. وتتناول المقالة مسألة الجمع بين الفلسفة والنص المقدس مع طرح السؤال هل القرآن هو النقطة العقائدية الانطلاقية للمفكرين وبالتالي هل المفكرون يقبلون الأفكار الفلسفية التي تتطابق مع تفسيرهم للقرآن الكريم.

Omar Ali de Unzaga

Citational Exegesis of the Qur'an: Towards a Theoretical Framework for the Construction of Meaning in Classical Islamic Thought - The Case of the Epistles of the Ikhwān al-Safā' (Rasā'il Ikhwān al-Safā')

Summary

This article is part of a collection of papers published ten years ago as an obituary on the occasion of the death of Muhammed Arkoun, professor of Islamic studies at the Sorbonne. The paper deals with the problem of combining philosophy and the sacred text, where it raises the question of whether the Qur'ān is actually the doctrinal starting point of the authors, and whether they, accordingly, accept philosophical ideas that coincide with their interpretation of the Qur'ān.

Stijena kod Cazina

Mr. sci Asmir Crnkić

bzk preporod bosanska krupa
acrnkic@gmail.com

*Prošao sam dobar dio Evrope,
ali se nigdje nisam tako ugodno osjećao
kao u ovom zakutku...*

Hamdija Kreševljaković o Krajini

Sažetak

U radu se autor na pregledan način, koristeći obilje historijskih izvora, osvrće na povijesno naslijeđe i aktualno stanje cazinskog naselja Stijena. Rad tematizira i porijeklo lokalnog stanovništva, migracije, značajne događaje, kao i poznate ličnosti iz ovoga kraja. Glavni simbol mjesta je istoimeni Stari grad, a centralna građevina u njemu je tvrđavska **džamija**, izgrađena daleke 1575. godine. Inicijativom i finansijskom podrškom mještana, **džamija je 2022. godine autentično obnovljena**, a slijedi obnova kompletnog starog grada, **čime bi se ovaj značajni kulturno-historijski spomenik revitalizirao i stavio u funkciju turizma i održivog razvoja.**

Ključne riječi: Stijena, Krajina, tvrđavska džamija u Stijeni, revitalizacija baštine

Foto: Stari grad Stijena krajem XX stoljeća

Uvod

Krajiški pisac i publicist Murat Šuvalić svojevremeno je zapisao: “Svaki gradić Bosanske krajine pun je povijesti. Njih 22 na broju, djevičanski su lijepi. Gotovo svi se, poput sokolova, uzdižu na surim stijena- ma i golim, bijelim hridinama. A ispod njih su tek plodna polja, duge usječene doline, i kao biser suza, čiste rijeke i potoci. Kraj divan, pun romantike koja pruža umjetničku impresiju i vodi u zanos. U tim se gradićima, ili pokraj njih, obično nalazi džamija, kao da se htjelo sa vrh brda, do nebesa, iznad bijesnih žubora potoka i rijeka, da čuje veličanje Boga.”¹

I zaista je tako. Svako ko je, barem jednom, posjetio Krajinu, mogao se uvjeriti da ovaj dio Bosne obiluje prirodnim i kulturno-historijskim naslijeđem. Brda, na čijim vrhovima se bijele zidine bedema i kula starih gradova, iz čijih središta uspravno i ponosno stoje munare, kao da su

¹ Murat Šuvalić: “Starac Nuhan”, *Narodna uzdanica*, t. 1. 1933, str. 90.

posijana diljem Krajine. Samo rijetki znaju da se jedna petina bosanskohercegovačkih starih gradova i utvrda nalazi baš ovdje, na području današnjeg Unsko-sanskog kantona.

Jedan od takvih starih gradova, kako ih Šuvalić opisa, jest i Stari grad Stijena. Nalazi se deset kilometara od Cazina, prema Bosanskoj Krupi, lijevo od magistralne ceste u istoimenom cazinskom naselju Stijena.

Stijena – nekad najtvrđa osmanska utvrda

Najstarije spominjanje Ville Stina (Villa Zthina) nailazimo u povelji kralja Karla Roberta iz 1330. godine. U literaturi koja tematizira srednjovjekovlje javlja se pod nazivom Bila Stina. U historiografiji i topografiji Balkana naziv Bijela Stijena srećemo u Bosni, Hrvatskoj i Srbiji. Dakle, isti naziv nose stari gradovi u Stijeni kod Cazina (Bosna i Hercegovina), na obroncima Psunja kod Okučana (Hrvatska) i kod Valjeva (Srbija).

Od 1483. do 1553. godine vlasnici Bile Stine bili su knezovi Babonići Blagajski. Za razliku od većine krajiških starih gradova, Stijena i nije baš najbolje vojnostrateški pozicionirana. Kapiji srednjovjekovne Bile Stine pristup s istoka je vrlo jednostavan, a okolna brda nadvisuju grad. Prema jednom izvještaju iz 1563. godine, Stijena je bila u jako lošem stanju da su neki habsburški komandanti predlagali njeno rušenje. Iz tih razloga osmanska vojska ga 1575. godine zauze bez puno muke. Smatra se da je iste godine osmanska vojska podigla i tvrđavsku džamiju.

Sambucusova karta Ilirika 1572. godine – osmanska osvajanja u Pounju

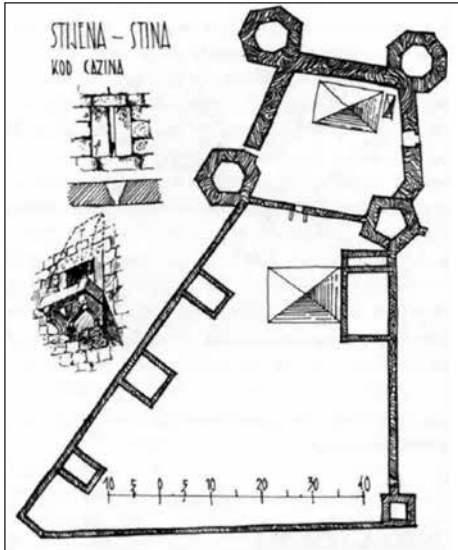
Osmanska vojska imala je praksu osvojene male plemićke gradiće dograđivati i proširivati. Tako i osvojeni srednjovjekovni grad Stinu 1626.

godine popraviše, a 1771. godine izgradiše i novi prostraniji grad. Stari grad je u obliku nepravilnog kvadrata s četiri tabije. Srednjovjekovni dio grada je, također, nepravilnog kvadrata. S obzirom na debljinu zidova, osta zapisano da je ovo najtvrdi grad u Bosni koji Osmanlije izgradiše. Prema popisu vojne opreme 1833. godine, u gradu je bilo sedam topova.

Iznad kapije na tvrđavi nalazi se manja kamena ploča, veličine 30 x 50 cm, na kojoj je jednostavnim nesh pismom uklesan sljedeći tarih:

“Neka je od srca i duše neograničena hvala čistom Stvoritelju, a potom donesi salavat na vjerovjesnika Muhameda, ako ga voliš. Pa ni on tebe neće zaboraviti na dan suđenja. Uz pomoć Istinitog neka se stalno povećava ugled Mustafe padišaha i neka mu je vladavina pomognuta. Godine hiljadu stotinu osamdeset i pete, (1771). Sastavio Mustafa. Događa se ono što Allah hoće.”²

Do XVIII stoljeća Stijena je bila u sastavu Krupske a poslije, pa sve do 1835. godine, u okviru ostrožačke kapetanije. U jednoj bujruhdiji bosanskog vezira Abaza Mehmed-paše od 6. šabana 1038. (3. III. 1629) Stina se navodi kao sjedište kapetana.³

Tlocrt starog grada

2 Mehmed Mujezinović: *Islamska epigrafika Bosne i Hercegovine*, IRO Veselin Masleša, Sarajevo, 1982, 78-79.

3 Hamdija Kreševljaković: *Kapetanije u Bosni i Hercegovini*, Svjetlost, Sarajevo, 1980, str. 111.

Džemat i džamija u Stijeni

Na osnovu arhitektonskih karakteristika, tri su osnovne vrste džamija na području Bosne i Hercegovine: džamije s kupolama, džamije s četverovodnim krovom i kamenom munarom te džamije s četverovodnim krovom i drvenom munarom.⁴

Džamija u starom gradu Stijena je iz kategorije džamija s četverovodnim krovom i drvenom munarom. Iz aspekta njene prvobitne uloge i pozicioniranosti, radi se o vojničkoj tvrđavskoj džamiji. Prije stotinu pedeset godina, u Krajini su gotovo sve tvrđave imale džamiju. Podizane su, najprije, za vjerske potrebe vojničkih posada unutar tvrđava, a kasnije i civilnog stanovništva. U međuvremenu, većina tih džamija je porušena ili izmještena van tvrđava. Do danas su ostale sačuvane džamije unutar tvrđava u Cazinu, Bosanskoj Otoci, Jezerskom, Šturliću, Pećigradu i Stijeni.

Tačno vrijeme gradnje tvrđavske džamije u Stijeni se ne zna. Pretpostavlja se da je izgrađena 1575. godine, odmah po zauzeću utvrde od strane osmanske vojske. U narodu se provlači i predaja da je džamija izgrađena godinu dana nakon dolaska osmanske vojske. Kreševljaković je mišljenja da bi ovo mogla biti najstarija džamija u kotaru Cazin. Džamija je s četverostrešnim krovom ili kako se u narodu kaže “na četiri vode”. Zidana je od kamena, kao i cijeli stari grad. Skromnih je dimenzija 9,8 x 11,4 m. Nekad je munara izranjala iz samog krova, poput mnogih džamija s drvenom munarom koje su se nalazile unutar tvrđava, da bi nakon rekonstrukcije džamije 1956. godine bila izgrađena zasebna munara s vlastitim temeljnim postoljem na zemlji. Ovo je, nažalost, dokaz nekadašnjoj tvrđnji Alije Bejtića da arhitektura, koliko god je mi čuvali i konzervirali, ipak, pomalo mijenja svoju strukturu, ili vremenom nestaje.

S tariha na munari saznajemo starost džamije i godinu rekonstrukcije njene munare:

“Našim precima Allah je omogućio osvojiti ovo naselje, a oni su u njemu sagradili ovu časnu džamiju, prvu u ovoj bosanskoj nahiji, prije 382 godine. Mi obnavljamo ovu munaru moleći Allaha da se s nje uči ezan do Sudnjega dana. Godine 1378. po h. Pisao imam Mumin-ef. Bajrić.”

4 Madžida Bećirbegović: *Džamije s drvenom munarom u BiH*, Sarajevo Publishing, Sarajevo, 1999, str. 39.

Tarih s munare

Unutrašnjost ove džamije, kao i ostalih sačuvanih tvrđavskih džamija u Krajini, sasvim je posebna. Zidovi su bijeli, dok džamijski enterijer obiluje drvenim rezbarijama, kako na nosivim stubovima i gredama, tako i na ogradi mahfila te šiši tavanici. Još uvijek ovako dobro očuvana originalna unutraš-

njost krajiških tvrđavskih džamija možemo vidjeti u gradskim džamijama u Jezerskom, Pećigradu i Bužimu.

Arhivska fotografija: Stari grad Stijena i kanjon rječice Horljave

Mještani za obnovu stare džamije izdvojili 250.000 KM

Daleke 1934. godine, krajiškim gradovima je, tokom školskog ferija, proputovao Mehmed-ef. Handžić⁵ i tom prilikom posjetio dvadeset tri džamije i održao dvadeset tri vaza. U prilogu objavljenom u *Glasniku*,

5 Mehmed-ef. Handžić (1906–1944.), teolog, historičar, novinar, prosvjetitelj, inicijator te potpisnik čuvene Sarajevske rezolucije iz 1941. godine (El-Hidaje)

Handžić iznosi svoje impresije, odnosno ističe dobru posjećenost vazovima. Oduševila ga je posjećenost Gradskoj džamiji unutar starog grada Cazina, za koju smatra da je najveća džamija na Balkanu. Poseban utisak na njega su ostavili cazinski trgovci koji petkom pred džumu ostavljaju pazarište i doslovce hrle u džamiju. U istom tekstu ističe da Krajišnici nesebično izdvajaju sredstva za izgradnju novih džamija i vakufskih kuća.⁶

Prateći svoje pretke u dobrim djelima, i Stijenjani su izgradili novu i prostranu džamiju 1979. godine. Iako je vjerski život s novom džamijom unaprijeđen, stara džamija, prepuštena udesu vremena, počela je propadati. Završetkom posljednjeg rata, mještani su u nekoliko navrata inicirali njenu obnovu. Nakon niza neuspješnih inicijativa, 2019. godine, napokon su krenuli u konkretne aktivnosti. Konsultirali su Zavod za zaštitu kulturno-historijskih spomenika Unsko-sanskog kantona, pribavili sve neophodne dozvole i vlastitim sredstvima otpočeli ovo hairli djelo. Obnovljena stara gradska džamija u Stijeni svečano je otvorena 13. augusta 2022. godine. Otvorenju je prisustvovao veliki broj vjernika. Kako iz građevinskog odbora tvrde, njena obnova je koštala oko 250.000 KM i uglavnom je finansijsku konstrukciju osiguralo lokalno stanovništvo. Ovim imponantnim rezultatom Stijenjani su još jednom potvrdili svoju čvrstu vjeru u Jedinoga, ljubav i poštovanje prema ovoj svojoj džamiji, koja je njihovo duhovno gnijezdo, mjesto predanog poštovanja uzvišenih islamskih principa i najznačajniji materijalni dokaz njihova višestoljetnog življenja na ovom prostoru.

Iz neobjavljenih spisa Mustafe Sidki-efendije Čišića, prvog muderisa Cazinske medrese, a koje je Remzija-ef. Baltić publicirao u svojoj knjizi *Džamije i dio muslimanske baštine Unsko-sanskog područja*, saznajemo da je prvi imam džamije u Stijeni, nakon fetha, došao iz Kamengrada. Za pretpostaviti je da je to bio vojni imam koji je tu službovao nakon zauzeća Stijene 1575. godine. Ovo je logično, jer je vojska Ferhat-paše Sokolovića osvojila Stijenu prešavši rijeku Unu iz pravca ranije osvojene

6 Mehmed Handžić: Dvadeset i tri vaza po našoj Krajini, *Glasnik IVZ*, broj 10, oktobar 1934, Beograd, str. 523-528.

Foto: Obnovljena stara džamija u Stijeni

Krupa,⁷ kojoj je Kamengrad u zaleđu. Krupa je do pada Bihaća bila najvažnije osmansko uporište na zapadu.

Poznati imami koji ostaviše iza sebe lijep spomen u ovom džematu su: Numan-ef. Bajrić, Šerif-ef. Bajrić, Husein-ef. Memić, Halil-ef. Sinanović, Ferid-ef. Osmičić, te Mujaga-ef. Majetić. Trenutno imamsku službu, već dvanaest godina, obavlja hafiz Sulejman-ef. Hašić.

Kad su u pitanju starije generacije imama rodom iz Stijene, a koji su službovali u drugim mjestima, sjećanje je živo na Šefkiju efendiju Hadžipašića iz Podgredine, Husein-efendiju Memića i Ahmet-efendiju Memića s Memića brda, Hajdar-efendiju Jakupovića i dr. Svjesni da znanje osvjetljava životni put i donosi napredak svakoj društvenoj zajednici, danas Stijena ima puno visoko obrazovanih kadrova u svim segmentima društva.

Na području koje pripada džematu Stijena postoji više porodičnih mezarja. Među najstarija mezarja, a što potvrđuje i starost sačuvanih nišana, jesu: mezarje u haremu stare džamije, unutar starog grada, mezarje pored bedema starog grada s vanjske strane, Krakovića mezarje,

7 Krupa, koja je osvojena 1565. godine, imala je jaku vojnu posadu i iz nje su osmanske snage prelazile u habsburšku teritoriju. Primarni cilj bio je napredovanje prema zapadu i osvajanje Bihaća, što će se i dogoditi 1592. godine.

Foto: Unutrašnjost džamije prije i poslije obnove

Malića mezarje, Hamulića i Nuhića mezarje. Kao i u ostalim mjestima u Krajini, u Stijeni preovladavaju visoki i masivni nišani s turbanima. Zanimljiv običaj ovdje je da stare nišane kreće u bijelo dok turbane (glava nišana) farbaju u crveno. O ovom običaju je 1958. godine pisao Mumin Bajrić u *Glasniku Islamske zajednice*.⁸

Stariji krajiški nišani iz osmanskog i austrougarskog perioda uglavnom su od kamena bihacita. Radi se o pravim umjetničkim remek-djelima, pa bi se trebalo paziti da se autentičnost ne naruši samoinicijativnim građevinskim zahvatima.

Na jednom nišanu, u mezarju kraj starog grada, stoji sljedeći natpis: “Vlasnik ovog mjesta je aga iz Stijene (Istineli), neka je na njega kao i na sve vjernike Božija milost, umrli i upokojeni za čiju dušu u ime Allaha prouči Fatihu. 5. muharrema godine 1162.”⁹

Kao što je i Stijena jedna od većih i naseljenijih mjesnih zajednica na području Općine Cazin, tako je i džemat Stijena jedan od većih džemata na području Medžlisa Islamske zajednice Cazin. Trenutno broji oko 800 domaćinstava. Na području MZ Stijena funkcioniše šest džemata i

8 Mumin Bajrić: Dva hvale vrijedna pothvata u Stijeni i Glogovcu, *Glasnik IVZ*, 1958, str. 556.

9 Mehmed Mujezinović: *Ibid*, str. 79.

džamija, od čega su tri džemata s dugom tradicijom: Podgredina, Glogovac i Majetići. U postratnom periodu formirana su još tri džemata i izgrađene nove džamije: Zmajevac, Bajrići i Vilenjača. Inače, naselje Stijena je dobro pozicionirano, poprilično urbanizirano i posjeduje sve potrebne društvene objekte: mjesni ured, osnovnu školu, ambulantu, apoteku, poštu, sportski teren i dr. Saobraćajna infrastruktura je kvalitetno riješena, a u mjestu je izuzetno dobro razvijeno privatno privredno poduzetništvo.

Porijeklo stanovništva

Osmanski putopisac Evlija Čelebija govoreći o Bihaću i cijeloj Krajini zapisa: “Tu nema muftija, pa stanovništvo uzima šerijatskoppravna mišljenja (fetve) iz šehera Banja Luka. To je ugledan kadiluk od sto pedeset akči, njegovo stanovništvo je pokorno časnom šerijatu. Samo ako kadija pređe granice zakona (kanun), oni mu znaju grubom silom pokazati granicu tog zakona. Imaju jako odvažnih i smionih boraca.”¹⁰

Kultura življenja ovdašnjih ljudi, u vrijeme dok je Bosna bila u okviru velikog Osmanskog carstva, nije dovoljno istražena. Više su poznati događaji i ličnosti iz narodnih pjesama, nego što su poznate činjenice iz relevantnih historijskih vrela. Ništa čudno s obzirom na to da su se historijom ovog kraja dugo bavili suspekti historičari, poput Radoslava Lopašića i Milana Karanovića. Prema prvome, ovdje se dolaskom osmanske vlasti katolički živalj “poturčio”, a prema drugome, ovdašnji muslimani porijeklom su iz Anadolije. Znamo čemu i kojim ciljevima je služio ovakav narativ. Jasno je da je kod ove dvojice “historičara” ideja vodilja bila velikohrvatska, odnosno velikosrpska paradigma. Istina i relevantne historijske činjenice su im bile u drugom planu. Paušalni zaključci su posebno bili izraženi kod M. Karanovića.

Antropogeograf M. Karanović, koji se bavio istraživanjem naselja i rodovskih predanja u Pounju (Karanović 1925), nažalost nije koristio historijske podatke, tako da su njegovi zaključci često proizvoljni i historijski netačni... Na nenaučan i nekritičan karakter zabilježene narodne tradicije i netačnog zaključivanja antropogeografa Milana Karanovića u vezi s porijeklom muslimanskog stanovništva u Cazinskoj krajini, upozorio

¹⁰ Evlija Čelebija: *Putopis*, Svjetlost, Sarajevo, 1967, 220.

je Hadžijahić M. 1966. godine. Hadžijahić ukazuje na činjenicu da je muslimansko stanovništvo tog dijela Krajine nekada iz Bosne selilo u Liku, pa se (kada je Osmansko carstvo izgubilo Liku) vratilo natrag u granice Osmanskog carstva, te da je u ogromnoj većini slavensko, islamizirano, starosjedilačko, a da je daljim porijeklom iz Bosanskog Uskoplja, okoline Jajca, Glamoča i doline Sane.¹¹

Na svu sreću, ovaj kraj je često posjećivao i naš poznati istraživač i historičar Hamdija Kreševljaković iza kojega ostadoše mnoga djela u kojima se obrađuje i ovaj dio Bosne. Za Cazinsku Krajinu je kazao: “Cazinski je kotar pun prirodnih krasota, starih kula i gradova, a stanovnici su priprosti, vanredno dobri, susretljivi i dočekni ljudi. Prošao sam dobar dio Evrope, ali se nigdje nisam tako ugodno osjećao kao u ovom zakutku.”¹²

Nešto slično izjavio je i Hazim Muftić 1907. godine tokom boravka u Cazinu: “Onde sam se osjećao kao u jednom čisto islamskom gradu, koji izgleda kao Medina naspram ostalim kasabama naše Bosne, jer u samoj kasabi Cazinu nema više od tri nemuslimanske kuće, a sela su skoro sva islamska.”¹³

Među objektivnije historičare, koji su se bavili ovim dijelom Bosne i Hercegovine ubrajamo i Ćiru Truhelku, iza kojega su ostali jako lijepi opisi naše kulturno-historijske baštine.

Korektan i inspirativan prikaz kulture krajiških Bošnjaka i njihove baštine ostao je i od Antuna Hangija¹⁴ i Petra Knolla¹⁵.

Stijenjani – u ratu hrabri, a u miru vrijedni i poduzetni

U Stijeni su se rađali, živjeli i umirali hrabri i čestiti Krajišnici koji su privrženost domovini Bosni često životima plaćali. Za din i vatan život

11 Vljako Palavestra: *Historijska usmena predanja iz BiH*, Buybook, Sarajevo, 2004, str. 317-318.

12 Hamdija Kreševljaković: “Cazin i okolina”, separat iz Kalendara *Narodna uzdanica*, Sarajevo, 1935, str. 86.

13 Mekteb-salnama za muslimansku godinu 1325. (1907). Mekteb-salnamu je izdavao Mehmed Džemaludin Čaušević na bosanskom jeziku, arapskim pismom.

14 Jedinstven etnografski prikaz života i običaja našeg naroda možemo naći u knjizi A. Hangija *Život i običaji muslimana u BiH*. Hangi je krajem XIX i početkom XX stoljeća u Bihaću proveo nekoliko godina radeći kao učitelj u Trgovačkoj školi.

15 Dr. Petar Knoll (1872–1943.) hrvatski historičar umjetnosti. U časopisu *Književnik* br. 2, 1929. godine se osvrnuo na ljepotu bosanskih a posebno krajiških džamija, te njihovu ambijentalnu vrijednost. Između ostalog je rekao: “Malo tko zna da je doba turskog perioda u Bosni ostavilo kulturnih i umjetničkih spomenika koji se mogu spraviti s umjetničkim spomenicima svijeta.”

se nije žalio. Za osvajanje Stijene, ili kako se ovdje kaže *feth* i njeno pripajanje Ejaletu Bosna, najzaslužniji je, svakako, Ferhat-paša Sokolović i njegovi vojnici iz unutrašnjosti Bosne. A za njenu kasniju odbranu i opstojnost u okviru Bosne u različitim epohama u historijskim dokumentima susrećemo više imena: Dizdar Ramadanaga (1694), aga trećeg odjela azapa, Šaban-aga (1756), aga četvrtog odjela prve odaje Velija (1809), te doadžija Kurt. Tarih nad kapijom novijeg dijela grada sastavio je 1771. godine neki Mustafa. Godine 1641. na glasu je bio i harambaša Muharem iz Stijene. Kao muhtar u Stijeni 1898. godine spominje se Bećo Hamulić.¹⁶ Kad bi kamen iz bedema starog grada mogao pričati, saznali bismo puno toga. Prije svega o razmjeri nesreće koja je zadesila ovo mjesto kad su 1687. godine u Stijenu upali hrvatski Krajišnici, kada je popališe i porobiše. Zajedno sa Stijenom tad je stradao i obližnji Jezerski. Međutim, to su bili samo jednodnevni upadi neprijatelja koji nije mogao dugo ostati. Ne treba zaboraviti činjenicu da je Cazin s okolinom uži zavičaj i Hasanage Pečkog, Huske Miljkovića, Nurije Pozderca, Hamdije Pozderca i dr.

Krajiški pjesnik, istraživač i pripovjedač Husein Šehić Ahmedov (1910-1973) slikovito je opisivao socijalno-ekonomsko stanje Krajišnika. O Stijenjanima svojevremeno zapisa sljedeće: "Nema ti ništa tvrđe od ovog našeg golje. On je tvrdi i od gvožđa i od kamena. Rodi se na ilovu podu, propuže po njemu, pojede više bijele zemlje s ognjišta guleći nego gazdinska djeca kifli. Po čitavu božiju zimu u košulji i go do pupka švrlja oko kuće, pa nikad mu ništa. Čim mogne bolje hodati već ga šalju za blagom (stokom) a ne zna dobro ni viknuti 'hoojs'. Žvalja kukuruzu čim dobije prve zube, pa stomaci ko od čelika. Da vraga baciš u njih prekuhali bi ga. Uzrastu ko bukve, snažni, čvrsti k'o stijene."¹⁷

I zaista je tako. Potvrdiše to i Stijenjani, kao i ostali Krajišnici, više puta kroz historiju. O Krajišnicima kao hrabrim gazijama pozitivno se očitovao i turski historičar Ali, kada je opisivao Hasan-pašu Predojevića i njegove borbe: "Takvih pobjeda i plijena kakve je Deli Hasan-paša dobivao sa svojim neocjenjivim polugolim bosanskim vojnicima drugi

¹⁶ *Sarajevski list*, 17. 04.1898.

¹⁷ Husein Šehić Ahmedov: "Stijenjani", *Novi Behar*, br. 20-21, 1938/39, str. 246-248

serdari ne bi znali dobiti ni sa sto, ni sa dvjesta hiljada vojnika.”¹⁸ Krajina ili Serhat, kako se nekad zvalo ovo područje, stoljećima je bila bedem gdje se branila domovina Bosna. Dramatičnu i tešku historiju Krajine najbolje oslikava narodna pjesma:

“Ovakva je krvava Krajina,
s krvi ručak, a s krvi večera,
svak’ krvave žvače zalogaje.
Nikad bjela danka za odmorka.”¹⁹

Osmanska vlast je krajišnike slala i na daleka ratišta s kojih se mnogi nažalost nisu ni vratili. U narodu je ostala upamćena pjesma koju su na ratištima van Bosne pjevali vojnici Bošnjaci, a posebno Krajišnici:

“Udajte se naše divojčice,
udajte se naske ne čekajte.
Mi ćemo se ‘vamo poženiti,
teškom ženom, puškom nabijenom,
crnom zemljom i zelenom travom.”

Preživjeli su Krajišnici mnoge ratove i bune, tanzimate i agrarne reforme. Preživjeli su austrijske feldmaršale, hrvatske Jelačiće, okrutnog Omer-pašu Latasa i hajdučke upade Goluba Babića, Trive Amelice i Petra Karadorđevića-Mrkonjića, njihove monstruoze pokolje i paljevine muslimanskih sela. Ali, ni najgora iskušenja ih ne promijeniše, hrabrost i plemenitost ih i dalje krasi. Tako i Stijenjani devedesetih godina prošlog stoljeća još jednom potvrdiše svoju plemenitost, zbrinuvši izbjegle i prognane tokom velikosrpske agresije, a potom junaštvo braneći domovinu. Prvo su primili prognane Hrvate iz pograničnih mjesta Republike Hrvatske, nakon što su ih protjerale srpske agresorske snage, a nešto kasnije su primili i zbrinuli prognane Bošnjake i Hrvate iz komšijske općine Bosanska Krupa, koja je sve do 1995. godine većim dijelom bila pod velikosrpskom okupacijom.

¹⁸ Aleksije Olesnički: “Tko nosi odgovornost za poraz Turske vojske kod Siska”, izvorni naučni rad, digitalno izdanje, www.hrcaak.srce.hr, 119

¹⁹ Husejn Alić: “Lički muslimani”, *Narodna uzdanica*, 1. 1. 1941, Sarajevo, str. 98.

Kada je u pitanju posljednja velikosrpska agresija na našu državu (1992–1995) u odbrani države Bosne i Hercegovine učestvovalo je oko tri hiljade boraca iz Stijene od čega je njih 139 dalo život za domovinu. Cazin je imao četiri matične brigade: 503, 504, 510, i 517. brigada. Pripadnici Stijenske čete bili su u sastavu 503. bbr, ali je Stijenjana bilo i u stroju drugih brigada 5. Korpusa Armije Republike Bosne i Hercegovine. Više od 200 boraca imaju status RVI, dok je deset boraca dobilo najviše ratno priznanje – značku zlatni ljiljan. Veliki respekt zaslužuje i četrdeset osam boraca koji su napustili radna mjesta u zemljama zapadne Evrope, uzeli pušku i preko tadašnje okupirane teritorije Republike Hrvatske pješke se probili do bihačkog okruga kako bi pružili otpor velikosrpskoj agresiji. Uvažavajući navedeno, ovdje se danas pamti i njeguje sjećanje na slavnu borbu junačke Armije Republike Bosne i Hercegovine, a svakog 7. aprila obilježi se Dan formiranja Stijenske čete. Da se ne bi zaboravili najbolji sinovi ovog mjesta, Stijenjani su pored nove džamije podigli lijepo spomen-obilježje za svoje šehide.

Krajina je postojbina epskih junaka, pa o njihovu junaštvu i plemenitosti, pored vrela relevantne historije, govore i narodne pjesme. Ovo je područje i “pivačke tambure”²⁰ sa dvije žice, kojom su krajišnici pratili muslimanske epske pjesme, poznate i kao “krajišnice”.

Bijela Stijena se spominje u narodnoj pjesmi “Mustaj-beg lički oženi Kumalić Nuhana”, gdje saznajemo i za Šaban-agu Krakovića od Stijene.²¹

Krakovići se spominju i u pjesmi Bosnić Mehmedaga i Popović serdar: “Otle ćeš ti do Stine doći, pa podigni do dva Krakovića”.

U pjesmama se spominje i od Stine Burza bajraktar.²²

Hamdija Kreševljaković u knjizi *Kapetanije u Bosni i Hercegovini*, opisujući ulogu kapetana u dijelu “Policijsko-administrativni poslovi”, spominje pasoš koji je Mustafa-beg Arnautović kapetan Krupski izdao Rekanu od Stijene.²³

Da granica nije samo mjesto sukoba već i most susreta i saradnje dokaz je što je u mirnim vremenima, kad utihnu puške, ovdje cvjetala

20 Jezička dijalekatska posebnost cazinskog kraja je ikavski govor.

21 “A od Stijene Šaban-aga Kraku...”

22 Đenana Buturović, *Antologija bošnjačke usmene epike*, Alef, Sarajevo, 1997, str. 134.

23 H. Kreševljaković: *Kapetanije u BiH*, Svjetlost, Sarajevo, 1980, str. 49.

trgovina. U hrvatskom *Kalendaru* Napretka iz 1935. godine autor Alfred Makanec donosi nekoliko sačuvanih pisama koje su bihaćki kajmekami i cazinski mudiri slali hrvatskom banu Josipu Jelačiću, gdje vidimo da su ti odnosi znali biti srdačni i prijateljski. Kad je u pitanju saradnja i trgovina posebno se isticalo mjesto Tržačka Raštela kod Cazina. Tom trgovačkom rutom u razmjeni roba, sudjelovali su i trgovci iz Stijene.

Migracije

S obzirom na to da je historija Bošnjaka imala trnovit put, a ovo je bio kraj s tzv. viškom historije, ili, kako bi rekao književnik Ćamil Sijarić, mjesto “gdje ispod svakog kamena čuči historija”, nekad su ljudi bili primorani i seliti.

Kad je u pitanju demografska historija ovog kraja i činjenice vezane za migracije, najstarije tragove iseljavanja nailazimo u vrijeme austrougarske okupacije i uprave nad Bosnom i Hercegovinom, kada su se Bošnjaci iseljavali u Tursku. Prvo iz razloga nesigurnosti u uslovima izloženosti na milost ili nemilost novoj (kršćanskoj) vlasti, a kasnije i zbog ekonomsko-egzistencijalnih razloga. Zanimljivo je da su za vrijeme austrougarske uprave zabilježeni odlasci Stijenjana i u Ameriku. Tako, u konsolidiranom spisku ranih bošnjačkih useljenika u Sjedinjene Američke Države, za period 1892-1924. godinu, nailazimo na podatak da su Bećir Hadžipašić i Ibro Budimlić iz Stijene došli u SAD 27. 10. 1913. godine, ukrcavši se u parobrod “La Touraine” u francuskoj luci Avr. Procjena je da se u tom periodu u SAD uselilo oko 1500 Bošnjaka, od čega oko 500 iz Krajine.²⁴

Za vrijeme Kraljevine SHS kada je za Bošnjake – muslimane usljed diskriminacije i represije bilo posebno teško, zabilježena su ponovna iseljavanja u Tursku. Adapazarski kraj Sakariya poznat je po prisustvu značajnog broja doseljenika Bošnjaka iz Bosne i Hercegovine. U tom području su naši sunarodnjaci osnovali tri seoska naselja: Jazlik, Aralik i Kuručesme. A značajno su prisutni i u gradićima Čaj-Kišla, Hendek, Akjazi i Karasu.

24 www.ellisland.org, konsolidirani spisak ranih bošnjačkih useljenika u SAD 1892–1924.

Tako su 1926. godine u Jazlik došli Maše i Mustafa Memić zvani Dedin iz Stijene. Tri godine kasnije, odnosno u proljeće 1929. godine, u Jazlik je doselila veća grupa Bošnjaka, među kojima su bili i braća Bešir i Bećir Memić iz Stijene, ukupno petnaest članova. Memići su dobili i nova prezimena: Duman i Binek. Huse Memić je posljednji put posjetio rodni kraj 1953. godine. Sedamdesetih godina prošlog stoljeća u Jazliku je Sulejman Memić (Binek) bio muhtar (lokalni načelnik).²⁵

U to vrijeme iseljenici iz Stijene u Turskoj bavili su se poljoprivredom, trgovinom, zanatstvom i ugostiteljstvom. Danas su njihovi potomci prisutni u svim segmentima privrede i društva ove države.

Po znanje pješke u Istanbul

Najpoznatiji Stijenjanin je svakako Šerif ef. Bajrić. Rođen je 1855. godine u Stijeni u uglednoj hodžinskoj porodici. Od oca Mumin-efendije, koji je predavao u Cazinskoj medresi, stekao je temeljna znanja. Znajući vrijednost stjecanja i širenja znanja te inspirisan hadisom da će "Allah olakšati put do Dženneta čovjeku koji napusti svoju kuću u potrazi za naukom", Šerif se sa grupom mladića pješke uputio u Istanbul radi daljeg obrazovanja. Pohađao je čuvenu Krkčesma medresu, a diplomirao je i na tamošnjem Darul-mualiminu. gdje je kasnije bio i predavač. Nakon osamnaest godina učenja i službovanja u Istanbulu, vratio se u Bosansku krajinu. Narednih trinaest godina obavljat će dužnost imama, muallima i vaiza u Bužimu, gdje je kroz model produžene nastave sa odličnim đacima obučio dvadeset šest budućih imama, sa kojima je Krajina tada bila u deficitu. Zbog tog projekta će narod bužimski mekteb prozvati medresom. Poslije Bužima, vraća se u rodnu Stijenu, gdje nakon smrti oca preuzima njegovu poziciju imama u ovom džematu. Paralelno obavlja i dužnost imama-matičara. Ostalo je zabilježeno da je kod izgradnje novih džamija u Krajini gotovo redovno bio pozivan da im postavi kamen temeljac. Odvraćao je narod od iseljavanja u Tursku, što je tada bila masovna pojava. Svoju humanost i plemenitost dokazao je u Drugome svjetskom ratu, spasivši dvoje pravoslavne djece koje je do kraja rata

25 Sulejman Smlatić: Jazlik – najveće bosansko selo u adapazarskom vilajetu, *Geografski pregled*, sveska XIII, NIP *Oslobođenje*, Sarajevo, 1970, str. 170-179

pazio kao i vlastitu djecu. Bio je blizak prijatelj s Hamdijom Kreševljakovićem, koji bi tokom svojih istraživanja i boravaka u Krajini bio njegov musafir. Ostalo je zapamćeno da je bio aktivan i svakodnevno se kretao sve do preseljenja na Ahiret, potvrđujući Poslanikov hadis da je u kretanju bereket. Bio je porodično ostvaren. Iza njega je ostalo pet sinova i dvije kćeri koji su, po uzoru na svoga oca, također držali do nauke, bili obrazovani i korisni članovi društvene zajednice.²⁶

Od ove loze Bajrića je i Halid Bajrić, penzionisani prosvjetni radnik, autor monografije o Stijeni, ali i nedavno preminuli Mumin Bajrić čiji je privatni muzej, pored Starog grada, već nezaobilazna adresa za one koji žele saznati više o životu Krajišnika u prošlim vremenima. Predmeti poput starih alatki za obradu zemlje, prosijavanje i uređenje žita, proizvodnju mliječnih proizvoda, ručnu obradu drveta, stare sehare, te razne vage za mjerenje (kantari i varćaci) izloženi su u kućici tik uz zidine starog grada. Stara pomagala, alate i predmete koji su obilježili jedno vrijeme i način života, Mumin je marljivo sakupljao, popravljao, te izložio kao eksponate. U Muminovu privatnom muzeju svoje mjesto našlo je oko 150 eksponata.²⁷

U misiji da se očuva autentična tradicija, običaji, folklor, kuhinja, narodna nošnja, kao i specifični krajiški govor, više od četiri decenije u Stijeni djeluje i Kulturno-umjetničko društvo "Stijena".

Gomila i Horljava

Kao i u ostatku Krajine, priroda u Stijeni je vrlo pitoma i romantična. Osim planine Gomile, ovdje preovladavaju brda i brežuljci. Već davne 1891. godine Gomilu je pohodio poznati arheolog, botaničar i biolog Franjo Fiala (1861–1898) na kojoj je našao veoma rijetke biljke koje je pohranio u Botanički vrt Zemaljskog muzeja.²⁸ Ispod starog grada ponire rječica ponornica Horljava, ili, kako stoji u nekim kartama, Koprivska rijeka (prema mjestu izvora). Ponovo se pojavljuje kod Grmuše, gdje se

26 Više o Šerif-efendiji Bajriću pogledati: Abdurahman Alešević, Sjećanje na Šerif-efendiju Bajrića, *Glasnik IVZ*, br. 10-12, Sarajevo, 1957, str. 486-487.

27 Više o privatnom muzeju Mumina Bajrića pogledati: Esmā Crnkčić, "Čuvari krajiške baštine", *Preporod*, 4. 8. 2017, www.preporod.com

28 Franjo Fiala: Floristički prilozii, *Glasnik Zemaljskog muzeja*, Sarajevo, 1. 7. 1891.

ulijeva u rijeku Unu. Nedaleko od centra Stijene prostire se borova šuma sa zanimljivim nazivom Jahari, koju mnogi koriste za izletišta i šetnju, a starije podsjeća na nekadašnjeg lugara Velagu Hamulića, koji se svojevrjeme zauzeo da se ovaj lokalitet pošumi.

Govoriti o Krajišnicima a ne spomenuti njihovu ljubav prema konjima gotovo je nemoguće. Njihova ljubav prema ovoj plemenitoj životinji uvijekvečena je i u epskim narodnim pjesmama. Ponekad su ih koristili u borbi braneći svoj životni prostor, ponekad za prijevoz roba i obradu zemlje, ali i za svatove, trke pa i neobavezno jahanje.

U listu *Bošnjak* iz 1895. godine osta zapisano kako je hadži Ibrahim Kraković iz Stijene od kotara cazinskog sudjelovao u velikim konjskim trkama u Butmiru kod Sarajeva.²⁹

U posljednje vrijeme konje su zamijenili paraglidingom, odnosno padobranskim jedrenjem sa planine Gomile, sportom koji je ovdje našao dobre uslove i zainteresirane mnoge ljude.

Zaključak

Prilikom posjete mjestu i džematu Stijena, njihova imama Sulejman-efendiju Hašića zatekao sam u mektebu s djecom. Na upit kako bi ukratko opisao svoje džematlije, izjavio je sljedeće: “Mještani i džematlije džemata Stijena dostojni su i dosljedni imena koje nosi njihovo rodno mjesto i džemat. Oni su poput stijene, čvrsti i stabilni u očuvanju svoga identiteta, svoje vjere, kulture, tradicije i domovine Bosne i Hercegovine. Molim Uzvišenog Gospodara da tako bude do dana Posljednjega.”

Izjava efendije Hašića najbolje oslikava osnovne karakteristike ovdašnjih ljudi.

Bošnjaci cazinskog naselja Stijena potvrđuju šehadet i žive u skladu sa Sunnetom već stoljećima. Svoju odlučnost i žilavost u odbrani domovine Bosne ispoljili su više puta u najtežim vremenima. Pokazalo se da su u prošlosti oduvijek imali svjesne, odgovorne i preduzetne pojedince koji su bili u službi očuvanja domovine te općeg kulturnog i privrednog razvoja. Vodeći se izrekom “poslije boja, koplja u trnje” višegeneracijskim radom i zalaganjem, mjesto Stijena je danas jedna od najrazvijenih

²⁹ *Bošnjak*, “Trka u Butmiru”, br. 25, 20. 06. 1895, str. 1.

cazinskih mjesnih zajednica. Pohvalno je što je vjerska svijest na jako visokoj razini, jer jaka vjera ih je održala na ovom trusnom području. U tom kontekstu, obnova stare tvrđavske džamije u starom gradu Stijena vrijedan je čin. Džamija je za Bošnjake-muslimane orijentir i u samom je temelju bošnjačkog identiteta. Međutim, istom voljom treba nastojati što prije obnoviti i kompletan Stari grad koji je u jako ruševnom stanju. Na taj način će Bošnjaci Krajine potvrditi da nisu samo vjerska skupina, kako nas neki i dalje pokušavaju predstaviti, već zreo i državotvoran narod koji drži do svih segmenata svoje bogate kulture.

Naši stari gradovi, kao i ostala kulturno-historijska baština, naši su reprezentivi kroz koje će gosti iz drugih kultura formirati percepciju o nama. Naravno, u tom značajno kompleksnijem i skupljem projektu ne bi trebalo da izostane podrška svih nivoa vlasti, kao ni javnih institucija koje misijski i postoje radi zaštite i obnove kulturno-historijskog naslijeđa. U obnovi i revitalizaciji kulturno-historijske baštine svoj doprinos bi trebalo da dadne i Razvojna agencija Unsko-sanskog kantona, koja ima osposobljene kadrove za izradu projekata i apliciranje kod pretpriputnih fondova EU koji podržavaju obnovu spomeničke baštine i kod kojih Bosna i Hercegovina, kao zemlja aplikant, ima mogućnost aplicirati.

Nakon što se obnovi ovaj znameniti spomenik kroz promišljenu marketinško-turističku aktivnost treba ga staviti u aktivnu ulogu održivog lokalnog razvoja. Danas je u svijetu veliki interes za kulturnim turizmom, oblikom turizma kojem je osnovni resurs kulturno-historijska baština i kulturne manifestacije. U trendu je i sve veća turistička privlačnost ruralnih područja koja su sveopća suprotnost sve ubrzanijem ritmu života u velikim gradovima gdje su ljudi izloženi različitim stresnim situacijama. U tom pogledu Bosanska krajina itekako ima šta ponuditi i to, svakako, treba iskoristiti.

Izvori:

- Abdurahman Alešević: Sjećanje na Šerif-ef. Bajrića, *Glasnik IVZ*, br. 10-12, Sarajevo, 1957.
- Alfred Makanec: Veze bana Jelačića sa Bosnom, *Kalendar Napretka*, 1. 1.1935.
- List Bošnjak, br.25, 20.06.1895.
- Evljija Čelebija: *Putopis*, Svjetlost, Sarajevo, 1967.
- Franjo Fiala: Floristički prilozi, *Glasnik Zemaljskog muzeja*, Sarajevo, 1. 7. 1891.
- Hamdija Kreševljaković: *Kapetanije u Bosni i Hercegovini*, Svjetlost, Sarajevo, 1980.
- Hamdija Kreševljaković: "Cazin i okolina", separat iz *Kalendarara Narodne uzdanice*, Sarajevo, 1935.
- Husejn Alić: Lički muslimani, *Narodna uzdanica*, 1. 1. 1941. Sarajevo, 1941.
- Husein Šehić Ahmedov: "Stijenjani", *Novi Behar*, br. 20-21, 1938/39.
- Madžida Bećirbegović: *Džamije sa drvenom munarom u Bosni i Hercegovini*, Sarajevo Publishing, Sarajevo, 1999.
- Mehmed Handžić: *Glasnik IVZ*, broj 10. oktobar 1934, Beograd, str. 523-528.
- Mehmed Mujezinović: *Islamska epigrafika Bosne i Hercegovine*, IRO Veselin Masleša, Sarajevo, 1982.
- Mumin Bajrić: "Dva hvale vrijedna pothvata u Stijeni i Glogovcu", *Glasnik IVZ*, 1958.
- Murat Šuvalić: "Starac Nuhan", *Narodna uzdanica*, 1. 1. 1933.
- Sarajevski list*, 17.04.1898.
- Sulejman Smlatić: "Jazlik – najveće bosansko selo u adapazarskom vilajetu", *Geografski pregled*, sveska XIII, NP Oslobođenje, Sarajevo, 1970.
- Vlajko Palavestra: *Historijska usmena predanja iz BiH*, Buybook, Sarajevo, 2004.

Web:

- www.ellisland.org, Konsolidirani spisak ranih bošnjačkih useljenika u SAD 1892-1924.
- www.hrcaak.srce.hr, Aleksije Olesnički, "Tko nosi odgovornost za poraz Turske vojske kod Siska", izvorni naučni rad, digitalno izdanje
- www.preporod.com, Esma Crnkić, *Čuvari krajiške baštine*, Preporod, 04. 08. 2017.

Fotografije:

- Zbirka foto-dokumentacije Škole narodnog zdravlja "Andrija Štampar", Medicinski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Hrvatska
- Privatni arhiv Asmira Crnkića, Bosanska Krupa

قرية ستينا عند تسازين

يقدم المؤلف في هذه المقالة لمحة إلى تاريخ قرية ستينا عند تسازين وذلك بأسلوب واضح وبالرجوع إلى عدد كثير من المصادر التاريخية. وتتناول المقالة أيضا أصل السكان الحاليين في القرية وهجراتهم والوقائع الهامة الخاصة بالقرية وشخصياتها المشهورة. ومن المعالم الرئيسية للقرية مدينتها القديمة والتي تسمى بالاسم نفسه - ستينا، وأما المبنى المركزي فيها فهو مسجد القلعة وهو مبني عام ١٥٧٥م البعيد. ومبادرة من أهل القرية وبدعمهم المالي فقد تم عام ٢٠٢٢م الترميم الأصيل للمسجد كما أنه من المتوقع ترميم المدينة القديمة كلها، الأمر الذي سيتم به إعادة إحياء هذا الموقع الثقافي الأثري ووضعه في خدمة السياحة والتطور القائم بذاته.

Asmir Crnkic

Stijena near Cazin

Summary

In the paper, the author reviews the history of the Cazin village of Stijena, using a multitude of historical sources. The work also deals with the origin of the local population, migrations, important events and famous individuals. The main symbol of Stijena is the old fortress of the same name, and the central building in it is the Fortress mosque, built way back in 1575. With the initiative and financial support of the locals, the mosque was authentically restored in 2022, and the intention is to restore the entire old fortress, which would revitalize this important cultural and historical monument and put it into the function of tourism and sustainable development.

Svršenici i svršenice naših medresa u 2022. godini

Gazi Husrev-begova medresa - Sarajevo

Svršenici: IV A

Adilović Hamza, Sarajevo
Agić Mustafa, Sarajevo
Aldobašić Davud, Tešanj
Bajraktarević Hamza, Sarajevo
Bešić Senad, Sarajevo
Cibra Ensar, Sarajevo
Džidić Hamza, Zenica
Džihić Umejr (vanjski)
Fattah Abdulkerim (vanjski)
Fehrić Tarik, Tuzla
Garanović Ismet Abdullah, Zenica
Hadžić Abdullah, Livno
Hamidović Bilal, Sarajevo
Imamović Edin, Sarajevo
Išerić Abdullah, Sarajevo
Jusufović Harun, Konjic
Mehić Ismail, Sarajevo
Mukača Mustafa, Breza
Omerović Admir, Sapna
Ramić Džan, Sarajevo
Ratković Edin, Sarajevo
Redžepi Alija, Sarajevo
Selimović Ahmed, Sarajevo

Selimović Muhamed, Konjic
Smajlović Aldin, Gračanica
Šabić Eldar, Breza
Šljivo Bakir –Sarajevo
Terzić Omer, Gradačac
Tutnić Muhamed, Žepče
Valjevac Omer, Sarajevo

Razrednik:
Zulić Omer

Svršenici: IV B

Aganović Imran, Zenica
Attar Hamza, Hadžići
Dedović Ibrahim, Sarajevo
Eminović Muhamed, Sarajevo
Hadžić Esmā, Željezno Polje
Hadžimuhamedović Senedin, Brčko
Hrustić Abdulah, Kakanj
Hurem Muhamed, Zenica
Huseinspahić Fatima, Zenica
Kepić Ajna, Maglaj
Kopić Kadir, Olovo
Korić Jasin, Sarajevo
Krama Emina, Sarajevo

Lilić Azra, Sarajevo
Merušić Rahela, Konjic
Neretljak Sead, Ilijaš
Pediša Fatih, Sarajevo
Prasko Mustafa, Žepče
Ramić Nudžejma, Sarajevo
Ramović Hamza, Sarajevo
Sinanović Mustafa, Tešanj
Sjerotanović Ilma, Sarajevo
Spahić Edina, Sarajevo
Spahić Faris, Ključ
Šeho Lamija, Željezno Polje
Šišić Husejn, Klokotnica
Tabaković Ibrahim, Sarajevo
Vlahovljak Abdulhadi, Sarajevo
Zubača Medina, Vareš
Zulić Ferzudin, Sarajevo

Razrednik:
Jupić Vedad

Svršenice: IV C

Ajkunić Merjem, Bugojno
Begović Lamija, Tešanj
Bešić Merjem, Vareš
Birdahić Adna, Zenica
Bučo Emina, Sarajevo
Efendić Nejra, Željezno Polje
Halilović Naida, Konjic
Hatibović Džejlja, Sarajevo
Herić Dalila, Konjic
Hudović Fatima, Novi Pazar
Imamović Džana, Sarajevo
Kalamujić Amina, Sarajevo
Kosovac Amila, Sarajevo
Mehić Sendžana, Fojnica
Mešić Sajma, Zavidovići
Mujezinović Ubejda, Zenica
Muminović Nejra, Tešanj
Pepić Dina, Olovo
Ramić Umejra, Sarajevo
Rondić Sara, Sarajevo
Salković Esmā, Novi Pazar
Silajdžić Iman, Sarajevo
Sirčić Amela, Goražde

Skopljak Esmā, Zenica
Skopljak Fatima, Zenica
Subašić Amina, Tešanj
Trapo Elma, Bugojno
Zukić Lamija, VAREŠ

Razrednik:
Hećo Dževad

Svršenice: IV D

Arnaut Naida, Zenica
Basarić Lamija, Travnik
Bašić Šejla, Breza
Bekrić Lamija, Tešanj
Berbić Fatima, Kakanj
Buljubašić Emina, Sarajevo
Čobo Amina, Kakanj
Čatić Majla, Ilijaš
Dedić Selma, Olovo
Delić Asima, Žepče
Delić Emina, Sarajevo
Demirović Merjem, Novi Pazar
Džaferović Sarajevo Džejlana, Sarajevo
Gulamić Umejma, Zenica
Hajdarević Amina, Sarajevo
Hasak Fatima, Tešanj
Hasić Dalila, Sarajevo
Isić Sumejja, Slovenija
Kamerić Merjema, Zenica
Mujala Melika, Konjic
Oruč Amina, Hadžići
Otajagić Džana, Pazarić
Pajalić Amina, Sarajevo
Selimanović Rejhana, Zenica
Smajić Amila, Sarajevo
Smajić Dženana, Sarajevo
Softić Dalida, Sarajevo
Stupar Fatima, Zenica

Razrednice:
Fatima Sedić
Hedija Jusupović

Medresa „Džemaludin-ef. Čaušević“ Cazin

Svršenici: IVA

Alešević Abas, V. Kladuša
Ćoralić Amar, Cazin
Grošić Humejd, Bužim
Kovačević Adem, Bužim
Mahmić Benjamin, Austrija
Makić Amin, Bužim
Muratović Elmas, V. Kladusa
Nadarević Harun, Cazin
Neskić Ataullah, Pećigrad
Salkić Ajdin, Cazin
Skenderović Tarik, Bužim
Srebrić Sabahudin, Bihać
Šabić Davud, B. Novi
Šumar Mustafa, Cazin
Šumić Ermin, B. Novi
Tadžić Hamza, Austrija
Veladžić Haris, Bihać
Veladžić Malik, Bužim
Velić Ahmed, Bužim

Razrednik:
Ibrahim Redžić

Svršenice IVB

Atajić Amela, B. Krupa
Beka Rejhana, Sanski Most
Halilagić Mirela, V. Kladuša
Harbaš Adela, B. Krupa
Ibrahimović Amina, Ključ
Jusić Amina, S. Most
Kapić Sara, Cazin
Kendić Adelaida, Pećigrad
Kudić Selma, Kladuša
Mahmić Selma, B. Krupa
Mujakić Sumeja, Cazin
Muratović Nura, Bužim
Mušinović Džana, B. Krupa
Nadarević Nudžejma, V. Kladuša
Obić Nejra, Podzvizd

Pajić Amina, Ključ
Veladžić Ajla, Bužim

Razrednik:
Nijaz Kovačević

Svršenice: IVC

Alešević Sara, Bužim
Begić Ajla, Bužim
Botonjić Nejla, Sanica
Dedić Amina, Elkasova Rijeka, Bužim
Dizdarević Neira, Cazin
Durić Amina, Crvarevac
Haralčić Fatima, Bužim
Ibrišimović Belma, Klagenfurt
Jašarević Zuhra, Velika Kladuša
Kauković Amina, Bužim
Kovačić Sumeja, Bos. Krupa
Ljubijankić Merjem, Cazin
Midžić Merjema, Bihać
Muratović Sevda, V. Kladuša
Ožegović Aida, Luke Bihać
Remić Amina, Bihać
Subašić Amina, Ključ
Šahinović Ejla, Bužim
Šupuković Ruvejda, B. Novi
Velić Aida, Bužim

Razrednica:
Senada Mravović

Elči Ibrahim-pašina medresa u Travniku

Svršenici: IVA

Ahmetak Muhamed
Čehić Nermin
Delić Bekir
Đulan Almedin
Garanović Ismet
Goran Imran Abdurrahman
Hasić Kerim
Ibrić Jakub
Karač Zubejr
Kobaš Adnan
Kovač Isa
Maglić Hamza
Makić Hamza
Mujić Faris
Omeragić Zejd
Osmić Nadin
Pejković Ahmed
Spahić Amar
Šišić Ahmad

Razrednik:
Benjamin Malanović

Svršenici: IVB

Adilović Ibrahim
Aganović Tarik
Babić Ajdin
Bošnjaković Amar
Dedić Emir
Delić Fadil
Duzan Vedin
Güngör Kadir
Hadžić Abdulah
Hasičić Ahmed
Ibraković Ismail
Ibrić Muamer
Jašarević Ahmedin
Kasumović Imran
Mršo Salih

Muharemović Zejd
Omerašević Faris
Ould Mohamed Hatab
Pašanović Hamza
Pilić Tarik
Purak Sabit
Selman Haris
Skejić Abdullah
Skomorac Ajdin
Taifour Abdulah
Talić Kerim
Zaimović Bilal
Zukan Faruk

Razrednik:
Asim Hodžić

Svršenice: IVC

Adilović Amina
Aganović Amna
Alihodža Zehra
Bećirević Amina
Čoloman Sumeja
Džihić Maida
Đerahović Dženisa
Hardauš Lamija
Hodić Sumejja
Hujdurović Halima
Husanović Aldina
Latić Belkisa
Lužić Edna
Mujkić Ajša
Okanović Hajrija
Silajdžić Fatima
Smajlović Amna
Spahić Alma
Šljivo Nusejba
Turčinović Ajla

Razrednica:
Merima Begović

Svršenice: IVD

Alić Adna
Alić Lejla
Beganović Fatima
Brkić Sunita
Čišija Esma
Delić Fatima
Gičević Zejneb
Gradinović Lamija
Indžić Zejneb
Kadić Lejla
Karić Đenita
Keserović Selma
Klisura Ismihana

Kokić Fatima
Lendo Lamija
Lužić Hadžera
Memic Amila
Murtić Nudžejma
Rizvić Ajna
Sjerotanović Sumeja
Smriko Nejra
Spahić Ajla
Šiljić Dalila
Taifour Lina
Zelkanović Sumeja

Razrednica:
Lejla Bešo-Haskić

Berham-begova medresa – Tuzla

Svršenici: IVA

Ajanović Ahmed, Kalesija
Alispahić Kasim, Tešanj
Avdihodžić Amsal, Živinice
Bikić Hazim, Tuzla
Buljubašić Ahmed, Lukavac
Douda Malik, Tuzla
Fazlović Mensur, Brčko
Fehrić Muamer, Živinice
Golać Harun, Gračanica
Hasić Velija, Tuzla
Hodžić Mahir, Lukavac
Jakubović Hamzudin, Živinice
Joldić Faruk, Brčko
Jukan Sadik, Gradačac
Kamberović Minad, Gradačac
Karahasanović Ahmed, Brčko
Keserović Faris, Zavidovići
Kopčalić Alij-Salih, Brčko
Kurtalić Tarik, Zavidovići
Mehmedović Aldin, Brčko
Mujanović Muhamed, Doboj Istok
Numanović Ahmed, Srebrenik
Parić Malik, Živinice

Ravkić Enis, Brčko
Sarajčić Ismar, Brčko
Selimović Bariz, Živinice
Šestan Abdulhalim, Tuzla
Tulumović Hilmo, Kladanj
Vrtagić Muhamed, Živinice
Zahirović Ibrahim, Doboj Istok

Svršenici: IVB

Ahmetović Abdullah, Doboj Istok
Aščić Semir, Kalesija
Čamdžić Salim, Kalesija
Čekić Dženan, Gradačac
Čirak Muhamed, Tuzla
Djedović Ernad, Gradačac
Džaferović Vedad, Srebrenik
Gobeljić Abdulah, Brčko
Hajdić Eldar, Maglaj
Haskić Ermin, Brčko
Hidić Ibrahim, Zvornik
Hodžić Harun, Brčko
Hrvić Faris, Gračanica
Huremović Hamza, Tuzla
Kadrić Emir, Tuzla

Karahasanović Omer, Brčko
Karić Amar, Tuzla
Kasumović Ahmed, Lukavac
Mehić Muhamed, Banovići
Mekić Atif, Gračanica
Mešanović Ahmed, Banovići
Mujić Anadin, Bijeljina
Mujić Said, Gračanica
Ramić Tarik, Gradačac
Redžić Haris, Živinice
Saletović Tarik, Tuzla
Salkanović Abdulah, Tešanj
Šišić Muhamed, Odžak
Taletović Anes, Gradačac
Uvalić Mensur, Srebrenik

Svršenice: IVC

Abdelrahman Maryam, Sarajevo
Ahmetović Elma, Banovići
Alić Edina, Brčko
Avdihodžić Anesa, Živinice
Bačevac Sumeja, Bijeljina
Bajrić Edina, Kalesija
Baturić Ajla, Gradačac
Beširović Amila, Gradačac
Camić Medina, Bijeljina
Dedić Mensura, Srebrenik
Fajić Amina, Lukavac
Hadžić Amina, Zvornik
Halilović Zejneb, Brčko
Huskić Amina, Gradačac
Ibrić Ajla, Lukavac
Jakubović Sumeja, Lukavac
Kasumović Amina, Lukavac
Mehmedćehajić Selma, Gradačac
Mumić Emina, Zvornik
Omerbašić Zulejha, Lukavac
Omerkić Emina, Živinice
Osmanović Hatidža, Zvornik
Rabić Merjema, Gradačac
Ramić Nurdina, Kalesija
Selić Fatima, Živinice

Smajić Hajra, Tešanj
Suljić Melisa, Srebrenik
Šehić Medina, Brčko
Šuvalić Elma, Brčko
Topčagić Denisa, Gradačac

Svršenice: IVD

Abdurahmanović Nirha, Živinice
Alhaji Moustafa Iman, Tuzla
Arnaut Ajla, Gračanica
Avdagić Nura, Gračanica
Bašić Dženana, Čelić
Bekrić Sumejja, Tešanj
Deari Zejneba, Zavidovići
Delić Melika, Živinice
Dorić Lejla, Tuzla
Fejzić Fatima, Tuzla
Halilović Fatima, Živinice
Huseinbašić Maida, Banovići
Husejnović Elma, Banovići
Husejnović Elmedina, Kalesija
Ibrahimović Anisa, Gračanica
Jusupović Ramiza, Bratunac
Karibašić Sumejja, Brčko
Kušljugić Ajla, Tuzla
Mašić Meliha, Živinice
Mehmedćehajić Maida, Tuzla
Mehmedović Ajla, Zvornik
Muratović Halima, Doboj Jug
Muratović Sumeja, Doboj Jug
Omerović Emira, Bratunac
Pirić Amna, Tuzla
Polutak Elma, Brčko
Ramić Ahmedina, Tešanj
Šabanović Ajle, Kalesija
Šabić Adela, Živinice
Šišić Hatidža, Odžak
Tajić Hatidža, Lukavac

Medresa „Osman ef. Redžović“ Veliko Čajno, Visoko

Svršenici: IVA

Aličić Mustafa, Tuzla
Arnaut Jusuf, Zenica
Babić Malik, Visoko
Čelenka Hadis, Zenica
Džakmić Muhamed, Sarajevo-C
Frljak Kenan, Zenica
Gračić Ajdin, Zenica
Hasić Ilham, Sarajevo-C
Kapić Aldin, Sarajevo-C
Kozlić Nermin, Zenica
Memišević Bilal, Sarajevo-C
Numanović Mahdi, Sarajevo-C
Patković Rijad, Zenica
Salkanović Almin, Zenica
Šabić Naser, Visoko
Šišić Ahmed, Zenica
Ujkašević Ali, Sarajevo-C
Uzunović Ismail, Sarajevo-C

Razrednik:
Nijaz Aganhodžić

Svršenice: IVB

Adilović Jasmina, Sarajevo-C
Ahmić Emina, Tešanj
Balić Erna, Konjic
Bikić Nejla, Sarajevo-C
Ćuprija Merjem, Sarajevo-C
Dizdarević Mahira, Zenica
Fazlić Rejhana, Sarajevo-C
Fejzić Amina, G. Golubinja, Žepče
Hadžić Samija, Kakanj
Handžić Adna, Sarajevo-C
Harbaš Vahdeta, Sarajevo-C
Hercegljija Ajša, Sarajevo-C
Hindija Adha, Visoko
Husika Aldina, Zenica
Ibrahimović Erna, Tešanj
Ikanović Zerina, Tuzla
Jusufović Berina, Sarajevo-C
Karić Hana, Sarajevo-C
Kubat Medina, Sarajevo-C
Kustura Amna, Sarajevo-C
Lemeš Amina, Sarajevo-C
Neimralija Amina, Medina
Pirija Merjema, Sarajevo-C
Smajić Lejla, Sarajevo-C
Suljić Sara, Sarajevo-C
Vračo Sumeja, Visoko

Razrednica:
Amina Dizdar

Karadžoz-begova medresa u Mostaru

Svršenici: IVA

Agović Zejd, Mostar
Bajrektarević Adelisa, Livno
Bakić Elma, Gornji Vakuf
Bećoja Esmā, Mostar
Ćosić Mahir, Jablanica
Džiho Amerisa, Mostar
Fazlibegović Abdullah, Sarajevo
Filan Belma, Gornji Vakuf
Kasumović Šejma, Mostar
Krhan Imad, Mostar
Kurtović Begza, Mostar
Mešić Samir, Jablanica
Mičijević Jusuf, Mostar
Mršević Zejd, Sarajevo
Muhibić Lejla, Konjic
Muslija Abdurrahman, Visoko
Turnadžić Hatidža, Sarajevo

Razrednik:
Meadin Mrndžić

Svršenici: IVB

Alić Ali, Konjic
Bushnaq Moohamed, Mostar
Ćehajić Said, Brčko
Ćorić Lejla, Mostar
Dedić Hanan, Mostar
Dilaver Izudin, Tomislavgrad
Ibišević Anesa, Brčko
Karamujić Sumeja, Brčko
Maksić Sean, Livno
Nevenović Armin, Prozor

Novalić Merjem, Mostar
Numanović Iman, Sarajevo
Omeragić Abedin, Gornji Vakuf
Sarajlić Sara, Konjic
Sejfić Ahmed, Mostar
Šabanović Midhat, Zavidovići
Šabić Senad, Prozor

Razrednica:
Lejla Mušić

Svršenice: IVC

Abboud Šejma, Mostar
Alić Adnan, Kalesija
Alić Enis, Mostar
Bandić Harun, Jablanica
Boloban Nudžejma, Konjic
Brzika Enis, Livno
Demirović Merjem, Konjic
Dragolovčanin Nedžma, Glamoč
Fišić Benjamin, Konjic
Habibija Fejsal, Sarajevo
Hodžić Muhamed, Sarajevo
Husković Ehlimana, Stolac
Podrug Emin, Dubrovnik
Ramić Lamija, Sarajevo
Šemić Almin, Mostar
Šemić Elmin, Mostar
Šošić Medina, Gornji Vakuf
Vila Dalila, Jablanica
Zahirović Idriz, Prozor
Zuhrić Harun, Čapljina

Razrednik:
Suad Mujakić

Medresa „Gazi Isa-beg“ Novi Pazar

Svršenici: IV1/a

Brunčević (Ismail) Davud, Novi Pazar
Curić (Alija) Ertan, Novi Pazar
Ćorović (Zekirija) Emir, Novi Pazar
Džanković (Sead) Kadir, Novi Pazar
Fijuljanin (Fikret) Ibrahim, Sjenica
Husović (Samir) Hamza, Novi Pazar
Islamović (Sead) Amar, Novi Pazar
Ljajić (Rifat) Ensar, Novi Pazar
Mašović (Zamo) Mirfan, Novi Pazar
Mehmedović (Šemsudin) Fehrat, Novi
Pazar
Nurović (Muradin) Omer, Novi Pazar
Nuhambašić (Ismet) Imran, Novi Pazar
Suljović (Mirmes) Seid, Novi Pazar
Smajović (Almir) Emin, Novi Pazar
Šaćirović (Sead) Amar, Novi Pazar
Toković (Elvedin) Emel, Tutin
Zukorlić (Edib) Emir, Tutin
Zukorlić (Edib) Amar, Tutin
Zukorlić (Haris) Anes, Novi Pazar

Razrednik:
Mahmud Zukorlić

Svršenici: IV1/b

Aličković (Safet) Sead, Novi Pazar
Avdović (Kemal) Hadis, Sjenica
Bjelak (Murat) Emrah, Prijepolje
Delić (Suad) Ilhan, Novi Pazar
Duljević (Suad) Admir, Novi Pazar
Fetahović (Fuad) Hamz, Rožaje
Hasanović (Mersada) Dženan, Novi Pazar
Hasanović (Hivzo) Vedat, Novi Pazar
Jašari (El-Sadat) Enis, Beograd
Junuz (Hasan) Said, Priboj
Košuta (Rafet) Hamza, Rožaje
Kučević (Safet) Enes, Novi Pazar
Murić (Sadat) Irfan, Rožaje

Muminović (Mirsad) Ismet, Novi Pazar
Sejdović (Sait) Bahtijar, Sjenica

Razrednik:
Šemsudin Suljević

Svršenice: IV2/a

Alibašić (Dženad) Ajiša, Novi Pazar
Bećović (Samer) Merjem, Novi Pazar
Bećirović (Bajro) Adlija, Prijepolje
Bihorac (Ertan) Esmā, Novi Pazar
Fijuljanin (Rizo) Abdela, Novi Pazar
Gicić (Enver) Šejma, Novi Pazar
Gicić (Mustafa) Lejla, Sjenica
Hadrović (Samir) Fatima, Novi Pazar
Hasanović (Mehmed) Aiša, Sjenica
Hasanović (Šerif) Ajša, Novi Pazar
Islamović (Jonuz) Amina, Novi Pazar
Kačar (Muamer) Dženisa, Novi Pazar
Kučević (Safet) Anesa, Novi Pazar
Kurtanović (Kemal) Fatima, Tutin
Numanović (Fahrudin) Semra, Novi Pazar
Nurović (Isa) Aiša, Novi Pazar
Sejdović (Bešir) Alma, Sjenica
Zukorlić (Ismet) Lejla, Tutin

Razrednica:
Misala Pramenković

Svršenice: IV2/b

Aljović (Hasib) Kanita, Novi Pazar
Baždar (Mirzo) Nejla, Novi Pazar
Baltić (Refik) Aiša, Sjenica
Balićević (Semir) Merjema, Prijepolje
Dupljak (Rifat) Merisa, Novi Pazar
Ferizović (Almir) Fatima, Novi Pazar
Fehratović (Nedžad) Maida, Novi Pazar
Fijuljanin (Nermin) Sumeja, Novi Pazar
Fijuljani (Hasib) Vildana, Novi Pazar
Gudžević (Sefer) Amela, Veles

Hodžić (Rahman) Berina,, Novi Pazar
Izeti (Fadil) Dina, Tutin
Kurtanović (Samir) Halisa, Novi Pazar
Mavrić (Nermin) Aiša, Novi Pazar
Murić (Enes) Farisa, Novi Pazar
Nicević (Adem) Lejla, Novi Pazar
Paljević(r.Ahmed) Amina, Novi Pazar
Pljakić (Zaim) Ajiša, Novi Pazar
Šaćić (Fuad) Fazila, Novi Pazar
Vejsilović (Ismet) Maida, Sjenica
Vragić (Elvedin) Almasa, Novi Pazar

Razrednica:
Irma AbdulKerim

Razrednica: IVc

Bešović (Besim) Lejla, Tutin
Bošnjak (Mervan) Aiša, Rožaje
Dacić (Izer) Senita, Rozaje
Dedeić (Fahrudin) Hamila, Tutin
Kurpejović (Ermedin) Hadžera, Rožaje
Mujević (Mehmed) Amina, Tutin
Murić (Sabit) Amina, Rožaje
Redžić (Sadrija) Suada, Tutin
Tiganj (Sanel) Amina, Bar

Razrednica:
Rabija Hot

Medresa “Mehmed Fatih “ - Podgorica

Svršenici: IVa

Bašić Muamer, Gusinje
Burdžović Tarik, Podgorica
Dautović Erkan, Rožaje
Đerekarac Arijan, Berane
Fejzić Abdurahman, Rožaje
Fejzić Ahmet, Rožaje
Halilović Asim, Rožaje
Hasanović Zeko, Bijelo Polje
Hodžić Eldin, Bijelo Polje
Hot Hamza, Rožaje
Kurpejović Kerim, Bar
Musić Ajdin, Plav
Nurković Inas, Rožaje
Omerović Almin, Rožaje
Šutković Isam, Rožaje
Velović Džihad, Bar
Yilmaz Emir Yusuf, Bursa - R. Turska

Razrednik:
Zejno Omeragić

Demirović Elmedina, Ulcinj
Dodić Ćazim, Bar
Đoković Belma, Tuzi
Đoković Ilma, Tuzi
Harasani Edona, Ulcinj
Kajoshaj Isra, Tuzi
Kalabović Emina, Ulcinj
Lleshi Azra, Ulcinj
Ljaniković Ajeta, Ulcinj
Ljuljanaj Samira, Tuzi
Ljuljanović Drita, Tuzi
Ljuljanović Lindita, Tuzi
Ljuljanović Valjbona, Tuzi
Madžurić Blerim, Bar
Škepović Dina, Tuzi
Ulajj Edona, Gusinje
Zeneli Venis, Ulcinj

Razrednik:
Dževahir Arifaj

Svršenice: IVb

Curović Erlind, Bar
Čunmuljaj Art, Tuzi

Svršenici: IVc

Ademović Hana, Podgorica
Elezović Ermina, Ulcinj
Fetić Adela, Tuzi

Hadžijić Merima, Tuzi
Idrizović Hanita, Bijelo Polje
Kozica Almedina, Podgorica
Malagić Amina, Tuzi
Muminović Adela, Podgorica
Muradbašić Ajša, Podgorica
Orahovac Bedrija, Tuzi
Osmanović Dženeta, Rožaje
Purović Šejla, Tuzi
Rama Ajla, Prizren
Salagić Anisa, Tuzi
Šabotić Šejla, Podgorica

Svršenici: IVd

Arslani Alija, Berane
Čatović Hamza, Sjenica
Dautović Hazir, Rožaje
Demiri Anel, Prizren
Duraković Almin, Gusinje
Erović Anel, Bijelo Polje
Feratović Amel, Gusinje
Kojić Muamer, Plav
Kuč Dženis, Rožaje
Lekić Benjamin, Tuzi

Medresa / Islamska gimnazija „Dr. Ahmed Smajlović“ – Zagreb

Nabaa Atheer Manea Al-Sadoon, Al Basra, Irak
Emir Ameti, Zagreb
Emrah Din Dželimović, Konjic, BiH
Sajra Đogić, Bogovolja
Kannan Zen Hodžić, Zagreb
Blerta Hoxhaj, Zagreb
Ajna Korajlić, Zagreb
Dino Lotinac, Zagreb

Razrednica:
Azra Pepić

Razrednica:
Sakin Modronja

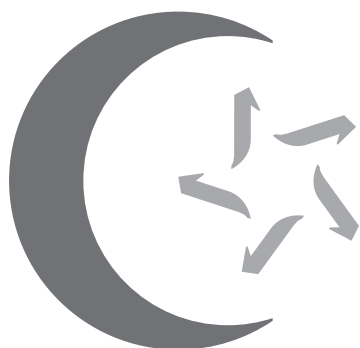
Orahovac Amin, Tuzi
Osmanović Adel, Tuzi
Pepić Abid, Tuzi
Pepić Emin, Tuzi
Purišić Esmir, Plav
Škrijelj Abdulrahman, Rožaje
Škrijelj Armin, Bijelo Polje
Škrijelj Sefo, Petnjica

Svršenice: IVr

Bećiragić Arnela, Rožaje
Dautović Anisa, Rožaje
Dedeić Amina, Rožaje
Demić Maida, Rožaje
Fetahović Selima, Rožaje
Mujević Maida, Rožaje
Murić Amina, Rožaje
Murić Dženis, Rožaje
Murić Ifeta, Rožaje
Murić Ilda, Rožaje
Osmanović Hurija, Rožaje
Šutković Milica, Rožaje

Razrednik:
Bajram Pepić

Razrednik:
Redžep Murić

Službeni dio

Broj: 02-03-2-3743-3/22

Datum: 17. rebiul-evvel 1444. god. po H.
13. oktobar 2022. godine

Na temelju odredbe člana 17. i člana 34. Pravilnika o organizaciji i radu Rijaset, Rijaset Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini na 62. redovnoj sjednici, održanoj u Sarajevu dana 17. rebiul-evvela 1444. god. po H., odnosno 13. oktobra 2022. godine, na prijedlog Uprave za vjerske poslove, donio je:

U P U T S T V O

O NAČINU POSTUPANJA NADLEŽNIH ORGANA ISLAMSKE ZAJEDNICE U BOSNI I HERCEGOVINI U SLUČAJEVIMA TEŠKE BOLESTI I SMRTI NOSILACA VJERSKOG AUTORITETA

Član 1.

(Predmet)

Ovim Uputstvom propisuje se način postupanja organa Islamske zajednice nadležnih za organizaciju obreda dženaze u slučajevima smrti nosioca vjerskog autoriteta, službenika Islamske zajednice, penzionisanog nosioca vjerskog autoriteta ili službenika, njihovog člana porodice kao i osobe koja je od značaja za Islamsku zajednicu, državu i društvo, a za koju je predviđen obred dženaze, obaveze službenika, imenovanje Odbora za dženazu, podnošenje izvještaja i druga pitanja koja se odnose na program dženaze, kao i način postupanja organa Islamske zajednice u slučajevima teške ili dugotrajne bolesti navedenih osoba.

Član 2.

(Postupanje u slučaju bolesti)

U slučajevima teške ili dugotrajne bolesti osoba iz člana 1. nadležni vjerski autoritet, odnosno rukovodilac organizacione jedinice (muftija, glavni imam, direktor, dekan) sa čijeg je područja, odnosno kojoj organizacionoj jedinici pri-

pada navedena osoba, dužan je da inicira kontakt s istima, povremene obilaske i drugo.

Član 3.

(Postupanje u slučaju smrti nosioca vjerskog autoriteta ili službenika Islamske zajednice za vrijeme trajanja službe)

U slučajevima smrti nosioca vjerskog autoriteta ili službenika Islamske zajednice u vremenu trajanja službe, nadležni vjerski autoritet (muftija, glavni imam) sa čijeg je područja, odnosno kojoj organizacionoj jedinici pripada navedena osoba, će stupiti u kontakt sa njegovom porodicom, a nakon toga odrediti osobe koje će obići porodicu u čijem sastavu će obavezno biti i nadležni vjerski autoritet.

Član 4.

(Odbor za dženazu)

(1) Nadležni organ organizacione jedinice Islamske zajednice će imenovati Odbor za dženazu koji će se sastojati od tri člana: dva predstavnika organa službe i jedan predstavnik porodice.

(2) Odbor za dženazu će pripremiti i provesti program dženaze te podnijeti izvještaj nadležnom organu službe koji ga je imenovao.

(3) Nakon prijema izvještaja prestaje rad Odbora za dženazu.

(4) U okolnostima kada nije imenovan Odbor za dženazu pripremu i provođenje aktivnosti oko dženaze realizuje džematski imam, predstavnik medžlisa i član porodice.

Član 5.

(Program dženaze)

(1) Program dženaze, u smislu ovog Uputstva, obuhvata aktivnosti koje započinju od momenta saznanja za smrt navedenih lica do završetka ukopa i drugih aktivnosti obrađenih u ovom dokumentu.

(2) Program dženaze priprema Odbor za dženazu a ovjerava nadležni vjerski autoritet.

(3) Vrijeme dženaze i mjesto za ukop umrlog Odbor za dženazu određuje u dogovoru sa porodicom umrlog i nadležnim organima Islamske zajednice.

(4) Obavijest o smrti, mjestu i vremenu obavljanja dženaza-namaza pripremit će nadležne službe medžlisa te putem Odbora za dženazu dati u javnost.

(5) Odbor za dženazu može uzeti u razmatranje zahtjev porodice umrle osobe da dženaza-namaz, umjesto džematskog imama, predvodi i drugo lice uz uslov da nadležni vjerski autoritet potvrdi stručnu osposobljenost za imamet predloženog lica.

(6) Glavni imam će, u saradnji sa pokopnim društvom, odnosno džemat-skim imamom, dogovoriti pojedinosti oko pripreme umrlog za obavljanje dže-naza-namaza i uvrstiti ih u program dženaze sa precizno navedenim termi-nom i imenima nosilaca aktivnosti u svakom segmentu obreda.

(7) U situacijama kada se vrši transport umrle osobe potrebno je osigurati dokument nadležnog vjerskog autoriteta kojim se potvrđuje izvršenje propisa vezanih za umrlu osobu.

(8) Nadležni medžlis će osigurati učešće dovoljnog broja imama koji će uče-stvovati u dijelu obreda za učenje kratkih sura i dove nakon ukopa umrlog. (9) Imami koji učestvuju u provođenju obreda dženaze dužni su pripremiti služ-benu odjeću koju će nositi tokom cijelog programa dženaze.

(10) U situacijama kada se dženaza prati u prijevoznom sredstvu, ili nosi rukama, džematski imam će biti u neposrednoj blizini umrlog.

(11) Nadležni vjerski autoritet (reisul-ulema, zamjenik reisul-uleme, muftija, glavni imam) će prisustvovati dženazi ili će odrediti svog izaslanika.

(12) Prije samog obavljanja dženaza-namaza, nadležni vjerski autoritet će dati kratke upute o načinu obavljanja dženaza-namaza i ponašanju prisutnih tokom obreda.

(13) Prilikom spuštanja umrlog u kabur, džematski imam će dati kratke upu-te osobama koje spuštaju tijelo umrle osobe, kako bi to učinili na propisan na-čin.

(14) Nakon obreda dženaze nadležni vjerski autoritet posjetit će porodicu umrlog i dati preporuke članovima porodice o drugim obredima u vezi s umr-lom osobom.

(15) Ostale obrede džematski imam može organizovati u dogovoru sa poro-dicom umrlog, u mesdžidu, mjesnoj džamiji ili u porodičnoj kući umrlog, uz znanje nadležnog vjerskog autoriteta.

Član 6.

(Postupanje u slučaju smrti penzionisanog vjerskog autoriteta ili službenika Islamske zajednice)

(1) Medžlisi Islamske zajednice vode evidenciju i povremene kontakte sa penzionisanim vjerskim autoritetima i službenicima Islamske zajednice koji se nalaze na području njihove odgovornosti.

(2) U slučajevima smrti lica iz stava 1. ovog člana nadležni glavni imam će: stupiti u kontakt sa porodicom i u organizacionom smislu joj pružiti pomoć oko dženaze;

obavijestiti nadležno muftijstvo/mešihat i Rijaset Islamske zajednice o mje-stu i vremenu obavljanja dženaza-namaza;

ukoliko je zadužen od nadležnog vjerskog autoriteta, prisustvovati dženazamazu u službenoj odjeći;

uz potrebne smjernice džematskog imama, pokušati udovoljiti zahtjevu porodice umrlog da dženaza-namaz, po želji porodice, predvodi lice koje je umrli za to oporučio;

odrediti osobe koje će posjetiti porodicu umrlog, u čiji sastav će obavezno planirati džematskog imama.

Član 7.

(Postupanje u slučajevima smrti člana porodice vjerskog autoriteta i službenika Islamske zajednice)

(1) Članom porodice vjerskog autoriteta i službenika Islamske zajednice, u smislu ovog člana, smatraju se: bračni drug, otac, majka i djeca.

(2) Kada vjerskom autoritetu ili službeniku Islamske zajednice umre član porodice, on izvještava svog nadležnog.

(3) Glavni imam ili nadležni rukovodilac organa Islamske zajednice će: u organizacionom smislu pružiti pomoć svom uposleniku/službeniku u vezi sa dženazom;

obavijestiti muftijstvo/mešihat i Rijaset Islamske zajednice o mjestu i vremenu obavljanja dženaza-namaza;

prisustvovati dženaza-namazu u službenoj odjeći.

(4) Glavni imam ili nadležni rukovodilac organa Islamske zajednice će odrediti osobe koje će posjetiti porodicu umrlog u čiji sastav će planirati i džematskog imama.

(5) Ostale obrede džematski imam može organizovati u dogovoru sa porodicom umrlog, u mesdžidu, mjesnoj džamiji ili u porodičnoj kući umrlog.

Član 8.

(Postupanje u slučajevima smrti osoba koje su od značaja za Islamsku zajednicu, državu i društvo a za koje je predviđen obred dženaze)

(1) U slučajevima smrti osoba koje su od značaja za Islamsku zajednicu, državu i društvo a za koje je predviđen obred dženaze, obredni dio će se obaviti u skladu s propisima Islamske zajednice.

(2) Običajnu praksu kao, npr., počasnu stražu, mimohod, plotune, slovo o umrlom/komemoracije i druge aktivnosti koje nisu u suprotnosti sa propisima islama, a spadaju u običajnu praksu planirati izvan obrednih aktivnosti.

Član 9. (Završne odredbe)

(1) Slovo o umrlom/komemoraciju priprema i organizuje Odbor za dženazu u saradnji sa članovima porodice i imamima.

(2) Imami mogu uzeti učešće i prisustvovati navedenom programu i proučiti dovu.

(3) Slovo o umrlom/komemoracija može biti organizirana prije ili nakon vjerskog obreda na dan dženaze ili prilikom tradicionalnih termina za sjećanje na umrlu osobu: sedmina, četeresnica, godišnjica i sl.

Član 10. (Stupanje na snagu)

Ovo Uputstvo stupa na snagu danom donošenja.

Husein-ef. Kavazović
Reisul-ulema

Broj: 02-03-2-2983-5/22

Datum: 08. rebiul-ahir 1444. god. po H.

03. novembar 2022. godine

Na temelju odredbe člana 17. i člana 34. Pravilnika o organizaciji i radu Rijaset, Rijaset Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini na 63. redovnoj sjednici, održanoj u Sarajevu dana 08. rebiul-ahira 1444. god. po H., odnosno 03. novembra 2022. godine, donio je:

ETIČKI KODEKS ZA VJERSKE SLUŽBENIKE ISLAMSKJE ZAJEDNICE U BOSNI I HERCEGOVINI I. - OPĆE ODREDBE

Član 1. (Predmet)

(1) Etičkim kodeksom za vjerske službenike Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini (u daljem tekstu: Kodeks) utvrđuju se etička načela, pravila ponašanja i odijevanja, postupanje u slučaju nepoštivanja Kodeksa i nadzor nad njegovim provođenjem.

(2) Etička načela utvrđena ovim Kodeksom jesu načela koja su vjerski službenici dužni usvojiti kao lični kriterij ponašanja u odnosu prema članovima i pripadnicima Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini (u daljem tekstu Islamska zajednica), prema drugim građanima, prema vjerskim službenicima, pre-

ma službi, kao i prema pretpostavljenima i organu službe Islamske zajednice u kojem obavljaju službenu dužnost (u daljem tekstu: organ službe).

(3) Ovaj Kodeks sadrži pravila kojih su se vjerski službenici dužni pridržavati prilikom obavljanja službene dužnosti i van službe.

(4) Ovim Kodeksom definiše se uloga i odgovornost vjerskih službenika prilikom ostvarivanja komunikacije posredstvom različitih informacijsko-komunikacijskih kanala na društvenim mrežama i servisima.

Član 2.

(Pojam vjerskog službenika)

(1) Vjerskim službenicima, u smislu ovog Kodeksa, smatraju se nosioci vjerskog autoriteta kojima reisul-ulema dodjeljuje muraselu (muftije, muderisi, imami i hatibi, muallimi i muallime, vjeroučitelji i vjeroučiteljice, odgajatelji i odgajateljice u ustanovama Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, urednici vjerskih programa i sadržaja u medijima Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini i drugi nosioci vjerskog autoriteta).

(2) Odredbe ovog Kodeksa se odnose i na lica angažirana za obavljanje vjerskih poslova po nekom drugom osnovu (sporazumu, ugovor s pripravnikom, ugovoru o djelu, ugovoru o volontiranju, i sl.).

Član 3.

(Gramatička terminologija)

Riječi koje se koriste u ovom Kodeksu u jednom rodu (muškom ili ženskom) odnose se na oba spola.

II. - ETIČKA NAČELA

Član 4.

(Primjena etičkih načela)

(1) Vjerski službenici u obavljanju službene dužnosti primjenjuju načela Šerijata i etička načela ponašanja propisana Ustavom i drugim normativnim aktima Islamske zajednice kao što su: bogobožnost, poštenje, marljivost, iskrenost, pravednost, istinoljubivost, urednost, blagovremenost, profesionalnost, efikasnost, blagost, dostojanstvenost, jednakost, odvažnost, komunikativnost, susretljivost u dobru, druželjubivost, ozbiljnost u izvršavanju obaveza, čuvanje svog i ugleda drugih vjerskih službenika, čuvanje ugleda Islamske zajednice.

(2) U tumačenju vjere i izvršavanju ibadetskih islamskih dužnosti vjerski službenici primjenjuju maturidijski akaid i hanefijski mezheb.

(3) U ostvarivanju principa ovog Kodeksa vjerski službenik poduzima radnje i mjere koje su propisane, kloni se radnji koje nisu dopuštene, te izbjegava i suzdržava se od onih radnji koje su pokuđene.

Član 5.

(Stranačka neutralnost)

U službenim prostorijama, u javnim istupima i na društvenim mrežama, vjerski službenik ne smije nositi i isticati simbole političkih stranaka, promotivni materijal, niti stranačke časopise, novine ili magazine istih, te javno promovirati svoje uvjerenje vezano za političke stranke i njihovo djelovanje.

III. - MEĐUSOBNI ODNOSI

Član 6.

(Odnos prema članovima i pripadnicima Islamske zajednice i drugim građanima)

(1) U odnosu prema članovima i pripadnicima Islamske zajednice i drugim građanima vjerski službenik postupa profesionalno, nepristrasno, ljubazno i pristojno.

(2) Vjerski službenik dužan je postupati s posebnom pažnjom prema osobama s invaliditetom i drugim osobama s posebnim potrebama.

(3) Vjerski službenik je dužan da u svakoj prilici pokazuje visok stepen vjere, morala i islamskog ponašanja te da kulturom dijaloga predstavlja Islamsku zajednicu u duhu kur'ansko-sunnetskih načela.

(4) Vjerski službenik je dužan u javnoj komunikaciji poštovati principe pravednosti, otvorenosti, susretljivosti i jednakosti svih članova i pripadnika Islamske zajednice bez povlašćivanja na osnovu dobi, socijalne pripadnosti, rasnog porijekla, stranačkih ili drugih uvjerenja, obrazovanja, socijalnog položaja, imovinskog stanja i sl.

(5) Pri vršenju službe vjerski službenik ne smije da djeluje na način koji ga dovodi u položaj obaveze vraćanja usluge nekom fizičkom ili pravnom licu koje bi ga dovele da u okviru svojih ovlaštenja učini što ne bi smio *učiniti ili da ne učini što bi bio dužan učiniti*.

(6) Vjerski službenik ima pravo na zaštitu od uznemiravanja, odnosno ponašanja koje ima za cilj ili predstavlja povredu dostojanstva vjerskog službenika.

(7) Vjerski službenik je obavezan, u radu sa djecom i osobama suprotnog spola, raditi u grupama i izbjegavati svaki oblik osamljivanja ili fizičkog kontakta.

Član 7.

(Međusobni odnosi vjerskih službenika)

(1) Međusobni odnosi vjerskih službenika, odnosno svi oblici komunikacije, temelje se na uzajamnom poštivanju, povjerenju, diskreciji, saradnji, pristojnosti, odgovornosti i strpljenju.

(2) Vjerski službenici u obavljanju službe razmjenjuju mišljenja i informacije o pojedinim stručnim pitanjima radi ostvarivanja zajedničkog dobra vjerske službe u cjelini.

(3) Postupajući u skladu s etičkim načelima vjerski službenici, u međusobnim odnosima, ne ometaju jedni druge u izvršavanju službenih dužnosti, pospješuju profesionalne odnose i izbjegavaju radnje koje bi imale štetne posljedice po ugled Islamske zajednice.

(4) Vjerski službenici su dužni da izbjegavaju uvredljiv ili dvosmislen govor koji može drugog vjerskog službenika povrijediti, uvrijediti ili izazvati na sukob.

(5) Rukovodeći vjerski službenik potiče službenike na kvalitetno i produktivno obavljanje vjerske službe, međusobno uvažavanje, poštivanje i saradnju.

Član 8.

(Odnos prema službi)

(1) Vjerski službenik dužan je da uredno, pravilno i blagovremeno obavlja poslove i zadatke svog službeničkog mjesta, kao i druge povjerene poslove i zadatke u okviru stručne spreme i kompetencija.

(2) Vjerski službenik ne smije u obavljanju vjerske službe zloupotrijebiti vjersku službu i položaj u svrhu ostvarivanja materijalne ili druge koristi za sebe ili drugu pravnu i fizičku osobu.

(3) Vjerskom službeniku nije dopušteno nepropisno i neovlašteno korištenje imovine Islamske zajednice u privatne svrhe, a posebno korištenje imovine Islamske zajednice protivno interesu službe.

(4) U vršenju svojih službeničkih poslova vjerski službenik ne smije da dozvoli da njegov privatni interes dođe u sukob sa interesom Islamske zajednice.

(5) Vjerski službenik ne smije koristiti u nedozvoljene svrhe službene informacije o radu organa službe, odnosno odavati službene i poslovne tajne koje je saznao za vrijeme obavljanja svojih dužnosti.

(6) U obavljanju privatnih poslova vjerski službenik ne smije koristiti informacije koje su mu službeno dostupne radi stjecanja pogodnosti za sebe ili za svoje srodnike.

Član 9.

(Odnos prema pretpostavljenima i organu službe)

(1) Vjerski službenici su dužni poštivati naloge i zahtjeve pretpostavljenih te raditi na razvijanju dobrih odnosa u kolektivu.

(2) Svaka naredba koju, u vršenju diskrecionih ovlaštenja, vjerskom službeniku izdaje pretpostavljeni, mora biti jasna, odnosno razumljiva i moguća sa utvrđenim razumnim rokovima za izvršavanje i zasnovana na propisima Islamske zajednice, planovima i programima rada, ili drugim aktima koji regulišu nadležnosti i rad organa Islamske zajednice.

(3) Vjerski službenici su dužni prisustvovati seminarima i izvršavati obaveze prema programima za stručno usavršavanje, a koje organizuje organ službe i isto se ubraja u redovno radno vrijeme.

(4) Vjerski službenik koji je spriječen izvršavati službeničke obaveze, dužan je o tome blagovremeno obavijestiti pretpostavljenog.

(5) Vjerski službenik ne može odsustvovati sa službene dužnosti bez prethodnog odobrenja pretpostavljenog.

IV. - STANDARDI PONAŠANJA I ODIJEVANJA

Član 10.

(Standardi ponašanja)

Vjerski službenik je dužan u izvršavanju svojih dužnosti i u situacijama koje nisu strogo službene naravi (npr. druženja sa džematlijama i slično), kao i u privatnom životu prikazati uzoran lik, držanje i ponašanje te se suzdržavati od aktivnosti koje su nedolične i neprimjerene.

Član 11.

(Zaštita ličnog ugleda i ugleda vjerske službe)

(1) Vjerski službenik je dužan da vodi računa da ponašanjem na javnom mjestu i istupanjem u javnosti, kao i na društvenim mrežama, ne umanju lični ugled, ugled organa službe, kao i ugled Islamske zajednice i povjerenje članova i pripadnika Islamske zajednice prema istoj.

(2) Vjerskom službeniku nije dopušteno pojavljivanje, boravak na mjestima i učesće na manifestacijama gdje se čini grijeh, nemoral i razvrat.

(3) Vjerski službenik ne smije konzumirati duhanske proizvode, eklektične cigarete ili slično u vakufskim prostorijama/parcelama (džamijama, mektebima, mesdžidima, haremima i slično), dvorištima džamija (mekteba, mesdžida i sl.) kao ni za vrijeme nošenja službene uniforme bilo gdje.

(4) Vjerski službenik u slobodno vrijeme može raditi i druge poslove ukoliko isti nisu u suprotnosti sa njegovim pozivom i etičkim vrijednostima i ako njihovo obavljanje ne utiče na vršenje vjerske službe.

(5) U obavljanju privatnih poslova vjerski službenik ne smije se koristiti službenim oznakama ili autoritetom službeničkog mjesta u vjerskoj službi.

Član 12.

(Postupanje prilikom dženaza-namaza)

Prilikom dženaza-namaza i posjete porodici umrlog, imam/muallima će:

- a) imati dostojanstveno držanje i izbjegavati bespotreban govor;
- b) tokom dženaze iskazati ta'ziju porodici i prijateljima;
- c) uputiti kraći vazi-nasihāt prisutnima u kući umrlog, ako prilike dozvoljavaju;
- d) na dženazi imam treba izbjegavati govoriti isključivo o umrloj osobi;
- e) izbjegavati objedovanje u kući umrlog i bespotrebno duže zadržavanje;
- f) izbjegavati uzimanje novčane naknade na haremima zbog obavljene dženaze ili učenja neke od sura na kaburu;
- g) kloniti se postupaka i riječi koje ne priliče trenucima tuge koju porodica osjeća.

Član 13.

(Lični izgled)

Vjerski službenici su obavezni održavati ličnu higijenu te moraju voditi računa o urednosti i čistoći odjeće i obuće.

(2) Muškarci treba da budu uredno podšišani i uredno njegovane brade i brkova.

(3) Muškarci ne smiju nositi nakit i različite ukrase svojstvene ženama.

(4) Žene se mogu šminkati, ali diskretno i neupadljivo.

Član 14.

(Standardi odijevanja vjerskih službenika)

(1) Vjerski službenik je dužan da, poštujući vjerske norme odijevanja, bude prikladno, uredno i propisno odjeven, primjereno poslovima vjerskog službenika i da svojim načinom odijevanja na službeničkom mjestu, kao i van službe, ne narušava ugled Islamske zajednice.

(2) Vjerski službenik prilikom predvođenja i učešća u obredu u džamiji ne smije predvoditi džemat bosonog ili u čarapama koje ne prekrivaju članke.

(3) Neprikladnom odjećom pri vršenju službe smatra se posebno:

- a) za sve vjerske službenike:
 - sportska odjeća (trenerka, dukserica, šorc, bermude i sl.),

- odjeća od jeansa (farmerke, jakne od džinsa i sl.),
 - odjeća koja ima veće oznake ili natpis, simbol koji može biti uvredljiv ili iritantan po bilo kojem osnovu,
 - odjeća oslikana animal-printom,
 - komadi odjeće koji su dizajnirani tako da su na pojedinim dijelovima poderani, zakrpljeni i sl.;
 - providna ili prozirna odjeća, kao i uska/tijesna odjeća koja ocrtava dijelove tijela.
- b) za muškarce:
- kratke pantalone koje u stojećem stavu dosežu iznad članaka,
 - odjeća koja otkriva stomak, ramena, leđa,
 - bluza/majica koja nema kragnu i/ili rukave i/ili je neuobičajenih/živih boja,
 - te obuća otvorenih prstiju;
- c) za žene:
- ukoliko se vidi bilo šta osim lica i šaka kao što je propisano Šerijatom, te neprimjerena obuća (papuče ili druga obuća otvorenih prstiju koja se sa zadnje strane ne pridržava uz nogu).

Član 15. **(Nošenje uniforme)**

(1) Vjerski službenici koji obavljaju imamske, hatibske i vaiske dužnosti su dužni nositi propisanu uniformu za vrijeme vršenja službe i aktivnosti u kojima nastupaju u svojstvu vjerskog službenika, u skladu s propisima Islamske zajednice.

(2) Uniformu čine crna ili tamnoplava džuba dugih rukava i bijela ahmedija na fesu bordo boje. U zimskim uvjetima džuba se može zamijeniti i dugim kaputom u tamnoj boji.

(3) Nošenje uniforme je obavezno u sljedećim slučajevima:

- a) prilikom predvođenja obreda;
- b) na javnim svečanostima, prijemima, predavanjima, tribinama, medijskim nastupima i predstavljanjima gdje se vjerski službenik pojavljuje u svojstvu predstavnika organa službe.

(4) Vjerski službenik iz stava 1. ovog člana je dužan voditi računa o urednosti i čistoći svoje uniforme.

(5) Imam može nositi uniformu izvan matičnog džemata samo kada nastupa u svojstvu nosioca vjerskog autoriteta ili prema pozivu organizatora.

(6) Uniformu nije dopušteno nositi parcijalno, na način oblačenja samo jednog dijela bez drugog (ahmedija bez džube i obrnuto).

(7) Imamu i hatibu se, prilikom davanja bejata (zakletve), uručuje službena uniforma i murasela.

(8) Osim lica navedenih u stavu (1) ovog člana nošenje uniforme je obavezno i za lica koja imaju muraselu kada predstavljaju organ službe ili Islamsku zajednicu.

V. - KOMUNIKACIJA POSREDSTVOM RAZLIČITIH INFORMACIJSKO- KOMUNIKACIJSKIH KANALA NA DRUŠTVENIM MREŽAMA I SERVISIMA

Član 16.

(Javni nastup)

(1) Vjerski službenik je dužan da u svim oblicima javnog nastupa i djelovanja u kojima predstavlja organ službe iznosi stavove tog organa, u skladu sa propisima, ovlaštenjima, stručnim zvanjem i ovim Kodeksom.

(2) U javnim nastupima vjerski službenik ne smije iznositi podatke iz rada organa službe ili poslova svog službeničkog mjesta, koji bi mogli narušiti ugled Islamske zajednice i povjerenje njenih članova i pripadnika u rad iste.

(3) Prilikom iznošenja ličnih stavova i mišljenja te drugih informacija putem društvenih mreža i drugih medija, vjerski službenik je dužan paziti na lični ugled i ugled vjerske službe.

Član 17.

(Komunikacija posredstvom različitih informacijsko-komunikacijskih kanala na društvenim mrežama i servisima)

(1) Vjerski službenici prilikom ostvarivanja komunikacije posredstvom različitih informacijsko-komunikacijskih kanala na društvenim mrežama i servisima dužni su poštovati i primjenjivati etička načela islama, etička načela iz člana 4. ovog Kodeksa, kao i voditi računa o svom ličnom ugledu i o ugledu Islamske zajednice.

(2) Pod informacijsko-komunikacijskim kanalima na društvenim mrežama i servisima podrazumijeva se: Facebook, Instagram, Youtube, Wimeo, Viber, Tik Tok i dr. (u daljem tekstu: društvene mreže)

Član 18.

(Profil na društvenim mrežama)

(1) Poštujući načela integriteta Islamske zajednice vjerski službenici u korisničkim profilima na društvenim mrežama mogu koristiti samo svoje puno ime i prezime.

(2) Vjerskim službenicima nije dopušteno otvarati profile pod izmišljenim imenom, pseudonimom, niti im je dozvoljeno skrivati svoj identitet pod anonimnim i fiktivnim korisničkim profilima.

Član 19.

(Pravila ponašanja na društvenim mrežama)

(1) U komunikaciji na društvenim mrežama vjerski službenici dužni su primjenjivati radnje i mjere propisane ovim Kodeksom, a izbjegavati i suzdržavati se od radnji koje nisu dopuštene ili su zabranjene.

(2) Vjerskim službenicima se zabranjuje da na društvenim mrežama objavljuju sadržaje koji predstavljaju govor mržnje, zastrašivanje, poziv na nasilje, prijetnje, uvrede, psovke, ismijavanja, neprimjerene fotografije i videozapisi, neprimjerene komentare i sve vrste dezinformacija i neprovjerenih vijesti.

(3) Vjerskim službenicima se zabranjuje podržavanje javnih negativnih komentara koji se odnose na organ službe Islamske zajednice ili (vjerske) službenike koji u njoj rade.

(4) Bilo kakva nezadovoljstva sa službom, drugim vjerskim službenicima, pretpostavljenima, organom službe Islamske zajednice ne smiju se iznositi u javnosti.

(5) U slučajevima iz prethodnog stava vjerski službenik je dužan da iste rješava interno, unutar organa Islamske zajednice.

Član 20.

(Zabrana protuzakonitih aktivnosti na društvenim mrežama)

Vjerskim službenicima se zabranjuju sve protuzakonite aktivnosti na društvenim mrežama, što uključuje i objavljivanje službenih i povjerljivih informacija i dokumenata, odnosno svih informacija do kojih su vjerski službenici došli u svome službenom radu, a koje mogu nanijeti štetu interesima Islamske zajednice, shodno odredbama Pravilnika o službenoj i poslovnoj tajni.

Član 21.

(Objava i dijeljenje službenih stavova)

(1) Službene stavove organa, vjerski službenik može javno dijeliti i objavljivati na društvenim mrežama isključivo prenoseći izvorne tekstove i stavove objavljene na zvaničnim web portalima ili korisničkim profilima organa na društvenim mrežama.

(2) Vjerskim službenicima se zabranjuje javno objavljivanje dokumenata organa koji sadrže memorandum, pečat i potpis odgovornog lica, izuzev ukoliko je to izričito dopušteno u tekstu dokumenta.

VI. - NEPOŠTIVANJE KODEKSA

Član 22.

(Zaštita standarda ponašanja)

(1) Vjerski službenik koji smatra da se od njega ili drugog vjerskog službenika traži da postupi na način koji nije u skladu sa ovim Kodeksom o tome pismeno obavještava rukovodioca organa ili organ nadležan za vršenje kontrole.

(2) Vjerski službenik zbog toga ne smije biti stavljen u nepovoljniji položaj u odnosu na druge vjerske službenike, niti izložen uznemiravanju prilikom obavljanja svojih dužnosti i ostvarivanja prava u organu.

Član 23.

(Pritužbe na nepoštivanje Kodeksa)

(1) Članovi Islamske zajednice, vjerski službenici i službenici Islamske zajednice mogu se obratiti rukovodiocu organa pritužbom na ponašanje vjerskog službenika, za koje smatraju da je protivno odredbama ovog Kodeksa.

(2) Pritužbe razmatra pretpostavljeni i/ili rukovodilac organa službe i po potrebi podnosi zahtjev za disciplinski postupak u skladu sa važećim normativnim aktima.

Član 24.

(Nepoštivanja odredbi Kodeksa)

(1) Pretpostavljeni upozorava vjerske službenike, koji ne poštuju pravila ponašanja utvrđena ovim Kodeksom (usmeno ili pismeno upozorenje, s tim ukoliko je upozorenje izrečeno usmeno pretpostavljeni o istom sastavlja službenu zabilješku) na obavezu poštivanja Kodeksa te na mogućnost pokretanja disciplinskog postupka u slučaju ponovljene povrede.

(2) Višestruko kršenje odredbi ovog Kodeksa predstavlja povredu službene dužnosti zbog koje će nadležni pokrenuti disciplinski postupak.

VII. - NADZOR NAD PRIMJENOM

Član 25.

(Nadzor nad primjenom Kodeksa)

Rijaset Islamske zajednice, putem Uprave za vjerske poslove i nadležnih organa Islamske zajednice, vrši nadzor nad primjenom ovog Kodeksa u okviru nadležnosti utvrđenih propisima Islamske zajednice.

VII. - OBAVEZA UPOZNAVANJA SADRŽAJA ETIČKOG KODEKSA

Član 26.

(Upoznavanje sadržaja Kodeksa)

(1) Svi vjerski službenici dužni su potpisati izjavu da su upoznati sa sadržajem ovog Kodeksa.

(2) Izjava o upoznavanju sadržaja Kodeksa je sastavni dio personalnog dosjea vjerskih službenika.

VIII. - ZAVRŠNE ODREDBE

Član 27.

(Usklađivanje akata)

Stupanjem na snagu ovog Kodeksa organizacione jedinice Islamske zajednice su dužne uskladiti normative koji uređuju oblast odijevanja i ponašanja u skladu sa ovim Kodeksom.

IX. - JAVNOST ETIČKOG KODEKSA

Član 28.

(Objava Kodeksa)

Etički kodeks za vjerske službenike Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini objavljuje se u *Glasniku* Rijaseta Islamske zajednice.

X. - STUPANJE NA SNAGU

Član 29.

(Stupanje na snagu)

Ovaj Etički kodeks stupa na snagu osam dana nakon objave u *Glasniku* Rijaseta Islamske zajednice.

Husein-ef. Kavazović
Reisul-ulema

Broj: 02-03-2-3495-6/22

Datum: 08. rebiul-ahir 1444. god. po H.

03. novembar 2022. godine

Na temelju odredbe člana 17. i člana 34. Pravilnika o organizaciji i radu Rijasetu i člana 11. Pravilnika o upravljanju i raspolaganju mezarjima broj: 03-02-1-26/15 od 11. aprila 2015. godine, Rijaset Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini na 63. redovnoj sjednici, održanoj u Sarajevu dana 08. rebiul-ahira 1444. god. po H., odnosno 03. novembra 2022. godine, na prijedlog Uprave za pravne i administrativne poslove, donio je sljedeću:

ODLUKU

Član 1.

Rijaset daje saglasnost na Pravilnik o upravljanju i raspolaganju mezarjima Medžlisa Islamske zajednice Gornji Vakuf, broj: 01-02-216/22 od 29. augusta 2022. godine.

Član 2.

Pravilnik iz člana 1. ove Odluke usklađen je sa općim normativnim aktima Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini.

Član 3.

Ova odluka stupa na snagu danom donošenja.

Husein-ef. Kavazović
Reisul-ulema

Broj: 02-03-2-3711-3/22

Datum: 08. rebiul-ahir 1444. god. po H.

03. novembar 2022. godine

Na temelju odredbe člana 34. stav 3. Ustava Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini - prečišćeni tekst, a u skladu sa odredbom člana 17. i člana 34. Pravilnika o organizaciji i radu Rijasetu, Rijaset Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini na 63. redovnoj sjednici, održanoj u Sarajevu dana 08. rebiul-ahira 1444. god. po H., odnosno 03. novembra 2022. godine, razmatrajući prijedlog Muftijstva sarajevskog za formiranje Džemata Plandište u Medžlisu IZ Kakanj, na prijedlog Uprave za vjerske poslove, donio je sljedeću:

ODLUKU o formiranju Džemata Plandište

Član 1.

Ovom Odlukom formira se Džemat Plandište u Medžlisu Islamske zajednice Kakanj, te se isti zavodi u Registar džemata Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini.

Član 2.

Na temelju ove Odluke Uprava za vjerske poslove zavest će Džemat Plandište u Registar džemata u granicama koje je utvrdio IO Medžlisa IZ Kakanj svojom Odlukom br. 152/22, od 8. septembra 2022. godine.

Član 3.

Medžlis Islamske zajednice Kakanj će u skladu sa ovom Odlukom u saradnji sa nadležnim izbornim organima Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini provesti izbore i imenovati džematski odbor Džemata Plandište, te provesti druge aktivnosti neophodne za implementaciju ove Odluke.

Član 4.

Odluka stupa na snagu danom donošenja.

Husein-ef. Kavazović
Reisul-ulema

Broj: 02-03-2-3881-3/22

Datum: 08. rebiul-ahir 1444. god. po H.
03. novembar 2022. godine

Na temelju odredbe člana 17. i člana 34. Pravilnika o organizaciji i radu Rijaseta, a u skladu s članom 21. Pravila Fakulteta islamskih nauka Univerziteta u Sarajevu, Rijaset Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini na 63. redovnoj sjednici, održanoj u Sarajevu dana 08. rebiul-ahira 1444. god. po H., odnosno 03. novembra 2022. godine, na prijedlog Uprave za obrazovanje i nauku, donio je:

ODLUKU o imenovanju Upravnog odbora Fakulteta islamskih nauka Univerziteta u Sarajevu

Član 1.

Rijaset Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini imenuje Upravni odbor Fakulteta islamskih nauka Univerziteta u Sarajevu, u sastavu:

- Dr. Enes Ljevaković, predsjednik;
- Razim Čolić, član;
- Mensur Karadža, član;
- Dr. Asim Zubčević, član;
- Dr. Amira Trnka-Uzunović, član.

Upravni odbor će svoju dužnost obavljati u skladu sa Pravilima Fakulteta i drugim normativnim aktima Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini.

Član 2.

Upravni odbor se imenuje na mandat od četiri godine.

Član 3.

Odluka stupa na snagu danom donošenja.

Husein-ef. Kavazović
Reisul-ulema

Broj: 02-03-2-4099-2/22

Datum: 08. rebiul-ahir 1444. god. po H.
03. novembar 2022. godine

Na temelju odredbe člana 17. i člana 34. Pravilnika o organizaciji i radu Rijaset, Rijaset Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini na 63. redovnoj sjednici, održanoj u Sarajevu dana 08. rebiul-ahira 1444. god. po H., odnosno 03. novembra 2022. godine, donio je:

ODLUKU O OSNIVANJU PRIVREDNOG DRUŠTVA BIZ INVEST d.o.o. Sarajevo

I. OPĆE ODREDBE

Član 1.

Ovom Odlukom osnivač Rijaset Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, ul. Kovači 36, Sarajevo 71000, ID broj: 4200606200009, osniva privredno društvo s ograničenom odgovornošću pod nazivom **Bosansko investicijska zajednica INVEST d.o.o. Sarajevo**, (u daljem tekstu: Društvo), kao pravno lice koje obavlja djelatnost radi sticanja dobiti.

II. FIRMA I SJEDIŠTE DRUŠTVA

Član 2.

Društvo će poslovati pod firmom:

Bosansko investicijska zajednica INVEST društvo sa ograničenom odgovornošću, Sarajevo

Skraćeni naziv firme je:

BIZ INVEST d.o.o. Sarajevo

Sjedište firme je na adresi: ul. Obala Isa bega Ishakovića br. 2, 71000 Sarajevo.

III. OSNIVAČKI KAPITAL

Član 3.

Osnovni kapital Društva iznosi 1.000,00 KM; sa udjelom osnivača od 1.000,00 KM, odnosno 100% osnivačkog udjela.

Uplaćeni iznos kapitala od strane osnivača iznosi: 1.000,00 KM

IV. DJELATNOST DRUŠTVA

Član 4.

Kao glavnu djelatnost poslovanja Društva, prema Odluci o klasifikaciji djelatnosti iz 2010. godine, Osnivač navodi:

68.10 Kupovina i prodaja vlastitih nekretnina

Djelatnosti privrednog Društva u unutrašnjem prometu su:

- 00.11 Uzgoj žitarica (osim riže), mahunarki i sjemenja uljarica
- 00.13 Uzgoj povrća, dinja i lubenica, korjenastog i gomoljastog povrća
- 01.14 Uzgoj šećerne trske
- 01.16 Uzgoj tekstilnih biljaka
- 01.19 Uzgoj ostalih jednogodišnjih usjeva
- 00.21 Uzgoj grožđa
- 00.22 Uzgoj tropskog i suptropskog voća
- 00.23 Uzgoj agruma
- 00.24 Uzgoj jezgričavog i koštuničevog voća
- 00.25 Uzgoj bobičastog, orašastog i ostalog voća
- 00.26 Uzgoj plodova uljarica
- 00.27 Uzgoj biljaka za pripremanje napitaka
- 00.28 Uzgoj bilja za upotrebu u farmaciji, aromatskog, začinskog i ljekovitog bilja
- 00.29 Uzgoj ostalih višegodišnjih usjeva
- 00.30 Uzgoj sadnog materijala i ukrasnog bilja

- 00.41 Uzgoj muznih krava
- 00.42 Uzgoj ostalih goveda i bivola
- 00.43 Uzgoj konja, magaraca, mula i mazgi
- 00.45 Uzgoj ovaca i koza
- 01.47 Uzgoj peradi
- 00.49 Uzgoj ostalih životinja
- 00.50 Mješovita poljoprivredna proizvodnja (biljna i stočna proizvodnja)
- 00.61 Pomoćne djelatnosti za uzgoj usjeva
- 00.62 Pomoćne djelatnosti za uzgoj životinja
- 01.63 Djelatnosti koje se obavljaju nakon žetve/berbe poljoprivrednih proizvoda (priprema za primarna tržišta)
- 01.64 Dorada sjemena (za sjemenski materijal)
- 02.10 Uzgoj šuma i ostale djelatnosti u šumarstvu
- 02.20 Sječa drva (iskorištavanje šuma)
- 02.30 Sakupljanje nekultiviranih šumskih plodova i proizvoda, osim šumskih sortimenata
- 01.40 Pomoćne usluge u šumarstvu
- 07.11 Vađenje ukrasnog kamena i kamena za gradnju, krečnjaka, gipsa, krede i škrljevca
- 08.12 Djelatnosti kopova šljunka i pijeska; vađenje gline i kaolina
- 07.91 Vađenje minerala za proizvodnju hemikalije i prirodnih mineralnih gnojiva
- 9.11 Prerada i konzerviranje mesa
- 9.12 Prerada i konzerviranje mesa peradi
- 9.13 Proizvodnja proizvoda od mesa i mesa peradi
- 9.31 Prerada i konzerviranje krompira
- 9.32 Proizvodnja sokova od voća i povrća
- 10.39 Ostala prerada i konzerviranje voća i povrća
- 9.41 Proizvodnja ulja i masti
- 9.42 Proizvodnja margarina i sličnih jestivih masti
- 9.51 Proizvodnja mlijeka, mliječnih proizvoda i sira
- 9.52 Proizvodnja sladoleda i drugih smrznutih smjesa
- 9.61 Proizvodnja mlinskih proizvoda
- 9.62 Proizvodnja škroba i škrobnih proizvoda
- 9.71 Proizvodnja hljeba; svježih peciva i kolača
- 9.72 Proizvodnja dvopeka i kekisa; proizvodnja trajnih peciva i kolača
- 9.73 Proizvodnja makarona, rezanaca, kuskusa i sličnih proizvoda od brašna
- 9.81 Proizvodnja šećera

- 9.82 Proizvodnja kakaoa, čokolade i slastičarskih proizvoda
- 9.83 Prerada čaja i kafe
- 9.84 Proizvodnja začina i drugih dodataka hrani
- 9.85 Proizvodnja gotove hrane i jela
- 9.86 Proizvodnja homogeniziranih prehrambenih preparata i dijetetske hrane
- 10.89 Proizvodnja ostalih prehrambenih proizvoda, d. n.
- 9.91 Proizvodnja pripremljene stočne hrane
- 9.92 Proizvodnja pripremljene hrane za kućne ljubimce
- 10.07 Proizvodnja osvježavajućih pića; proizvodnja mineralne vode i drugih flaširanih voda
- 13.10 Priprema i predenje tekstilnih vlakana
- 13.20 Tkanje tekstila
- 13.30 Dovršavanje tekstila
- 12.91 Proizvodnja pletenih i heklanih tkanina
- 12.92 Proizvodnja gotovih tekstilnih proizvoda, osim odjeće
- 12.93 Proizvodnja tepiha i prekrivača za pod
- 12.94 Proizvodnja užadi, konopaca, upletenog konca i mreža
- 12.95 Proizvodnja netkanog tekstila i proizvoda od netkanog tekstila, osim odjeće
- 12.96 Proizvodnja ostalih tehničkih i industrijskih tekstilnih proizvoda
- 13.99 Proizvodnja ostalih tekstilnih proizvoda, d. n.
- 13.11 Proizvodnja kožne odjeće
- 13.12 Proizvodnja radne odjeće
- 13.13 Proizvodnja ostale vanjske odjeće
- 13.14 Proizvodnja veša
- 13.19 Proizvodnja ostale odjeće i pribora za odjeću
- 13.20 Proizvodnja proizvoda od krzna
- 14.31 Proizvodnja pletenih i heklanih čarapa
- 14.39 Proizvodnja ostale pletene i heklane odjeće
- 14.11 Štavljenje i obrada kože; dorada i bojenje krzna
- 14.12 Proizvodnja putnih i ručnih torbi i sličnih proizvoda, sedlarskih i kajšarskih proizvoda
- 15.20 Proizvodnja obuće
- 15.10 Piljenje i blanjanje drva (proizvodnja rezane građe); impregnacija drveta
- 16.21 Proizvodnja furnira i ostalih ploča od drva
- 16.22 Proizvodnja sastavljenog parketa
- 16.23 Proizvodnja ostale građevinske stolarije i elemenata

- 16.24 Proizvodnja ambalaže od drva
- 16.29 Proizvodnja ostalih proizvoda od drva, proizvodnja predmeta od pluta, slame i pletarskih materijala
- 16.11 Proizvodnja celuloze
- 16.12 Proizvodnja papira i kartona
- 16.21 Proizvodnja balovitog papira i kartona, te ambalaže od papira i kartona
- 16.22 Proizvodnja proizvoda za domaćinstvo i higijenu, toaletnih potreština od papira
- 16.23 Proizvodnja kancelarijskog materijala od papira
- 16.24 Proizvodnja zidnih tapeta
- 17.29 Proizvodnja ostalih proizvoda od papira i kartona
- 17.11 Štampanje novina
- 17.12 Ostalo štampanje
- 17.13 Usluge pripreme za štampu i objavljivanje
- 17.14 Knjigoveške i srodne usluge
- 17.20 Umnožavanje snimljenih zapisa
- 19.12 Proizvodnja koloranata i pigmenata
- 19.13 Proizvodnja ostalih anorganskih osnovnih hemikalija
- 19.14 Proizvodnja ostalih osnovnih organskih hemikalija
- 19.15 Proizvodnja gnojiva i dišičnih spojeva
- 19.16 Proizvodnja plastičnih masa u primarnim oblicima
- 20.17 Proizvodnja sintetičkog kaučuka u primarnim oblicima
- 20.30 Proizvodnja boja, lakova i sličnih premaza, grafičkih boja i kitova
- 19.41 Proizvodnja sapuna i deterdženata, sredstava za čišćenje i poliranje
- 19.42 Proizvodnja parfema i toaletno-kozmetičkih preparata
- 19.52 Proizvodnja ljepila
- 19.53 Proizvodnja eteričnih ulja
- 19.59 Proizvodnja ostalih hemijskih proizvoda, d. n.
- 19.60 Proizvodnja umjetnih vlakana
- 22.70 Rezanje, oblikovanje i obrada kamena
- 23.91 Proizvodnja brusnih proizvoda
- 23.99 Proizvodnja ostalih nemetalnih mineralnih proizvoda, d. n.
- 30.99 Proizvodnja ostalih prevoznih sredstava, d. n.
- 30.01 Proizvodnja namještaja za poslovne i prodajne prostore
- 30.02 Proizvodnja kuhinjskog namještaja
- 30.03 Proizvodnja madraca
- 31.09 Proizvodnja ostalog namještaja
- 32.91 Proizvodnja metli i četaka

- 32.99 Ostala prerađivačka industrija, d. n.
- 32.11 Popravak proizvoda od metala
- 32.12 Popravak mašina
- 32.13 Popravak elektroničke i optičke opreme
- 32.14 Popravak električne opreme
- 33.17 Popravak i održavanje ostalih prevoznih sredstava
- 32.19 Popravak ostale opreme
- 32.20 Instaliranje industrijskih mašina i opreme
- 34.11 Proizvodnja električne energije
- 34.12 Prijenos električne energije
- 34.13 Distribucija električne energije
- 34.14 Trgovina električnom energijom
- 35.30 Proizvodnja i snabdijevanje parom i klimatizacija
- 41.10 Organizacija izvođenja građevinskih projekata
- 41.20 Gradnja stambenih i nestambenih zgrada
- 41.11 Gradnja cesta i autocesta
- 41.12 Gradnja željezničkih pruga i podzemnih željeznica
- 41.13 Gradnja mostova i tunela
- 41.21 Gradnja cjevovoda za tečnosti i plinove
- 41.22 Gradnja vodova za električnu struju i telekomunikacije
- 42.91 Gradnja hidrograđevinskih objekata
- 42.99 Gradnja ostalih građevina niskogradnje, d. n.
- 42.11 Uklanjanje građevina
- 42.12 Pripremni radovi na gradilištu
- 42.13 Ispitivanje terena za gradnju bušenjem i sondiranjem
- 42.21 Elektroinstalacijski radovi
- 42.22 Uvođenje instalacija vodovoda, kanalizacije i plina i instalacija za grijanje i klimatizaciju
- 43.29 Ostali građevinski instalacijski radovi
- 42.31 Fasadni i štukatorski radovi
- 42.32 Ugradnja stolarije
- 42.33 Postavljanje podnih i zidnih obloga
- 42.34 Bojenje i staklarski radovi
- 43.39 Ostali završni građevinski radovi
- 43.91 Podizanje krovnih konstrukcija i pokrivanje krovova
- 43.99 Ostale specijalizirane građevinske djelatnosti, d. n.
- 45.11 Trgovina automobilima i motornim vozilima lake kategorije
- 44.19 Trgovina ostalim motornim vozilima
- 44.20 Održavanje i popravak motornih vozila

- 44.31 Trgovina na veliko dijelovima i priborom za motorna vozila
- 44.32 Trgovina na malo dijelovima i priborom za motorna vozila
- 45.40 Trgovina motociklima, dijelovima i priborom za motocikle, te održavanje i popravak motocikala
- 45.11 Posredovanje u trgovini poljoprivrednim sirovinama, živim životinjama, tekstilnim sirovinama i poluproizvodima
- 46.12 Posredovanje u trgovini gorivima, rudama, metalima i industrijskim hemikalijama
- 45.13 Posredovanje u trgovini drvenom građom i građevinskim materijalom
- 46.14 Posredovanje u trgovini mašinama, industrijskom opremom, brodovima i avionima
- 46.15 Posredovanje u trgovini namještajem, proizvodima za domaćinstvo i željeznom robom
- 46.16 Posredovanje u trgovini tekstilom, odjećom, krznom, obućom i kožnim proizvodima
- 45.17 Posredovanje u trgovini hranom, pićima i duhanom
- 46.18 Posredovanje u trgovini specijaliziranoj za određene proizvode ili grupe ostalih proizvoda
- 46.19 Posredovanje u trgovini raznovrsnim proizvodima
- 45.21 Trgovina na veliko žitaricama, sirovim duhanom, sjemenjem i hranom za životinje
- 45.22 Trgovina na veliko cvijećem i sadnicama
- 45.23 Trgovina na veliko živim životinjama
- 45.24 Trgovina na veliko sirovim, štavljenim i dovršenim kožama
- 45.31 Trgovina na veliko voćem i povrćem
- 45.32 Trgovina na veliko mesom i mesnim proizvodima
- 45.33 Trgovina na veliko mlijekom, mliječnim proizvodima, jajima, jestivim uljima i mastima
- 45.34 Trgovina na veliko pićima
- 45.36 Trgovina na veliko šećerom, čokoladom i slatkišima
- 45.37 Trgovina na veliko kafom, čajem, kakaom i začинима
- 45.38 Trgovina na veliko ostalom hranom uključujući ribe, ljuskare i mekušce
- 45.39 Nespecijalizirana trgovina na veliko hranom, pićima i duhanskim proizvodima
- 45.41 Trgovina na veliko tekstilom
- 45.42 Trgovina na veliko odjećom i obućom
- 45.43 Trgovina na veliko električnim aparatima za domaćinstvo

- 45.44 Trgovina na veliko porculanom, proizvodima od stakla i sredstvima za čišćenje
- 45.45 Trgovina na veliko parfemima i kozmetikom
- 45.46 Trgovina na veliko farmaceutskim proizvodima
- 45.47 Trgovina na veliko namještajem, tepisima i opremom za rasvjetu
- 45.48 Trgovina na veliko satovima i nakitom
- 45.49 Trgovina na veliko ostalim proizvodima za domaćinstvo
- 45.51 Trgovina na veliko računarima, perifernom opremom i softverom
- 45.52 Trgovina na veliko elektroničkim i telekomunikacijskim dijelovima i opremom
- 45.61 Trgovina na veliko poljoprivrednim mašinama, opremom i priborom
- 45.62 Trgovina na veliko alatnim mašinama
- 45.63 Trgovina na veliko mašinama za rudarstvo i građevinarstvo
- 45.64 Trgovina na veliko mašinama za tekstilnu industriju, te mašinama za šivanje i pletenje
- 45.65 Trgovina na veliko kancelarijskim namještajem
- 45.66 Trgovina na veliko ostalim kancelarijskim mašinama i opremom
- 46.69 Trgovina na veliko ostalim mašinama i opremom
- 45.71 Trgovina na veliko krutim, tečnim i plinovitim gorivima i srodnim proizvodima
- 45.72 Trgovina na veliko metalima i metalnim rudama
- 45.73 Trgovina na veliko drvom, građevinskim materijalom i sanitarnom opremom
- 45.74 Trgovina na veliko metalnom robom, instalacijskim materijalom, uređajima i opremom za vodovod i grijanje
- 45.75 Trgovina na veliko hemijskim proizvodima
- 45.76 Trgovina na veliko ostalim poluproizvodima
- 45.77 Trgovina na veliko ostacima i otpacima
- 46.90 Nespecijalizirana trgovina na veliko
- 47.11 Trgovina na malo u nespecijaliziranim prodavnicama pretežno hranom, pićima i duhanskim proizvodima
- 47.19 Ostala trgovina na malo u nespecijaliziranim prodavnicama
- 46.21 Trgovina na malo voćem i povrćem u specijaliziranim prodavnicama
- 46.22 Trgovina na malo mesom i mesnim proizvodima u specijaliziranim prodavnicama
- 46.23 Trgovina na malo ribama, ljuskarima i mekušcima u specijaliziranim prodavnicama

- 46.24 Trgovina na malo hljebom, proizvodima od brašna, kolačima, slatkima u specijaliziranim prodavnicama
- 46.29 Ostala trgovina na malo prehrambenim proizvodima u specijaliziranim prodavnicama
- 46.30 Trgovina na malo motornim gorivima u specijaliziranim prodavnicama
- 46.41 Trgovina na malo računarima, perifernim jedinicama i softverom u specijaliziranim prodavnicama
- 46.42 Trgovina na malo telekomunikacijskom opremom u specijaliziranim prodavnicama
- 46.43 Trgovina na malo audio i video opremom u specijaliziranim prodavnicama
- 46.51 Trgovina na malo tekstilom u specijaliziranim prodavnicama
- 46.52 Trgovina na malo metalnom robom, bojama i staklom u specijaliziranim prodavnicama
- 46.53 Trgovina na malo tepisima i prostiračima za pod, zidnim i podnim oblogama u specijaliziranim prodavnicama
- 46.54 Trgovina na malo električnim aparatima za domaćinstvo u specijaliziranim prodavnicama
- 47.59 Trgovina na malo namještajem, opremom za rasvjetu i ostalim proizvodima za domaćinstvo u specijaliziranim prodavnicama
- 46.61 Trgovina na malo knjigama u specijaliziranim prodavnicama
- 46.62 Trgovina na malo novinama, papirnom robom i pišaćim priborom u specijaliziranim prodavnicama
- 46.63 Trgovina na malo muzičkim i video zapisima u specijaliziranim prodavnicama
- 46.64 Trgovina na malo sportskom opremom u specijaliziranim prodavnicama
- 46.65 Trgovina na malo igrama i igračkama u specijaliziranim prodavnicama
- 46.71 Trgovina na malo odjećom u specijaliziranim prodavnicama
- 46.72 Trgovina na malo obućom i proizvodima od kože u specijaliziranim prodavnicama
- 46.73 Apoteke
- 46.74 Trgovina na malo medicinskim preparatima i ortopedskim pomagalicama u specijaliziranim prodavnicama
- 46.75 Trgovina na malo kozmetičkim i toaletnim proizvodima u specijaliziranim prodavnicama

- 46.76 Trgovina na malo cvijećem, sadnicama, sjemenjem, gnojivom, kućnim ljubimcima i hranom za kućne ljubimce u specijaliziranim prodavnicama
- 46.77 Trgovina na malo satovima i nakitom u specijaliziranim prodavnicama
- 46.78 Ostala trgovina na malo novom robom u specijaliziranim prodavnicama
- 46.79 Trgovina na malo rabljenom robom u specijaliziranim prodavnicama
- 46.81 Trgovina na malo hranom, pićima i duhanskim proizvodima na štandovima i tržnicama
- 46.82 Trgovina na malo tekstilom, odjećom i obućom na štandovima i tržnicama
- 47.89 Trgovina na malo ostalom robom na štandovima i tržnicama
- 47.91 Trgovina na malo putem pošte ili Interneta
- 47.99 Ostala trgovina na malo izvan prodavnica, štandova i tržnica
- 48.31 Gradski i prigradski kopneni prijevoz putnika
- 48.32 Taksi služba
- 49.39 Ostali kopneni prijevoz putnika, d. n.
- 48.41 Cestovni prijevoz robe
- 48.42 Usluge preseljenja
- 49.50 Cjevovodni transport
- 52.10 Skladištenje robe
- 51.21 Uslužne djelatnosti u vezi s kopnenim prijevozom
- 51.22 Uslužne djelatnosti u vezi sa vodenim prijevozom
- 51.23 Uslužne djelatnosti u vezi sa zračnim prijevozom
- 51.24 Pretovar tereta
- 52.29 Ostale pomoćne djelatnosti u prevozu
- 53.10 Djelatnosti pružanja univerzalnih poštanskih usluga
- 53.20 Djelatnosti pružanja ostalih poštanskih i kurirskih usluga
- 55.10 Hoteli i sličan smještaj
- 55.20 Odmarališta i slični objekti za kraći odmor
- 55.30 Kampovi i prostori za kampiranje
- 55.90 Ostali smještaj
- 56.10 Djelatnosti restorana i ostalih objekata za pripremu i usluživanje hrane
- 56.21 Djelatnosti kateringa
- 55.29 Ostale djelatnosti pripreme i usluživanja hrane
- 55.30 Djelatnosti pripreme i usluživanja pića

- 57.11 Izdavanje knjiga
- 57.12 Izdavanje imenika i popisa korisničkih adresa
- 57.13 Izdavanje novina
- 57.14 Izdavanje časopisa i periodičnih publikacija
- 58.19 Ostala izdavačka djelatnost
- 58.21 Izdavanje računarskih igara
- 58.29 Izdavanje ostalog softvera
- 61.01 Računarsko programiranje
- 61.02 Savjetovanje u vezi s računarima
- 61.03 Upravljanje računarskom opremom i sistemom
- 62.09 Ostale uslužne djelatnosti u vezi s informacijskom tehnologijom i računarima
- 62.11 Obrada podataka, usluge hostinga i djelatnosti u vezi s njima
- 62.12 Internetski portali
- 65.30 Djelatnosti upravljanja fondovima
- 68.10 Kupovina i prodaja vlastitih nekretnina
- 68.20 Iznajmljivanje i upravljanje vlastitim nekretninama ili nekretninama uzetim u zakup (lizing)
- 67.31 Agencija za poslovanje nekretninama
- 67.32 Upravljanje nekretninama uz naknadu ili na osnovu ugovora
- 69.10 Pravne djelatnosti
- 70.10 Upravljačke djelatnosti
- 69.21 Odnosi s javnošću i djelatnosti saopćavanja
- 69.22 Savjetovanje u vezi s poslovanjem i ostalim upravljanjem
- 70.11 Arhitektonske djelatnosti
- 70.12 Inženjerske djelatnosti i s njima povezano tehničko savjetovanje
- 71.20 Tehničko ispitivanje i analiza
- 72.11 Istraživanje i eksperimentalni razvoj u biotehnologiji
- 71.19 Ostalo istraživanje i eksperimentalni razvoj u prirodnim, tehničkim i tehnološkim naukama
- 71.20 Istraživanje i eksperimentalni razvoj u društvenim i humanističkim naukama
- 72.11 Agencija za promociju (reklamu i propagandu)
- 72.12 Oglašavanje putem medija
- 73.20 Istraživanje tržišta i ispitivanje javnog mnijenja
- 74.10 Specijalizirane dizajnerske djelatnosti
- 74.20 Fotografске djelatnosti
- 74.30 Prevodilačke djelatnosti i usluge tumača
- 74.90 Ostale stručne, naučne i tehničke djelatnosti, d. n.

- 75.00 Veterinarske djelatnosti
- 76.11 Iznajmljivanje i davanje u zakup (lizing) automobila i motornih vozila lake kategorije
- 76.12 Iznajmljivanje i davanje u zakup (lizing) kamiona
- 76.21 Iznajmljivanje i davanje u zakup (lizing) opreme za rekreaciju i sport
- 76.22 Iznajmljivanje video-kaseta i diskova
- 77.29 Iznajmljivanje i davanje u zakup (lizing) ostalih predmeta za ličnu upotrebu i domaćinstvo
- 76.31 Iznajmljivanje i davanje u zakup (lizing) poljoprivrednih mašina i opreme
- 76.32 Iznajmljivanje i davanje u zakup (lizing) mašina i opreme za građevinarstvo
- 76.33 Iznajmljivanje i davanje u zakup (lizing) kancelarijskih mašina i opreme, (uključujući računare)
- 76.34 Iznajmljivanje i davanje u zakup (lizing) plovnih prijevoznih sredstava
- 76.35 Iznajmljivanje i davanje u zakup (lizing) zračnih prijevoznih sredstava
- 76.39 Iznajmljivanje i davanje u zakup (lizing) ostalih mašina, opreme i materijalnih dobara, d. n.
- 76.40 Davanje u zakup (lizing) prava na upotrebu intelektualnog vlasništva i sličnih proizvoda, osim radova koji su zaštićeni autorskim pravima
- 78.11 Djelatnosti putničkih agencija
- 78.12 Djelatnosti tur-operatora
- 79.90 Ostale rezervacijske usluge i djelatnosti u vezi s njima
- 80.10 Djelatnosti privatne zaštite
- 80.20 Usluge zaštite uz pomoć sigurnosnih sistema
- 80.30 Istražne djelatnosti
- 81.10 Pomoćne djelatnosti upravljanja zgradama
- 80.21 Osnovno čišćenje zgrada
- 80.22 Ostale djelatnosti čišćenja zgrada i objekata
- 80.29 Ostale djelatnosti čišćenja
- 80.30 Uslužne djelatnosti uređenja i održavanja zelenih površina
- 82.11 Kombinirane kancelarijske administrativne uslužne djelatnosti
- 81.19 Fotokopiranje, priprema dokumenata i ostale specijalizirane kancelarijske pomoćne djelatnosti
- 81.20 Djelatnosti pozivnih centara
- 82.30 Organizacija sastanaka i poslovnih sajmova

- 81.91 Djelatnosti agencija za prikupljanje i naplatu računa, te kreditnih kancelarija
- 81.92 Djelatnosti pakovanja
- 82.99 Ostale poslovne pomoćne uslužne djelatnosti, d. n.
- 88.91 Djelatnosti dnevne brige o djeci
- 88.99 Ostale djelatnosti socijalne zaštite bez smještaja, d. n.
- 92.11 Rad sportskih objekata
- 92.12 Djelatnosti sportskih klubova
- 92.13 Fitnes centri
- 93.19 Ostale sportske djelatnosti
- 93.21 Djelatnosti zabavnih i tematskih parkova
- 93.29 Ostale zabavne i rekreacijske djelatnosti
- 94.11 Popravak računara i periferne opreme
- 94.12 Popravak komunikacijske opreme
- 94.21 Popravak elektroničkih uređaja za široku potrošnju
- 94.22 Popravak aparata za domaćinstvo, te opreme za kuću i vrt
- 94.23 Popravak obuće i proizvoda od kože
- 94.24 Popravak namještaja i pokućstva
- 94.25 Popravak satova i nakita
- 95.29 Popravak ostalih predmeta za ličnu upotrebu i domaćinstvo
- 95.01 Pranje i hemijsko čišćenje tekstila i krznenih proizvoda
- 95.02 Frizerski i drugi tretmani za uljepšavanje
- 95.03 Pogrebne i srodne djelatnosti
- 95.04 Djelatnosti za njegu i održavanje tijela
- 96.09 Ostale lične uslužne djelatnosti, d. n.

Djelatnosti privrednog Društva u vanjskotrgovinskom prometu su:

- Vanjska trgovina proizvodima iz okvira registrovane djelatnosti
- Usluge iz oblasti vanjskotrgovinskog prometa iz okvira registrovane djelatnosti
- Zastupanje stranih firmi iz okvira registrovane djelatnosti
- Posredovanje i zastupanje u prometu roba i usluga iz okvira registrovane djelatnosti
- Prodaja strane robe sa konsignacionih skladišta
- Izvoz i uvoz robe
- Izvoz i uvoz robe i usluga koje se naplaćuju uvozom roba i usluga u istoj vrijednosti (kompenzacioni poslovi)
- Usluge istraživanja, pružanja i korištenja informacija i znanja u privredi i nauci (know-how),

- Vršenje servisnih usluga za održavanje uvezene opreme i trajnih dobara za ličnu potrošnju
- Druge usluge iz strukture registrovanih djelatnosti.

Član 5.

Društvo može obavljati poslove samo u okviru djelatnosti koje su upisane u sudski registar.

Društvo može obavljati i druge poslove koji se uobičajeno obavljaju uz djelatnosti upisane u sudski registar, u obimu i na način koji su potrebni za poslovanje, a ne predstavljaju obavljanje tih poslova kao redovne djelatnosti.

V. UPLATA I UNOŠENJE ULOGA

Član 6.

Osnovni kapital može se povećati na osnovu odluke Skupštine Društva, uplatom u novcu ili unošenjem osnovnog kapitala u stvarima.

Udjeli u Društvu su prenosivi. Prenos udjela vrši se ugovorom ili nasljeđivanjem.

VI. DOBIT

Član 7.

Visina dobiti je srazmjerna visini udjela i utvrđuje se i raspoređuje u skladu sa statutom Društva.

Svaka isplata članovima Društva vrši se srazmjerno dijelu u osnovnom kapitalu društva u vrijeme donošenja odluke o takvoj isplati.

Član Društva koji stekne pravo na određenu isplatu postaje povjerilac društvu u odnosu na isplatu.

VII. UPRAVLJANJE DRUŠTVOM

Član 8.

Organi Društva su Skupština i Uprava Društva.
Ovlaštenja Skupštine Društva vrši osnivač kao član Društva.

Član 9.

Osnivač kao Skupština Društva odlučuje o:

- povećanju i smanjenju osnovnog kapitala,
- godišnjem finansijskom izvještaju,
- raspodjeli dobiti,
- načinu pokrića gubitka,

- spajanju sa drugim društvima, pripajanju drugih društava Društvu ili Društva drugim društvima,
- podjeli i prestanku Društva,
- promjeni oblika Društva,
- osnivanju podružnica, i o tome donosi odluke,
- izboru i razrješenju direktora kao Uprave Društva,
- davanju prokure,
- osnivanju, reorganizaciji i likvidaciji supsidijarnih društava i odobravanju njihovih Statuta,
- izmjenama i dopunama Statuta,
- strateškom planu Društva koji se donosi za svaku poslovnu godinu,
- drugim pitanjima bitnim za poslovanje Društva, u skladu sa zakonom i statutom.

Član 10.

Uprava organizuje rad i rukovodi poslovanjem, zastupa i predstavlja Društvo i odgovara za zakonitost poslovanja Društva.

Upravu Društva čini Direktor društva kojeg postavlja i razrješava Skupština Društva.

Član 11.

Direktor rukovodi poslovanjem, zastupa i predstavlja Društvo i odgovara za zakonitost poslovanja Društva.

Član 12.

Direktor Društva:

- organizuje i rukovodi procesom rada i poslovanja Društva,
- predstavlja i zastupa Društvo pred trećim licima,
- odgovoran je za zakonitost rada Društva,
- utvrđuje prijedloge godišnjih planova i programa poslovanja Društva, kao i prijedloge odluka i akata koje donosi Skupština Društva,
- utvrđuje prijedloge periodičnih obračuna i završnih računa,
- donosi akte o unutrašnjoj organizaciji i o radnim odnosima,
- predlaže poslovnu politiku Društva,
- odlučuje o zasnivanju i prestanku radnog odnosa zaposlenika, kao i o drugim pravima iz radnog odnosa i po osnovu rada, u skladu sa zakonom, Kolektivnim ugovorom i Pravilnikom o radu,
- vrši i druge poslove u skladu sa zakonom, opštim aktima Društva i nalogima osnivača.

Član 13.

Za direktora Društva imenuje se Zejnil Rebihić, rođen dana 08.02.1983. godine, sa mjestom prebivališta na adresi Preočica bb Vitez Bosna i Hercegovina. Direktor zastupa i predstavlja Društvo bez ograničenja.

VIII. POVEĆANJE I SMANJENJE OSNOVNOG KAPITALA

Član 14.

Osnivač može povećavati vrijednost osnovnog kapitala upisivanjem novih uloga u novcu, stvarima i pravima.

Član 15.

Društvo svojim poslovanjem stiče sredstva potrebna za trajno vršenje svoje djelatnosti.

Društvo može sticati sredstva po osnovu kredita ili drugim osnovama u skladu sa zakonom.

IX. PRAVA, OBAVEZE I ODGOVORNOSTI DRUŠTVA

Član 16.

Društvo ima pravo da u pravnom prometu zaključuje ugovore, vrši druge pravne poslove i radnje u okviru svoje pravne sposobnosti.

Član 17.

Društvo za svoje obaveze odgovara cjelokupnom svojom imovinom.
Društvo odgovara i za obaveze drugih Društava koje je preuzeo ugovorom.

Član 18.

Društvo je samostalno u vršenju svoje djelatnosti.
U pravnom prometu s trećim licima Društvo za poslove iz registrovane djelatnosti istupa u svoje ime i za svoj račun.

Član 19.

Društvo može uzimati kredit od drugih lica ili drugim licima davati na zam slobodna sredstva u cilju poboljšanja likvidnosti i poslovne sposobnosti.

X. PRAVA I OBAVEZE OSNIVAČA

Član 20.

Društvom upravlja osnivač.
Osnivač za obaveze Društva odgovara do visine svog osnivačkog udjela.

Osnivač neposredno vrši sva prava i dužnosti koja ovim Ugovorom ili Statutom Društva nisu izričito stavljena u nadležnost Uprave Društva.

XI. PRELAZNE I ZAVRŠNE ODREDBE

Član 21.

Izmjene i dopune ove Odluke Osnivač vrši na način na koji je donesen. Odluka je sačinjena u 5 primjeraka, od kojih svaki potpisani i ovjereni primjerak ima značaj originala.

Član 22.

Ova Odluka stupa na snagu danom donošenja, a primjenjivati će se od dana upisa u sudski registar.

Husein-ef. Kavazović
Reisul-ulema

Broj: 02-03-2-3861-3/22

Datum: 08. rebiul-ahir 1444. god. po H.
03. novembar 2022. godine

Na temelju odredbe člana 17. i člana 34. Pravilnika o organizaciji i radu Rijasetu i člana 16. Pravilnika o organizaciji i radu medžlisa i džemata Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, Rijaset Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini na 63. redovnoj sjednici, održanoj u Sarajevu dana 08. rebiul-ahira 1444. god. po H., odnosno 03. novembra 2022. godine, na prijedlog Muftijstva bihačkog, donio je sljedeću:

ODLUKU

I

Broj članova Izvršnog odbora Medžlisa Islamske zajednice Cazin smanjuje se sa 14 izabраних članova na 10 izabраних članova.

II

Glavni imam član je izvršnog odbora medžlisa po položaju.

III

Odluka stupa na snagu danom donošenja.

Husein-ef. Kavazović
Reisul-ulema

Broj: 02-03-2-3939-7/22

Datum: 08. rebiul-ahir 1444. god. po H.
03. novembar 2022. godine

Na temelju odredbe člana 17. i člana 34. Pravilnika o organizaciji i radu Rijaset i člana 11. Pravilnika o organizaciji i radu muftijstva Islamske zajednice u BiH, Rijaset Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini na 63. redovnoj sjednici, održanoj u Sarajevu dana 08. rebiul-ahira 1444. god. po H., odnosno 03. novembra 2022. godine, na prijedlog muftije travničkog dr. Ahmed-ef. Adilovića, donio je sljedeće:

R J E Š E N J E

I

Enver Mekić, imenuje se za rukovodioca Službe za pravne, administrativne, finansijske i ekonomske poslove u Muftijstvu travničkom na mandat od četiri godine.

Imenovanjem za rukovodioca imenovani postaje član Muftijstva.

II

Imenovani će svoju dužnost obavljati u skladu sa Ustavom, Pravilnikom o organizaciji i radu muftijstva Islamske zajednice u BiH i drugim propisima Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini.

III

Rješenje stupa na snagu danom donošenja i biće objavljeno u *Glasniku* Rijaset Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini.

Husein-ef. Kavazović
Reisul-ulema

Broj: 02-03-2-3939-6/22

Datum: 08. rebiul-ahir 1444. god. po H.
03. novembar 2022. godine

Na temelju odredbe člana 17. i člana 34. Pravilnika o organizaciji i radu Rijaset i člana 11. Pravilnika o organizaciji i radu muftijstva Islamske zajednice u BiH, Rijaset Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini na 63. redovnoj sjednici, održanoj u Sarajevu dana 08. rebiul-ahira 1444. god. po H., odnosno 03. novembra 2022. godine, na prijedlog muftije travničkog dr. Ahmed-ef. Adilovića, donio je sljedeće:

RJEŠENJE

I

Mr. Muhamed-ef. Pezić, imenuje se za rukovodioca Službe za vjerske poslove i obrazovanje u Muftijstvu travničkom na mandat od četiri godine.

Imenovanjem za rukovodioca imenovani postaje član Muftijstva.

II

Imenovani će svoju dužnost obavljati u skladu sa Ustavom, Pravilnikom o organizaciji i radu muftijstva Islamske zajednice u BiH i drugim propisima Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini.

III

Rješenje stupa na snagu danom donošenja i biće objavljeno u *Glasniku* Rijaseta Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini.

Husein-ef. Kavazović
Reisul-ulema

Broj: 02-03-2-3892-3/22

Datum: 29. rebiul-ahir 1444. god. po H.
24. novembar 2022. godine

Na temelju odredbe člana 17. i člana 34. Pravilnika o organizaciji i radu Rijaseta, Rijaset Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini na 64. redovnoj sjednici, održanoj u Sarajevu dana 29. rebiul-ahira 1444. god. po H., odnosno 24. novembra 2022. godine, na prijedlog Uprave za pravne i administrativne poslove, donio je sljedeću:

ODLUKU

Član 1.

Rijaset daje saglasnost na Pravilnik o upravljanju mezarjima u Medžlisu Islamske zajednice Čajniče, broj: 01-03-1-145/22 od 24.06.2022. godine.

Član 2.

Pravilnik iz člana 1. ove Odluke usklađen je sa općim normativnim aktima Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini.

Član 3.

Ova odluka stupa na snagu danom donošenja i biće objavljena u *Glasniku* Rijaseta Islamske zajednice.

Husein-ef. Kavazović
Reisul-ulema

Broj: 02-03-2-3018-5/22

Datum: 29. rebiul-ahir 1444. god. po H.
24. novembar 2022. godine

Na temelju odredbe člana 17. i člana 34. Pravilnika o organizaciji i radu Rijaset, Rijaset Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini na 64. redovnoj sjednici, održanoj u Sarajevu dana 29. rebiul-ahira 1444. god. po H., odnosno 24. novembra 2022. godine, na prijedlog Uprave za pravne i administrativne poslove, donio je sljedeću:

ODLUKU

Član 1.

Rijaset daje saglasnost na Pravilnik o upravljanju, uređivanju i održavanju mezarja u vlasništvu Medžlisa Islamske zajednice Kalesija, broj: 02-03-2-789-1/22 od 11.11.2022. godine.

Član 2.

Pravilnik iz člana 1. ove Odluke usklađen je sa općim normativnim aktima Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini.

Član 3.

Ova odluka stupa na snagu danom donošenja i biće objavljena u *Glasniku* Rijaseta Islamske zajednice.

Husein-ef. Kavazović
Reisul-ulema

Broj: 02-03-2-3345-7/22

Datum: 29. rebiul-ahir 1444. god. po H.
24. novembar 2022. godine

Na temelju odredbe člana 17. i člana 34. Pravilnika o organizaciji i radu Rijaset, Rijaset Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini na 64. redovnoj sjednici, održanoj u Sarajevu dana 29. rebiul-ahira 1444. god. po H., odnosno 24. novembra 2022. godine, na prijedlog Uprave za pravne i administrativne poslove, donio je sljedeću:

ODLUKU

Član 1.

Rijaset daje saglasnost na Pravilnik o upravljanju, uređivanju i održavanju mezarja u vlasništvu Medžlisa Islamske zajednice Teočak, broj: 02-02-3-477-2/22 od 13. oktobra 2022. godine.

Član 2.

Pravilnik iz člana 1. ove Odluke usklađen je sa općim normativnim aktima Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini.

Član 3.

Ova odluka stupa na snagu danom donošenja i biće objavljena u *Glasniku* Rijaseta Islamske zajednice.

Husein-ef. Kavazović
Reisul-ulema

Broj: 02-03-2-4325-3/22

Datum: 29. rebiul-ahir 1444. god. po H.
24. novembar 2022. godine

Na temelju odredbe člana 17. i člana 34. Pravilnika o organizaciji i radu Rijaset, Rijaset Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini na 64. redovnoj sjednici, održanoj u Sarajevu dana 29. rebiul-ahira 1444. god. po H., odnosno 24. novembra 2022. godine, na prijedlog Uprave za vjerske poslove, donio je:

O D L U K U

o davanju saglasnosti na Odluku o izboru direktora Agencije za certificiranje halal kvalitete

Član 1.

Rijaset Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini daje saglasnost na Odluku Upravnog odbora Agencije za certificiranje halal kvalitete, broj: 391/22 od 04. novembra 2022. godine, o izboru Alihodžić Damira na mjesto direktora Agencije za certificiranje halal kvalitete.

Član 2.

Ova Odluka stupa na snagu danom donošenja i biće objavljena u *Glasniku* Rijaseta Islamske zajednice.

Husein-ef. Kavazović
Reisul-ulema

Broj: 02-03-2-4985-3/22

Datum: 29. rebiul-ahir 1444. god. po H.
24. novembar 2022. godine

Na temelju odredbe člana 17. i člana 34. Pravilnika o organizaciji i radu Rijaset, Rijaset Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini na 64. redovnoj sjed-

nici, održanoj u Sarajevu dana 29. rebiul-ahira 1444. god. po H., odnosno 24. novembra 2022. godine, na prijedlog Uprave za obrazovanje i nauku, donio je sljedeću:

ODLUKU
o davanju saglasnosti na izbor i imenovanje direktora
Instituta za islamsku tradiciju Bošnjaka

Član 1.

Rijaset Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini daje saglasnost na Odluku Upravnog odbora Instituta za islamsku tradiciju Bošnjaka broj: 18-07-2-180/22 od 16. novembra 2022. godine, o izboru i imenovanju dr. Ferida Dautovića na mjesto direktora Instituta, na mandat od 4 godine.

Član 2.

Ova Odluka stupa na snagu danom donošenja i biće objavljena u *Glasniku* Rijaseta Islamske zajednice.

Husein-ef. Kavazović
Reisul-ulema

Broj: 02-03-2-4467-3/22

Datum: 29. rebiul-ahir 1444. god. po H.
24. novembar 2022. godine

Na temelju odredbe člana 17. i člana 34. Pravilnika o organizaciji i radu Rijasetu, Rijaset Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini na 64. redovnoj sjednici, održanoj u Sarajevu dana 29. rebiul-ahira 1444. god. po H., odnosno 24. novembra 2022. godine, na prijedlog Uprave za obrazovanje i nauku, donio je sljedeću:

ODLUKU

I

Rijaset Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini daje saglasnost na Odluku Vijeća Fakulteta islamskih nauka Univerziteta u Sarajevu broj: 03-03- red. sjed.-1154/22 od 09.11.2022. godine o izboru dr. Ahmeta Alibašića, vanrednog profesora, u zvanje redovnog profesora za naučnu oblast Islamska civilizacija, bez prihvatanja finansijskih obaveza proisteklih iz navedenog izbora mimo usvojenog budžeta.

II

Odluka stupa na snagu danom donošenja.

Husein-ef. Kavazović
Reisul-ulema

Broj: 02-03-2-4263-3/22

Datum: 29. rebiul-ahir 1444. god. po H.
24. novembar 2022. godine

Na temelju odredbe člana 17. i člana 34. Pravilnika o organizaciji i radu Rijaseta, Rijaset Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini na 64. redovnoj sjednici, održanoj u Sarajevu dana 29. rebiul-ahira 1444. god. po H., odnosno 24. novembra 2022. godine, na prijedlog Uprave za obrazovanje i nauku, donio je sljedeću:

ODLUKU

I

Rijaset Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini daje saglasnost na Odluku Nastavno-naučnog vijeća Islamskog pedagoškog fakulteta u Bihaću broj: 03-869-O-1/22 od 04.11.2022. godine o izboru Nijaza Kovačevića u nastavno-naučno zvanje asistenta za predmet Engleski jezik na Islamskom pedagoškom fakultetu u Bihaću.

II

Odluka stupa na snagu danom donošenja.

Husein-ef. Kavazović
Reisul-ulema

Broj: 02-03-2-4048-3/22

Datum: 29. rebiul-ahir 1444. god. po H.
24. novembar 2022. godine

Na temelju odredbe člana 34. stav 3. Ustava Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini - prečišćeni tekst, a u skladu sa odredbom člana 17. i člana 34. Pravilnika o organizaciji i radu Rijaseta, Rijaset Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini na 64. redovnoj sjednici, održanoj u Sarajevu dana 29. rebiul-ahira 1444. god. po H., odnosno 24. novembra 2022. godine, razmatrajući prijedlog Muftijstva travničkog za formiranje Džemata Čipuljići u Medžlisu IZ Bugojno, na prijedlog Uprave za vjerske poslove, donio je sljedeću:

ODLUKU o formiranju Džemata Čipuljići

Član 1.

Ovom Odlukom formira se Džemat Čipuljići u Medžlisu Islamske zajednice Bugojno, te se isti zavodi u Registar džemata Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini.

Član 2.

Na temelju ove odluke Medžlis Islamske zajednice Bugojno će definirati granice novonastalog Džemata, te dostaviti prijedlog Upravi za vjerske poslove za upis u Registar džemata pod nazivom Džemat Čipuljići.

Član 3.

Medžlis Islamske zajednice Bugojno će u skladu sa ovom Odlukom u saradnji sa nadležnim izbornim organima Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini provesti izbore i imenovati džematski odbor Džemata Čipuljići, te provesti druge aktivnosti neophodne za implementaciju ove Odluke.

Član 4.

Odluka stupa na snagu danom donošenja.

Husein-ef. Kavazović
Reisul-ulema

Broj: 02-03-2-4048-7/22

Datum: 29. rebiul-ahir 1444. god. po H.
24. novembar 2022. godine

Na temelju odredbe člana 34. stav 3. Ustava Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini - prečišćeni tekst, a u skladu sa odredbom člana 17. i člana 34. Pravilnika o organizaciji i radu Rijaseta, Rijaset Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini na 64. redovnoj sjednici, održanoj u Sarajevu dana 29. rebiul-ahira 1444. god. po H., odnosno 24. novembra 2022. godine, razmatrajući prijedlog Muftijstva travničkog za formiranje Džemata Gaj u Medžlisu IZ Bugojno, na prijedlog Uprave za vjerske poslove, donio je sljedeću:

O D L U K U o formiranju Džemata Gaj

Član 1.

Ovom Odlukom formira se Džemat Gaj u Medžlisu Islamske zajednice Bugojno, te se isti zavodi u Registar džemata Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini.

Član 2.

Na temelju ove odluke Medžlis Islamske zajednice Bugojno će definirati granice novonastalog Džemata, te dostaviti prijedlog Upravi za vjerske poslove za upis u Registar džemata pod nazivom Džemat Gaj.

Član 3.

Medžlis Islamske zajednice Bugojno će u skladu sa ovom Odlukom u saradnji sa nadležnim izbornim organima Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini provesti izbore i imenovati džematski odbor Džemata Gaj, te provesti druge aktivnosti neophodne za implementaciju ove Odluke.

Član 4.

Odluka stupa na snagu danom donošenja.

Husein-ef. Kavazović
Reisul-ulema

Broj: 02-03-2-4048-5/22

Datum: 29. rebiul-ahir 1444. god. po H.
24. novembar 2022. godine

Na temelju odredbe člana 34. stav 3. Ustava Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini - prečišćeni tekst, a u skladu sa odredbom člana 17. i člana 34. Pravilnika o organizaciji i radu Rijaseta, Rijaset Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini na 64. redovnoj sjednici, održanoj u Sarajevu dana 29. rebiul-ahira 1444. god. po H., odnosno 24. novembra 2022. godine, razmatrajući prijedlog Muftijstva travničkog za formiranje Džemata Sultanovići u Medžlisu IZ Bugojno, na prijedlog Uprave za vjerske poslove, donio je sljedeću:

O D L U K U o formiranju Džemata Sultanovići

Član 1.

Ovom Odlukom formira se Džemat Sultanovići u Medžlisu Islamske zajednice Bugojno, te se isti zavodi u Registar džemata Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini.

Član 2.

Na temelju ove odluke Medžlis Islamske zajednice Bugojno će definirati granice novonastalog Džemata, te dostaviti prijedlog Upravi za vjerske poslove za upis u Registar džemata pod nazivom Džemat Sultanovići.

Član 3.

Medžlis Islamske zajednice Bugojno će u skladu sa ovom Odlukom u saradnji sa nadležnim izbornim organima Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini provesti izbore i imenovati džematski odbor Džemata Sultanovići, te provesti druge aktivnosti neophodne za implementaciju ove Odluke.

Član 4.

Odluka stupa na snagu danom donošenja.

Husein-ef. Kavazović
Reisul-ulema

Broj: 02-03-2-4048-9/22

Datum: 29. rebiul-ahir 1444. god. po H.
24. novembar 2022. godine

Na temelju odredbe člana 34. stav 3. Ustava Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini - prečišćeni tekst, a u skladu sa odredbom člana 17. i člana 34. Pravilnika o organizaciji i radu Rijaseta, Rijaset Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini na 64. redovnoj sjednici, održanoj u Sarajevu dana 29. rebiul-ahira 1444. god. po H., odnosno 24. novembra 2022. godine, razmatrajući prijedlog Muftijstva travničkog za ukidanje Džemata Planinica u Medžlisu IZ Bugojno, na prijedlog Uprave za vjerske poslove, donio je sljedeću:

ODLUKU

Član 1.

Ovom Odlukom Džemat Planinica u Medžlisu Islamske zajednice Bugojno pripaja se Džematu Gračanica.

Član 2.

U okviru Džemata Gračanica Planinici se dodjeljuje status punkta.

Član 2.

Na temelju ove odluke Medžlis Islamske zajednice Bugojno će redefinirati granice Džemata Gračanica i dostaviti Upravi za vjerske poslove za upis u Registar džemata.

Član 3.

Medžlis Islamske zajednice Bugojno će u skladu sa ovom Odlukom u saradnji sa nadležnim izbornim organima Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini provesti izbore i imenovati džematski odbor Džemata Gračanica, te provesti druge aktivnosti neophodne za implementaciju ove Odluke.

Član 4.

Odluka stupa na snagu danom donošenja.

Husein-ef. Kavazović
Reisul-ulema

Broj: 02-03-2-4976-3/22

Datum: 29. rebiul-ahir 1444. god. po H.
24. novembar 2022. godine

Na temelju odredbe člana 17. i člana 34. Pravilnika o organizaciji i radu Rijaset, Rijaset Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini na 64. redovnoj sjednici, održanoj u Sarajevu dana 29. rebiul-ahira 1444. god. po H., odnosno 24. novembra 2022. godine, na prijedlog Uprave za obrazovanje i nauku, donio je sljedeći:

ZAKLJUČAK

Rijaset daje saglasnost za izbor mr. Emine Šarić-Krajišnik u zvanje višeg asistenta za naučnu oblast Socijalna pedagogija na Islamskom pedagoškom fakultetu u Zenici.

Husein-ef. Kavazović
Reisul-ulema

Dekreti

Broj: 03-07-1-3956-2/22

Datum: 1. rebiul-ahir 1444. god. po H.

27. oktobar 2022. godine

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Zvornik broj: 02-07-1-698/22 od 21. oktobra 2022. godine, te na osnovu mišljenja Muftije tuzlanskog broj: 05-2-07-1-1727-1/22 od 31. oktobra 2022. godine, u predmetu postavljenja imama pripravnika u džemat Kovačevići shodno odredbi člana 8 i člana 12 Pravilnika o imamima (*Glasnik* Rijaseta IZ u BiH, br. 5-6/2008.), donesenom na petoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj u Sarajevu dana 28. rebiul-evvela 1429. god. po H., odnosno 05. aprila 2008. godine, Reisul-ulema donosi

D E K R E T

o postavljenju imama pripravnika

Mehmedović (Fahrudin) El-Nur, bakalaureat/bachelor imameta, hatabeta i ta'lima, rođen 21. novembra 1993. godine u Tuzli, postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u svojstvu pripravnika u džemat Kovačevići, Medžlis Islamske zajednice Zvornik počevši od 1. oktobra 2022. godine do 30. septembra 2023. godine.

Na temelju ovoga dekreta Medžlis Islamske zajednice Zvornik i Mehmedović El-Nur će, u skladu sa odredbama člana 16 Pravilnika o imamima, zaključiti Ugovor o radu na određeno vrijeme. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Medžlisa i imama pripravnika u vremenu od 1. oktobra 2022. godine do 30. septembra 2023. godine u skladu sa Pravilnikom o imamima.

Stupanjem u službu imenovani je dužan poslove imama, hatiba i muallima obavljati u skladu sa odredbama Pravilnika o imamima.

Imenovani je dužan po okončanju pripravnčkog staža pristupiti polaganju stručnog ispita za imama, hatiba i muallima pred ispitnom komisijom Rijaseta.

Dekret stupa na snagu 1. oktobra 2022. godine i važi do 30. septembra 2023. godine.

Husein-ef. Kavazović
Reisul-ulema

Broj: 03-07-1-3848-2/22

Datum: 7. rebiul-ahir 1444. god. po H.
2. novembar 2022. godine

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Zavidovići broj: 01-07-467/22 od 5. septembra 2022. godine, te na osnovu mišljenja Muftije zeničkog broj: 01-07-1-510-2/2022 od 10. oktobra 2022. godine, u predmetu postavljenja muallime pripravnice u službi za vjerske i odgojno obrazovne poslove Medžlisa Islamske zajednice Zavidovići, shodno odredbi člana 8, 12, 53 i člana 54 Pravilnika o imamima (*Glasnik* Rijaseta IZ u BiH, br. 5-6/2008.), donesenom na petoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj u Sarajevu dana 28. rebiul-evvela 1429. god. po H., odnosno 05. aprila 2008. godine, Reisul-ulema donosi

D E K R E T o postavljenju muallime pripravnice

Deari rođ. Šehić (Ramo) Adnana, diplomirani profesor islamske vjeronauke, rođena 24. septembra 1983. godine u Borovnici, općina Zavidovići, postavlja se na dužnost muallime u službi za vjerske i odgojno obrazovne poslove, Medžlis Islamske zajednice Zavidovići, počevši od 7. septembra 2022. godine do 6. septembra 2023. godine.

Na temelju ovoga dekreta Medžlis Islamske zajednice Zavidovići i Deari rođ. Šehić Adnana će, u skladu sa odredbama člana 16 Pravilnika o imamima, zaključiti Ugovor na određeno vrijeme. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Medžlisa i muallime pripravnice u vremenu od 7. septembra 2022. godine do 6. septembra 2023. godine u skladu sa Pravilnikom o imamima.

Stupanjem u službu imenovana je dužna poslove muallime obavljati u skladu sa odredbama Pravilnika o imamima.

Imenovana je dužna po okončanju pripravničkog staža pristupiti polaganju stručnog ispita za muallime pred ispitnom komisijom Rijaseta.

Dekret stupa na snagu 7. septembra 2022. godine i važi do 6. septembar 2023. godine.

Husein-ef. Kavazović
Reisul-ulema

Broj: 03-07-1-4974-3/22

Datum: 13. džumadel-ula 1444. god. po H.

7. decembar 2022. godine

Rješavajući po zahtjevu Muftije vojnog broj: 18-38-2451-2/22 od 17. novembra 2022. godine, u predmetu postavljenja imama pripravnika u Komandi 5. pješadijske brigade u Oružanim snagama Bosne i Hercegovine, shodno odredbi člana 8 i člana 12 Pravilnika o imamima (*Glasnik* Rijaseta IZ u BiH, br. 5-6/2008.), donesenom na petoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj u Sarajevu dana 28. rebiul-evvela 1429. god. po H., odnosno 05. aprila 2008. godine, Reisul-ulema donosi

DEKRET

o postavljenju imama pripravnika

Hokulić (Mirzet) Elvedin, bakalaureat/bachelor islamske teologije, rođen 26. juna 1996. godine u Tuzli, postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u svojstvu pripravnika, Brigadnog imama, u Komandi 5. pješadijske brigade u Oružanim snagama Bosne i Hercegovine počevši od 6. januara 2023. godine do 5. januara 2024. godine.

Na temelju ovoga dekreta Ministarstvo odbrane Bosne i Hercegovine i Hokulić Elvedin će, u skladu sa odredbama člana 16 Pravilnika o imamima, zaključiti Ugovor o radu na određeno vrijeme. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Mnistarstva i imama pripravnika u vremenu od 6. januara 2023. godine do 5. januara 2024. godine u skladu sa Pravilnikom o imamima.

Stupanjem u službu imenovani je dužan poslove imama, hatiba i muallima obavljati u skladu sa odredbama Pravilnika o imamima.

Imenovani je dužan po okončanju pripravnčkog staža pristupiti polaganju stručnog ispita za imama, hatiba i muallima pred ispitnom komisijom Rijaseta.

Dekret stupa na snagu 6. januara 2023. godine i važi do 5. januara 2024. godine.

Husein-ef. Kavazović
Reisul-ulema

Broj: 03-07-1-4975-3/22

Datum: 13. džumadel-ula 1444. god. po H.

7. decembar 2022. godine

Rješavajući po zahtjevu Muftije vojnog broj: 18-38-2451-1/22 od 17. novembra 2022. godine, u predmetu postavljenja imama pripravnika u Komandi za obu-

ku i doktrinu u Oružanim snagama Bosne i Hercegovine, shodno odredbi člana 8 i člana 12 Pravilnika o imamima (*Glasnik* Rijasetu IZ u BiH, br. 5-6/2008.), donesenom na petoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj u Sarajevu dana 28. rebiul-evvela 1429. god. po H., odnosno 05. aprila 2008. godine, Reisul-ulema donosi

D E K R E T o postavljenju imama pripravnika

Cikotić (Aljo) Ammar, bakalaureat/bachelor islamske teologije, rođen 12. septembra 1995. godine u Peći, Mađarska, postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u svojstvu pripravnika, Bataljanskog imama, u Komandi za obuku i doktrinu u Travniku, u Oružanim snagama Bosne i Hercegovine, počevši od 1. januara 2023. godine do 31. decembra 2023. godine.

Na temelju ovoga dekreta Ministarstvo odbrane Bosne i Hercegovine i Cikotić Ammar će, u skladu sa odredbama člana 16 Pravilnika o imamima, zaključiti Ugovor o radu na određeno vrijeme. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Ministarstva i imama pripravnika u vremenu od 1. januara 2023. godine do 31. decembra 2023. godine u skladu sa Pravilnikom o imamima.

Stupanjem u službu imenovani je dužan poslove imama, hatiba i muallima obavljati u skladu sa odredbama Pravilnika o imamima.

Imenovani je dužan po okončanju pripravnčkog staža pristupiti polaganju stručnog ispita za imama, hatiba i muallima pred ispitnom komisijom Rijasetu.

Dekret stupa na snagu 1. januar 2023. godine i važi do 31. decembar 2023. godine.

Husein-ef. Kavazović
Reisul-ulema

Broj: 03-07-1-4998-3/22

Datum: 13. džumadel-ula 1444. god. po H.
7. decembar 2022. godine

Rješavajući po zahtjevu Muftije vojnog broj: 18-38-2451-3/22 od 22. novembra 2022. godine, shodno odredbi člana 17 Pravilnika o organizaciji i radu muftijstava, te člana 8 i člana 12 Pravilnika o imamima (*Glasnik* Rijasetu IZ u BiH, br. 5-6/2008.) donesenom na petoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj u Sarajevu dana 28. rebiul-evvela 1429. h.g. odnosno 05. aprila 2008. godine, Reisul-ulema donosi

DEKRET o postavljenju imama

Muratović (Hikmet) Jakub, profesor islamske teologije, rođen 2. juna 1968. godine u mjestu Grajani, Visoko, do sada raspoređen na dužnosti Bataljanskog imama, Komanda za obuku i doktrinu u Oružanim snagama Bosne i Hercegovine, razrješava se navedene dužnosti zaključno sa 10. januarom 2023. godine i raspoređuje na dužnost Brigadnog imama u Komandi 6. pješadijske brigade u Oružanim snagama Bosne i Hercegovine, počevši od 11. januara 2023. godine do 2. juna 2023. godine.

Na temelju ovoga dekreta Ministarstvo odbrane Bosne i Hercegovine i Muratović Jakub će, u skladu sa odredbama člana 11 Pravilnika o imamima, zaključiti Ugovor. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Ministarstva i imama u skladu sa Pravilnikom o imamima.

Imenovani je dužan poslove imama, hatiba i muallima obavljati u skladu sa odredbama Pravilnika o imamima.

Dekret stupa na snagu 11. januara 2023. godine i važi do 2. juna 2023. godine.

Husein-ef. Kavazović
Reisul-ulema

Broj: 03-07-1-3946-2/22

Datum: 1. rebiul-ahir 1444. god. po H.
27. oktobar 2022. godine

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Zenica br. 01-07-1-289/22 od 20. oktobra 2022. godine, shodno odredbi člana 40 Pravilnika o imamima (*Glasnik* Rijaseta Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, br. 5-6/2008.), donesenom na devetoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj u Sarajevu 26. džumadel-uhra 1435. h.g., odnosno 26. aprila 2014. godine, Reisul-ulema donosi

DEKRET o razrješenju dužnosti imama

Efendić (Mustafa) hfz. Harun, rođen 24. 03. 1978. godine u Doboju, imam, hatib i muallim u džematu Babina Rijeka - Ensar džamija, Medžlis Islamske zajednice Zenica, razrješava se navedene dužnosti, zaključno sa 30. 9. 2022. godine.

Husein-ef. Kavazović
Reisul-ulema

Broj: 03-07-1-3947-2/22

Datum: 1. rebiul-ahir 1444. god. po H.
27. oktobar 2022. godine

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Zenica br. 01-07-1-290/22 od 20. oktobra 2022. godine, shodno odredbi člana 40 Pravilnika o imamima (*Glasnik* Rijaseta Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, br. 5-6/2008.), donesenom na devetoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj u Sarajevu 26. džumadel-uhra 1435. h.g., odnosno 26. aprila 2014. godine, Reisul-ulema donosi

D E K R E T o razrješenju dužnosti imama

Agetović (Fehim) Ahmed, rođen 15. 12. 1977. godine u Sarajevu, imam, hatib i muallim u džematu Putović, Medžlis Islamske zajednice Zenica, razrješava se navedene dužnosti, zaključno sa 30. 9. 2022. godine.

Husein-ef. Kavazović
Reisul-ulema

Broj: 03-07-1-4464-2/22

Datum: 11. džumadel-ula 1444. god. po H.
5. decembar 2022. godine

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Živinice br. 02-03-1-419/22 od 31. oktobra 2022. godine, a na osnovu mišljenja Muftije tuzlanskog broj: 05-2-07-1-1802-1/22 od 10. novembra 2022. godine, shodno odredbi člana 17 Pravilnika o organizaciji i radu muftijstava, te člana 8 i člana 12 Pravilnika o imamima (*Glasnik* Rijaseta IZ u BiH, br. 5-6/2008.), donesenom na petoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj u Sarajevu dana 28. rebiul-evvela 1429. h.g. odnosno 5. aprila 2008. godine, Reisul-ulema donosi

D E K R E T o postavljenju imama

Imamović (Mehmedalija) Mensur, profesor islamske teologije, rođen 29. maja 1977. godine u Tuzli, postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u džematu Gornje Dubrave-džamija Orašje, Medžlis Islamske zajednice Živinice, počevši od 1. decembra 2022. godine.

Stupanjem u službu imenovani je dužan poslove imama, hatiba i muallima obavljati u skladu sa odredbama Pravilnika o imamima.

Dekret stupa na snagu 1. decembra 2022. godine.

Husein-ef. Kavazović
Reisul-ulema

Broj: 03-07-1-4029-2/22

Datum: 15. rebiul-ahir 1444. god. po H.
10. novembar 2022. godine

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Gradačac br. 03-08-244-1/22 od 23. avgusta 2022. godine, shodno odredbi člana 40 Pravilnika o imamima (*Glasnik* Rijaseta Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, br. 5-6/2008.), donesenom na devetoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj u Sarajevu 26. džumadel-uhra 1435. h.g., odnosno 26. aprila 2014. godine, Reisul-ulema donosi

DEKRET

o razrješenju dužnosti imama

Omerović (Ibro) Adem, rođen 10. 6. 1958. godine u mjestu Gornja Kamenica, Zvornik, imam, hatib i muallim u džematu Vida II, Medžlis Islamske zajednice Gradačac, razrješava se navedene dužnosti, zaključno sa 31. 12. 2021. godine.

Husein-ef. Kavazović
Reisul-ulema

Broj: 03-07-1-4458-2/22

Datum: 11. džumadel-ula 1444. god. po H.
5. decembar 2022. godine

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Bihać br. 02-07-480/2022 od 10. novembra 2022. godine, shodno odredbi člana 40 Pravilnika o imamima (*Glasnik* Rijaseta Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, br. 5-6/2008.), donesenom na devetoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj u Sarajevu 26. džumadel-uhra 1435. h.g., odnosno 26. aprila 2014. godine, Reisul-ulema donosi

DEKRET

o razrješenju dužnosti imama

Dizdarević (Sejad) Sabahudin, rođen 2. 3. 1996. godine u Bužimu, imam, hatib i muallim u džematu Spahići, Medžlis Islamske zajednice Bihać, razrješava se navedene dužnosti, zaključno sa 31. 10. 2022. godine.

Husein-ef. Kavazović
Reisul-ulema

Broj: 03-07-1-5011-2/22

Datum: 11. džumadel-ula 1444. god. po H.

5. decembar 2022. godine

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Tomislavgrad br. 307/2022 od 16. novembra 2022. godine, shodno odredbi člana 40 Pravilnika o imamima (*Glasnik* Rijasetu Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, br. 5-6/2008.), donesenom na devetoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj u Sarajevu 26. džumadel-uhra 1435. h.g., odnosno 26. aprila 2014. godine, Reisul-ulema donosi

DEKRET

o razrješenju dužnosti imama

Jugo (Rešid) Amer, rođen 7. 2. 1985. godine u Bugojnu, imam, hatib i muallim u džematu Stipanjići, Medžlis Islamske zajednice Tomislavgrad, razrješava se navedene dužnosti, zaključno sa 15. 12. 2022. godine.

Husein-ef. Kavazović
Reisul-ulema

Broj: 03-07-1-5015-2/22

Datum: 11. džumadel-ula 1444. god. po H.

5. decembar 2022. godine

Rješavajući po zahtjevu Muftije mostarskog br. 07-1-689/22 od 22. novembra 2022. godine, shodno odredbi člana 40 Pravilnika o imamima (*Glasnik* Rijasetu Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, br. 5-6/2008.), donesenom na devetoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj u Sarajevu 26. džumadel-uhra 1435. h.g., odnosno 26. aprila 2014. godine, Reisul-ulema donosi

DEKRET

o razrješenju dužnosti glavnog imama

Jugo (Rešid) Amer, profesor islamske teologije, rođen 7. 2. 1985. godine u Bugojnu, glavni imam Medžlisa Islamske zajednice Tomislavgrad, razrješava se navedene dužnosti, zaključno sa 15. 12. 2022. godine.

Husein-ef. Kavazović
Reisul-ulema

Broj: 03-07-1-4885-2/22

Datum: 11. džumadel-ula 1444. god. po H.
5. decembar 2022. godine

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Travnik br. 03-A-1-928/2022 od 17. novembra 2022. godine, shodno odredbi člana 40 Pravilnika o imamima (*Glasnik* Rijasetu Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, br. 5-6/2008.), donesenom na devetoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj u Sarajevu 26. džumadel-uhra 1435. h.g., odnosno 26. aprila 2014. godine, Reisul-ulema donosi

D E K R E T
o razrješenju dužnosti imama

Prentić (Harun) Nazif, rođen 13. 7. 1995. godine u Travniku, imam, hatib i muallim u džematu Lukačka džamija, Medžlis Islamske zajednice Travnik, razrješava se navedene dužnosti, zaključno sa 17. 11. 2022. godine.

Husein-ef. Kavazović
Reisul-ulema

Broj: 03-07-1-5010-2/22

Datum: 12. džumadel-ula 1444. god. po H.
6. decembar 2022. godine

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Foča br. 01-07-1-92/22 od 23. oktobra 2022. godine, shodno odredbi člana 40 Pravilnika o imamima (*Glasnik* Rijasetu Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, br. 5-6/2008.), donesenom na devetoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj u Sarajevu 26. džumadel-uhra 1435. god. po H., odnosno 26. aprila 2014. godine, Reisul-ulema donosi

D E K R E T
o razrješenju dužnosti imama

Arifović (Faruk) Fadil, rođen 27. 3. 1986. godine u Loznici, Republika Srbija, imam, hatib i muallim u džematu Foča-Aladža džamija, Medžlis Islamske zajednice Foča, razrješava se navedene dužnosti, zaključno sa 1. 7. 2022. godine.

Husein-ef. Kavazović
Reisul-ulema

Broj: 03-07-1-5077-4/22

Datum: 12. džumadel-ula 1444. god. po H.

6. decembar 2022. godine

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Travnik br. 03-A-1-957/2022 od 1. decembra 2022. godine, shodno odredbi člana 40, 42, i 45 Pravilnika o imamima (*Glasnik* Rijasetu Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, br. 5-6/2008.), donesenom na devetoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj u Sarajevu 26. džumadel-uhra 1435. god. po H., odnosno 26. aprila 2014. godine, Reisul-ulema donosi

DEKRET

o razrješenju dužnosti imama

Zelkanović (Rahman) Adis, rođen 15. 3. 1980. godine u Gluhoj Bukovici, općina Travnik, imam, hatib i muallim u džematu Turbe - Stara džamija, Medžlis Islamske zajednice Travnik, razrješava se navedene dužnosti, zaključno sa 28. 12. 2022. godine.

Husein-ef. Kavazović
Reisul-ulema

Broj: 03-07-1-4974-2/22

Datum: 13. džumadel-ula 1444. god. po H.

7. decembar 2022. godine

Rješavajući po zahtjevu Muftije vojnog br. 18-38-2451-2/22 od 17. novembra 2022. godine, shodno odredbi člana 40 Pravilnika o imamima (*Glasnik* Rijasetu Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, br. 5-6/2008.), donesenom na devetoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj u Sarajevu 26. džumadel-uhra 1435. god. po H., odnosno 26. aprila 2014. godine, Reisul-ulema donosi

DEKRET

o razrješenju dužnosti imama

Hrnjić (Rašid) Sejdalija, rođen 5. 1. 1968. godine u Glodi, Zvornik, Brigadni imam Komande 5. pješadijske brigade, Oružane snage Bosne i Hercegovine, razrješava se navedene dužnosti, zaključno sa 5. 1. 2023. godine.

Husein-ef. Kavazović
Reisul-ulema

Broj: 03-07-1-4975-2/22

Datum: 13. džumadel-ula 1444. god. po H.
7. decembar 2022. godine

Rješavajući po zahtjevu Muftije vojnog br. 18-38-2451-1/22 od 17. novembra 2022. godine, shodno odredbi člana 40 Pravilnika o imamima (*Glasnik* Rijaseta Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, br. 5-6/2008.), donesenom na devetoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj u Sarajevu 26. džumadel-uhra 1435. god. po H., odnosno 26. aprila 2014. godine, Reisul-ulema donosi

DEKRET

o razrješenju dužnosti imama

Nešust (Sakib) Ragib, rođen 4. 10. 1970. godine Jajcu, Bataljonski imam u Komandi za obuku i doktrinu u Travniku, Oružane snage Bosne i Hercegovine, razrješava se navedene dužnosti, zaključno sa 31. 12. 2022. godine.

Husein-ef. Kavazović
Reisul-ulema

Broj: 03-07-1-4998-2/22

Datum: 13. džumadel-ula 1444. god. po H.
7. decembar 2022. godine

Rješavajući po zahtjevu Muftije vojnog br. 18-38-2451-3/22 od 22. novembra 2022. godine, shodno odredbi člana 40 Pravilnika o imamima (*Glasnik* Rijaseta Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, br. 5-6/2008.), donesenom na devetoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj u Sarajevu 26. džumadel-uhra 1435. god. po H., odnosno 26. aprila 2014. godine, Reisul-ulema donosi

DEKRET

o razrješenju dužnosti imama

Meštrovac (Redžo) Bećir, rođen 10. 1. 1968. godine u mjestu Lendići, općina Jajce, Brigadni imam u Komandi 6. pješadijske brigade u Oružanim snagama Bosne i Hercegovine, razrješava se navedene dužnosti, zaključno sa 10. 1. 2023. godine.

Husein-ef. Kavazović
Reisul-ulema

Broj: 03-07-1-3808-2/22

Datum: 1. rebiul-ahir 1443. god. po H.
27. oktobar 2022. godine

Na osnovu mišljenja Muftije travničkog br. 01-07-484/22 od 7. oktobra 2022. godine, rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Vitez br. 01-03-16/22 od 9. septembra 2022. godine, u predmetu postavljenja imama u džemat Grbavica, shodno odredbi člana 8 i člana 12 Pravilnika o imamima (*Glasnik* Rijaseta IZ u BiH, br. 5-6/2008.), te člana 8 Pravilnika o izmjenama i dopunama Pravilnika o imamima donesenom na devetoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice, održanoj u Sarajevu dana 26. rebiul-ahira 1431. god. po H. odnosno 11. aprila 2010. godine, Reisul-ulema donosi

DEKRET o postavljenju imama

Kurdić (Šefik) Osman, rođen 10. decembar 1985. godine u Tešnju, postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u džemat Grbavica Medžlis Islamske zajednice Vitez, počevši od 1. novembra 2022. godine do 31. oktobra 2023. godine.

Na temelju ovoga dekreta Medžlis Islamske zajednice Vitez i Kurdić Osman će, u skladu sa odredbama člana 16 Pravilnika o imamima, zaključiti Ugovor na određeno vrijeme. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Medžlisa i imama u vremenu od 1. novembra 2022. godine do 31. oktobra 2023. godine, u skladu sa Pravilnikom o imamima.

Dekret stupa na snagu 1. novembra 2022. godine i važi do 31. oktobra 2023. godine.

Husein-ef. Kavazović
Reisul-ulema

Broj: 03-07-1-3924-2/22

Datum: 1. rebiul-ahir 1444. god. po H.
27. oktobar 2022. godine

Na osnovu mišljenja Muftije bihačkog br. 01-07-1-289-2/22 od 14. oktobra 2022. godine, rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Kozarac br. 01-279/2022-9 od 27. septembra 2022. godine, u predmetu postavljenja imama u džemat Kalata, shodno odredbi člana 8 i člana 12 Pravilnika o imamima (*Glasnik* Rijaseta IZ u BiH, br. 5-6/2008.), te člana 8 Pravilnika o izmjenama i dopunama Pravilnika o imamima donesenom na devetoj redovnoj sjednici Sabora

Islamske zajednice, održanoj u Sarajevu dana 26. rebiul-ahira 1431. god. po H. odnosno 11. aprila 2010. godine, Reisul-ulema donosi

D E K R E T
o postavljenju imama

Hodžić (Almina) Elvedin, rođen 24. augusta 1997. godine u Bihaću, postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u džemat Kalata, Medžlis Islamske zajednice Kozarac, počevši od 1. septembra 2022. godine do 31. augusta 2023. godine.

Na temelju ovoga dekreta Medžlis Islamske zajednice Kozarac i Hodžić Elvedin će, u skladu sa odredbama člana 16 Pravilnika o imamima, zaključiti Ugovor na određeno vrijeme. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Medžlisa i imama u vremenu od 1. septembra 2022. godine do 31. augusta 2023. godine u skladu sa Pravilnikom o imamima.

Dekret stupa na snagu 1. septembra 2022. godine do 31. augusta 2023. godine.

Husein-ef. Kavazović
Reisul-ulema

Broj: 03-07-1-3922-2/22

Datum: 1. rebiul-ahir 1444. god. po H.
27. oktobar 2022. godine

Na osnovu mišljenja Muftije bihaćkog br. 01-07-1-291-2/21 od 14. oktobra 2022. godine, rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Prijedor br. 454-AV-2022 od 12. oktobra 2022. godine, u predmetu postavljenja imama u džemat Bišćani, shodno odredbi člana 17 Pravilnika o organizaciji i radu muftijstava, člana 8 i člana 12 Pravilnika o imamima (*Glasnik* Rijasetu IZ u BiH, br. 5-6/2008.), te člana 8 Pravilnika o izmjenama i dopunama Pravilnika o imamima donesenom na devetoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice, održanoj u Sarajevu dana 26. rebiul-ahira 1431. h.g. odnosno 11. aprila 2010. godine, Reisul-ulema donosi

D E K R E T
o postavljenju imama

Bajrektarević (Mirhad) Asmir, rođen 7. decembra 1994. godine u mjestu Varoška Rijeka, općina Bužim, postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u džemat Bišćani, Medžlis Islamske zajednice Prijedor, počevši od 1. novembra 2022. godine do 31. oktobra 2023. godine.

Na temelju ovoga dekreta Medžlis Islamske zajednice Prijedor i Bajrektarević Asmir će, u skladu sa odredbama člana 16 Pravilnika o imamima, zaključiti Ugovor na određeno vrijeme. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Medžlisa i imama u vremenu od 1. novembra 2022. godine do 31. oktobra 2023. godine, u skladu sa Pravilnikom o imamima.

Dekret stupa na snagu 1. novembra 2022. godine i važi do 31. oktobra 2023. godine.

Husein-ef. Kavazović
Reisul-ulema

Broj: 03-07-1-3891-2/22

Datum: 1. rebiul-ahir 1444. god. po H.
27. oktobar 2022. godine

Na osnovu mišljenja Muftije mostarskog br. 07-1-356-1/22 od 23. juna 2022. godine, rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Stolac br. 01-MS-232/22 od 16. juna 2022. godine, u predmetu postavljenja imama u džemat Crnići - Aladinići, shodno odredbi člana 8 i člana 12 Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijasetu IZ u BiH*, br. 5-6/2008.), te člana 8 Pravilnika o izmjenama i dopunama Pravilnika o imamima donesenom na devetoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice, održanoj u Sarajevu dana 26. rebiul-ahira 1431. h.g. odnosno 11. aprila 2010. godine, Reisul-ulema donosi

DEKRET o postavljenju imama

Bajrić (Muhamed) Mahir, rođen 21. oktobra 1994. godine u Visokom, postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u džemat Crnići - Aladinići, Medžlis Islamske zajednice Stolac, počevši od 1. juna 2022. godine do 31. maja 2023. godine.

Na temelju ovoga dekreta Medžlis Islamske zajednice Stolac i Bajrić Mahir će, u skladu sa odredbama člana 16 Pravilnika o imamima, zaključiti Ugovor na određeno vrijeme. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Medžlisa i imama u vremenu od 1. juna 2022. godine do 31. maja 2023. godine u skladu sa Pravilnikom o imamima.

Dekret stupa na snagu 1. juna 2022. godine i važi do 31. maja 2023. godine.

Husein-ef. Kavazović
Reisul-ulema

Broj: 03-07-1-3923-2/22

Datum: 5. rebiul-ahir 1444. god. po H.
31. oktobar 2022. godine

Na osnovu mišljenja Muftije bihaćkog br. 01-07-290-2/22 od 14. oktobra 2022. godine, rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Kozarac br. 02-295/2022-09 od 27. septembra 2022. godine, u predmetu postavljenja imama u džemat Dera, shodno odredbi člana 8 i člana 12 Pravilnika o imamima (*Glasnik* Rijaseta IZ u BiH, br. 5-6/2008.), te člana 8 Pravilnika o izmjenama i dopunama Pravilnika o imamima donesenom na devetoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice, održanoj u Sarajevu dana 26. rebiul-ahira 1431. god. po H. odnosno 11. aprila 2010. godine, Reisul-ulema donosi

DEKRET o postavljenju imama

Čelenka (Hamza) Džafer, rođen 30. novembra 1998. godine u Zenici, postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u džemat Dera, Medžlis Islamske zajednice Kozarac, počevši od 1. septembra 2022. godine do 31. augusta 2023. godine.

Na temelju ovoga dekreta Medžlis Islamske zajednice Kozarac i Džafer Čelenka će, u skladu sa odredbama člana 16 Pravilnika o imamima, zaključiti Ugovor na određeno vrijeme. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Medžlisa i imama u vremenu od 1. septembra 2022. godine do 31. augusta 2023. godine u skladu sa Pravilnikom o imamima.

Dekret stupa na snagu 1. septembra 2022. godine i važi do 31. augusta 2023. godine.

Husein-ef. Kavazović
Reisul-ulema

Broj: 03-07-1-3912-2/22

Datum: 5. rebiul-ahir 1444. god. po H.
31. oktobar 2022. godine

Na osnovu mišljenja Muftije travničkog br. 01-07-1-506/22 od 18. oktobra 2022. godine, rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Novi Travnik br. 01-07-661/22 od 17. oktobra 2022. godine, u predmetu postavljenja imama u džemat Lisac, shodno odredbi člana 17 Pravilnika o organizaciji i radu muftijstava, člana 8 i člana 12 Pravilnika o imamima (*Glasnik* Rijaseta IZ u BiH, br. 5-6/2008.), te člana 8 Pravilnika o izmjenama i dopunama Pravilnika o imamima donesenom na devetoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice, održa-

noj u Sarajevu dana 26. rebiul-ahira 1431. h.g. odnosno 11. aprila 2010. godine, Reisul-ulema donosi

D E K R E T o postavljenju imama

Palalić (Nedžad) Semir, rođen 8. juli 2002. godine u Travniku, postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u džemat Lisac, Medžlis Islamske zajednice Novi Travnik, počevši od 1. novembra 2022. do 31. oktobra 2023. godine.

Na temelju ovoga dekreta Medžlis Islamske zajednice Novi Travnik i Palalić Semir će, u skladu sa odredbama člana 16 Pravilnika o imamima, zaključiti Ugovor na određeno vrijeme. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Medžlisa i imama u vremenu od 1. novembra 2022. godine do 31. oktobra 2023. godine u skladu sa Pravilnikom o imamima.

Dekret stupa na snagu 1. novembra 2022. godine i važi do 31. oktobra 2023. godine.

Husein-ef. Kavazović
Reisul-ulema

Broj: 03-07-1-3988-2/22

Datum: 6. rebiul-ahir 1444. god. po H.
1. novembar 2022. godine

Na osnovu mišljenja Muftije bihaćkog br. 01-07-1-288-2/22 od 14. oktobra 2022. godine, rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Kozarac br. 02-294/2022-09 od 27. septembra 2022. godine, u predmetu postavljenja imama u džemat Mujkanovići, shodno odredbi člana 17 Pravilnika o organizaciji i radu muftijstava, člana 8 i člana 12 Pravilnika o imamima (*Glasnik* Rijaseta IZ u BiH, br. 5-6/2008.), te člana 8 Pravilnika o izmjenama i dopunama Pravilnika o imamima donesenom na devetoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice, održanoj u Sarajevu dana 26. rebiul-ahira 1431. h.g. odnosno 11. aprila 2010. godine, Reisul-ulema donosi

D E K R E T o postavljenju imama

Okić (Jasmin) Almin, rođen 9. juni 2000. godine u Bihaću, postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u džemat Mujkanovići, Medžlis Islamske zajednice Kozarac, počevši od 1. septembra 2022. do 31. avgusta 2023. godine.

Na temelju ovoga dekreta Medžlis Islamske zajednice Kozarac i Okić Almin će, u skladu sa odredbama člana 16 Pravilnika o imamima, zaključiti Ugovor na

određeno vrijeme. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Medžlisa i imama u vremenu od 1. septembra 2022. godine do 31. avgusta 2023. godine u skladu sa Pravilnikom o imamima.

Dekret stupa na snagu 1. septembra 2022. godine i važi do 31. avgusta 2023. godine.

Husein-ef. Kavazović
Reisul-ulema

Broj: 03-07-1-3970-2/22

Datum: 6. rebiul-ahir 1444. god. po H.

1. novembar 2022. godine

Na osnovu mišljenja Muftije gorazhdanskog br. 01-03-1-134-2/22 od 24. oktobra 2022. godine, rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Višegrad br. 01-10-1-72/21 od 3. jula 2022. godine, u predmetu postavljenja imama u džemat Međeđa, shodno odredbi člana 17 Pravilnika o organizaciji i radu muftijstava, člana 8 i člana 12 Pravilnika o imamima (*Glasnik* Rijaseta IZ u BiH, br. 5-6/2008.), te člana 8 Pravilnika o izmjenama i dopunama Pravilnika o imamima donesenom na devetoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice, održanoj u Sarajevu dana 26. rebiul-ahira 1431. h.g. odnosno 11. aprila 2010. godine, Reisul-ulema donosi

DEKRET o postavljenju imama

Bandić (Dervo) Anis, rođen 22. juni 1999. godine u Sarajevu, postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u džemat Međeđa, Medžlis Islamske zajednice Višegrad, počevši od 15. jula 2022. do 14. jula 2023. godine.

Na temelju ovoga dekreta Medžlis Islamske zajednice Višegrad i Bandić Anis će, u skladu sa odredbama člana 16 Pravilnika o imamima, zaključiti Ugovor na određeno vrijeme. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Medžlisa i imama u vremenu od 15. jula 2022. godine do 14. jula 2023. godine u skladu sa Pravilnikom o imamima.

Dekret stupa na snagu 15. jula 2022. godine i važi do 14. jula 2023. godine.

Husein-ef. Kavazović
Reisul-ulema

Broj: 03-07-1-3913-2/22

Datum: 6. rebiul-ahir 1444. god. po H.
1. novembar 2022. godine

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Novi Travnik broj: 01-07-659/22 od 17. oktobra 2022. godine, a na osnovu mišljenja Muftije travničkog broj: 01-07-1-505/22 od 18. oktobra 2022. godine, u predmetu postavljenja imama u džemat Čakići, shodno odredbi člana 17 Pravilnika o organizaciji i radu muftijstava, člana 8 i člana 12 Pravilnika o imamima (*Glasnik* Rijaseta IZ u BiH, br. 5-6/2008.), te člana 8 Pravilnika o izmjenama i dopunama Pravilnika o imamima donesenom na devetoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice, održanoj u Sarajevu dana 26. rebiul-ahira 1431. h.g. odnosno 11. aprila 2010. godine, Reisul-ulema donosi

DEKRET o postavljenju imama

Karač (Zijad) Velid, rođen 2. novembar 2002. godine u mjestu Has, općina Novi Travnik, postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u džemat Čakići, Medžlis Islamske zajednice Novi Travnik, počevši od 1. decembra 2022. godine do 30. novembra 2023. godine.

Na temelju ovoga dekreta Medžlis Islamske zajednice Novi Travnik i Karač Velid će, u skladu sa odredbama člana 16 Pravilnika o imamima, zaključiti Ugovor na određeno vrijeme. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Medžlisa i imama u vremenu od 1. decembra 2022. godine do 30. novembra 2023. godine, u skladu sa Pravilnikom o imamima.

Dekret stupa na snagu 1. decembar 2022. godine i važi do 30. novembar 2023. godine.

Husein-ef. Kavazović
Reisul-ulema

Broj: 03-07-1-4176-2/22

Datum: 9. rebiul-ahir 1444. god. po H.
4. novembar 2022. godine

Na osnovu mišljenja Muftije gorazhdanskog br. 01-03-1-137-04/22 od 2. novembra 2022. godine, rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Ustokolina br. 01-03-1-45/22 od 24. oktobra 2022. godine, u predmetu postavljenja imama u džemat Jabuka, shodno odredbi člana 17 Pravilnika o organizaciji i radu muftijstava, člana 8 i člana 12 Pravilnika o imamima (*Glasnik* Rijaseta IZ u BiH, br. 5-6/2008.), te člana 8 Pravilnika o izmjenama i dopunama Pravilnika

o imamima donesenom na devetoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice, održanoj u Sarajevu dana 26. rebiul-ahira 1431. h.g. odnosno 11. aprila 2010. godine, Reisul-ulema donosi

D E K R E T
o postavljenju imama

Ćurović (Mustafa) Emir, rođen 6. septembar 2000. godine u Sarajevu, postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u džemat Jabuka, Medžlis Islamske zajednice Ustikolina, počevši od 1. novembra 2022. do 31. oktobra 2023. godine.

Na temelju ovoga dekreta Medžlis Islamske zajednice Ustikolina i Ćurović Emir će, u skladu sa odredbama člana 16 Pravilnika o imamima, zaključiti Ugovor na određeno vrijeme. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Medžlisa i imama u vremenu od 1. novembra 2022. do 31. oktobra 2023. godine u skladu sa Pravilnikom o imamima.

Dekret stupa na snagu 1. novembar 2022. godine i važi do 31. oktobra 2023. godine.

Husein-ef. Kavazović
Reisul-ulema

Broj: 03-07-1-3681-2/22

Datum: 29. rebi'ul-ahir 1444. god. po H.
24. novembar 2022. godine

Na osnovu mišljenja Muftije travničkog br. 01-03-1-137-04/22 od 28. septembra 2022. godine, rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Travnik br. 03-A-1-827/2022 od 28. septembra 2022. godine, u predmetu postavljenja imama u džemat Maline, shodno odredbi člana 17 Pravilnika o organizaciji i radu muftijstava, člana 8 i člana 12 Pravilnika o imamima (*Glasnik* Rijaseta IZ u BiH, br. 5-6/2008.), te člana 8 Pravilnika o izmjenama i dopunama Pravilnika o imamima donesenom na devetoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice, održanoj u Sarajevu dana 26. rebiul-ahira 1431. h.g. odnosno 11. aprila 2010. godine, Reisul-ulema donosi

D E K R E T
o postavljenju imama

Mehmedović (Safet) Aldin, rođen 5. maj 1992. godine u mjestu Kopice, općina Maglaj, postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u džemat Ma-

line, Medžlis Islamske zajednice Travnik, počevši od 1. septembra 2022. do 31. avgusta 2023. godine.

Na temelju ovoga dekreta Medžlis Islamske zajednice Travnik i Mehmedović Aldin će, u skladu sa odredbama člana 16 Pravilnika o imamima, zaključiti Ugovor na određeno vrijeme. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Medžlisa i imama u vremenu od 1. septembra 2022. do 31. avgusta 2023. godine u skladu sa Pravilnikom o imamima.

Dekret stupa na snagu 1. septembra 2022. godine i važi do 31. avgusta 2023. godine.

Husein-ef. Kavazović
Reisul-ulema

Broj: 03-07-1-5008-2/22

Datum: 12. džumadel-ula 1444. god. po H.
2. decembar 2022. godine

Na osnovu mišljenja Muftije travničkog br. 01-07-1-569/22 od 17. novembra 2022. godine, rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Travnik br. 03-A-1-929/2021 od 17. novembra 2022. godine, u predmetu postavljenja imama u džemat Goleš, shodno odredbi člana 8 i člana 12 Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijaset* a IZ u BiH, br. 5-6/2008.), te člana 8 Pravilnika o izmjenama i dopunama Pravilnika o imamima donesenom na devetoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice, održanoj u Sarajevu dana 26. rebiul-ahira 1431. h.g. odnosno 11. aprila 2010. godine, Reisul-ulema donosi

DEKRET o postavljenju imama

Palić (Ahmet) Nermin, rođen 13. juli 1996. godine u Travniku, postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u džemat Goleš, Medžlis Islamske zajednice Travnik, počevši od 9. decembra 2022. godine do 8. decembra 2023. godine.

Na temelju ovoga dekreta Medžlis Islamske zajednice Travnik i Palić Nermin će, u skladu sa odredbama člana 16 Pravilnika o imamima, zaključiti Ugovor na određeno vrijeme. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Medžlisa i imama u vremenu od 9. decembra 2022. godine do 8. decembra 2023. godine u skladu sa Pravilnikom o imamima.

Dekret stupa na snagu 9. decembra 2022. godine i važi do 8. decembra 2023. godine.

Husein-ef. Kavazović
Reisul-ulema

Broj: 03-07-1-5009-2/22

Datum: 12. džumadel-ula 1444. god. po H.
2. decembar 2022. godine

Na osnovu mišljenja Muftije travničkog br. 01-07-1-568/22 od 17. novembra 2022. godine, rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Travnik br. 03-A-1-929/2021 od 17. novembra 2022. godine, u predmetu postavljenja imama u džemat Bandol, shodno odredbi člana 8 i člana 12 Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijaset*a IZ u BiH, br. 5-6/2008.), te člana 8 Pravilnika o izmjenama i dopunama Pravilnika o imamima donesenom na devetoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice, održanoj u Sarajevu dana 26. rebiul-ahira 1431. h.g. odnosno 11. aprila 2010. godine, Reisul-ulema donosi

D E K R E T o postavljenju imama

Šiljak (Bahtija) Senad, rođen 3. novembra 1990. godine u Travniku, postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u džemat Bandol, Medžlis Islamske zajednice Travnik, počevši od 1. novembra 2022. godine do 31. oktobra 2023. godine.

Na temelju ovoga dekreta Medžlis Islamske zajednice Travnik i Šiljak Senad će, u skladu sa odredbama člana 16 Pravilnika o imamima, zaključiti Ugovor na određeno vrijeme. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Medžlisa i imama u vremenu od 1. novembra 2022. godine do 31. oktobra 2023. godine u skladu sa Pravilnikom o imamima.

Dekret stupa na snagu 1. novembra 2022. godine i važi do 31. oktobra 2023. godine.

Husein-ef. Kavazović
Reisul-ulema

Broj: 03-07-1-4878-2/22

Datum: 11. džumadel-ula 1444. god. po H.
5. decembar 2022. godine

Na osnovu mišljenja Muftije travničkog br. 01-07-1-560/22 od 15. novembra 2022. godine, rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Gornji Vakuf br. 02-07-334/22 od 15. novembra 2022. godine, u predmetu postavljenja imama u džemat Bojska-Lužani, shodno odredbi člana 8 i člana 12 Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijaset*a IZ u BiH, br. 5-6/2008.), te člana 8 Pravilnika o izmjenama i dopunama Pravilnika o imamima donesenom na devetoj redovnoj sjednici

Sabora Islamske zajednice, održanoj u Sarajevu dana 26. rebiul-ahira 1431. h.g. odnosno 11. aprila 2010. godine, Reisul-ulema donosi

DEKRET
o postavljenju imama

Lužić (Salih) Halid, rođen 17. juna 1997. godine u Zenici, postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u džemat Bojska-Lužani, Medžlis Islamske zajednice Gornji Vakuf, počevši od 1. novembra 2022. godine do 31. oktobra 2023. godine.

Na temelju ovoga dekreta Medžlis Islamske zajednice Gornji Vakuf i Lužić Halid će, u skladu sa odredbama člana 16 Pravilnika o imamima, zaključiti Ugovor na određeno vrijeme. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Medžlisa i imama u vremenu od 1. novembra 2022. godine do 31. oktobra 2023. godine, u skladu sa Pravilnikom o imamima.

Dekret stupa na snagu 1. novembra 2022. godine i važi do 31. oktobra 2023. godine.

Husein-ef. Kavazović
Reisul-ulema

Broj: 03-07-1-5065-2/22

Datum: 12. džumadel-ula 1444. god. po H.

6. decembar 2022. godine

Na osnovu mišljenja Muftije bihaćkog br. 01-07-1-322-2/22 od 23. novembra 2022. godine, rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Bihać br. 02-07-505/2022 od 21. novembra 2022. godine, u predmetu postavljenja imama u džemat Klokot, shodno odredbi člana 8 i člana 12 Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijaset* IZ u BiH, br. 5-6/2008.), te člana 8 Pravilnika o izmjenama i dopunama Pravilnika o imamima donesenom na devetoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice, održanoj u Sarajevu dana 26. rebiul-ahira 1431. h.g. odnosno 11. aprila 2010. godine, Reisul-ulema donosi

DEKRET
o postavljenju imama

Fatkić (Mujo) Asmir, rođen 20. oktobra 1968. godine u V. Gati, Bihać, postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u džemat Klokot, Medžlis Islamske zajednice Bihać, počevši od 1. januara 2022. godine do 31. decembra 2023. godine.

Na temelju ovoga dekreta Medžlis Islamske zajednice Bihać i Asmir Fatkić će, u skladu sa odredbama člana 16 Pravilnika o imamima, zaključiti Ugovor na određeno vrijeme. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Medžlisa i imama u vremenu od 1. januara 2023. godine do 31. decembra 2023. godine, u skladu sa Pravilnikom o imamima.

Dekret stupa na snagu 1. januar 2023. godine i važi do 31. decembar 2023. godine.

Husein-ef. Kavazović
Reisul-ulema

Broj: 03-07-1-4953-2/22

Datum: 12. džumadel-ula 1444. god. po H.
6. decembar 2022. godine

Na osnovu mišljenja Muftije zeničkog br: 01-07-1-568/2022 od 17. novembra 2022. godine, rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Žepče br. 02-07-06-204/2022 od 10. novembra 2022. godine, u predmetu postavljenja imama u džemat Begov Han - Džamija Misbah, shodno odredbi člana 17 Pravilnika o organizaciji i radu muftijstava, člana 8 i člana 12 Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijaseta IZ u BiH*, br. 5-6/2008.), te člana 8 Pravilnika o izmjenama i dopunama Pravilnika o imamima donesenom na devetoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice, održanoj u Sarajevu dana 26. rebiul-ahira 1431. h.g. odnosno 11. aprila 2010. godine, Reisul-ulema donosi

D E K R E T o postavljenju imama

Okanović (Sifet) Samed, rođen 14. septembra 1985. godine u mjestu Željezno Polje, općina Žepče, postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u džemat Begov Han, džamija Misbah, Medžlis Islamske zajednice Žepče, počevši od 1. decembra 2022. godine do 30. novembra 2023. godine.

Na temelju ovoga dekreta Medžlis Islamske zajednice Žepče i Okanović Samed će, u skladu sa odredbama člana 16 Pravilnika o imamima, zaključiti Ugovor na određeno vrijeme. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Medžlisa i imama u vremenu od 1. decembra 2022. godine do 30. novembra 2023. godine, u skladu sa Pravilnikom o imamima.

Dekret stupa na snagu 1. decembra 2022. godine i važi do 30. novembra 2023. godine.

Husein-ef. Kavazović
Reisul-ulema

Broj: 03-07-1-5007-2/22

Datum: 12. džumadel-ula 1444. god. po H.

6. decembar 2022. godine

Na osnovu mišljenja Muftije goraždanskog br. 01-03-1-152-02/22 od 21. novembra 2022. godine, rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Foča br. 01-07-1-88/22 od 8. novembra 2022. godine, u predmetu postavljenja imama u džemat Sutjeska, shodno odredbi člana 17 Pravilnika o organizaciji i radu muftijstava, člana 8 i člana 12 Pravilnika o imamima (*Glasnik* Rijaseta IZ u BiH, br. 5-6/2008.), te člana 8 Pravilnika o izmjenama i dopunama Pravilnika o imamima donesenom na devetoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice, održanoj u Sarajevu dana 26. rebiul-ahira 1431. h.g. odnosno 11. aprila 2010. godine, Reisul-ulema donosi

DEKRET o postavljenju imama

Maličević (Mustafa) Aldin, rođen 24. novembra 1992. godine u Goraždu, postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u džemat Sutjeska, Medžlis Islamske zajednice Foča, počevši od 1. novembra 2022. godine do 31. oktobra 2023. godine.

Na temelju ovoga dekreta Medžlis Islamske zajednice Foča i Maličević Aldin će, u skladu sa odredbama člana 16 Pravilnika o imamima, zaključiti Ugovor na određeno vrijeme. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Medžlisa i imama u vremenu od 1. novembra 2022. godine do 31. oktobra 2023. godine, u skladu sa Pravilnikom o imamima.

Dekret stupa na snagu 1. novembra 2022. godine i važi do 31. oktobra 2023. godine.

Husein-ef. Kavazović
Reisul-ulema

Broj: 03-07-1-5006-2/22

Datum: 12. džumadel-ula 1444. god. po H.

6. decembar 2022. godine

Na osnovu mišljenja Muftije goraždanskog br. 01-03-1-152-01/22 od 21. novembra 2022. godine, rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Foča br. 01-07-1-87/22 od 8. novembra 2022. godine, u predmetu postavljenja imama u džemat Jeleč, shodno odredbi člana 17 Pravilnika o organizaciji i radu muftijstava, člana 8 i člana 12 Pravilnika o imamima (*Glasnik* Rijaseta IZ u BiH, br. 5-6/2008.), te člana 8 Pravilnika o izmjenama i dopunama Pravilnika

o imamima donesenom na devetoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice, održanoj u Sarajevu dana 26. rebiul-ahira 1431. h.g. odnosno 11. aprila 2010. godine, Reisul-ulema donosi

D E K R E T o postavljenju imama

Karović (Atif) Tarik, rođen 22. novembra 1998. godine u Konjicu, postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u džemat Jeleč, Medžlis Islamske zajednice Foča, počevši od 1. novembra 2022. godine do 31. oktobra 2023. godine.

Na temelju ovoga dekreta Medžlis Islamske zajednice Foča i Karović Tarik će, u skladu sa odredbama člana 16 Pravilnika o imamima, zaključiti Ugovor na određeno vrijeme. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Medžlisa i imama u vremenu od 1. novembra 2022. godine do 31. oktobra 2023. godine, u skladu sa Pravilnikom o imamima.

Dekret stupa na snagu 1. novembra 2022. godine i važi do 31. oktobra 2023. godine.

Husein-ef. Kavazović
Reisul-ulema

Broj: 03-07-1-3278-4/22

Datum: 1. rebiul-ahir 1444. god. po H.
27. oktobar 2022. godine

Rješavajući po zahtjevu Muftijstva tuzlanskog br. 05-2-03-1-1644/22 od 13. oktobra 2022. godine, shodno zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Gradačac o premještanju imama, uvažavajući odredbe člana 17 Pravilnika o organizaciji i radu muftijstava, te na osnovu člana 61. Ustava Islamske zajednice-prečišćeni tekst, Reisul-ulema donosi

D E K R E T o postavljenju imama

Durmišević (Osman) Mujo, rođen 24. februara 1977. godine u Međidi Donjoj, općina Gradačac, postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u džemat Vida II, Medžlis Islamske zajednice Gradačac, počevši od 1. septembra 2022. godine.

Stupanjem u službu imenovani je dužan poslove imama, hatiba i muallima obavljati u skladu sa odredbama Pravilnika o imamima.

Dekret stupa na snagu 1. septembar 2022. godine.

Husein-ef. Kavazović
Reisul-ulema

Broj: 03-07-1-3948-2/22

Datum: 1. rebiul-ahir 1444. god. po H.

27. oktobar 2022. godine

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Zenica br. 01-07-1-290/22 od 20. oktobra 2022. godine, a na osnovu mišljenja Muftije zeničkog broj: 01-07-1-530-2/2022 od 21. oktobra 2022. godine, shodno odredbi člana 17 Pravilnika o organizaciji i radu muftijstava, te člana 8 i člana 12 Pravilnika o imamima (*Glasnik* Rijaseta IZ u BiH, br. 5-6/2008.), donesenom na petoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj u Sarajevu dana 28. rebiul-evvela 1429. h.g. odnosno 5. aprila 2008. godine, Reisul-ulema donosi

DEKRET o postavljenju imama

Agetović (Fehim) Ahmed, magistar islamske teologije, rođen 15. decembra 1997. godine u Sarajevu, postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u džemat Babina Rijeka – Ensar džamija, Medžlis Islamske zajednice Zenica, počevši od 1. oktobra 2022. godine.

Stupanjem u službu imenovani je dužan poslove imama, hatiba i muallima obavljati u skladu sa odredbama Pravilnika o imamima.

Dekret stupa na snagu 1. oktobra 2022. godine.

Husein-ef. Kavazović
Reisul-ulema

Broj: 03-07-1-4464-2/22

Datum: 11. džumadel-ula 1444. god. po H.

5. oktobar 2022. godine

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Živinice br. 02-03-1-419/22 od 31. oktobra 2022. godine, a na osnovu mišljenja Muftije tuzlanskog broj: 05-2-07-1-1802-1/22 od 10. novembra 2022. godine, shodno odredbi člana 17 Pravilnika o organizaciji i radu muftijstava, te člana 8 i člana 12 Pravilnika o imamima (*Glasnik* Rijaseta IZ u BiH, br. 5-6/2008.), donesenom na petoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj u Sarajevu dana 28. rebiul-evvela 1429. h.g. odnosno 5. aprila 2008. godine, Reisul-ulema donosi

DEKRET o postavljenju imama

Imamović (Mehmedalija) Mensur, profesor islamske teologije, rođen 29. maja 1977. godine u Tuzli, postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u džemat Gornje Dubrave-džamija Orašje, Medžlis Islamske zajednice Živinice, počevši od 1. decembra 2022. godine.

Stupanjem u službu imenovani je dužan poslove imama, hatiba i muallima obavljati u skladu sa odredbama Pravilnika o imamima.

Dekret stupa na snagu 1. decembra 2022. godine.

Husein-ef. Kavazović
Reisul-ulema

Broj: 03-07-1-5018-2/22

Datum: 11. džumadel-ula 1444. god. po H.
5. decembar 2022. godine

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Visoko br. 03-07-175/22 od 1. oktobra 2022. godine, a na osnovu mišljenja Muftije sarajevskog broj: 03-07-1-689/22 od 11. novembra 2022. godine, shodno odredbi člana 17 Pravilnika o organizaciji i radu muftijstava, te člana 8 i člana 12 Pravilnika o imamima (*Glasnik* Rijaseta IZ u BiH, br. 5-6/2008.), donesenom na petoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj u Sarajevu dana 28. rebiul-evvela 1429. h.g. odnosno 5. aprila 2008. godine, Reisul-ulema donosi

DEKRET o postavljenju imama

Numanović (Kenan) Vildan, bakalaureat/bachelor teologije, rođen 20. avgusta 1998. godine u Sarajevu, postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u džemat Tušnjići-Grajan, Medžlis Islamske zajednice Visoko, počevši od 17. novembra 2022. godine.

Stupanjem u službu imenovani je dužan poslove imama, hatiba i muallima obavljati u skladu sa odredbama Pravilnika o imamima.

Dekret stupa na snagu 17. novembra 2022. godine.

Husein-ef. Kavazović
Reisul-ulema

Broj: 03-07-1-5018-3/22

Datum: 11. džumadel-ula 1444. god. po H.

5. decembar 2022. godine

Rješavajući po zahtjevu Medžlisa Islamske zajednice Visoko br. 03-07-175-1/22 od 1. oktobra 2022. godine, a na osnovu mišljenja Muftije sarajevskog broj: 03-07-1-688/22 od 11. novembra 2022. godine, shodno odredbi člana 17 Pravilnika o organizaciji i radu muftijstava, te člana 8 i člana 12 Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijaseta IZ u BiH*, br. 5-6/2008.), donesenom na petoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj u Sarajevu dana 28. rebiul-evvela 1429. h.g. odnosno 5. aprila 2008. godine, Reisul-ulema donosi

DEKRET

o postavljenju imama

Đozić (Sejid) mr. Ibrahim, profesor islamske teologije, rođen 19. avgusta 1991. godine u Brčkom, postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u džemat Vratnica, Medžlis Islamske zajednice Visoko, počevši od 1. oktobra 2022. godine do 30. septembra 2023. godine.

Stupanjem u službu imenovani je dužan poslove imama, hatiba i muallima obavljati u skladu sa odredbama Pravilnika o imamima.

Dekret stupa na snagu 1. oktobra 2022. godine i važi do 30. septembra 2023. godine.

Husein-ef. Kavazović
Reisul-ulema

Broj: 03-07-1-4146-2/22

Datum: 9. rebiul-ahir 1444. god. po H.

4. novembar 2022. godine

Rješavajući po zahtjevu Muftije tuzlanskog br. 02-07-1-1733/22 od 1. novembra 2022. godine shodno odredbi člana 42 i 52 Ustava Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, člana 17 tačka f) Pravilnika o organizaciji i radu muftijstva Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, te člana 46 Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijaseta Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini*, br. 5-6/2008.), donesenom na devetoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj u Sarajevu 26. džumadel-uhra 1435. h.g., odnosno 26. aprila 2014. godine, Reisul-ulema donosi

DEKRET o postavljenju v.d. glavnog imama

Mehanović (Osman) Redžo, rođen 14. novembra 1981. godine Gradačcu, postavlja se za v.d. dužnosti glavnog imama Medžlisa Islamske zajednice Modriča na period od dvije (2) godine, počevši od 1. novembra 2022. godine.

Na temelju ovoga dekreta Medžlis islamske zajednice Modriča i Redžo Mehanović će, u skladu sa odredbama člana 11 Pravilnika o imamima, zaključiti Ugovor. Tim Ugovorom će se regulirati međusobna prava i obaveze između Medžlisa i v.d. glavnog imama u skladu sa Pravilnikom o imamima

Imenovani je dužan poslove glavnog imama obavljati u skladu sa odredbama Pravilnika o imamima.

Dekret stupa na snagu 1. novembra 2022. godine i važi do 31. oktobra 2024. godine.

Husein-ef. Kavazović
Reisul-ulema

Broj: 03-07-1-4407-2/22

Datum: 11. džumadel-ula 1444. god. po H.

5. decembar 2022. godine

Rješavajući po zahtjevu Muftije mostarskog br. 07-1-641/22 od 8. novembra 2022. godine, shodno odredbi člana 42 i 52 Ustava Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, člana 17 tačka f) Pravilnika o organizaciji i radu muftijstva Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, te člana 46 Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijaseta Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini*, br. 5-6/2008.), donesenom na devetoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj u Sarajevu 26. džumadel-uhra 1435. h.g., odnosno 26. aprila 2014. godine, Reisul-ulema donosi

DEKRET o postavljenju glavnog imama

Kevrić (Midhat) hafiz Mahir, profesor islamske teologije, rođen 22. 10. 1988. godine u Visokom, postavlja se na dužnost glavnog imama Medžlisa Islamske zajednice Livno na period od četiri godine, počevši od 15. 11. 2022. godine.

Stupanjem u službu imenovani je dužan poslove glavnog imama obavljati u skladu sa odredbama Pravilnika o imamima.

Dekret stupa na snagu 15. novembra 2022. godine i važi do 14. novembra 2026. godine.

Husein-ef. Kavazović
Reisul-ulema

Broj: 03-07-1-5064-2/22

Datum: 11. džumadel-ula 1444. god. po H.

5. decembar 2022. godine

Rješavajući po zahtjevu Muftije bihaćkog br. 01-07-1-338/22 od 28. novembra 2022. godine, shodno odredbi člana 42 i 52 Ustava Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, člana 17 tačka f) Pravilnika o organizaciji i radu muftijstva Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, te člana 46 Pravilnika o imamima (*Glasnik Rijaseta Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini*, br. 5-6/2008.), donesenom na devetoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj u Sarajevu 26. džumadel-uhra 1435. h.g., odnosno 26. aprila 2014. godine, Reisul-ulema donosi

DEKRET

o postavljenju glavnog imama

Mustedanagić (Bajro) mr. Ismet, magistar religijske edukacije, rođen 7. novembra 1975. godine u mjestu Klupe, općina Velika Kladuša, postavlja se na dužnost glavnog imama Medžlisa Islamske zajednice Velika Kladuša na mandatni period od četiri (4) godine, počevši od 1. novembra 2022. godine.

Na temelju ovoga dekreta Medžlis Islamske zajednice Velika Kladuša i Ismet Mustedanagić će, u skladu sa odredbama člana 11 Pravilnika o imamima, zaključiti Ugovor. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Medžlisa i glavnog imama Medžlisa Islamske zajednice Velika Kladuša u skladu sa Pravilnikom o imamima.

Imenovani je dužan poslove glavnog imama obavljati u skladu sa odredbama Pravilnika o imamima.

Dekret stupa na snagu 1. novembra 2022. godine i važi do 31. oktobra 2026. godine.

Husein-ef. Kavazović
Reisul-ulema

Broj: 03-07-1-3676-2/22.

Datum: 5. rebiul-ahir 1444. god. po H.

31. oktobar 2022. godine

Rješavajući po zahtjevu Islamske zajednice Bošnjaka u Australiji br. 04/22 od 8. septembra 2022. godine, u predmetu postavljenja imama u džemat "Perth", uvažavajući odredbe člana 36 Pravilnika o organiziranji Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini u dijaspori, te na osnovu člana 61. Ustava Islamske zajednice-prečišćeni tekst, Reisul-ulema donosi

DEKRET o postavljenju imama

Kozica (Murat) Mirsel, rođen 14. decembra 1987. godine u Prijepolju, Republika Srbija, postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u džemat "Perth", Islamska zajednica Bošnjaka u Australiji, počevši od 1. decembra 2022. do 30. novembra 2026. godine.

Na temelju ovoga dekreta Islamska zajednica Bošnjaka u Australiji i Mirsel Kozica će, zaključiti Ugovor na određeno vrijeme. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Islamske zajednice Bošnjaka u Australiji i imama u vremenu od 1. decembra 2022. godine do 30. novembra 2026. godine u skladu sa Pravilnikom o imamima.

Dekret stupa na snagu 1. decembra 2022. godine i važi do 30. novembra 2026. godine.

Husein-ef. Kavazović
Reisul-ulema

Broj: 03-07-1-4453-3/21

Datum: 15. džumadel-ula 1444 god. po H.
9. decembar 2022. godine

Shodno odredbi člana 42 i 52 Ustava Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, člana 36 stav (g) Pravilnika o organiziranju Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini u dijaspori, te člana 47 Pravilnika o imamima (*Glasnik* Rijasetu Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, br. 5-6/2008.), te na osnovu ukazane potrebe i prijedloga vršioca dužnosti muftije za Zapadnu Evropu, Zamjenika reisul-uleme, br. 03-07-1-4453-2/22 od 8. decembra 2022. godine, Reisul-ulema donosi

DEKRET o postavljenju glavnog imama

Pašanović (Fahim) Berzad, diplomirani imam, hatib i muallim, rođen 10. januara 1985. godine u mjestu Jezerci, općina Travnik, postavlja se na dužnost glavnog imama Islamske zajednice Bošnjaka u Belgiji na mandatni period od četiri (4) godine, počevši od 1. januara 2023. godine.

Na temelju ovoga dekreta islamska zajednica Bošnjaka u Belgiji i Berzad Pašanović će, u skladu sa odredbama člana 11 Pravilnika o imamima, zaključiti Ugovor. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Islamske zajednice Bošnjaka u Belgiji i glavnog imama u skladu sa Pravilnikom o imamima.

Imenovani je dužan poslove glavnog imama obavljati u skladu sa odredbama Pravilnika o imamima.

Dekret stupa na snagu 1. januar 2023. godine i važi do 31. decembar 2026. godine.

Husein-ef. Kavazović
Reisul-ulema

Broj: 03-07-1-3954-3/22

Datum: 28. rebi'ul-ahir 1444. god. po H.
23. novembar 2022. godine

Rješavajući po zahtjevu Islamske zajednice Bošnjaka u Danskoj br. 03-03-1-3954/22, od 24. oktobra 2022 godine, te na osnovu mišljenja Zamjenika reisul-uleme br. 03-03-1-3954-2/22 od 14. novembra 2022. godine, shodno odredbi člana 52 Ustava Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, člana 36 stav (g) Pravilnika o organiziranju Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini u dijaspori, te člana 8 i 12 Pravilnika o imamima (*Glasnik* Rijaseta Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, br. 5-6/2008.), i člana 5 Pravilnika o izmjenama i dopunama Pravilnika o imamima (*"Glasnik* Rijaseta IZ u BiH", br. 5-6/2014.) donesenom na devetoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj u Sarajevu 26. džumadel-uhra 1435. h.g., odnosno 26. aprila 2014. godine, Reisul-ulema donosi

DEKRET o postavljenju imama

Hodžić (Minka) Dženajl, rođen 17. februara 1998. godine u Bihaću, postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u džemat Vejle, Islamska zajednica Bošnjaka u Danskoj, počevši od 2. septembra 2022. godine do 1. septembra 2023. godine.

Na temelju ovoga dekreta Islamska zajednica Bošnjaka u Danskoj, džemat Vejle i Hodžić Dženajl će, u skladu sa odredbama člana 11 Pravilnika o imamima, zaključiti Ugovor na određeno vrijeme. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Islamske zajednice Bošnjaka u Danskoj, džemata Vejle i imama u vremenu od 2. septembra 2022. godine do 1. septembra 2023. godine u skladu sa Pravilnikom o imamima.

Dekret stupa na snagu 2. septembra 2022. godine i važi do 1. septembra 2023. godine.

Husein-ef. Kavazović
Reisul-ulema

Broj: 03-07-1-4460-3/22

Datum: 15. džumadel-ula 1444. god. po H.
9. decembar 2022. godine

Rješavajući po zahtjevu Islamske zajednice Bošnjaka u Italiji br. 03-07-1-4460/22, od 8. novembra 2022. godine, i mišljenju Zamjenika reisul-uleme br. 03-07-1-4460-2/22 od 8. decembra 2022. godine, shodno odredbi člana 52 Ustava Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, člana 36 stav (g) Pravilnika o organiziranju Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini u dijaspori, te člana 8 i 12 Pravilnika o imamima (*Glasnik* Rijaseta Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, br. 5-6/2008.), donesenom na petoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj u Sarajevu dana 28. rebiul-evvela 1429. god. po H., odnosno 05. aprila 2008. godine, Reisul-ulema donosi

D E K R E T o postavljenju imama pripravnika

Fehrić (Safet) Edin, bakalaureat/bachelor islamske teologije, rođen 22. aprila 1999. godine u Sarajevu, postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u svojstvu pripravnika u džemat Biella, Islamska zajednica Bošnjaka u Italiji, počevši od 1. januara 2023. godine do 31. decembra 2023. godine.

Na temelju ovoga dekreta Islamska zajednica Bošnjaka u Italiji, džemat Biella i Fehrić Edin će, u skladu sa odredbama člana 16 Pravilnika o imamima, zaključiti Ugovor na određeno vrijeme. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Islamske zajednice Bošnjaka u Italiji, džemata Biella i "Im" i imama pripravnika u vremenu od 1. januara 2023. do 31. decembra 2023. godine u skladu sa Pravilnikom o imamima.

Stupanjem u službu imenovani je dužan poslove imama, hatiba i muallima obavljati u skladu sa odredbama Pravilnika o imamima.

Imenovani je dužan po okončanju pripravnčkog staža pristupiti polaganju stručnog ispita za imama, hatiba i muallima pred ispitnom komisijom Rijaseta.

Dekret stupa na snagu 1. januara 2023. godine i važi do 31. decembra 2023. godine.

Husein-ef. Kavazović
Reisul-ulema

Broj: 03-07-1-4110-3/22

Datum: 28. rebi'ul-ahir 1444. god. po H.

23. novembar 2022. godine

Rješavajući po zahtjevu Islamske zajednice Bošnjaka u Njemačkoj br. 15-HA-10/22, od 31. oktobra 2022. godine, te na osnovu mišljenja Zamjenika reisul-uleme br. 03-07-1-519-2/22, od 28. februara 2022. godine, shodno odredbi člana 52 Ustava Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, člana 36 stav (g) Pravilnika o organiziranju Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini u dijaspori, Reisul-ulema donosi

D E K R E T o postavljenju imama

Kazija (Alija) Ramiz, rođen 8. septembra 1976. godine u mjestu Selići, općina Travnik postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u džemat Gaggenau, Islamska zajednica Bošnjaka u Njemačkoj, počevši od 1. oktobra 2022. godine.

Na temelju ovoga dekreta Islamska zajednica Bošnjaka u Njemačkoj, džemat Gaggenau i Kazija Ramiz će, u skladu sa odredbama člana 11. Pravilnika o imamima, zaključiti Ugovor o radu. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između džemata Gaggenau i imama. Imenovanom ostaje obaveza polaganja stručnog ispita pred Komisijom Rijasetu Islamske zajednice.

Dekret stupa na snagu 1. oktobra 2022. godine.

Husein-ef. Kavazović
Reisul-ulema

Broj: 03-07-1-3604-2/22

Datum: 3. rebiul-evvel 1444. god. po H.

29. septembar 2022. godine

Rješavajući po zahtjevu Muftije Islamske zajednice Bošnjaka Sjeverne Amerike br. 01-SC-41/22 od 26. septembra 2022. godine, shodno odredbi člana 17 tačka f), člana 36 stav (g) Pravilnika o organiziranju Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini u dijaspori, te shodno odredbi člana 8. i člana 12. Pravilnika o imamima (*Glasnik* Rijasetu Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, br. 5-6/2008.), donesenom na devetoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj u Sarajevu 26. džumadel-uhra 1435. h.g., odnosno 26. aprila 2014. godine, Reisul-ulema donosi

DEKRET o postavljenju glavnog imama

Polovina (Ahmo) Abdulah, rođen 20. 07. 1973. godine u Sarajevu, postavlja se na dužnost glavnog imama Medžlisa 1 - West, Islamska zajednica Bošnjaka Sjeverne Amerike, na mandatni period od četiri (4) godine počevši od 01. 01. 2023. godine.

Na temelju ovoga dekreta Medžlis 1 – West, Islamska zajednica Bošnjaka Sjeverne Amerike i Abdulah Polovina će, u skladu sa odredbama člana 11. Pravilnika o imamima, zaključiti Ugovor o radu. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Medžlisa i glavnog imama Medžlisa 1 – West, Islamske zajednice Bošnjaka Sjeverne Amerike u skladu sa Pravilnikom o imamima.

Imenovani je dužan poslove glavnog imama obavljati u skladu sa odredbama Pravilnika o imamima.

Dekret stupa na snagu 01. januara 2023. godine i važi do 31. decembra 2026. godine

Husein-ef. Kavazović
Reisul-ulema

Broj: 03-07-1-3569-23/22

Datum: 3. rebiul-evvel 1444. god. po H.
29. septembar 2022. godine

Rješavajući po zahtjevu Muftije Islamske zajednice Bošnjaka Sjeverne Amerike br. 01-SC-41/22 od 26. septembra 2022. godine, shodno odredbi člana 17 tačka f), člana 36 stav (g) Pravilnika o organiziranju Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini u dijaspori, te shodno odredbi člana 8. i člana 12. Pravilnika o imamima (*Glasnik* Rijaseta Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, br. 5-6/2008.), donesenom na devetoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj u Sarajevu 26. džumadel-uhra 1435. h.g., odnosno 26. aprila 2014. godine, Reisul-ulema donosi

DEKRET o postavljenju imama

Polovina (Ahmo) Abdulah, rođen 20. 07. 1973. godine u Sarajevu, postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u džemat Islamic Bosniaks Educational and Cultural Organization, Islamska zajednica Bošnjaka Sjeverne Amerike, počevši od 01. 09. 2022. godine.

Na temelju ovoga dekreta Islamska zajednica Bošnjaka Sjeverne Amerike i Abdulah Polovina će, u skladu sa odredbama člana 11. Pravilnika o imamima, zaključiti Ugovor o radu. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Islamske zajednice Bošnjaka Sjeverne Amerike i imama.

Dekret stupa na snagu 1. septembar 2022. godine

Husein-ef. Kavazović
Reisul-ulema

Broj: 03-07-1-3601-2/22

Datum: 3. rebiul-evvel 1444. god. po H.
29. septembar 2022. godine

Rješavajući po zahtjevu Muftije Islamske zajednice Bošnjaka Sjeverne Amerike br. 01-SC-41/22 od 26. septembra 2022. godine, shodno odredbi člana 17 tačka f), člana 36 stav (g) Pravilnika o organiziranju Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini u dijaspori, te shodno odredbi člana 8. i člana 12. Pravilnika o imamima (*Glasnik* Rijaseta Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, br. 5-6/2008.), donesenom na devetoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj u Sarajevu 26. džumadel-uhra 1435. h.g., odnosno 26. aprila 2014. godine, Reisul-ulema donosi

DEKRET
o postavljenju imama

Armin (Ramiz) Mejrić, profesor islamske teologije, rođen 16. 09. 1991. godine u Tuzli, postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u džemat Bosnian American Association - Richmond, Islamska zajednica Bošnjaka Sjeverne Amerike, počevši od 1. januara 2023. godine.

Na temelju ovoga dekreta Islamska zajednica Bošnjaka Sjeverne Amerike i Mejrić Armin će, u skladu sa odredbama člana 11. Pravilnika o imamima, zaključiti Ugovor o radu. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Islamske zajednice Bošnjaka Sjeverne Amerike i imama u skladu sa Pravilnikom o imamima.

Dekret stupa na snagu 1. januara 2023. godine

Husein-ef. Kavazović
Reisul-ulema

Broj: 03-07-1-3585-2/22

Datum: 3. rebiul-evvel 1444. god. po H.
29. septembar 2022. godine

Rješavajući po zahtjevu Muftije Islamske zajednice Bošnjaka Sjeverne Amerike br. 01-SC-41/22 od 26. septembra 2022. godine, shodno odredbi člana 17 tačka f), člana 36 stav (g) Pravilnika o organiziranju Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini u dijaspori, te shodno odredbi člana 8. i člana 12. Pravilnika o imamima (*Glasnik* Rijaseta Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, br. 5-6/2008.), donesenom na devetoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj u Sarajevu 26. džumadel-uhra 1435. h.g., odnosno 26. aprila 2014. godine, Reisul-ulema donosi

D E K R E T o postavljenju imama

Delić (Ćamil) Šerif, profesor islamske teologije, rođen 12. 07. 1979. godine u Pediciima, općina Kakanj, postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u džemat Bosnian-American Islamic Cultural Center - Hartford, Islamska zajednica Bošnjaka Sjeverne Amerike, počevši od 01. 03. 2022. godine.

Na temelju ovoga dekreta Islamska zajednica Bošnjaka Sjeverne Amerike i Šerif Delić će, u skladu sa odredbama člana 11. Pravilnika o imamima, zaključiti Ugovor o radu. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Islamske zajednice Bošnjaka Sjeverne Amerike i imama u skladu sa Pravilnikom o imamima.

Dekret stupa na snagu 1. marta 2022. godine

Husein-ef. Kavazović
Reisul-ulema

Broj: 03-07-1-3597-3/22

Datum: 6. rebiul-ahir 1444. god. po H.
1. novembar 2022. godine

Rješavajući po zahtjevu Muftije Islamske zajednice Bošnjaka Sjeverne Amerike br. 01-SC-41/22 od 26. septembra 2022. godine, shodno odredbi člana 17 tačka f), člana 36 stav (g) Pravilnika o organiziranju Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini u dijaspori, te shodno odredbi člana 8. i člana 12. Pravilnika o imamima (*Glasnik* Rijaseta Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, br. 5-6/2008.), donesenom na devetoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj u Sarajevu 26. džumadel-uhra 1435. h.g., odnosno 26. aprila 2014. godine, Reisul-ulema donosi

DEKRET o postavljenju imama

Delalović (Šefkija) Šefik, rođen 19. januara 1993. godine u Zagrebu, Republika Hrvatska postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u džemat St. Louis Islamic Center, Islamska zajednica Bošnjaka Sjeverne Amerike, počevši od 18. septembra 2022. godine do 17. septembra 2023. godine.

Na temelju ovoga dekreta Islamska zajednica Bošnjaka Sjeverne Amerike i Šefik Delalović će, u skladu sa odredbama člana 11. Pravilnika o imamima, zaključiti Ugovor o radu. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Islamske zajednice Bošnjaka Sjeverne Amerike i imama u skladu sa Pravilnikom o imamima.

Dekret stupa na snagu 18. septembra 2022. i važi do 17. septembra 2023. godine.

Husein-ef. Kavazović
Reisul-ulema

Broj: 03-07-1-3589-2/22

Datum: 3. rebiul-evvel 1444. god. po H.
29. septembar 2022. godine

Rješavajući po zahtjevu Muftije Islamske zajednice Bošnjaka Sjeverne Amerike br. 01-SC-41/22 od 26. septembra 2022. godine, shodno odredbi člana 17 tačka f), člana 36 stav (g) Pravilnika o organiziranju Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini u dijaspori, te shodno odredbi člana 8. i člana 12. Pravilnika o imamima (*Glasnik* Rijaseta Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, br. 5-6/2008.), donesenom na devetoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj u Sarajevu 26. džumadel-uhra 1435. h.g., odnosno 26. aprila 2014. godine, Reisul-ulema donosi

DEKRET o postavljenju imama

Adem (Hazim) Garić, rođen 17. 09. 1986. godine u Doboju, Postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u džemat Bosnian Islamic Community Erie, Islamska zajednica Bošnjaka Sjeverne Amerike, počevši od 01. 09. 2022. godine.

Na temelju ovoga dekreta Islamska zajednica Bošnjaka Sjeverne Amerike i Adem Garić će, u skladu sa odredbama člana 11. Pravilnika o imamima, zaključiti Ugovor o radu. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Islamske zajednice Bošnjaka Sjeverne Amerike i imama u skladu sa Pravilnikom o imamima.

Dekret stupa na snagu 1. septembar 2022. godine

Husein-ef. Kavazović
Reisul-ulema

Broj: 03-07-1-3594-2/22

Datum: 3. rebiul-evvel 1444. god. po H.

29. septembar 2022. godine

Rješavajući po zahtjevu Muftije Islamske zajednice Bošnjaka Sjeverne Amerike br. 01-SC-41/22 od 26. septembra 2022. godine, shodno odredbi člana 17 tačka f), člana 36 stav (g) Pravilnika o organiziranju Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini u dijaspori, te shodno odredbi člana 8. i člana 12. Pravilnika o imamima (*Glasnik* Rijaseta Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, br. 5-6/2008.), donesenom na devetoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj u Sarajevu 26. džumadel-uhra 1435. h.g., odnosno 26. aprila 2014. godine, Reisul-ulema donosi

DEKRET

o postavljenju imama

Isović (Smajo) Sead, rođen 12. 04. 1986. godine u Priboju, postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u džemat Islamic Community of Bosniaks in North Carolina, Islamska zajednica Bošnjaka Sjeverne Amerike, počevši od 01. 09. 2022. godine.

Na temelju ovoga dekreta Islamska zajednica Bošnjaka Sjeverne Amerike i Sead Isović će, u skladu sa odredbama člana 11. Pravilnika o imamima, zaključiti Ugovor o radu. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Islamske zajednice Bošnjaka Sjeverne Amerike i imama u skladu sa Pravilnikom o imamima.

Dekret stupa na snagu 1. septembar 2022. godine

Husein-ef. Kavazović
Reisul-ulema

Broj: 03-07-1-3586-2/22

Datum: 3. rebiul-evvel 1444. god. po H.

29. septembar 2022. godine

Rješavajući po zahtjevu Muftije Islamske zajednice Bošnjaka Sjeverne Amerike br. 01-SC-41/22 od 26. septembra 2022. godine, shodno odredbi člana 17 tačka f), člana 36 stav (g) Pravilnika o organiziranju Islamske zajednice u

Bosni i Hercegovini u dijaspori, te shodno odredbi člana 8. i člana 12. Pravilnika o imamima (*Glasnik* Rijaseta Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, br. 5-6/2008.), donesenom na devetoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj u Sarajevu 26. džumadel-uhra 1435. h.g., odnosno 26. aprila 2014. godine, Reisul-ulema donosi

D E K R E T o postavljenju imama

Budimlić (Smajo) Idriz, rođen 03. 09. 1981. godine u Zenici, postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u džemat Bosnian Herzegovinian Islamic Center NY, Islamska zajednica Bošnjaka Sjeverne Amerike, počevši od 01. 09. 2022. godine.

Na temelju ovoga dekreta Islamska zajednica Bošnjaka Sjeverne Amerike i Idriz Budimlić će, u skladu sa odredbama člana 11. Pravilnika o imamima, zaključiti Ugovor o radu. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Islamske zajednice Bošnjaka Sjeverne Amerike i imama u skladu sa Pravilnikom o imamima.

Dekret stupa na snagu 1. septembar 2022. godine

Husein-ef. Kavazović
Reisul-ulema

Broj: 03-07-1-3596-2/22

Datum: 3. rebiul-evvel 1444. god. po H.
29. septembar 2022. godine

Rješavajući po zahtjevu Muftije Islamske zajednice Bošnjaka Sjeverne Amerike br. 01-SC-41/22 od 26. septembra 2022. godine, shodno odredbi člana 17 tačka f), člana 36 stav (g) Pravilnika o organiziranju Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini u dijaspori, te shodno odredbi člana 8. i člana 12. Pravilnika o imamima (*Glasnik* Rijaseta Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, br. 5-6/2008.), donesenom na devetoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj u Sarajevu 26. džumadel-uhra 1435. h.g., odnosno 26. aprila 2014. godine, Reisul-ulema donosi

D E K R E T o postavljenju imama

Suša (Ragib) Eldin, rođen 11. 12. 1983. godine u Visokom, postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u džemat St. Louis Islamic Center, Islamska zajednica Bošnjaka Sjeverne Amerike, počevši od 01. 09. 2022. godine.

Na temelju ovoga dekreta Islamska zajednica Bošnjaka Sjeverne Amerike i Eldin Suša će, u skladu sa odredbama člana 11. Pravilnika o imamima, zaključiti Ugovor o radu. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Islamske zajednice Bošnjaka Sjeverne Amerike i imama u skladu sa Pravilnikom o imamima.

Dekret stupa na snagu 1. septembar 2022. godine

Husein-ef. Kavazović
Reisul-ulema

Broj: 03-07-1-3580-2/22

Datum: 3. rebiul-evvel 1444. god. po H.

29. septembar 2022. godine

Rješavajući po zahtjevu Muftije Islamske zajednice Bošnjaka Sjeverne Amerike br. 01-SC-41/22 od 26. septembra 2022. godine, shodno odredbi člana 17 tačka f), člana 36 stav (g) Pravilnika o organiziranju Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini u dijaspori, te shodno odredbi člana 8. i člana 12. Pravilnika o imamima (*Glasnik* Rijaseta Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, br. 5-6/2008.), donesenom na devetoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj u Sarajevu 26. džumadel-uhra 1435. h.g., odnosno 26. aprila 2014. godine, Reisul-ulema donosi

DEKRET o postavljenju imama

Vedad (Ekrem) Arnaut, diplomirani imam, hatib i muallim, rođen 18. 10. 1982. godine u Zenici, postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u džemat Bosnian American Islamic Center of Detroit, Islamska zajednica Bošnjaka Sjeverne Amerike, počevši od 1. 10. 2022. godine.

Na temelju ovoga dekreta Islamska zajednica Bošnjaka Sjeverne Amerike i Vedad Arnaut će, u skladu sa odredbama člana 11. Pravilnika o imamima, zaključiti Ugovor o radu. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Islamske zajednice Bošnjaka Sjeverne Amerike i imama u skladu sa Pravilnikom o imamima.

Dekret stupa na snagu 1. oktobra 2022. godine

Husein-ef. Kavazović
Reisul-ulema

Broj: 03-07-1-3593-2/22

Datum: 3. rebiul-evvel 1444. god. po H.

29. septembar 2022. godine

Rješavajući po zahtjevu Muftije Islamske zajednice Bošnjaka Sjeverne Amerike br. 01-SC-41/22 od 26. septembra 2022. godine, shodno odredbi člana 17 tačka f), člana 36 stav (g) Pravilnika o organiziranju Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini u dijaspori, te shodno odredbi člana 8. i člana 12. Pravilnika o imamima (*Glasnik* Rijaseta Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, br. 5-6/2008.), donesenom na devetoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj u Sarajevu 26. džumadel-uhra 1435. h.g., odnosno 26. aprila 2014. godine, Reisul-ulema donosi

DEKRET

o postavljenju imama

Avdija (Hidajet) Ramić, rođen 7. 4. 1987. godine u Zenici, postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u džemat Bosnian Canadian Islamic Centre - London, Islamska zajednica Bošnjaka Sjeverne Amerike, počevši od 01. 09. 2022. godine.

Na temelju ovoga dekreta Islamska zajednica Bošnjaka Sjeverne Amerike i Avdija Ramić će, u skladu sa odredbama člana 11. Pravilnika o imamima, zaključiti Ugovor o radu. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Imama i Islamske zajednice Bošnjaka Sjeverne Amerike.

Dekret stupa na snagu 1. septembra 2022. godine

Husein-ef. Kavazović
Reisul-ulema

Broj: 03-07-1-3600-2/22

Datum: 3. rebiul-evvel 1444. god. po H.

29. septembar 2022. godine

Rješavajući po zahtjevu Muftije Islamske zajednice Bošnjaka Sjeverne Amerike br. 01-SC-41/22 od 26. septembra 2022. godine, shodno odredbi člana 17 tačka f), člana 36 stav (g) Pravilnika o organiziranju Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini u dijaspori, te shodno odredbi člana 8. i člana 12. Pravilnika o imamima (*Glasnik* Rijaseta Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, br. 5-6/2008.), donesenom na devetoj redovnoj sjednici Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, održanoj u Sarajevu 26. džumadel-uhra 1435. h.g., odnosno 26. aprila 2014. godine, Reisul-ulema donosi

D E K R E T o postavljenju imama

Senad (Pašan) Šehić, profesor islamske teologije, rođen 25. 04. 1992. godine u mjestu Moševići, općina Ilijaš, postavlja se na dužnost imama, hatiba i muallima u džemat Community of Bosniaks in Georgia - Atlanta, Islamska zajednica Bošnjaka Sjeverne Amerike, počevši od 01. 01. 2022. godine.

Na temelju ovoga dekreta Islamska zajednica Bošnjaka Sjeverne Amerike i Šerif Delić će, u skladu sa odredbama člana 11. Pravilnika o imamima, zaključiti Ugovor o radu. Tim ugovorom će se regulisati međusobna prava i obaveze između Islamske zajednice Bošnjaka Sjeverne Amerike i imama u skladu sa Pravilnikom o imamima.

Dekret stupa na snagu 1. januara 2022. godine

Husein-ef. Kavazović
Reisul-ulema

Napomene saradnicima

Glasnik je zvanično glasilo Rijaseta Islamske zajednice BiH. Izlazi dvomjesečno. Objavljuje akademske članke, istraživačke i stručne radove, prevedene tekstove, prikaze knjiga iz oblasti vjerskih disciplina i islamske/bošnjačke kulturne baštine kao i službena akta organa Rijaseta Islamske zajednice u BiH. Objavljuje i radove iz drugih oblasti po odluci urednika. Glasnik nastoji popularizirati naučna istraživanja iz oblasti islamskih nauka i kulturne baštine Bošnjaka te informirati čitaoce o radu službi i institucija Rijaseta IZ-e.

Svi objavljeni radovi odobreni su od strane urednika. Akademska, pravna i jezička odgovornost je na autorima radova. Osnovni jezik Glasnika je bosanski. Prilikom pisanja radova primjenjuje se norma Pravopisa bosanskog jezika sa fonetskom transkripcijom dok se naučna tran-

skripcija primjenjuje u uskostručnim tekstovima. Vrstu naučne transkripcije bira autor. Radovi mogu sadržavati arapski, turski, perzijski kao i druge jezike u transkripciji. Dostavljeni radovi su predmet provjere urednika u smislu akademskih i tehničkih kriterija. Autori prihvataju redakcijske intervencije u tekstu.

Radovi se mogu poslati putem maila glasnik_riz@yahoo.com ili na adresu: Gazi Husrev-begova 56a, 71000 Sarajevo. Rad mora biti u Microsoft Wordu ne veći od 10 stranica formata A4, font Times New Roman. Slike i svi drugi prilozi moraju biti priloženi odvojeno.

Sva prava zadržana. Nijedan dio Glasnika ne može biti umnožavan, pohranjivan u sisteme za umnožavanje bez prethodnog dopuštenja Uredništva i autora tekstova, izuzev kratkih navoda u naučne svrhe.

ISSN 1512-6609, ISSN 2233-095X (Online)

Izdavač: RIJASET ISLAMSKJE ZAJEDNICE U BOSNI I HERCEGOVINI. Urednik: MUSTAFA PRLJAČA; Redakcija: MEHO ŠLJIVO, SAMEDIN KADIĆ, SENADA TAHIROVIĆ, MEVLUDIN DIZDAREVIĆ, MUHAMED JUSIĆ i ALDINA SULJAGIĆ-PIRO; tehnički urednik: SUAD PAŠIĆ
lektura: AMILA ŠADIĆ HAJDAREVIĆ; dizajn korice: TARIK JESENKOVIĆ; prijevod na arapski jezik: NURKO KARAMAN; prijevod na engleski jezik: IFET MUSTAFIĆ. DTP: El-Kalem. Štampa: Štamparija DOBRA KNJIGA, d.o.o. - Sarajevo; Uredništvo i administracija: 71000 Sarajevo, Gazi Husrev-begova br. 56A, telefon: 033/532-255, fax: 033/441-800, e-mail: glasnik_riz@yahoo.com. Glasnik izlazi dvomjesečno. Rukopise slati na adresu Uredništva. Rukopisi se ne vraćaju. Štampani tiraž 2000 primjeraka. Cijena Glasnika iznosi 10 KM. Uplata u KM na žiro-račun 1602005500015065 kod VAKUFSKE BANKE DD Sarajevo - uz naznaku za Glasnik. Glasnik je upisan u registar javnih glasila u Ministarstvu obrazovanja, nauke, kulture i sporta pod brojem 446 od 27. 08. 1994. godine.

| Sadržaj

Riječ urednika

- 7-8 Riječ urednika
223-224 Riječ urednika
433-434 **Mustafa Prljača** • Osloboditi roba ropstva primarni nam je zadatak danas
629-642 **Mustafa Prljača** • Bukte ljudski porivi, bukti Priroda
779-780 **Mustafa Prljača** • Dvije pošasti
993-994 **Mustafa Prljača** • Glasnik - priča duga devedeset godina

Akaid

- 225-240 **Haris Dubravac** • Počinilac velikog grijeha u mišljenju Ebu Hanife i kritika

Tefsir

- 9-20 **Almir Fatić** • Sura El-Lejl - različitost djela i njihovih posljedica
241-252 **Almir Fatić** • Sura Eš-Šems: Nadahnuto znanje o dobru i zlu
435-448 **Almir Fatić** • Sura el-Beled: Trud i napor na ovom svijetu
631-642 **Almir Fatić** • Sura el-Gāšije: svepokrivajući događaj
781-794 **Almir Fatić** • Sura El-Inšikāk: neminovnost susreta sa Gospodarom

995-1004 **Almir Fatić** • Sura *El-Infitār*: Upozorenje na nemarnost spram Stvoritelja

Fikh

21-38 **Senaid Zajimović** • Fenomen zasnivanja tajnih brakova
1005-1024 **Husein Kavazović** • Pravo supruge nemuslimanke, sljedbenice Knjige, na opremanje i ukop nakon smrti

Tesavuf

253-264 **Azra Medara** • Glavna obilježja bajramijske sufijske prakse

Aktuelne teme

39-52 **Hikmet Karčić** • Uspostavljanje paralelizma kao preludij genocidu u Bosni i Hercegovini 1991–1992.
643-652 **Hikmet Karčić** • Tri faze “čišćenja”: zločini i odgovornost

Kulturna baština

53-64 **Asmir Crnkić** • Ibrahim Džafčić: Bespoštedni borac za Bosnu i Bošnjake
449-464 **Asmir Crnkić** • Gazi Hasan-paša Predojević: Od pastira iz podgrmečkog sela do beglerbega i velikog osmanskog vojskovođe
465-484 **Admir Blitović** • Banjalučka medresa u periodu 1930.–1944. godine
795-808 **Mehmed Hodžić** • Prilog izučavanju historije tevhida u Bosni i Hercegovini s posebnim osvrtom na austrougarski period
1069-1090 **Asmir Crnkić** • Stijena kod Cazina

Pogledi

265-284 **Ilma Delić** • Intencioni idžtihad (idžtihad mekasidi) u tumačenju Tahira ibn Ašura i Ahmeda er-Rejsunija

Eseji

65-84 **Sumeja Smailagić** • Inkluzija islamskog bankarstva u konvencionalni bankarski sistem
85-94 **Sajjad Ahmad Padday** • Kur’anska perspektiva pluralizma
95-104 **Anesa Vatrić** • Čovjek kao mikrokosmos
285-292 **Raihana Binti Abdul Wahab** • Život i smrt zvijezda: Analiza iz perspektive islamske i moderne astronomije
485-490 **Husein Đozo** • Naukom a ne golim okom datirati arapske mjesece
491-496 **Husein Đozo** • Pravni nauk mezheba nije dostatan za naše vrijeme
681-700 **Sumeja Smailagić** • Percepcija dostojanstva u islamskom pravu
809-818 **Mohammed Rustom** • O slušanju: čuti Božiji glas usred patnje
819-830 **Adnan Srebrenica, Zuhdija Hasanović** • Gavran Ademovih, a.s., sinova

1025-1046 **Enes Karić** • Svjetskost islama u evropskim i zapadnim prijevodima Kur'āna

Studije

293-318 **Miguel Asín Palacios** • Sicilijanski fakih: Proturječitelj Al-Gazalija Abu 'Abd Allah de Mazara

Pogledi

701-714 **Damir Babajić** • Patnja, smrt i socijalna dimenzija smrti

831-842 **Omar Alí-de-Unzaga** • Citativna egzegeza Kur'ana: Ka teorijskom okviru za konstrukciju značenja u klasičnoj islamskoj misli. Slučaj Poslanica Ihvanus-safa (*Rasā'il Ikhwān al-Ṣafā'*)

843-856 **Malik Memić** • Kur'anski principi odgoja

857-878 **Jusuf Džafić** • Ko su bili najbogatiji ashabi

1047-1068 **Omar Alí-de-Unzaga** • Citativna egzegeza Kur'ana: Ka teorijskom okviru za konstrukciju značenja u klasičnoj islamskoj misli. Slučaj Poslanica Ihvanu-s-safa (*Rasā'il Ikhwān al-Ṣafā'*)(2)

Naši uglednici

Šefko Sulejmanović • Hadži Abdurahman-ef. Hukić (1921–1990) biografija

Godišnjice preseljenja na ahiret

497-504 **Muamer Šehić Durmišević** • Prisjećanje na lik i djelo znamenitog sufije i šejha hadži Zakir-efendije Bektića

Nove knjige

715-722 **Hadžem Hajdarević** • Život isprepleten trajnim iskušeničkim mozaicima

Svršenici medresa

1091-1102 Svršenici i svršenice naših medresa u 2022. godini

Službeni dio

125-139 Aktivnosti Vijeća muftija

141-150 Aktivnosti Sabora

151-159 Aktivnosti Rijaseta

161-214 Dekreti

321-330 Aktivnosti Ustavnog suda

331-375 Aktivnosti Rijaseta

377-426 Dekreti

515-521 Aktivnosti Vijeća muftija

522-552 Aktivnosti Sabora

553-583 Aktivnosti Rijaseta

584-620	Dekreti
725-763	Aktivnosti Vijeće muftija
764-771	Aktivnosti Rijaseta
881-906	Aktivnosti vijeća muftija
907-922	Aktivnosti Rijaseta
923-986	Dekreti
1105-1148	Aktivnosti Rijaseta
1149-1148	Dekreti

فهرست

كلمة المحرر

٨-٧ كلمة المحرر

٨-٧ كلمة المحرر

٤٣٣-٤٣٤ **مصطفى بريياتشا** • مهمتنا الأساسية اليوم تحرير الإنسان من العبودية

٦٢٩-٦٤٢ **مصطفى بريياتشا** • نيران الإهواء البشرية تلتهم الطبيعة

٧٧٩-٧٨٠ **مصطفى بريياتشا** • وباء أن اثنان

٩٩٣-٩٩٤ **مجلة البلاغ** • قصة تستمر تسعين عاما من الزمان

موضوعات عقائدية

٢٢٥-٢٤٠ **حارس دوبراتس** • مرتكب الكبيرة في رأي أبي حنيفة والتعليق الانتقادي عليه

موضوعات تفسيرية

٢٠٩ **آمير فاتيتش** • سورة الليل: اختلاف الأعمال واختلاف عواقبها

٢٤١-٢٥٢ **آمير فاتيتش** • سورة الشمس: العلم الملهم عن الخير والشر

٤٣٥-٤٤٨ **آمير فاتيتش** • سورة البلد: الجهد والتعب في الحياة الدنيا

٦٣١-٦٤٢ **آمير فاتيتش** • تفسير سورة الغاشية

٧٩٤-٧٨١ **أمير فاتيتش** • سورة الانشقاق: حتمية اللقاء مع الرب سبحانه وتعالى
١٠٠٤-٩٩٥ **أمير فاتيتش** • سورة الانفطار: تحذير الإنسان من غفلته وغروره بريه

موضوعات فقهية

٢٨-٢١ سناذ زايوفيتش • ظاهرة عقد الزيجات السرية
١٠٢٤-١٠٠٥ **حسين كاواوفيتش** • حق الزوجة الكتابية، غير المسلمة، عند موتها على التجهيز والدفن

التصوف

٢٦٤-٢٥٣ **آزرا ميدارا** • الميزات الرئيسية للممارسات الصوفية البيرمية

موضوعات راهنة

٥٢-٣٩ د. فكرت كارتشيتش • إنشاء المؤسسات الموازية في عامي ١٩٩٢-١٩٩١ تمهيداً لارتكاب جريمة الإبادة الجماعية في البوسنة والهرسك
٦٥٢-٦٤٣ **حكمت كارتشيتش** • ثلاث مراحل «التنظيف»: الجرائم والمسؤولية

تراث ثقافي

٦٤-٥٣ **آسمير تسرنكيتش** • إبراهيم جافتشيتش: مجاهد متفان للبوسنة والبشانقة
٤٦٤-٤٤٩ **آسمير تسرنكيتش** • الغازي حسن باشا بريدوفيتش
٤٨٤-٤٦٥ **أدمير أفندي بليتوفيتش** • المدرسة الإسلامية ببانيا لوكا في الفترة ١٩٣٠-١٩٤٤م
٨٠٨-٧٩٥ **محمد هوجيتش** • ملحق لدراسة تاريخ «التوحيد» في البوسنة والهرسك بلمحة خاصة إلى فترة الحكم النمساوي المجري
١٠٩٠-١٠٦٩ **آسمير تسرنكيتش** • قرية ستينا عند تسازين

نظرات

٢٨٤-٢٦٥ **إيلما ديليتش** • الإجتهد المقاصدي حسب شرح طاهر ابن عاشور وأحمد الريسوني

مقالات

٩٤-٨٥ **سياد أحمد باداي** • نظرة القرآن الكريم إلى التعددية
١٠٤-٩٥ **آنسة فاتريتش** • الإنسان كالعالم الصغير
١٢٢-١٠٥ **شيفكو سليمانوفيتش** • الحاج عبد الرحمان أفندي هوكيتش (١٩٢١-١٩٩٠) - السيرة
٢٩٢-٢٨٥ حياة النجوم وموتها: تحليل من منظور الإسلام ومنظور علم الفلك الحديث
٤٩٠-٤٨٥ **حسين جوزو بالعلم** • ... لا بالرؤية تتحدد الشهور العربية
٤٩٦-٤٩١ **حسين جوزو** • فقه المذاهب ليس كافياً لعصرنا
٧٠٠-٦٨١ **سمية سمايلاغيتش** • مفهوم الكرامة في الشريعة الإسلامية
٨١٨-٨٠٩ **محمد روستوم** • حول الاستماع: استماع إلى صوت الله وسط العذاب
٨٣٠-٨١٩ **عدنان سررنييتسا، زهديا حسانوفيتش** • غراب ابني آدم عليه السلام
١٠٤٦-١٠٢٥ **أنس كاريتش** • عالمية الإسلام في الترجمات الأوروبية والغربية للقرآن

دراسات

٣١٨-٢٩٣ **ميغيل آسين بلاثيوس** • الفقيه الصقلي أبو عبد الله المازري (مناقض الغزالي)

نظرات

- دامر بابايتش • العذاب والموت وبعدهما الاجتماعي ٧١٤-٧٠١
- عمر علي - دي - أوثاغا • التأويل الاقتباسي للقرآن: نحو الإطار النظري لإنشاء المعنى في الفكر الإسلامي الكلاسيكي - حالة رسائل إخوان الصفا ٨٤٣-٨٣١
- مالك مميّش • مبادئ التربية القرآنية ٨٥٦-٨٤٣
- يوسف جافيتش • من كانوا أكثر الصحابة مالا ٨٧٨-٨٥٧
- عمر علي - دي - أوثاغا • التأويل الاقتباسي للقرآن: نحو الإطار النظري لإنشاء المعنى في الفكر الإسلامي الكلاسيكي - حالة رسائل إخوان الصفا(٢) ١٠٦٨-١٠٤٧

وجهاء قومنا

- شيفكو سليمانوفيتش • الحاج عبد الرحمان أفندي هوكيتش (١٩٢١-١٩٩٠) - السيرة ١٢٢-١٠٥

الارتحالات إلى الحياة الآخرة

- الشيخ معمر شيهيتش دورميشفيتش • ذكرى على شخصية وأعمال المتصوف المشهور الشيخ الحاج ذاك أفندي بكتيتش ٥٠٤-٤٩٧

كتب جديدة

- حاجم حيدرافيتش • حياة مشبكة بفسيفسات البلاء الدائمة ٧٢٢-٧١٥

مدارسنا الإسلامية

- الخروجون والخريجات في مدارسنا الإسلامية عام ٢٠٢٢م ١١٠٢-١٠٩١

رسميات

- لجنة المفتين للمشيخة الإسلامية ١٣٩-١٢٥
- نشاطات المجلس الاعلى ١٥٠-١٤١
- نشاطات الرئاسة ١٥٩-١٥١
- قرارات التوظيف والعزل عن الوظيفة ٢١٤-١٦١
- نشاطات المحكمة الدستورية ٣٣٠-٣٢١
- نشاطات الرئاسة ٣٧٥-٣٣١
- قرارات التوظيف والعزل عن الوظيفة ٤٢٦-٣٧٧
- لجنة المفتين للمشيخة الإسلامية ٥٢١-٥١٥
- نشاطات المجلس الاعلى ٥٥٢-٥٢٢
- نشاطات الرئاسة ٥٨٣-٥٥٣
- قرارات التوظيف والعزل عن الوظيفة ٦٢٠-٥٨٤
- لجنة المفتين للمشيخة الإسلامية ٧٦٣-٧٢٥
- نشاطات الرئاسة ٧٧١-٧٦٤
- لجنة المفتين للمشيخة الإسلامية ٩٠٦-٨٨١
- نشاطات الرئاسة ٩٢٢-٩٠٧
- قرارات التوظيف والعزل عن الوظيفة ٩٨٦-٩٢٣
- نشاطات الرئاسة ١١٤٨-١١٠٥
- قرارات التوظيف والعزل عن الوظيفة ١١٩٢-١١٤٩

| Contents

Word of the editor

- 1-6 Word of the editor
223-224 Word of the editor
433-434 **Mustafa Prljaca** • Freeing a slave from slavery
is our primary task today.
629-642 **Mustafa Prljaca** • Human Urges Flare up, Nature Flares up
779-780 **Mustafa Prljaca** • Two Plagues
993-994 **Mustafa Prljaca** • The Herald - a ninety-year long story

Aqaid

- 225-240 **Haris Dubravac** • The Cardinal Sinner
in the Thought of Abū Ḥanīfah and the Critique

Tafsir

- 9-20 **Almir Fatic** • Surah Al-Layl: The Diversity of Deeds and Their
Consequences
241-252 **Almir Fatic** • Surah Ash-Shams:
Inspired Knowledge of Good and Evil

- 435-448 Almir Fatic • Surah Al-Baled: Work and Effort in This World
 631-642 Almir Fatic • Surah Al-Ghāshiyah: The All-Encompassing Event
 781-794 Almir Fatic • Surah Al-Inshiqāq; The Inevitability of Meeting the Lord
 995-1004 Almir Fatic • Surah *Al-Infīṭār*: Warning against Negligence towards the Creator

Fikh

- 21-38 Senaid Zajimovic • The Phenomenon of Secret Marriages

Tasawuf

- 253-264 **Azra Medara** • Main Features of Bāyṛāmī Sūfī Practice

Current Themes

- 39-52 Hikmet Karčić • Establishing parallelism as a prelude to genocide in Bosnia and Herzegovina 1991-92.
 643-652 Hikmet Karcic • The Three Phases of “Cleansing”: Crimes and Accountability

Cultural Haretag

- 53-64 Asmir Crnkic • Ibrahim Dzafeic - A Dedicated Fighter for Bosnia and Bosniaks
 449-464 Asmir Crnkic • Gazi Hasan-Pasha Predojevic
 465-484 Admir-ef. Blitovic • Banja Luka Madrasa in the Period 1930-1944.
 795-808 Mehmed Hodzic • Contribution to the Study of the History of Performance of the Tawhīd in Bosnia-Herzegovina with Special Reference on the Austro-Hungarian Period
 1069-1090 Asmir Crnkic • Stijena near Cazin

Views

- 265-264 **Ilma Delic** • Intentional Ijtihad (Ijtihād Maqāsidi) in the Interpretation of Tahir Ibn Ashur and Ahmed Al-Raysuni

Essays

- 65-84 Sumeja Smailagic • Inclusion of Islamic Banking in the Conventional Banking System
 85-94 Sajjad Ahmad Padday • The Qur’anic Perspective of Pluralism
 95-104 Anesa Vatric • Man as the Microcosm
 285-292 **Raihana Binti Abdul Wahab** • The Life and Death of Stars: An Analysis from the Perspective of Islamic and Modern Astronomy
 485-490 Husein Đozo • To Date the Arab Months with Science, Not the Naked Eye -
 491-496 Husein Đozo • The Legal Doctrine of the Madhhabs Is Not Sufficient for Our Time

- 681-700 Sumeja Smailagic • Perception of Dignity in Sharia (Islamic Law)
- 809-818 Mohammed Rustom • About Listening: to Hear God's Voice in the Midst of Suffering
- 819-830 Adnan Srebrenica, Zuhdija Hasanovic • Raven of Adam's, a. s., Sons
- 1025-1046 Enes Karic • The Universality of Islam in European and Western Translations of the Qur'an

Studies

- 293-318 Miguel Asín Palacios • Sicilian Faqih (Abu 'Abd Allah de Mazara, Contradictor of Al-Ghazali)

Views

- 701-714 Damir Babajic • Death and Its Social Dimension
- 831-842 Omar Ali de Unzaga • Citational Exegesis of the Qur'an: Towards a Theoretical Framework for the Construction of Meaning in Classical Islamic Thought - The Case of the Epistles of the Ikhwān al-Safā' (*Rasā'il Ikhwān al-Safā'*)
- 843-856 Malik Memic • Quranic Principles of Upbringing
- 857-878 Jusuf Dzafic • Who Were the Richest Companions?
- 1047-1068 Omar Ali de Unzaga • Citational Exegesis of the Qur'an: Towards a Theoretical Framework for the Construction of Meaning in Classical Islamic Thought - The Case of the Epistles of the Ikhwān al-Safā' (*Rasā'il Ikhwān al-Safā'*)(2)

Our dignitaries

- 105-122 Sefko Sulejmanovic • Hajji Abdurahman-ef. Hukic (1921-1990) - Biography

Passings

- 497-504 Muamer Sehic Durmisevic • Remembrance of the Character and Work of the Famous Sufi and Sheikh Haji Zakir-ef. Bektic

New Books

- 715-722 Hadzem Hajdarevic • Life Intertwined with a Permanent Ordeal Mosaic

Our Madrasas

- 1091-1102 The Graduates, both Male and Female, of Our Madrasas in 2022

The Official Part

- 125-139 Activities of the Council of Muftis
- 141-150 The Activities of Sabor
- 151-159 The Activities of Riyasat

161-214	Decrees
321-330	Activities of the Constitutional Court
331375	The Activities of Riyasat
377-426	Decrees
515-521	Activities of the Council of Muftis
522-552	The Activities of Sabor
553-583	The Activities of Riyasat
584-620	Decrees
725-763	Activities of the Council of Muftis
764-771	The Activities of Riyasat
881-906	Activities of the Council of Muftis
907-922	The Activities of Riyasat
923-986	Decrees
1105-1148	The Activities of Riyasat
1149-1192	Decrees.

The Herald

of the Riyasat of the Islamic Community
in Bosnia and Herzegovina

البلاغ

مجلة المشيخة الإسلامية
في البوسنة والهرسك